ANALELE

ACADEMIEI ROMÂNE

SERIA II. — TOMUL XXXV.

1912—1913.

MEMORIILE SECȚIUNII LITERARE

CU 12 STAMPE

BUCUREȘTI

LIBRĂRIILE SOCEC & Comp. și C. SFETEA

LEIPZIG
OTTO HARRASSOWITZ.

VIENA
GEROLD & COMP.

1913.

CUPRINSUL

DIN TRECUTUL CULTURAL AL AROMÂNILOR

(CU PRILEJUL UNUI DOCUMENT DE LIMBĂ)

DE

PER. PAPAHAGI.

Ședința dela 28 Maiu 1912.

Urme de cultură națională la Megalovlahi.

In lucrarea mea *Scriitori Aromâni în sec. al XVIII* (1), vorbind de mișcarea cultural-națională a Aromânilor, sper că am reușit să scot în evidență, că Aromânii, în cursul timpului, cu toate împrejurările neprielnice în cari erau nevoiți să se desvolte, își păstrară simțirea națională. Deși copleșiți, veacuri întregi, de o școală și biserică străine firii lor, de înrâurirea vătămătoare și pedantă a culturii elinești, care ține astăzi pe loc însăș desvoltarea limbii și literaturii neogrecești, nu și-au uitat cu toate acestea de firea lor caracteristică, nu și-au renegat naționalitatea, ci s'au năzuit, când împrejurările le-au îngăduit, să se folosească de limba lor în toată mișcarea de desvoltare a inimii și minții.

Am căutat să sprijin toate acestea cu dovezi concrete.

Cele mai de samă, mai evidente mărturii aduse sunt înseși monumentele rămase de prin sec. al XVIII-lea, puține și modeste, dar în măsură a nu lăsà umbră de îndoeală în această privință. Așà sunt scrierile lui Cavalioti, Daniil, Codex Dimonie și acel nepieritor monument de limbă și simțire aromânească a nemuritorului Const. Ucuta, acel modest abecedar însoțit de o serie de rugăciuni pioase și intitulat Νέα παιδαγωγία, în care vibrează, în precuvântare, o inimă curat românească. Aceste documente însă, ca unele cari pornesc

(1) București 1909.

din Moscopole, centrul, leagănul culturii aromânești pe acea vreme, conduceau la încheierea că numai o parte de Aromâni se străduiau să se desvolte în sens aromânesc, servindu-se de limba lor, anume: regiunea Moscopolei. Despre restul Aromânilor însă și anume despre cei dela Sud, despre Epiroți și Tesalioți, sau pentru a-i numì cu vechiul lor nume, despre Megalovlahi, nu aveam dovezi sigure că s'au gândit vreodată să se cultive în propriul lor graiu. Documente scrise de aceștia în limba lor nu ni s'au transmis, ca să fim îndreptățiți să conchidem că și ei erau însuflețiți de aceleași năzuințe, că urmăriau aceleași aspirațiuni. Numai pe calea deducțiunilor puteam susțineà că trebuit să se fi petrecut acelaș lucru și acì ca și în Albania sudică. Numai în temeiul unor dovezi indirecte, de altfel îndestul de puternice, după părerea noastră, stăruiam a susțineà că a trebuit să existe cultură româneascā și în fosta Megalovlahie, unde pe vremuri au dăinuit domnii aromânești, urmele sarbăde ale cărora, cu toată stăpânirea de patru, cinci secole a Otomanilor, au durat cam până la jumătatea sec. al XIX-lea.

Indirect am ajuns a. stabilì că în adevăr Megalovlahii s'au servit și ei în școli, poate și în biserici, de limba lor. Mulți bătrâni povestesc și acuma cum au apucat sau au auzit dela părinții lor, că, înainte de deschiderea școlilor românești în Turcia, se cetià în fiecare Duminecă și la sărbători mari evanghelia și apostolul pe aromânește. Tot aromânește se rostià de exarh, sau de un fruntaș oarecare al satului, crezul.

Afară de tradiția aceasta orală însă, cevà sigur pe care să ne fi putut bizuì în afirmările noastre nu existà. Indirect deci ajungeam la aceasta. O dovadă mai serioasă o constituià cuvântarea lui Neofit Duca către Aminceni. Intr'însa fostul profesor de elinește în București, timp de mai mulți ani, se ridică cu înverșunare în contra mișcării Aromânilor din Aminciu, cari manifestau tendințe de emancipare de subt cultura limbii eline și se năzuiau a-și face din propria lor limbă organ de cultură și educație.

«Aceste semne de redeșteptare națională, se spune acolo (1), se pare că n'au fost numai la Moscopole, ci și la Aromânii dinspre Sud, din Epir. Aceasta o constatăm și din faptul că Neofit Duca, în cuvântarea sa către Aminceni, se ridică cu înverşunare în contra mişcării acestora de a se cultivà în propria lor limbă, ponegrind-o în termeni înjositori.

(1) In *Scriitori aromâni*, etc., pag. 14.

«Acest pasaj, care constitue cea mai puternică dovadă în contra acelora cari susțin în ruptul capului neadevărul, că Aromânii niciodată nu și-ar fi arătat dorința și nu s'ar fi năzuit să se cultive și să se instruească în graiul lor de mamă, precum și că conștiința lor națională niciodată n'ar fi fost deșteaptă, îl reproducem (1) în traducere și original, pentru a se vedeà că în adevăr Aromânii încă din sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea tind să se constitue în națiune a parte și luptă din răsputeri în contra presiunilor de tot felul ale cărturarilor și clericilor greci, cari se silesc a le înăbușì acest înflăcărat avânt, cătând a-i grecizà, sau, cum se rostește Neofit Duca, «a-i unì și prin limbă încetul cu încetul cu națiunea greacă, după cum s'au unit și prin religiune».

Tot în întroducerea din lucrarea amintită mi-am exprimat părerea că, dacă nu s'au găsit până acuma documente scrise aromânește la Românii din Epir, din Marea Valahie, cum i seziceà în epoca de mărire și de glorie a lor, pricina sunt prigonirile exercitate asupra limbii românești de propaganda grecizătoare, atât de sistematic condusă în scurgerea vremii, timp de mai multe veacuri.

Intoleranței acesteia datorăm de sigur distrugerea a tot ce a fost românesc prin aceste părți. In lucrarea mea amintită s'au arătat toate acestea amănunțit.

Din toate cele expuse în acea lucrare rezultă aproape cu certitudine, că și Aromânii megalovlahi au trebuit să-și învețe limba în școli și să se folosească de ea într'o măsură oarecare și în biserici, încât nu mai este permis azi nimănui a mai rămâneà în credința, că cultura aromânească s'a mărginit numai la Moscopole și împrejurimi și cu atât mai puțin ni-i îngăduit a privì aceste năzuințe ale lor ca o manifestare momentană și întâmplătoare de redeșteptare națională. Ele trebuesc privite ca cevà firesc și ca o necesitate a împrejurărilor, cari cereau ca alături de bunăstarea Aromânilor să se desvolte totdeodată și cultura. A mai susțineà că nu s'a scris odată aromânește și pentru toți Aromânii, după toate acestea, ar fi să dăm dovadă de neștiință, de nepricepere a trecutului nostru. Documentele de limbă pomenite și cel păstrat pe *vasul Simota*, care face în bună parte obiectul acestui modest studiu, sunt dovezi sigure în această privință.

Din documentul de limbă de pe acest vas reiese, că odată Aromânii megalovlahi și-au învățat limba, servindu-se în scrierea ei,

(1) Este reprodus la pag. 15 și urm. a aceleiaș lucrări.

cum erà natural pe acele vremuri, de caractere grecești. Din ortografia cu care ne sunt redate cuvintele aromânești ale amintitului document, răsare neîndoios că Aromânii de acì, tot așà ca și cei din regiunea Moscopolei, ajunseră la un mod de scriere sistematic, care nu puteà fi decât opera unei încercări de cultură mai îndelungată. Numai după dibuiri continue și variate se ajunge la un sistem ortografic statornic și rațional. Chiar când sistemul ortografic este opera unui învățat, cu greu poate fi desăvârșit dela prima închegare. N'avem decât să privim sistemele ortografice făcute asupra limbii daco-române de toți cei cari au încercat s'o scrie cu litere latine, pentru a ne face o idee în această privință. Cu atât mai mult când aceasta este opera unui popor întreg sau a unor modești învățători.

Cu certitudine putem spune, că Megalovlahii nu s'au arătat mai prejos de conaționalii lor din regiunea Moscopolei în ce privește sforțările de redeșteptare națională, potrivit spiritului timpului. Pentru aceasta ne vorbește tradiția, mărturia lui Neofit Duca și Kyril precum și documentul de limbă de pe vasul *Simota*.

Vasul și familia Simota. Vasul, a cărui fotografie o dăm acì dimpreună cu a unui alt vas, pe care sunt scrise cuvinte grecești, a fost găsit în casa rudei mele Tinca I. Simota, din Vlaho-Clisura. El este de faianță, așà cum se obișnuià a se face în veacurile trecute, și este smălțuit pe deasupra și împodobit cu flori. Vasul servià pentru băut vin și drept obiect de lux. Cu asemenea vase, numite *birbil'e, bucale* sau *bujane*, se bea la zile mari, se cinstiau cu ele oaspeții, nuntașii mai de seamă, ca cuscri, nași, preoți, ș. a.

Aceste două vase se află în familia lui Ștefan Simota, după spusa bătrânei țal-Ștefan, moartă la 1907 în vârstă de 95 de ani la Vlaho-Clisura, de aproape o sută de ani. Vasele acestea, ca și alte multe lucruri de preț, se aduceau din străinătate, din Veneția, Padua, din Ungaria sau Austria.

E cu putință însă că vasele acestea să fi fost aduse din Viena, unde familia Simota întemeiase încă pe la jumătatea secolului al XVIII-lea o puternică casă comercială de manufactură sau *mălifătută*, cum se zice pe aromânește. Această casă, care a strălucit un moment atât în Austria, cât și mai ales în Turcia de atunci, aveà sucursale principale la Adrianopol, Rodostò, Sear (Seres) și la Volu (Volos). Casa centrală din Viena, de unde erau alimentate sucursalele, erà condusă de harnicul bătrân Anastase Simota. Acesta aveà mai mulți băieți cari îl ajutau în conducerea comerțului, și două fete. Aceștia,

după vârstă, erau: Ianache (la Sear), Ștefan (la Rodostò), Marcu (la Adrianopol), Dumitru, studià medicina la Atena, Constantin (la Volo), Petre și Simu. Acest din urmă a fost născut, când împlinià mamă-sa vârsta de 50 de ani. Fetele erau Via, măritată după loghiotatul Atanase Bica, și Marigo, măritată după Școndi, ambii din Vlaho-Clisura și cu bună stare.

Toți aveau o creștere bună și cunoșteau limba greacă cu temeiu. Tatăl Anastas Simota se bucură de renume ca om bun și deștept. Invinuit de dușmani ca introducător de bani falsificați, în scopul de a fi excrocat de autoritățile corupte de averea strânsă cu atâtea străduințe, reușește să scape dela spânzurătoare, mulțumită capacității sale și mai ales sumelor enorme de bani vărsate. Aceasta a fost o primă lovitură adusă bunei sale stări. In curând moare!

După moartea tatălui, fiul mai mare, Ianache, iea conducerea afacerilor din Viena. Nu se arată însă demn urmaș al tatălui său. Nu se ține de aproape de afaceri, se dedă luxului și-și petrece vremea mai mult în afară de comptuarele casei. Incetul cu încetul declinul începe și urmează bancruta parțială. Cu chiu, cu vai s'au putut ţineà unele din sucursalele din Turcia. Nealimentate însă din Viena, curând apun și ele, pentru a nu se mănțineà decât una singură la Salonic și aceasta din ramura a doua, din descendenții lui Simu Simota, frate cu bătrânul Anastase. Ultimul vlăstar al acestei case, Simu Tașula Simota, moare în 1911 ca victimă a epidemiei de holeră.

In Viena durează o singură casă comercială cu firma Simota din descendenții pomenitului Simu Simota. Acesta avù trei feciori: Ianache, Tașula și Ștefan. Ștefan este însurat cu Clisureana Vie (Vičea) din familia Tribuca și n'a fost la Vlaho-Clisura decât o singură dată, sunt mai bine de 30 de ani, unde și clădì o casă, arsă acuma, cu gândul de a se așezà acì. Din pricina împrejurărilor pline de nesiguranță s'a mutat însă din nou la Viena. Fiul lui Ștefan, anume Simu, trăește încă și a devenit moștenitorul vărului său Simu Tașula Simota, decedat, după cum am spus, în Salonic, în anul trecut, ca unul care nu lasă nici un urmaș și ca unul care, după cât am auzit, erà îndatorat vărului său din Viena și bănește.

Am ținut să spun câtevà cuvinte despre această familie, pentru a da o idee mai clară despre legăturile Aromânilor cu Austro-Ungaria pe acele vremuri și a ne lămurì mai ușor cum se făceà, de se aduceau de acì vase ca cele pomenite.

Colonia aromână din Viena. In Viena, mulțumită Aromânilor ce veniau din toate părțile Turciei, durà o puternică colonie aromânească,

constituită în comunitate *macedo-română*, μακεδονο-βλαχική, sau pe limba germană *makedo-walachische*, cum găsesc pe statutele ei, cu drepturi din partea stăpânirii austriace. Printre alți membri marcanți macedoneni, erau familiile baronului Simon Sina și Dumba, originari din Moscopole, familia Cârja, Simota, Darvari, din Vlaho-Clisura și alte multe din deosebite centre aromânești, Acì există și o societate literară, cu scopul de a întreținea și propagà răspândirea culturii printre Aromânii din Pind și Albania. Intr'atâta erau recunoscuți ca binefăcători și purtători de grije ai compatrioților lor rămași acasă, încât, cum închideà vreunul ochii dintre ei, se întrebau ceilalți dacă *lasă* și cât *lasă* pentru scopuri de binefacere. Chiar legatele lăsate capătă numirea de *lasă* și la Aromânii de prin Viena.

Vorbind Anastas Palatides într'un memoriu al său (1), despre spiritul de binefacere al ortodoxilor așezați la Viena, pe cari îi consideră drept Greci pe toți, relevează această însușire înălțătoare a Aromânilor, căci Aromâni erau. E vorba acolo între alții de Aromânii baron Sina, baron Dumba, Darvari. Iată ce ne spune autorul la pag. 11:

«Afară de faptele bune actuale amintite, Grecii din Viena îndeplinesc oarecari binefaceri către patria și neamul lor, prin cari se deschide un izvor nesecat de acte de binefacere pentru toate generațiile viitoare ale compatrioților noștri până la sfârșitul veacului. O asemenea faptă nemuritoare și nepieritoare îmi pare binefacerea cu adevărat salvatoare și minunată, în ființă azi sub numele de *lasă*. **Lasă** numesc conaționalii de acì toate acele legate bănești ale evlavioșilor, iubitorilor de neam și religioșilor părinți ai noștri, răposați în fericire cari, în testamentele lor, au prevăzut oarecari capitole bănești și au dispus să fie depuse la casa publică a statului austriac și să rămâie acì întregi și neatinse în tot secolul. Iar dobânzile capitalelor amintite trebuiau să fie trimise obligator din șase în șase luni în patria natală a binefăcătorilor și să se întrebuințeze (cheltuească) la întreținerea școlilor de acolo, precum și la ajutorarea celor săraci, a văduvelor și orfanilor. De asemenea binefaceri s'au împărtășit până astăzi fără excepție diferite orașe din Epir, Tesalia, Macedonia, Bulgaria, ș. a. cari întrețin școlile lor, și ajută pe nefericiții și lipsiții conaționali ai noștri, aproape numai din darea amintitelor dobânzi. Fapta binefacerii este cerească și divină. Din câte școli nu s'ar fi ales ruină, date fiind împrejurările nenorocite din urmă și sărăcia cea mare de astăzi a neamului,

(1) Ὑπόμνημα ἱστορικὸν, etc. ὑπὸ Ἀναστασίου Παλλατίδου, Viena 1845.

de n'ar fi existat această dispoziție cu adevărat umanitara și creștinească a compatrioților de amintire eternă decedați în Viena?» (1)

Ne interesează rândurile reproduse aci ca unele cari ne dau dovada cea mai sigură și mai bună, că acei donatori, că acei promotori și acei propagatori ai luminii, ai civilizației în Peninsula Balcanică, cari deschideau pungile cu atâta dărnicie, ca să deschidă școli și să răspândească cartea; că acei cari susțineau pe scăpatați, nevoiași, văduve și orfani, erau frați de ai noștri, erau Români, cum arată și terminul *lasă.*

Ne interesează această pagină culturală, pentrucă scoate în evidență cât de mare erà simțirea umanitară a neamului nostru, și cât de mare a trebuit să fie numărul donatorilor în acel centru, în Viena, ca să ajungă cuvântul *lasă* să se generalizeze și pentru conlocuitori ai Românilor din Balcani de altă limbă. Din întregul memoriu al lui Palatides, consacrat în bună parte lui Sina, el însuș Român, originar din Moscopole, după cum s'a spus, reiese rolul de binefăcători al străbunilor noștri. El cuprinde o pagină, să-i zicem, de cinste pentru Aromânii cari, în mijlocul și altor ortodoxi ce se alăturară la comunitatea *macedo-română* din Viena, se distingeau prin sentimente alese și pline de binefacere. *Lasă* ne spune Palatides, «numesc conaționalii noștri de aci (Viena) toate acele legate bănești ale evlavioșilor, etc.», ceeace arată, că acest fel de legate erau numai sau mai cu samă opera Aromânilor și că puternică a trebuit să fie odată colonia lor în Viena.

---

(1)' Εκτὸς τῶν προειρημένων πρoσκαίρων εὐπραγιῶν, ἐνεργοῦσιν οἱ ἐν Βιέννῃ Ἕλληνες ευεργεσίας τινας πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τὸ ἔθνος των, δι ὧν ἀνοίγεται πηγὴ ἀέναος ἀγαθοεργείας καθ' ὅλας τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τῶν συμπατριωτῶν μας μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος. Τοιαύτη τις ἀείμνηστος καὶ ἀθάνατος πρᾶξις μοὶ φαίνεται ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν λάσσων οσημέραι ἐνεργουμένη θαυμαστὴ καὶ σωτηρία τῷ ὄντι εὐπραγία. «Λάσσα» καλοῦσιν οἱ ἐνταῦθαόμογενεῖς ὅλας ἐκείνας τὰς χρηματικὰς καταβολὰς τῶν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει εὐσεβῶν, φιλογενῶν καὶ φηλοχρίστων πατέρων μας, οἵτινες χρηματικὰ τινα κεφάλαια ἐν ταῖς διαθήκαις αὐτῶν ἐνέγραψαν καὶ διέταξαν, ὅπως παρακατατίθενται ταῦτα ἐν τῷ δημοσίῳ ταμείῳ τοῦ Αὐστριακοῦ κράτους, καὶ διαμένωσιν ἐνταῦθα ἀκέραια καὶ ἀνέπαφα εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Οἱ τόκοι δὲ τῶν εἰρημένων κεφαλαίων ὀφείλουσι νὰ πέμπωνται διηνεκῶς καθ' ἐξαμηνίαν εἰς τὴν γεννήσασαν τοὺς εὐεργέτας τούτους πατρίδα, καὶ νὰ δαπανῶνται εις τὴν συντήρησιν τῶν αὐτόθι σχολείων καὶ εἰς περίθαλψιν ἐνδεῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν. Τῆς ἐξαιρέτου ταύτης ευεργεσίάς μέτοχοι ἐγένοντό μέχρι τοῦδε διάφοροι πόλεις τῆς Ἠπείρου, Θεσσαλίας, Μακεδονίας, Βουλγαρίας κλ. αἵτινες συντηροῦσι τὰ σχολεῖά των, καὶ παραμυθοῦσι τοὺς δυστυχεῖς καὶ ἀπόρους ὁμογενεῖς μας διὰ μόνης σχεδὸν τῆς ἐκ τῶν εἰρημένων τόκων χορηγίας. Ευεργεσίας ἐφεύρεμα οὐράνιον ὄντως καὶ θεῖον. Πόσων σχολείων μήδε ἴχνος ἔμελλε σήμερον νὰ ὑπόρξῃ κατά τὰς τελευταίας δεινὰς περιστάσεις καὶ ἐν τῇ νῦν μεγάλῃ πτωχίᾳ τοῦ ἔθνους, ἐὰν δέν προϋπῆρχεν ἡ φιλάνθρωπος καὶ χριστιανικὴ τῷ ὄντι διάθεσις αὕτη τῶν ἐν Βιέννῃ ἀπωθανόντων ἀειμνήστων ὁμογενῶν μας;

Cuvântul «lasă» este un subst. deverbial format dela verbul *lăsare* în Aromâna, după cum *ducă* dela *duțeare, (=ducere), treacă* dela *trițeare, (=trecere), lavdă* dela *lăvdare, (=lăudare), fugă* dela *fudire, (=fugire)* ș. a.

Ne mai interesează și dintr'un alt punct de vedere. Colonia aromânească de Viena, în începuturile constituirii sale, se organizase într'un fel de societate de cultură, cu scopul, după cum am spus, de a ajutà pe compatrioții lor rămași acasă.

Se deosebià de societățile «eteriste» întemeiate în Rusia de Greci, societăți cari urmăriau săparea imperiului otoman. Dacă totuș vedem și pe Aromâni, încetul cu încetul, că sunt atrași și câștigați să lupte alături de Greci pentru înființarea unui stat creștinesc, cum se ziceà atuncea, și dacă se înscriu și fac parte din societățile eteriste și agită, cum face Aromânul Riga Veleștineanul și alții, motivele trebuesc căutate în nedreptățile suferite de ei din partea stăpânirii turcești, în lipsa desăvârșită de prevedere politică a Turciei, care n'a făcut nimic pentru a-și asigurà fidelitatea, credința deplină a Aromânilor și a-i face să rămână liniștiți.

In adevăr, un lucru a răsculat conștiința Aromânilor: Atacarea din senin a neatârnării lor, atingerea drepturilor de cari se bucurau de pe timpul sultanului Murad al II, drepturi ce le-au fost recunoscute și întărite apoi de toți sultanii ce s'au urmat până atunci prin *beraturi* și firmane imperiale.

Pentru a ne lămurì și mai bine asupra acestui punct și pentru a ne da seamă de indignarea ce a cuprins sufletele aromânești, ne permitem să arătăm în ce stau acele privilegii pierdute, care au slăbit mult pe Aromâni, și au făcut ca odată cu ei, întreg imperiul otoman să înceăpă să decline treptat, treptat, pentru cuvântul că din acel moment Aromânii nu s'au ținut liniștiți un singur minut și au știut să întrețină, prin numeroase cete haiducești, o perpetuă anarhie în imperiul turcesc.

Drepturile Aromânilor subt Turci.

Aromânii, după cum se știe și după cum ne sunt descriși de diferiți cronicari, se bucurau de o frumoasă neatârnare în veacul de mijloc. Rabinul Benjamin de Tudella, care străbate Epirul și Tesalia, ne spune (1163—1164) că statul Valahilor începe dela Zeitun (Lămie). Iar Pachymeres (1260) vorbind de ginerele lui Taron, numit

Ioan, zice că erà domnitorul unei națiuni foarte numeroase și atât de puternic că puteà face cuceriri.

Armata sa erà compusă de Elini, (1) numiți atunci (1260) Megalovlahi. «Cu această armată el singur (Ioan) erà atât de puternic, că puteà oprì în loc trei mari căpitani: pe Ioan Paleologul, mare domestic, pe Alexe Strategopulos și pe Ioan Raul; și puteà să-i împiedice de a merge mai departe de Veria, cu toate că toți trei dispuneau de forțe considerabile». (Pachymeres, cart. I, cap. 30, & 2).

Vedem din acest pasaj, că Megalovlahii se bucurau de o desăvârșită neatârnare și că țara lor se întındeà, cum observă foarte judecios *autorul* scrierii *Les Valaques du Pinde,* pag. 193, dela Veria până la Lămia (Zeitun) (2).

Această domnie a Megalovlahilor a durat până la stăpânirea otomană. Am amintit aiurea, în *Scriitori aromâni* (pag. 2, nota 7), de privilegiile obținute de compatrioții mei la venirea Turcilor. Reproduc aci, după *Les Valaques du Pinde,* pag. 197, ca întregire la cele spuse acolo, următoarele:

«Cu Murad al II (1422—1451) încheiară Aromânii o primă convenție, numită capitulațiune. Frantzes (cart. IV, cap. 19) amintește în terminii aceștia călătoria sultanului pentru a intrà în vorbă cu căpeteniile românești. «In primăvara anului 6970 (1462) Murad se duce în Marea-Valahie și se reintoarce de acolo după ce intro-«duse ordine în afaceri». Nu ni se spune însă ce fel de orânduelì vor fi fost făcute cu Aromânii».

Apoi se expun în *Les Valaques du Pinde* acele baze, așà cum se cunosc din *Beraturile Megalovlahilor,* (Beraturi = hrisoave împărătești) ce se reînnoiau la fiecare schimbare de scaun. Așà se zice acolo:

---

(1) El își închipuià, probabil, că originea Megalovlahilor ar fi dela Elini; de aci apropierea dintre Elini și Megalovlahi. Confuziunea aceasta durează și astăzi printre cărturarii greci.

(2) Titlul întreg al acestei lucrări, devenite atât de rare că ar merità să fie retipărită, este: *Études historiques sur les Valaques du Pinde,* (Extrait du Courrier d'Orient), Constantinople, Imprimerie du «Courrier d'Orient» 1881, pagine 236. Opera, deși nu poartă numele autorului, se știe totuș că este datorită *părintelui Faveyrial,* superiorul Lazariștilor din Bitolia, fost profesor de limba franceză mult timp la liceul român de acolo, și un mare filoromân. Lucrarea nu se află în biblioteca Academiei. Exemplarul în posesiunea mea poartă pe copertă, scris cu mâna, «par Giampietri», par Mr. Faveryal (Faveyrial) et Apostol Margarit. Se știe că Giampetri erà directorul ziarului «Courrier d'Orient» ce apăreà la Constantinopole. Acesta erà de asemenea un iubitor de Aromâni.

«Totuș se știe că bazele acelei înțelegeri fură :

1. Inalta justiție se va face în fața unui cadiu (= judecător), potrivit legilor aromânești ; pe prețul acesta Aromânii vor puteà călătorì în libertate în tot imperiul și vor puteà să se îndeletnicească cu orice profesiune vor crede de cuviință.

2. Poliția lăuntrică va fi îndeplinită de Aromânii înșiși sub răspunderea propriilor lor căpetenii.

3. Pentru poliția din afară Aromânii se vor pune în înțelegere cu guvernorii provinciilor mărginașe.

4. Nimeni nu se va amestecà în afacerile lor religioase.

5. Vor fi scutiți de dări ; iar ca semn de vasalitate vor trimite pe fiecare an câte un dar sau bacciș la sultana validee» (1).

Acestea ereau drepturile, privilegiile de cari se bucurau Megalovlahii și cari îi puneau la adăpost de orice încălcări neamicale, făcându-i să nu cunoască ce sunt agenții perceptori și jefuitorii (2). Aceste drepturi variau uneori din orășel în orășel și din comună în comună, fiind când mai mari, când mai mici ; ale Aromânilor din Aminciu (Mețova), pe cari nu ne putem oprì de a nu le reproduce acì, pentru a da o idee desăvârșită despre aceste privilegii ale Megalovlahilor, constituiau un fel de stat și amintesc mult tratatul încheiat între Mircea cel Bătrân și sultanul Baiazid. Reproducerea o facem după rezumatul ce *Les Valaques du Pinde* (pag. 201) îl împrumută dela istoricul grec Aravandinos. Iată aceste privilegii :

(1) ***Études historiques sur les Valaques du Pinde***, Constantinople 1881, pag. 196: «C'est avec Mourad II (1422—1451) que les Valaques conclurent une première convention, autrement dit, une capitulation. Frantzès (Liv. 4, ch. 19), mentionne en ces termes le voyage du Sultan pour s'aboucher avec les chefs valaques: «Au printemps de l'année 6970 (1462) Mourad se transporta dans la Grande Valachie et s'en revint après y avoir mis ordre aux affaires»; mais il ne dit pas quels arrangements y furent pris avec les Valaques.

«Cependant on sait que les bases de cet arrangement furent: 1° «Que la haute justice y serait rendue en présence d'un cadi, conformément aux lois valaques; et qu'à ce prix les Valaques pourraient librement voyager dans tout l'empire et y exercer telle profession que bon leur semblerait.

2° Que la police intérieure serait faite par les Valaques eux-mêmes sous la responsabilité de leurs propres chefs.

3° Que pour la police extérieure les Valaques s'entendraient avec les gouverneurs des provinces adjacentes.

4° Que personne ne se mêlerait de leurs affaires religieuses.

5° Qu'ils seraient exempts d'impôts; mais qu'en signe de la vassalité, ils enverraient annuellement une étrenne ou ***baqchich*** à la sultane Validé».

(2) A se vedeà și pasajele amintite în ***Scriitori Aromâni în sec. al XVIII***, după Lejan Pouqueville, Ami Boué, Ἀραβαντινός, I. Caragiani ; precum și în Cantù, 14, pag. 220.

1. Les prairies que les Mezzovites possèdent en Thessalie, en Épire et en Macédoine, pour le pacage de leurs troupeaux, et designés conformément aux indications de Floca, doivent rester indivises;

2. Les Mezzovites garderont eux-mêmes les passages et les défilés de leur arrondissement, et aucun musulman n'habitera Mezzovo;

3. Toute la communauté des Mezzovites ne paiera, chaque année, au gouvernement impérial que la somme de 113.000 aspres, c'est-à-dire 941 piastres (1).

4. Toute personne, de quelque religion et condition qu'elle soit, qui s'est réfugiée dans le canton de Mezzovo et quels que soient les motifs pour lesquels elle s'y est refugiée, ne sera jamais réclamée et persécutée par quelque autorité que ce soit;

5. Tout musulman qui traversera le district de Mezzovo doit regarder ce pays comme une terre sacrée; et, au sortir de ce district, faire enlever les fers de ces chevaux afin qu'il n'emporte pas une drachme de sa terre;

6. Le district de Mezzovo sera administré religieusement par un exarque patriarcal;

7. Politiquement Mezzovo relevera du pacha gouverneur de l'Euripe (Négropont), et judiciairement du cadi de Livadie. (2)

(1) Aproximativ 210 lei noi la o populaţie de 8-10 mii locuitori.

(2) Iată şi în traducere:

1. Livezile cari le stăpânesc locuitorii Aminceni în Tesalia, în Epir şi Macedonia pentru păşunatul turmelor lor şi arătate potrivit indicaţiunilor lui Floca, vor rămânea întregi.

2. Amincenii vor face înşişi paza drumurilor şi trecătorilor judeţului lor şi nici un musulman nu va avea voie să locuească la Aminciu.

3. Toată comunitatea Amincenilor nu va plăti guvernului imperial, în fiecare an, decât suma de 113.000 aspri, adecă 941 piaştri.

4. Oricine, de orice religie şi stare ar fi, care s'a refugiat în cantonul din Aminciu şi oricari vor fi pricinile pentru cari se va fi refugiat, nu va putea fi reclamat şi prigonit de către nici o stăpânire.

5. Orice musulman care va străbate judeţul Aminciu este dator să privească ţara aceasta ca o ţară sfântă; iar la ieşirea sa din judeţ este dator să despotcovească caii pentru ca să nu iea nici un dram din pământul său.

6. Judeţul Aminciu se va administrà, din punctul de vedere religios, de către un exarh patriarhal.

7. Politiceşte Aminciu va atârnà de Vali-paşa din Negroponte, iar juridiceşte de cadiul din Livadia.

[Această dispoziţie din urmă a fost introdusă ca o măsură binecuvântată, spre a nu recurge niciodată la amestecul valiului şi al judecătorului turc, chiar când ar fi vrut cineva, atât Negroponte cât şi Livadia fiind la depărtări foarte mari de Aminciu.]

Atingerea drepturilor Aromânilor.—Aceste drepturi, quasi de stat în stat, le sunt călcate de Turci, începând cu anul 1769,—când izbucnește revoluția Maniaților (Pelopones) după instigațiile rusești, puse la cale de generalul Orlef,—și mai ales în timpul de tiranie a satrapului Ali Pașa din Ianina. Prin nerespectarea lor capătă o lovitură puternică comunele și orașele românești din Turcia.

Acest fapt îi va fi cutremurat și revoltat fără seamăn. Numeroasele bande de căpitani, cari luptă în acel timp înpotriva uzurpării ce li se face, confirmă cu totul aceasta.

Distrugerea Linătopei, Gramostei, Niculiței, Jarganiei, Grabei, și mai ales a metropolei lor Moscopole, a trebuit să aibă un răsunet puternic în sânul populațiunii aromânești. Refugiul locuitorilor din aceste orașe, cel puțin al celor mai cu dare de mână, în Austro-Ungaria, de care erau uniți prin legături comerciale, povestirile lor vor fi umplut de ură nemărginită sufletul Aromânilor, învățați până atunci să se simtă liberi; stăruirea drăcească a lui Ali Pașa în atacarea privilegiilor aromânești îi va fi convins pe Aromâni, că din partea acestuia n'au nimic de așteptat, afară doar că a sosit momentul prăpădirii lor. Această teamă îi aruncă din ce în ce în brațele acelora cari suferiau de secole tot felul de impilări, pe cari Aromânii abià acum le încearcă.

Nu-i nevoie a spune că din partea Aromânilor nu s'a dat nici un motiv pe vremea aceea, pentru ca autoritățile imperiale să îngădue, pe de o parte, cetelor nedisciplinate albanezești,—pornite spre Pelopones, să potolească răscoala Maniaților, și să răsbune cruzimile suferite de musulmani,—de a-i jefuì de avutul lor și de a le distruge așezările și rosturile seculare, iar pe de altă parte, să nu intervină cu toată energia în contra atotputerniciei tiranului Ali Pașa, când acesta a atins capitulațiunile lor garantate prin *firmanuri* și *beraturi;* a fost o neprevedere din partea guvernanților otomani cu urmări incalculabile atât pentru Aromâni cât și pentru însuș imperiul turcesc. Aromânii, ce-i drept, decad de atunci politicește și economicește, iar Turcia de asemenea este neîntrerupt frământată, sguduită și turburată de neastâmpărul nenumăraților Aromâni răsvrătiți și constituiți în numeroase corpuri haiducești.

Aceste greșeli politice din partea guvernanților imperiului turcesc pe de o parte, agitația agenților greci pe de alta, cari erau convinși că numai prin brațul independenților Aromâni pot reușì să determine o izbândă în ținta de a reînființà un stat *creștin, romeicu,* cum i se ziceà, ci nu în clăcașii neamului lor legați de pământ și obișnuiți a

suferì răbdători toate impilările, au împins pe Români la răscoale, în credința că, unindu-se cu coreligionarii Greci, Albanezi, Bulgari, Sârbi, vor reuși să-și păstreze privilegiile, sau, cei cari le pierduseră, să și le recâștige.

In asemenea împrejurări nu erà de loc greu, ca Aromânii să fie din ce în ce atrași spre mișcările îndreptate în contra întegrității împărăției otomane și să se alipească din ce în ce mai mult la idea elenismului, care se cufundà pentru marea mulțime cu cea de creștinism. Idea aceasta pusă înainte cu multă pricepere de patrioții greci, apăreà pentru mulți din Aromânii așezați în Austria ca singura salvatoare pentru creștini.

Așà se explică de ce bărbați culți și luminați ca Simota, Darvari și alții apar ca apărătorii idealului grecesc. Totuș în afară de acest ideal privit de unii ca mântuitorul măririi aromânești, atinse atât de înverșunat și necugetat de stăpânitorii turci, fiecare își iubià graiul matern și ţineà la el. Aceasta mai ales se poate spune despre marea mulțime de Aromâni neadăpată la cultura grecească. Dar nicì printre nobilimea lor, cu mici excepții, nu se petreceau lucrurile altfel. Și este cunoscut și astăzi în familia Simota modul puțin prietenos cu care au fost primiți de baronul Sina Vlaho-Clisurenii Simu Simota și nepotul său Ianache, fiul lui Anastas, pentrucă, ducându-se să-l vază, s'au încercat, crezând că-i fac plăcere, să-i vorbească în grecește. Intâmplarea fiind povestită și în *Les Valaques du Pinde*, pag. 172, o reproducem întocmai:

«Intr'o zi Simu Simota dela Clisura și nepotul său Ianaki, ducându-se să-l găsească (pe Baronul Sina) la Viena, îl salutară în grecește. La început Simu Sina se prefăcù că nu-i înțelege. Apoi văzând că cei doi Clisureni urmau să-i vorbească tot grecește, îi întrerupse și le zise pe un ton ce Ianaki Simota nu-l va fi uitat niciodată:

«Ce limbă îmi vorbiți? Oare nu știu cine sunteți, care este țara voastră și ce limbă se vorbește? Nu-i o rușine pentru voi de a roșì, a vroì să treceți drept cine nu sunteți, drept ce n'au fost străbunii voștri și ai mei?» Și apoi le-a întors spatele și n'a mai vrut să le răspundă nici în românește celor doi Clisureni, cari îl salutaseră în grecește» (1).

(1) «Un jour Simon Simota, de Clissoura, et son neveu Janaki étant allés le trouver à Vienne, le saluèrent en grec. D'abord Simon Sina feignit de ne pas les comprendre. Puis voyant que les deux Clissouriotes continuaient à lui parler grec, ils les interrompit brusquement et leur dit sur un ton que Ianaki Simota doit n'avoir point oublié:

«Quel langage me parlez-vous là? Ne sais-je donc qui vous êtes, quel est votre pays

Inceputurile de cultură.

Că nu în Viena s'au născut și desvoltat începuturile de cultură aromânească, nu-i nevoie de stăruit. Că ei veniau de acasă cu limba română știută să și-o scrie, vorbește și faptul că la început, înainte de G. Rosa și M. Boiagi, cari au fost înrâuriți de cultura curentului național al fraților din Transilvania, s'a scris aromânește tot cu caractere grecești, așà cum știau de acasă; aceasta dovedește *Noua pedagogie* a lui Ucuta. In adevăr că așà este, mărturisesc următoarele cuvinte din precuvântarea lui Const. Ucuta. Acesta, față cu tendința Aromânilor din Austro-Ungaria de a-și scrie limba cu caractere latinești, se va fi gândit la cei de acasă, cari nu știau și nu întrebuințau decât alfabetul grecesc, singurul cunoscut de ei. De aceea în precuvântarea abecedarului său, făcut pentru Aromânii din Turcia, se silește să îndreptățească cuvântul pentru care întrebuințează literele grecești în transcrierea dialectului aromânesc, când zice, adresându-se cetitorului: «*Și să nu privești drept rușine de ce am luat slovele Elenilor sau de ce ne-am împrumutat din altă limbă, căci toate limbile ce sunt în lume se înprumută una dela alta, iar dela Eleni se împrumutară toate ginții și cu slove și cu cuvinte și nimeni nu poate tăgăduì aceasta, căci li se văd și slovele și li se înțeleg și cuvintele*" (1).

Acelaș lucru dovedește și documentul de limbă transmis nouă printr'o fericită întâmplare pe «vasul Simota».

Studiind ortografia de pe acest vas, ușor ne convingem că există un început de mișcare culturală aromânească printre Aromânii megalovlahi, după cum există și la cei din regiunea Moscopolei, despre cari ne-am întreținut pe larg în *Scriitorii Aromâni*. Limba de care se folosiau în propagarea acestei mișcări erà dialectul lor. Pentru învățarea lui, potrivit timpului, se folosiau de cărți scrise cu mâna, cari se copiau de școlari. Că nu ni s'au transmis manuscripte din aceste cărți didactice și cu alt conținut, nu-i câtuș de puțin surprinzător. In lucrarea amintită am arătat cauzele. Din rândurile lăsate

---

et quelle langue on y parle? N'est-ce pas une honte pour vous d'en rougir, de vouloir passer pour qui vous n'ètes pas, pour qui n'ont pas été vos ancêtres et les miens!» Ayant dit ces mots, il leur tourna le dos, ne voulant pas même répondre en valaque aux deux Clissouriens qui l'avaient salué en grec.»

(1) Per. Papahagi, *Scriitori Aromâni*, etc , pag. 64.

de Neofit Duca și Kyril, în a sa Ἀπολογία ἱστορικὴ καὶ κριτική, etc. (vezi pag. 16 din *Scriitori aromâni*) apare lu ninos, că propaganda elenă pentru desnaționalizarea celor cari nu vorbiau grecește, erà o mișcare conștientă, condusă sistematic de oameni luminați. Călătoria sf. Cosma printre Aromâni, grecizarea Tesaliei, a așà numiților Garaguni, a Copăciarilor și a Zăgurenilor, sunt rezultatul sforțărilor de desnaționalizare cu socoteală, puse la cale de biserica greacă, cu sprijinul unei întregi armate de agenți culți, precum erau Mitropoliții, Episcopii, Arhiereii și toată dăscălimea.

Acestora se datorește distrugerea documentelor, ce vor fi rămas scrise în dialectul aromânesc; cele ce au putut scăpà furiei, cum este Codex Dimonie și abecedarul lui Ucuta, se datoresc unor întâmplări numai. Căci întâmplare este să mai dai peste un exemplar din *Noua Pedagogie* a lui Ucuta, după un secol și după ce nu se face nicăiri pomenire în acest interval. Că vor mai fi fost și altele multe, îndoeală nu încape. La Ohrida, în excursiunea de scurtă durată făcută în primăvara anului trecut 1911, când cu venirea oaspeților români de subt conducerea d-lor Dr. Istrati și G. Murgoci, ni s'a vorbit de cărți și de manuscripte. Cu toate exagerările legate de asemenea lucruri, ținând seamă că nu-i nici o exagerare faptul că Ohrida devenise un mic centru de cultură românească după distrugerea Moscopolei, cele spuse de locuitori trebuesc cumpănite și trebuesc întreprinse cercetări, spre a puteà cumvà da peste niscaivà scrieri aromânești în această regiune a Albaniei sudice, unde chiar până astăzi se ține corespondența în limba aromână, scrisă cu litere grecești și cu o ortografie asemănătoare cu cea din Daniil, Cavalioti și Ucuta.

Poate că tot acì vom reuși să dăm peste unele din cărțile tipărite în limba aromână la Moscopole, de cari se pomenește în *Les Valaques du Pinde*, pag. 172 și despre cari, tot ca și despre abecedarul lui Ucuta, nu avem nici o știre, nu știm să se fi pomenit undevà. Ținând însă samă de modul cum ni se spun lucrurile, îndoeală nu încape că au existat. Este vorba de abecedarul și gramatica ce serviau copiilor moscopoleni la învățarea primelor elemente ale graiului aromânesc. Așà se spune în *Les Valaques du Pinde*, locul citat, vorbindu-se de catalogul cărților imprimate la Moscopole și despre cari noi în *Scriitori Aromâni* n'am pomenit, lucrarea aceasta nefiindu-ne atunci la îndemână ca una ce lipsește din biblioteca Academiei Române:

«In primul rând trebue să punem abecedarul aromânesc ce se împărțià gratuit la copiii săraci. Erà scris cu litere grecești, dar în limba aromână. După partea alfabetică urmà o serie de rugăciuni

în formă de lectură. Exemplarul văzut de noi erà unul mic, format în 12° și cu aproape patruzeci de pagine». (1)

După cum vedem, din punctul de vedere al cuprinsului erà ca și abecedarul lui Const. Ucuta, încât nu ne putem îndoì câtuș de puțin despre veracitatea celor spuse mai sus, că acest abecedar a existat. Cuvintele sunt spuse de părintele Faveyrial, autorul cărții *Les Valaques du Pinde*, care probabil că-l și aveà în colecțiunea sa din Bitule. Păcat că arzând casa Lazariștilor din Bitule dimpreună cu biblioteca aleasă și manuscriptele prețioase ale părintelui Faveyrial, nu am avut unde face o cercetare în această privință. Cu multă probabilitate putem spune, că un exemplar din acest abecedar ca și din gramatica aromânească, despre care amintim mai jos, se vor fi găsit în biblioteca acestui mare filoromân. Deosebirea între descrierea ce se face acelui abecedar și între cel al lui Const. Ucuta stă numai în numărul paginelor, cari desigur va fi variind. *Despre acest abecedar ni se spune că numără aproape 40 de pagine, pe când al lui Const. Ucuta conține 56 pagine.*

Iată ce se zice și despre gramatică :

«O gramatică aromâno-greacă cu sintaxă, care treceà drept un capodoperă și care se predà la elevi. Se mai găsesc exemplare și ar fi bine să fie reimprimată» (2).

Ca amănunt asupra catalogului de cărțile tipărite la Moscopole se spune în *Les Valaques du Pinde*, pag. 174, că acel catalog a fost întocmit de Tomara, primul institutor român în Ohrida, care adăugă că și alte multe cărți s'au mai tipărit în tipografia din Moscopole. Ținând samă că toate cărțile înșirate în *Les Valaques du Pinde*, pag. 173, 174, ca tipărite la Moscopole s'au și tipărit acolo, după cum se adeverește din alte izvoare, îndreptățiți suntem a nu ne

---

(1) *Étude historiques sur les Valaques du Pinde, pag. 172:*

„Au premier rang (este vorba de catalogul cărților tipărite la Moscopole) nous devons mettre l'Alphabet valaque qu'on distribuait gratuitement aux enfants pauvres. Il était en caractères grecs mais en langue valaque. Après la partie alphabétique venait une série de prières en forme de lectures. L'exemplaire que nous avons vu était un petit in—12° d'environ quarante pages».

(2) *Opul citat,* pag. 173 :

«Une grammaire valaco-grecque avec syntaxe, qui passait pour un chef d'oeuvre et qu'on faisait apprendre aux enfants. Il s'en trouve encore des exemplaires ; et il serait bon qu'on la réimprimât».

Despre celelalte scrieri imprimate la Moscopole, și pomenite în *les Valaques du Pinde*, pag. 172, 173, am dat relațiuni amănunțite in *Scriitori Aromâni,* etc., în introducere.

îndoi de loc că și cele două lucrări în aromânește, de cari amintește părintele Faveyrial, au existat, ca unele ce au fost văzute și mărturisite de însuș părintele Faveyrial și de Tomara.

Insemnătatea Călarilor pentru începutul cultural al Aromânilor.

Ceeace erà Moscopole pentru Aromânii nordici, va fi fostAminciu și, cu multă probabilitate, *Călari,* pentru cei dela Sud, pentru Megalovlahi. Cu atât mai mult trebue să credem aceasta și pentru *Călari,* cu cât știm că la *Călarl'i* există și o școală superioară mai înaltă. Așà Gudas, vorbind în *Βίοι παράλληλοι,* vol. XIII, pag. 243 despre marele bărbat de stat Ioan Coletti, originar din orășelul aromânesc Siracu, zice:

«Primele cunoștințe le făcù Coletti probabil la vreun efimer oarecare din Siracu, după cum se obișnuià pe atunci; apoi se duse la Călarl'i, unde a fost instruit câtvà timp de către renumitul elinist Papageorge. Se va păreà poate curios, că există la *Călarl'i* un elinist renumit, dar comunele Siracu și Călarl'i au înflorit după Pouqueville foarte mult până la 1814» (1.)

Apoi mai știm că la Călarl'i dăinuià o vieață aromânească puternică din punct de vedere comercial și industrial. Pentru a pune toate acestea în evidență, vom reproduce mai jos frumoasele pagine scrise de unul dintre cei buni cercetători ai stărilor din Peninsula Balcanică pe acel timp, de călătorul și scriitorul francez Pouqueville. O fac cu atât mai mult, cu cât sunt încredințat că trecutul nostru trebuește reamintit într'una în conștiința noastră, mai cu samă că paginele cari vor urmà sunt pline de amintiri de mărire și de mândrie a neamului nostru, într'un timp când conlocuitorii Aromânilor zăceau în sclăvie. Din ele se vede bine starea de înflorire a *Călarilor* în toate privințele.

Iată ce ne spune acest scriitor despre *Călarl'i* în genere la pag. 299, II (*Voy. dans la Grèce,* etc):

---

(1) «Τὰ μὲν πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ὁ Κωλέττης πιθανὸν παρ' ἐφημερίου τινὸς ἐν Συῤῥάκῳ, ὅπως εἴθιξε τότε· μετὰ δὲ ταῦτα μετέβη εἰς Καλαρρήτας, κ'ἐμαθήτευσεν ἐπί τινα χρόνον παρά τῷ περιωνύμῳ ἑλληνιστῇ Παπαγεώργῃ. Παράδοξον ἴσως θὰ φανῇ, ὅτι ἐν Καλαῤῥήταις ὑπῆρχε περιώνυμος ἑλληνιστής· ἀλλ' αἱ κωμοπόλεις Συράκου καὶ Καλαῤῥητῶν ἤκμαζον κατὰ Πουκεβὶλ μεγάλως μέχρι τοῦ 1814».

«Le coli de Djumerca, groupé dans les montagnes rudes et escarpées, est traversé par une voie rurale peu frequentée, qui mène de *Calaritès* à l'Arta en prolongeant le fleuve depuis Nisita jusqu' au couvent d'Apano-Panagia.

«Après avoir quée, en descendant de l'Anovlachie, la rivière de *Calaritès,* au-dessous du confluent d'Avados, ville pelasguique ruinée que je crois être l'Athénéon des Athamanes, on entre dans la chaîne du mont Agnanda, en laissant à gauche, au fond des précipices du mont Barsios, Matzouki, dont on fera connaître les rapports avec Calaritès, et deux lieux à l'orient, Gourgarelli, colonie des bergers valaques».

O descriere amănunţită a acestui oraş din punct de vedere al situaţiunii, comerţului, spiritului industrial şi al legilor sumptuare ale Călăreţilor, o face Pouqueville în op. cit. la pag. 350, vol. II. Reproducem aici părţile mai caracteristice. Iată ce spune Pouqueville acolo :

«Oraşul Călari, aşà cum erà în 1815, numără cinci sute optzeci de familii aromâneşti, aşezate într'o poziţie mult mai potrivită a servì drept cuiburi de vulturi şi acvile decât ca locuinţe pentru oameni. Grupat în caturi dela malul drept ca peretele al prăpăstiilor, se întinde tot crescând şi prezentând şase sute de acoperişuri pe coasta meridională a muntelui *Pădurea-mure.* Se zice că alegerea unei asemenea aşezări a fost inspirată Aromânilor de dorinţa de a-şi păstrà libertatea şi de nevoia imperioasă încă de a puteà veghià la siguranţa lor personală împotriva întreprinderilor barbarilor şi ale celor din urmă împăraţi din Răsarit, cari se purtau cu supuşii ca şi cu nişte popoare cucerite. Prin poziţiunea lor Megalovlahii se sustraseră dela vederea cuceritorilor şi nu aspirau decât să fie uitaţi, când nişte colibe de păstori, construite la extrimitatea *Pădurii-mure,* îşi dederă, către începutul veacului al XIII, numele de *Calaritès* din pricina frumoaselor ape ce curg din stâncile sale. Liniştea de care se bucurau, timpul şi neatârnarea atrăgând noi cetăţeni în această colonie, din lipsa de pământ de cultivat, s'au dedat locuitorii la creşterea turmelor. Poporaţia crescând, odată cu industria s'au stabilit legături de comerţ, la început prin vânzarea brânzeturilor, cu satele vecine şi apoi, prin alte câtevà producte, cu negustorii din portul Ambracic, cari, pe vremea aceea, aveau factori răspândiţi până în Pind. Prin mijlocul acestor oameni îşi cumpără Franţa părul de capră şi pieile turmelor aromâne ; şi de pe timpul

secolului lui Ludovic al XIV-lea aveà un antrepozit de aceste producte la Aminciu» (1).

Mai departe ne vorbeşte de spiritul industrial al Aromânilor, cari lucrau lâna şi făceau *cape* (zeghe) pentru Albanezi şi *capoturi* (fel de mantale) pentru marinarii din Adriatica. Arată (pag. 352) casele întemeiate de Megalovlahi la Neapole, Livorno, Genua, Sardinia, Cadix, Sicilia şi Malta. Apoi cum parte din ei se stabilesc în Veneţia, Triest, la Ancona şi Ragusa şi stabilesc legături cu Veneţia, Constantinopole Moscova şi urmează:

«După (2) cele zise despre comerţul Aromânilor, să nu se mire

(1) La ville de Calaritès, telle qu'elle existait en 1815, comptait cinq cent quatre vingts familles valaques établies dans un site plus propre à servir de *repaire* aux *aiglais* et aux *vautoures* qu'à des hommes. Groupée par étages depuis la rive acore des abîmes, elle s'étend dans en développement de six cents toises sur le versant méridional du mont *Padouré-Mouré* (*) (montagne des forêts). On dit que le choix d'un pareil établissement fut inspiré aux Valaques par le désir de la conservation de leur liberté et la nécessité plus impérieuse encore de *veiller* à leur sûreté personnelle, contre des entreprises des barbares et des derniers empereures d'Orient, qui traitaient leurs sujets en peuples conquis. Par leur position les Mégalovlachites s'étaient mis hors de la vue des conquérants, et ils n'aspiraient qu'à l'oubli, lorsque quelques huttes de bergers, bâties à l'extrêmité du *Padouré-Mouré* prirent vers le commencement du treizième siècle (XIII) le nom de Calaritès, à cause des belles eaux qui coulent de ses rochers. La tranquilité dont on jouissait, le temps et l'indépendance ayant attiré de nouveaux citoyens dans cette colonie, comme on n'avait pas de terres à cultiver, les habitants s'adonnèrent aux soins des troupeaux. La population s'étant accrue avec l'industrie, on établit des liaisons de commerce en vendant d'abord le beurre et les fromages aux villes voisines, et quelques autres produits aux marchands des échelles du golfe Ambracique, qui avaient alors des facteurs répandus jusque dans le Pinde. C'était par le canal de ces hommes que la France achetait le poil de chèvre et les toisons des troupeaux des Valaques; et dès le siècle de Loius XIV, elle avait un entrepôt de ces produits à Mezzovo. -»

(2) D'après ce que je viens de dire du commerce des Valaques, on ne sera par étonné si j'ajoute qu'on trouve à Calaritès le cours des principales places de l'Europe, puisque les marchands ont intérêt à connaître les mouvements du commerce auquel ils participent. Les grandes opérations roulent annuellement sur les cotons de la Macedoine Cisaxienne et de la Thessalie, qui passent en partie dans les états d'Autriche; sur les soies d'Agia et de Volò; sur les exportations de peaux de lièvres, de blaireaux et d'ours, qu'on export dans le royaume de Naples pour les échanger contre des galons et des fils d'or; enfin sur le commerce des pelleteries à l'usage des Orientaux qu'on tire de Russie. Malgré ce développement donné aux spéculations pendant une guerre maritime de vingt

(*) *Pădurea-cu-mure,* probabil, sau *pădurea dit munte,* dacă cumvà Pouqueville a notat greşit numirea pe aromâneşte şi a tradus-o bine sau aproape bine pe franţuzeşte. Explicarea lui Pouqueville prin «*montagne des forêts*» este greşită. *Montagne des forèts* ar fi aromâneşte : *muntile-a pădurlor.*

nimeni dacă adaog că la Călari poţi găsì cursul principalelor pieţi din Europa, deoarece comercianţii au interes să cunoască mişcările comerţului la care ieau parte. Marile operaţiuni se fac anual cu bumbacurile Macedoniei cisaxiene şi ale Tesaliei, cari, în parte, trec în statele Austriei; apoi cu mătăsurile din Agia şi Volo; cu exportarea pieilor de iepure, de bursuc şi de urs, ce se exportă în regatul Neapolei pentru a le schimbà cu galoane şi filigrane; şi în sfârşit cu comerţul de tăbăcărie adusă din Rusia pentru orientali. Cu toată desvoltarea dată speculaţiunilor în timpul unui răsboiu maritim de douăzeci de ani, e foarte probabil că pacea menită să aşeze pe fiecare naţiune în sfera sa, va readuce, prin restabilirea unui echilibru înţelept, pe Megalovlahi la comerţul de lână, de turme şi de producte ale manufacturilor lor.

«Clasa poporului, care nu dispune de capital, s'a dedat unei ramure industriale foarte producătoare în Albania, anume fabricării de ornamente şi de ustensile de aur şi de argint. Aromânii cari nu se îndeletnicesc cu de ale ţesătoriei şi cu de ale fabricei, sunt argintari; şi cu toate că sunt lipsiţi de modele alese, totuş lucrează destul de bine aurul şi argintul. Nefiind supuse lucrurile ieşite din mâna lor la *titru*, se folosesc straşnic de mult de metalele întrebuinţate, alterându-le cât mai mult cu putinţă. Dela aceşti argintari pot să-şi procure anticarii medalii, deoarece nu le mai topesc, de când ştiu ce preţ se pune pe ele şi cât dau călătorii creştinătăţii.

«Aromânii cari au călătorit vorbesc mai multe limbi şi au biblioteci foarte bine asortate cu cărţi franceze şi italieneşti. Posedă

---

ans, il est probable que la paix destinée à replacer chaque nation dans sa sphère, ramènera, par le retour d'un sage équilibre, les Mégalovlachites à la vente de leurs laines de leurs troupeaux et des produits de leurs manufactures.

La classe du peuple, qui n'a pas de capitaux, c'est emparée d'une branche d'industrie très lucrative dans l'Albanie, qui est la fabrique des ornements et des ustensiles **d'or** et **d'argent**. Les Valaques qui ne sont pas employés dans les tisseranderies et les fabriques, sont *orfèvres;* et quoique dépourvus de bons modéles, ils travaillent assez bien **l'or** et **l'argent.** Comme leurs ouvrages ne sont pas soumis au titre, ils tirent des profits inconnus des métaux qu'ils emploient, en les altérant autant que leur cupidité peut s'étendre. C'est chez ces ouvriers que les antiquaires peuvent se procurer des médailes, qu'ils ne jettent plus dans le creuset depuis qu'ils connaissent le prix qu'y attachent et qu'en donnent les voyageurs de la chrétienté.

Les Valaques qui ont voyagée parlent plusieurs langues, et ont des bibliothèques assez bien assorties en livres français et italiens. Ils possèdent les bonnes éditions des classiques grecs, et un étranger trouve chez eux des secours littéraires qu'il est difficile de porter avec soi dans les voyages. Mais ce qui est plus étonnant, c'est de voir l'esprit d'ordre qui régne dans les familles et dans les villes valaques. Une sage prévoyance

bune edițiuni de clasicii greci și un străin găsește la dânșii ajutoare literare, ce cu greu le-ar puteà duce cu sine în călătorii. Dar ceeace este mai de mirat, este să vezi, cum domnește spiritul de ordine în familiile și orașele aromânești. O înțeleaptă prevedere s'a perpetuat printre ei, întru a-i îndreptà spre tot ceeace omul împovărat de despotism poate să întreprindă, spre a-și îmbunătăți împrejurările, mărindu-și buna stare.

«Călari, fiind oraș modern, nu oferă nimic curiozității arheologilor. Unele din case sunt grandioase, iar toate sunt construite în vederea uraganelor. Locul pe care-i zidit orașul nu îngădue să mergi pe străzi decât cu mare băgare de seamă și servindu-te de un băț bătut cu cuie pentru a te rezimà. Pe timp de iarnă se merge cu încălțăminte de postav gros spre a nu alunecà pe poleiul de ghiață, ceeace totuș nu împiedică întotdeauna pe unii, și mai ales pe copii, de a se rostogolì în adâncul prăpăstiilor unde și pier.

«Am spus-o din ce cuvinte Aromânii se așezaseră în asemenea locuri; și pentru ce Turcii nu-s ispitiți de a venì să locuească; Aromânii nu le-ar schimbà pentru cele mai frumoase locuri, unde n'ar întârzià să-i aibă pe Turci concetățeni și vampiri. Cutremurele de pământ, atât de obișnuite în Epir, nu se simt niciodată acì; se pot păzì ușor de ciumă și foloasele acestea merită să fie luate în samă. Apele reci ca ghiața sunt dure, totuș stomacurile Aromânilor le mistue cu ușurință.

Nu se produce decât o recoltă slabă de secară, cevà grădinărit și s'ar puteà spune despre această țară ca și despre Tracia boreală: *că*

---

s'est perpétuée pour diriger tout ce que l'homme courbé sous le despotisme peut entreprendre, afin d'améliorer sa condition en augmentant son bien être.

Calaritès étant de construction moderne, n'offre rien à la curiosité des archéologues. Quelques-unes de ses maisons ont de la grandeur et toutes sont construites à l'épreuve des ouraganes. L'emplacement sur lequel la ville est bâtie ne permet de marcher dans les rues qu'avec précaution et en se servant d'un bâton ferré pour se soutenir. Pendant l'hiver, on met des chaussures de feutre et des crampons, afin d'empêcher de glisser sur le verglas, ce qui n'empêche pas toujours qelques personnes et surtout des enfants de rouler au fond des abimes dans les quels ils périssent.

J'ai dit pour quoi des Valaques s'étaient établis dans un pareil pays; et comme les Turcs ne sont pas tentés d'y avenir habiter, ils le préfèrent aux plus beaux sites, où ils ne manqueraient pas de les avoir pour concitoyens et pour vampires. Les tremblements de terre, si communs dans l'Epir, ne s'y font jamais sentir; on peut facilement s'y préserver de la peste, et ces avantages méritent d'être pris en considération. Les eaux glaciales sont dures; mais les estomacs des Valaques les digèrent facilement.

Il n'y a que des faibles recòltes de seigle, très-peu de jardinage et on pourrait dire de ce pays comme de la Thrace boréale : *Que tous les fruits y croissent, et qu'aucuns n'y*

toate fructele cresc, dar că nici unul nu se coace, fiindcă iarna domnește nouă luni, și pe celălalt timp e frig. Termometrul care arătà treizeci de grade în 29 August 1814 la Ianina, nu se ridicase decât la douăsprezece la Călari; iar timpul, ploios la 1 Septemvrie, îl coborî sub temperat. Aerul este viu, pur și sănătos în toate anotimpurile, căci frigurile periodice le atribuiu neorânduelelor pricinuite de mâncările proaste cu cari se nutresc Aromânii în timpul posturilor.

«Primii fulgi de zăpadă cad de obiceiu în Pind odată cu vijeliile ce izbucnesc pe la sfârșitul lui Septemvrie. Pe la mijlocul lui Octomvrie înălbesc crestele munților Cacardița și Giumerca. Apoi la fiecare fază de lună, schimbările atmosferei aduc nouă zăpezi cari se întind până la Polianu. Spre sfârșitul lui Noemvrie acestea închid drumul dela biserica Sfântul George; comunicația apoi cu exteriorul se face pe de-alungul scurgerii râului din Călari până la Chipina, peșteră misterioasă, unde creștinii au înălțat un altar S-tei Fecioare.

«Apoi, în Decemvrie, dacă înghețurile n'au întărit neaua, orașul Călari rămâne singuratec, izolat de Epir, iar locuitorii întrețin cam pe furiș cu vecinii lor legături prin scrisori, încredințate unor gonaci încercați.

«Deoarece asprimea unui asemenea anotimp se prevede, prin imagazinările făcute de mai nainte și prin rezervele destinate pentru ajutorul celor săraci, Aromânii reușesc să înfrunte urîtul anotimp, făcând să înflorească industria lor subt ghețuri. Mai concentrați, torc lâna și pregătesc țesăturile de mâna a doua, cari sunt izvoarele bogăției lor. Aurul și argintul se modelează subt ciocanul argintarilor și timpul este întrebuințat pe cât de folositor, pe atât de economic.

---

mûrissent, parce que l'hiver y règne pendant neuf mois, et qu'il y fait froid le reste de l'année. Le thermomètre, qui marquait trente degrès le 29 août 1814 à Janina, n'était monté qu'à douze à Calaritès; et le temps, qui devient pluvieux le I-er septembre, le fit descendre au-dessous de tempéré. L'air y est vif, pur et sain dans toutes les saisons; car je n'attribue les fièvres périodiques qu'aux désordres dans le régime occassionné par la mauvaise qualité des aliments dont les Valaques font usage pendant les carêmes.

Les premières neiges tombent ordinairement dans le Pinde, à la suite des orages qui éclatent à la fin du mois de septembre. Vers le milieu d'octobre, elles commencent à blanchir les faites du Cacardista et du Djoumerca. 'A chaque phase de la lune, les variations de l'atmosphère en amènent de nouvelles qui s'étendent jusqu'au Polyanos. A la fin de novembre, elles obstruent le passage de l'église de Saint-George; et on ne communique plus à l'extérieur qu'en suivant le cours de la rivière de Calaritès jusqu'à Kypina, caverne mystérieuse (*), où les chrétiens ont élevé un autel à la sainte Vierge. Enfin, au mois de décembre, si les gelées ne durcissent pas la neige, Calaritès reste

* La caverne de Kypina se trouve à trois quarts de lieu S. E. de Calaritès.

Și ce seri delicioase în sânul familiei lor în lungile veghieri de iarnă? Pe când fusul se întoarce în mâna bărbaților și femeilor, povestitorul în stare să desfăteze căminul înșiră poveștile despre vrăjitoarele Tesaliei și vampirii din Giumerca. Ascultătorii se strâng, se înghesue și ascultă cu lăcomie, își țin respirația, de teamă de a nu le scăpă cevà din aceste *frumoase povestiri*, șirul cărora nu se întrerupe decât pentru ca să tragă cu urechea la sgomotul vânturilor, cari mugesc în munți. Atunci se gândesc cu teamă la un amic ce nu-i de față, deplâng soartea ciobanilor cu masul lângă cataractele lui Achelous... Orele se scurg, iar evlavioasa mamă a familiei reînsuflețește candela care arde înaintea icoanelor sfinților ocrotitori ai casei! Din când în când se cântă Fecioarei în cor un imn, iar tămâia oferită în fiecare seară zeului anotimpurilor încheie, cu rugăciunea, o zi de pace, sfințită prin muncă.

«Megalovlahii din Călari, Aminciu și Aspropotamu, am spus-o, atârnau de sultanele mame, în vistieria cărora plătiau o dare de 1.400 piaștri. Acum însă, îngenunchiați de satrapul Epirului, și supuși chinurilor sale, numai orașul Călari plătește o dare de mai bine de cincizeci de mii de piaștri, iar datoriile comunității, care nu percepe aproape nimic, se ridică în acest moment la peste trei sute de mii de franci, cu o dobândă de zece la sută. Cu toată această năpăstuire Călareții se mângâe, pentru cuvântul că se cârmuesc singuri, nea-

séparée de l'Epire et ses habitants n'entretiennent qu'à la dérobée avec leurs voisins des correspondances par lettres, qu'ils confient à des traqueurs expérimentés.

Comme cette saison est prévue, des provisions faites d'avance, et quelques magasins de réserve destinés à secourir les pauvres, mettent les Valaques à même de braver la mauvaise saison, et leur industrie fleurit sous les glaces. Plus concentrés, ils filent les laines et ils travaillent aux tissus grossiers, sources de leur opulence. L'or et l'argent se modèlent sous le marteau des orfèvres, et le temps est aussi utilement qu'économiquement employé. Quelles soirées délicieuses au sein des familles pendant les longues veillées d'hivers? Tandis que le fuseau roule dans la maine des hommes et femmes l'orrateur en possession d'amuser le foyer, narre les contes des sorciers de la Thessalie et des revenants du Djumerca. On se serre, on se presse, on écoute avec avidité, on craint de respirer, pour ne rien perdre de ces *beaux récits* dont on n'interrompt le fil que pour prêter l'oreille au tumulte des pasteurs bivouaqués auprès des cataractes de l'Achéloüs... Les heures coulent, la pieuse mère de famille ramine la lampe qui brûle devant les images des saints protecteurs de la maison! Parfois on chante en choeur un hymne à la Virge, et l'encens offert chaque soir au dieu des saisons termine avec la prière une journée de paix, sanctifiée par le travail.

Les Mégalovlachites de Calaritès, de Mezzovo et de l'Aspropotamos, relevaient, ai-je dit, des sultanes mères, au trésor desquelles ils payaient annuellement une somme de quatorze cents piastres pour toutes redevance. Maintenant, courbés sous la verge du

vând decât de formă o căpetenie de Turc sub titlul de subaş, care nu face nimic împotriva obiceiurilor lor. Ei sunt **stăpâni ai corpurilor lor**; economia, principiul bogăţiilor, şi sârguinţa, îi susţine în nădejdea unui viitor mai bun. Indestul de patrioţi, nu consumă decât foarte puţine lucruri din străinătate; sofalele şi chelimurile, cari fac mobila lor de căpetenie, le lucrează singuri. Prin legi sumptuare, întocmite din timpuri uitate, femeile lor sunt datoare să poarte saricele fabricate de ei, şi singura podoabă luxoasă sunt năfrămile de mătase cu cari se gătesc în zile de sărbătoare. Broderiile, galoanele, şireturile de aur, şalurile şi blănurile răspândite în Orient, le sunt oprite. De s'ar găsì bărbaţi slabi, cari să slăbească aceste orânduelì, ar fi mustraţi, dojeniţi, când ar îngăduì găteli de lux femeilor lor; şi acele aduse din afară de ţara lor, venind în Valahia-de-sus, sunt ţinute să îmbrace portul local. Dacă vreun om se îmbracă în costumul aurit şi costisitor al Albanezilor, şi dacă părăseşte aerul familiar, e privit ca un om îndoelnic şi pierde încrederea compatrioţilor săi.

«Aşà sunt orânduelile acestei poporaţiuni. Iar în ce priveşte probitatea, ea a pierdut din curăţenia sa de când mai mulţi negustori s'au aruncat în comerţ la mari speculaţiuni, unde virtutea este adesea constrânsă să se poticnească.»

---

satrape de l'Epire, et livrés à ses vexations, la ville seule de Calaritès est frappée d'une contribution de plus de cinquante mille piastres, et les dettes de la communauté, dont la banlieue est peu considérable, s'élèvent dans ce moment au-delà de trois cent mille francs, portant l'intérêt de dix pour cent.

Malgré cette calamité, les Calaritiotes se consolent, parce que'ils s'administrent eux-mêmes, et qu'ils n'ont qu'un *fantôme de chef turc sous le titre de soubachi*, qui n'entreprend rien contre leurs usages. Ils sont **maitres de leurs corps**; l'économie, principe des richesses, et l'activité, les soutiennent dans l'espérance d'un meilleur avenir. Assez patriotes pour ne consomer que très peu de choses de l'étranger, les sofas, les tapis, qui composent leurs principaux ameublements, sortent de leurs manufactures. Par des lois somptuaires, établies de temps immémorial, leurs femmes doivent porter des capes de leurs fabriques, et pour tout ornement de luxe, il leur est accordé deux fichus de soie dont elles se parent dans les jours de gala. Les broderies, les galons et les fils d'or, les chales et les fourrures en usage dans l'orient, leur sont défendus. Les maris assez faibles, s'il s'en trouvait, pour se relâcher sur les réglements seraient repris et blâmés, s'ils permettaient une parure de luxe à leurs femmes ; et celles qu'ls épousent hors de leurs pays doivent endosser la bure en venant habiter l'Anovlachie. Si un homme se revêt du costume doré et dispendieux des Schypetars, s'il quitte l'aire de famille, il est regardé comme un être équivoque et perd la confiance de ses compatriotes. Tels sont les règlemens de cette peuplade. Quant à sa probité, elle a perdu de sa pureté depuis que plusieurs de ses négociants se sont jetés dans les hautes speculations au commerce, où la vertu est souvent exposée à trébucher.

Vede orișicine că presupunerile noastre, cum că la Călari va fi fost o vieață intelectuală aromânească, nu sunt exagerate, întru cât ar atârnà de bună starea locuitorilor, de dragostea de învățătură și de cultivare și de alte însușiri trebuincioase pentru aceasta, însușiri întrunite cu prisosință de Călăreți.

Cuprinsul vasului aromânesc Simota.

Vasul, după cum am spus, este datorit unui Călăreț și fără îndoeală este comandat de acesta la vreuna din fabricele din Viena.

Dăm acì cuprinsul interesantelor versuri transmise din solicitudinea Călărețului, ca să rămâe ca un document neprețuit de limbă pentru timpul de acum un veac, poate și mai mult.

Iată-le, în original, transcrise în caractere latine și traduse în limba română literară:

In original:

Καιλερῦτου ἀμέȣ, μπιὰ γύνȣ κὰ πι ατέȣ̆.
Μȣλτȣ σε νȣ̆ μπίαε, σε νȣ̃ τε βεμαη.
Τρὰ σε νȣ τζη φάκε ρέȣ, τρα σε νȣ τε μπετȣ έȣ.
Ύ'ναι ȣάρε σε μπηὰη, σῦ ἀκὰσε τζη σε βάι.

Transcrierea identică în caractere latine:

Căleritu ameu, bià v́inu ca pi ateu.
Multu se nu biae, se nu te vemai.
Tra se nu ți fake reu, tra se nu te mbetu eu.
Vnă oare se biai, si acase ți se vai.

Traducerea în limba română literară:

Calărețul meu, bea vin ca pe al tău.
Mult să nu bei, ca să nu te vomi (ca să nu verși).
Ca să nu-ți facă rău, ca să nu te îmbăt eu.
Ună oară (odată) să bei, și acasă-ți să te duci.

Sunt, după cum vedem, niște sfaturi, *nvițătúri*, cum s'ar zice pe aromânește, ce se dau celor cari vor bea vin din vasul *bujánu*, pe care sunt imprimate. Asemenea sfaturi sau învățături se scriau în trecut pe vase mai frumoase, privite ca obiecte de lux și servind drept podoabă în case. Aceasta se petrece și azi printre Aromâni. Nu numai vasele de băut, precum sunt *bujanele, bucalele, birbil'ile,* ci și

alte obiecte, precum sunt *păgurele* ce servesc la băut rachiu, ploștele, cuțitele de masă, custurile, *tasurile* ciobănești de apă ș. a., sunt învestite cu cuvinte potrivite menirii lor. In Bitule este recunoscut cuțitarul aromân Gioga Zisi, atât prin modul ales cu care gravează pe cuțite, iatagane, etc. diferite versuri în toate limbile, cât și prin darul de a născocì tot felul de sentințe aromânești, potrivite obiectelor.

După cum vedem, conținutul corespunde în totul firii cumpătate a Aromânului și-i imaginea credincioasă a Călărețului, după descrierea ce-i face în citatul de mai sus Pouqueville. Ordine și cumpătare! πᾶν μέτρον ἄριστον, cum ar fi spus cei vechi.

Aceste versuri alcătuesc, dacă ni-i îngăduit să ne rostim așà, prima poezie aromână cunoscută. Sunt scrise într'o limbă aleasă. Nu conțin nici un cuvânt de origine străină. Toate sunt latinești.

Acest document de limbă, poate cel mai vechiu, înfățișază o deosebită importanță pentru noi, și pentrucă ne dă mijlocul de a puteà judecà, până la un punct oarecare, despre treapta de cultură făcută în limba maternă de Aromânii călăreți pe acea vreme. In adevăr, examinând ortografia în care este scris, ușor ne putem face idee de aceasta.

Este scris cu alfabetul grec. Cu privire la ortografia întrebuințată de Aromâni pentru transcrierea limbii lor cu caractere grecești, pe acea vreme în genere, în scriere, se urmează ortografia limbii grecești, întru cât sunetele cuvintelor aromânești sunt redate cu aceleași litere grecești, dacă există și în această limbă aceleași sunete. Așà, pentru a da o pildă două, sunetul *b* ni-i redat, ca și în grecește, prin μπ (= mp); sunetul ý (=y) ni-i redat prin γ, ca și în grecește: *ýinu* = γόνȣ; ț (= ts), prin τζ (= tz), tot ca și în grecește, deși în această limbă uneori se redă și prin τσ, și deși prin τζ în grecește se redă și sunetul ğ, cfr. *Hağí*, care se transcrie în grecește prin χατζῆς și se rostește: Hağís.

In documentul de limbă despre care este vorba nu se păstrează în mod consecvent transcrierea vocalelor, și aceasta tot ca o urmare a înfluenței limbii grecești, în care, sub acest raport, există mai multe caractere pentru transcrierea unuia și aceluiaș sunet. Așà, după cum se știe, sunetul *i* este redat, potrivit derivării sale, prin η, ι, υ, ει, οι.

Aceeaș inconsecvență o întâmpinăm și în aromânește în versurile de mai sus. Așà *i* ni-i redat prin υ, ι și η.

Autorul necunoscut al documentului amintit inventează însă litere deosebite pentru sunetele proprii limbii aromâne și neexistente în

grecește. Așà întrebuințează pentru *ă* semnul grafic *ai*, care pare a fi o combinație din α și ι. (1) Acest semn îl întâmpinăm în documentul ce ne interesează de două ori. Anume în cuvântul *Călăritu*, unde *că-* este scris prin και- și *una* (υ[ο]ναι), unde deasemenea *nă-* este scris prin ναι-. Firesc ar fi fost ca și în *lă-* din *Călăritu*, în *că-* din *facă*, în *ră-* din *oară* să fi fost redate tot prin αι și nu prin ε, căci rostirea lor fără îndoeală a fost, cum e și azi, *ă*. Ceeace a contribuit la transcrierea prin *e* pare a fi însușirea proprie caracterelor lichide *grecești* λ și ρ și a guturalei κ, de a face ca *e* să se audă în cuvintele aromânești mai mult ca *ă*. In ce privește cuvântul *facă*, scris grecește φάκε, fără îndoeală că nici nu-l poți rostì altfel decât *facă*. Acì *k* este luat numai ca gutural. Altcum ar trebuì să-l rostim *fak'e*, ceeace este cu neputință.

Alte încosecvențe din punct de vedere al exactității rostirii sunt: cuvântul «a bea». De două ori este scris bine; *bia* (vers. I), *se biai*, (vers. IV); altădată rău: *se nu biae* (v. II), în loc de: *se nu biai*.

In redarea lui *u* este consecvent, întru cât nu ținem seamă de accentele puse deasupra. El este redat prin ȣ, ȣ̂, fără deosebire de u lung sau scurt. Versul IV este greșit redat prin υ în loc de ȣ sau ου, cum ar fi trebuit. Se pare, siguri nu suntem, că și în cuvântul *vemai* ar puteà fi o greșeală de scriere unde este scris *ve-* cu e, în loc de *vo-*, respectiv *vu-* (*vumeai*, dela *voámere*), după cum se aude azi. Foarte probabil însă să se rostească la Călari: *vemeare* sau *vămeare* în loc de *vumeare*, trecerea lui *u* la *ă*, precedat de labială, fiind foarte ușoară și *ve-* din *vemare* să fie un alt caz de transcriere a lui *ă* prin *e*. Chiar la Ucută găsim forma *vu* pentru *va* sau *vo* (Dr. *o*), care servește la formarea viitorului: *vu se se disvălească* = se vor descoporì (desvălì), (Vezi, *Scriitori Aromâni*, pag. 259, art. *voi*).

Diftongul **ea** (=*ĭa*) este redat prin ια: πμιὰ (=bĭa), πι ατέȣ (=pĭ-ateu); și în triftong prin ηαη (v. IV): σε μπηάη (=se bĭaĭ) μπίαε (=bĭae); Diftongul **oa** (=oá) vine o singură dată redat prin ȣά (=uá) (v. IV): ȣάρε (=oară), cum de altfel se și aude în vorbirea curentă.

(1) Noi ne-am permis să-l transcriem în versurile de mai sus prin αι. Cei cari se interesează mai de aproape să observe pe clișeu silaba Και- din Καιλερῶτȣ (vers. I) și silaba -ναι din υ'ναι (vers IV), spre a-și face o idee de sunetul *ă* de pe acest vas, care amintește redarea lui *ă* prin *œ*, întrebuințată de Mocioni în Almanahul II al «Românici June» din Viena.

Mai avem diftongii : **eŭ** redat prin έȣ, (v. I) : ἀμέȣ (=améŭ), ατέȣ (=atéŭ), (v. III) : ρέȣ (= reŭ), έȣ (= eŭ). Apoi ai prin αι (v. IV.) σε βὰι (=sc vaĭ). Triftongul *eaĭ (=ĭaĭ)* este redat prin ιαε (v. II) μπίαε (=beae), unde presupunem o greșeală de tipar pentru iai ; αη (v. II) βεμαη, unde de asemenea credem că stă pentru triftongul βεμιάη (=vemeaĭ); (v. IV) μπηάη (=bĭáĭ).

In general vorbind, caracterele grecești sunt cu totul nepotrivite pentru redarea sunetelor aromânești. Chiar oameni culți, ca Daniil Cavalioti, Const. Ucuta, cunoscători și de alte limbi, (Ucuta încaltea erà un învățat) nu reușiseră să ne dea un sistem de transcriere riguros cu aceste caractere. Nu-i prin urmare de loc surprinzător, că în acest document de limbă constatăm oarecari nepotriveli. Aceasta poate dovedì cel mult că autorul nu erà un om prea luminat. Ținând însă seamă că această nepotrivire o găsim numai în redarea vocalelor, va trebuì să dăm vina întru câtvà și asupra limbii grecești, unde de asemenea domnește, dacă nu arbitrarul, oricum o foarte mare greutate la oamenii fără temeinică studiere a limbii grecești, spre a ști când trebuește scris un cuvânt, în care se aude sunetul ε, cu αι, sau cu ε, sau un alt cuvânt în care se aude sunetul i, cu η, υ, ι, ει, οι. In ce privește redarea consonantelor, este și logică și regulată. Așà pe b îl redă prin μπ. Nu găsim, ca în Codex Dimonie sau Daniil, și π pentru *b*, ci singurul semn grafic μπ de patru ori. Tot așà ne sunt redate l, m, n, p, r, s, t, ț(=ts), v. Deșì unele din ele revin de mai multe ori, sunt totuș transcrise numai cu o singură literă, ci nu ca în scriitorii amintiți, când l, când ll, când r, când rr, etc. *Ș* apare o singură dată și-i dat prin semnul lui s, prin σ.

Toate acestea arată, că autorul și-a studiat limba acasă, după un sistem, ce pare mai desăvârșit ca cel al Moscopolenilor, unde în privința aceasta erà mare arbitrarietate, după cum se vede mai ales în Codex Dimonie și în Daniil. Acestea ne conduc la credința că în Megalovlahia se cultivà limba aromână de mult. Altcum cu greu ne putem explicà existența unui alfabet mulțumitor așezat. Și spre a ne face o idee deplină în această privință, n'avem decât să aruncăm o privire asupra textului grecesc de pe vasul al doilea. Constatăm în el o desăvârșită anomalie ortografică. Chiar cuvintele nu sunt uneori exact redate. Probabil va fi contribuit la aceasta și faptul că autorul este un Aromân care nu cunoaște bine limba greacă. Cu toate acestea rezultă că în școală la Aromânii din Călari se învățà mai bine limba aromânească, decât cea grecească. Ințeleg clasele elementare.

Iată aceste versuri ale textului grecesc în original și în traducere.

Καλάῤῥυτιῶτας χαῖρεσται,
Καὶ πίεται μὲ εἴγῦαν;
Κρασὶ γλικόν καὶ κόκυνο,
Π' εὐφρενεὶ τὴν καρδίαν.

Pe românește:

Căleriților bucurați-vă,
Și beți cu sănătate,
Vin dulce și roșu,
Ce desfată inima.

Tot textul grecesc este aproape greșit redat.

Corect ar fi fost:

Καλαῤῥῆται χαίρετε
Καὶ πίετε μὲ ὑγείαν
Κρασὶ γλυκὸ καὶ κόκκινο
Π' εὐφραίνει τὴν καρδίαν.

Nu vorbesc de amestecul unor forme neîntrebuințate, ca πίετε în loc de πιέτε sau πίνετε. O formă *Καλλαρρυτιώτας* pentru Καλαρρῆται, nu se aude de loc. Apoi, după cum ori cine a putut băgà de seamă, accentele, cari au rost mare în limba grecească, sunt foarte arbitrar întrebuințate, ca și ortografia toată.

Totul tinde să ne arate că acest iubitor de vase artistice Român din *Călarl'i* își cunoșteà limba bine, mult mai bine ca limba greacă.

Iar încheierea este că în Megalovlahia (Epir și Tesalia) se învățà românește cu temeiu și fiecare Aromân se simțià mândru de originea sa și nici prin cap nu-i treceà să fie privit altfel decât ca Român.

Originea numelui de localitate „Călarl'i" și cel al locuitorilor de „Călăreți".

Numele sub care-i cunoscut orașul este: *Călarl'i.*

Aceasta-i numirea ce-i dau locuitorii aromâni din acest oraș.

După cum vom vedeà numai decât, acesta-i singurul nume cu care trebue să-l desemnăm, pentrucă este cel adevărat, toate celelalte, după cum de asemenea vom vedeà, sunt făurite, artificiale, de natură cărturărească sau din pedantism izvorîte.

Să vedem care este originea numelui *Călarl'i.*

Orașul se zice: *Călărĭ* (pl. nearticulat) sau cu articol, cum se 'ntâmplă cu mare parte din numele de localități la Aromâni, *Călarl'i.* Așà se zice: *Cuţurĭ* (sat cupăceresc în drumul împărătesc sau al Aromânilor din ţinutul Grebine) și art. *Cúţurl'i* (pl.) (=Bușteni); tot așà se aude numai la plural, articulat sau nu: *Mavrańĭ, art. Mavrańl'i, Șargańĭ, art. Șargańl'i, Ḑiniràḑĭ, Org'il'ĭ,* etc.

De unde se derivă *Călárĭ, Călarl'i?*

Ne referim la cel dintâiu care a exprimat o părere în această privință, la călătorul Pouqueville; după el s'ar fi numit orașul *Calaritès,* din pricina apelor frumoase ce curg din stâncile sale: «... le nom de Calaritès, à cause des belles eaux qui coulent de ses rochers» (1).

Pouqueville nu arată cu toate acestea cum s'ar fi derivat din «apele frumoase» acest nume. Nu arată în ce limbă s'ar fi făptuit aceasta. Din aromânește de sigur că nu; căci din «ape mușate» cu nici un chip nu reușești să ajungi la *Calaritès.* Probabil s'a gândit la limba grecească. Dar nici aceasta nu lămurește originea cuvântului. Numai în prima parte întâmpinăm cuvântul *Calà,* care ar puteà fi «bune, frumoase». In partea a doua însă găsim un simplu sufix, care are o anumită funcțiune, anume servește a formà numele locuitorilor unei localități și ca atare nu are nimic comun cu «ape», zise pe grecește ὕδατα, sau pe neogrecește νερὰ (sing. νερὸ).

Se mai adaogă acì și o nouă greutate, când am voi să derivăm numele din grecește. Anume: locuitorii, după cum însuș Pouqueville spune la locul citat, se află acì cam de prin secolul XIII. De ce ar fi recurs la limba greacă atunci pentru a-l numì?

Această hazardată origine a numelui trebuește așà dară înlăturată.

Alte etimologii pentru acest nume de localitate nu cunoaștem. Ni se spune însă că *Călarl'i* ar însemnà «Cavaleri», fr. «chevaliers», pe limba germ. «die Reiter», cum face Weigand cu atâta ușurință în lucrarea sa *Die Aromunen,* I, pag. 163.

Cum ar fi ajuns *Călárĭ* să însemne «die Reiter», las ca Weigand să lămurească. Eu știu că acest cuvânt în Aromâna se întrebuințează ca adverb și adjectiv și deseamnă acelaș lucru ca și daco-rom. *călare.* Forma sub care îl aflăm în aromânește este: *calár, ncalár, călár, ncălár, [n]călare.* Nici eu, nici toți Aromânii întrebați de mine, nu-i cunosc alt senz, cu atât mai puțin pe cel de «chevalier», «die Reiter».

(1) Pouqueville, *Voy. dans la Grèce,* vol. II, pag. 350.

De sigur că Weigand a tălmăcit rău pe I. Caragiani, — deşi nu-l citează — care crede de asemenea că este vorba de «chevalier» ; acesta însă nu pune pe «Chevalier» în legătură cu *Călarl'i*, ci cu «Călăreţi», după cât îmi amintesc, ceeace nu-i tot una.

In adevăr, atât I. Caragiani cât şi I. Neniţescu (1), numesc oraşul *Călăreţi* în loc de *Călări*, *Călarl'i*, cum e desemnat de înşişi locuitorii lui, şi de aci sensul de *călăreţ*, *călăreţi* cu care-l tălmăcesc, pentrucă în fond *Călăreţ* înseamnă şi *călăreţ* (chevalier). Vom vedeà cum stă chestiunea cu acest nume mai jos. Deocamdată spunem că *Călăreţi* înseamnă locuitorii din *Călări*, format foarte firesc dela *Călări*.

Grecii cărturari au pus în circulaţie terminul Καλαρρῆται pentru arătarea oraşului *Călări*. Aşà îl întîmpinăm în geografiile lor şi în toate celelalte scrieri. Bunăoară Gudas, în Βίοι παράλληλοι, vol. VII, pag. 243, vorbind despre Coletti, ne spune: μετὰ δὲ ταῦτα μετέβη εἰς Καλλαῤῥήτας; apoi mai jos... ὅτι ἐν Καλαῤῥήταις ὑπῆρχε περιώνυμος ἑλληνιστής.

Se petrece aci, ca şi la I. Caragiani şi I. Neniţescu precum şi la Pouqueville, o mare confuziune între numele de localitate şi între numele locuitorilor acelei localităţi. Καλαῤῥῆται, Calaritès a desemnat la început pe locuitorii oraşului *Călări*, ci nu însuş oraşul. Dacă se aplică însăş localităţii, aceasta se datoreşte numai obiceiului rău ce-l au scriitorii greci de a întrebuinţà nume făurite de ei, ca privite mai bune, mai literare.

Din *Călări*, pe neogreceşte Καλάρρη, potrivit firii limbii greceşti, numele locuitorilor trebuià să fie Καλαρρήτης, pl. Καλαρρῆται, ca şi Μωραήτης, dela Μορεά ca şi Γρεβενήτης, dela Γρεβενά, etc.

Şi tot aşà au zis Francezii *Calaritès*, după modelul limbii greceşti, dela care se împrumută în general de scriitorii străini mai toată terminologia zisă ştiinţifică, fie că este sau nu în consonanţă cu adevărata rostire a numelui. Aşà s'a urmat din nenorocire.

Propriu Καλαρρῆται, *Calaritès*, cum găsim la scriitori greci şi străini, înseamnă «locuitorii oraşului Călari». Că se aplică şi oraşului, am văzut de ce.

Tot aşà şi cu *Călăreţi*. Acesta este derivat dela *Călări* prin sufixul -ĭcius şi înseamnă locuitor al Călarilor, dar nu însuş oraşul. Că este pus de I. Caragiani şi I. Neniţescu în legătură cu «călăreţ» (chevalier) este foarte firesc, şi provine de acolo că *Călăréţ* este

(1) I. Neniţescu, *Dela Românii din Turcia europeană*, Buc. 1896, pag. 225.

omonim cu *călăréț*, al cărui sens propriu este cel de «chevalier». Singura greșeală a acestora este că ieau numele locuitorilor drept nume de localitate. Ar fi trebuit și ei să întrebuințeze numele de *Calárĭ* pentru desemnarea orașului și cel de *Calareți* pentru desemnarea locuitorilor din *Călárĭ*.

Firesc ar fi fost ca locuitorii *Calarilor* să fie desemnați, cum se întâmplă și cu celelalte nume de localități la Aromâni, prin *Călărát* (ca Avdilĭát) sau prin *Călăreán* (ca Mălăcășean), sau prin *Călărár* (ca *Curčár*, dela Corcea, *Bitcuĭár*, dela *Bitcuk'ĭ)*, sau cu un sufix străin precum ar fi *-ot*, *-it*, ca să avem *Călăriót*, sau *Călărít* (cum ne și e transmis pe vas), după felul limbii grecești. Se vede însă că au prevalat în cazul de față alte considerații și s'a zis : *Călăréț*.

Dacă I. Caragiani și după acesta I. Nenițescu aplică numele de *Călăreți* și orașului, aceasta provine tot din credința lor greșită, că ar fi mai potrivit acesta decât cel de *Călárĭ*.

Noi l-am numit numai *Călárĭ*, pl. art. *Călarl'i*, pentru cuvântul că acesta-i numele ce-i dau propriii locuitori și nimeni, credem, n'are dreptul să schimbe acest nume într'altfel decum este întrebuințat de înșiși locuitorii lui. Și nici nu înțelegem de ce l-am schimbà. Ar fi să pervertim înțelesul numelui toponomic ca și al celui al originii, pentru a nu le mai puteà aflà rostul. Pe când, păstrându-le neatinse, așà cum se aud, originea lor apare clară, după cum am văzut că se petrece lucrul cu *Călăreți* și după cum vom vedeà în explicarea lui *Călárĭ*.

Am văzut din descrierea dată de Pouqueville care este poziția orașului *Călárĭ*, *Călărl'i*. Iată ce zice el textual : «La ville de Calaritès, telle qu'elle existait en 1815, comptait cinq cent quatre vingts familles Valaques établies *dans un site plus propre à servir de repaire aux aigles et aux vautours qu' à des hommes.* **Groupée par étages depuis la rive acore des abîmes, elle s'étend dans un développement de six cents toises sur le versant méridional du mont Padouré-Mouré.»**

Atrag băgarea de seamă asupra cuvintelor din urmă : *grupat orașul în caturi*, etc., care ne dă chiar explicarea numelui de *Călárĭ*.

Este vorba de locuri, de munți cari par că sunt *călárĭ*; avem deci desemnarea unei configurațiuni de pământ după aspectul ce-l înfățișează. Se petrece și acì acelaș lucru ce-l întâmpinăm în numirea *Scărĭ*, — nume de localitate cam pe la mijlocul drumului aromânesc *„Calea Aromânilor“*, numit și *vasiliki strata* pe grecește, din

ţinutul Grebine—numit aşà pentrucă tot suişul este prăpăstios şi în formă de scări (trepte).

S'a zis la început probabil «*munţîl'i călări*» şi apoi, cum se întâmplă foarte des în toponomie, simplu *Călări*, după cum se zice numai *Disicata, Discata,* în loc de *Valea sau Pădurea Dis[i]cată*(1); *Mpuţîta* (fântână)» (=Impuţita fântână); *Arsa* (localitate în Albania); *Şilătură,* partea muntelui în formă de şea ş. a.

Vedem prin urmare că originea cuvântului *Călări, Călarl'i* este modestă şi uşor de lămurit. Apoi din acest nume de localitate uşor se explică Ngr. Καλαρρήτης, *Călărít* şi aromânescul *Călăreţ,* cu sensul de «locuitor al Călarilor», singurele cari trebuesc păstrate şi întrebuinţate, dacă dorim să nu domnească confuziune între numele de localitate şi cel derivat dintr'acesta pentru numele locuitorului şi dacă dorim să nu ajungem din pricina aceasta la o numire ca *Καλάρρυτιώτας* ce o întâmpinăm pe vasul grecesc, reprodus în lucrarea de faţă, numire cu desăvârşire artificială, neîntrebuinţată, şi cu totul imposibilă.

(1) Localitate în ţinutul Grebinei.

INDICE DE CUVINTE

Următorul indice cuprinde toate cuvintele aromâneşti de pe documentul de limbă al vasului aromânesc *Simota*. Cuvintele sunt explicate pe limba daco-română; se arată şi etimologia lor.

acasă locuţ. adv. = acasă. (Lat. ad. + casam).

ameu pron. poses. = al meu. (Derivat din art. posesiv *a* + pron. posesiv *meu*. Art. posesiv *a* în Aromâna este stereotip pentru toate formele dela sing. şi pl., masc., fem. şi nu se flexionează ca în daco-româna, unde avem *al* (masc. sing.), *a* (fem. sing.), *ai* (masc. pl.), *ale* (fem. pl.). Există însă şi în dialectele daco-române sub forma stereotipă *a*; cfr. în Moldova; *a mele*, pentru *ale mele; cinci capre a mele*. Vezi în Hasdeu, *Etym. Magn. Romaniae*, col. 18, 19.

ateu pron. poses. = al tău. (Derivat din art. posesiv stereotip *a* + pron. posesiv *teu*. Vezi cuvântul de mai sus).

beau, *biûĭ*, *biut(ă)*, *beare*, vb. II, = beau, a bea; *bià* (imperat., vers. I), *se nu biai* (subj., vers. II) = să nu bei; *se biai* (subj., vers. III) = să bei. (Lat. bibo, bibere).

ca adv. = ca. (Lat. quam).

Călăritu sbst. propriu = Călăreţ, locuitor al Călarilor; este forma neogrecească de Καλαρρήτης, derivată dela *Călari*, care, de s'ar fi păstrat şi pe neogreceşte, ar fi sunat Καλάρε, după cum *Moraìtis* (pe aromâneşte *Moraìt* şi *Muraìt*), derivat dela *Moreá*, (arom. *Mureaυă*). Vezi mai sus cele spuse despre originea cuvântului *Călárĭ* şi *Călăréţŭ*.

eu pron. pers. = eu. (Lat. e(g)o).

fac, *fečŭ*, *fapt*(ă), *făţeare* sau *făţire* vb. III = fac, a făceà. (Lat. facio, feci, factum, facere); *se nu-ţi facă reu* = să nu-ţi facă rău (vers. III) = să nu-ţi facă rău.

mbetu, *mbităĭ*, *mbitat(ă)*, *mbitare* vb. I = îmbăt, a îmbătà. *Tra se nu te mbetu eu* = Ca să nu te îmbăt eu (vers. III). (Lat. imbibito, imbibitare).

multu adv. = mult. (Lat. multum).

nu adv. = nu. (Lat. non).

oară sbst. = oară, dată; *ună oară se biai* = odată să bei. Vine în versul IV subt forma *ŭară*, cum se și aude. (Lat. horam).

pi prep. = pe. (Lat. per.).

reu adv. reu ;= *tra se nu-ți facă reu!*=ca să nu-ți facă rău. (Lat. reus, a, um).

se conj. = să. (Lat. sĭ, se).

și conj. = și. (Lat. sic).

te pron. pers., forma acus. dela *tu* sau *tine*. (In Aromânește *tu* nu-i păstrat decât în cântece populare și în expresia: *tu știĭ!* = Tu știi; bine că știi cel puțin tu! In locul lui *tu* se întrebuințează *tine*). = daco-rom. te; *tra se nu te vemai* (vers. II) = ca să nu te vomi; *tra se nu te mbetu eu* (vers. III) = ca să nu te îmbăt eu. (Lat. te].

tra conj. = ca; *tra se* = ca să. (Lat. inter> *ntre> [n] tră, tra.)*

ți pron. person., form. dat. dela *tu, tine*; *tra se nu-ți facă reu.* (vers. III)= ca să nu-ți facă rău; *acasă-ți* (vers. IV) = acasă-ți. (Lat. tĭbi).

ună = ună; *ună oară*=ună oară, odată (vers. IV). (Lat. unus, una, unum).

vom, *vumúĭ, vumut(ă), vumeare* sau *voamire* vb. II=a vărsà. In acest dialect poate infinitivul face *vemare* sau *vămare, vămeare,* cu prefacerea lui *vo-*, respectiv *vu-* (în silabă nearticulată) prefăcut în *vă-*, din pricina labialei, după cum arată forma: *se nu te vemai* (vers. IV) = să nu te vomi, unde *ve-* din *vemai* stă, probabil, pentru *vă*. Acelaș fenomen îl intâmpinăm in Ucuta, în *vu*, pentru *va: vu se fac,* pentru *va se fac* (=o să fac, voiu face), (Lat. vŏmere).

***vau** inf. **vare.* vb. I=a se duce. Vasul Simota ne păstrează și o însemnată rămășiță în limba română a verbului latin *vadere.* W. Meyer-Lübke, vorbind despre existența și soartea terminului lat. *vadere* în limbile romanice, spune că s'a păstrat în toate, afară de limba română.

Există totuș și în limba română, și anume în dialectul aspropotamit, în graiul Megalovlahilor din Aminciu, Călărĭ, Siracu, Cornu., etc., o prețioasă rămășiță a acestui termin. Anume s'a păstrat în această regiune *vadere* la Indic. prez. pers. II *vaĭ* = te duci, la Imperativ: *vaĭ* = du-te; la subj. pers. II: *se vaĭ*=să te duci. Forma din urmă: *se vaĭ*, o întâmpinăm pe vasul aromânesc «Simota», vers. IV.

Cu privire la originea cuvântului nu încape cea mai mică îndoeală că este latinească. Derivarea lui totuș înfățișează orecari greutăți și se cuvin oarecari lămuriri.

Direct din latinul *vadere* nu poate veni, căci nu se poate explicà căderea lui *-d-* intervocalic în Româna.

Imprumutat de asemenea nu poate fi din nici una din limbile popoarelor cu cari Aromânii au venit în atingere. Singura limbă, din care ar fi putut fi împrumutat, ar fi fost cea albaneză. In aceasta există ter-

minul *vete* şi *vetem* cu însemnarea de «mă duc, călătoresc». Gustav Meyer, care s'a ocupat cu origena lui *vete*, *vetem* în *Etymologisches Wörterbuch der albaresischen Sprache* (Wien 1891, pag. 468), îl pune în adevăr în legătură cu latinescul *vadere* şi anume socoteşte că se poate derivà din forma *vaditus*. Totuş nu se rosteşte hotărît, ci cu multe rezerve. Din albanezeşte însă este cu neputinţă să se derive aromânescul **vau*, **vare*, sau forma atestată *vaĭ*, *se vaĭ*, din pricina greutăţilor fonetice. Am fi avut *vetescu* sau *vetedu*.

Cuvântul însă se poate lămurì foarte bine direct dintr'o formă latină populară *vao*, făcută după *stao*, formă ce se admite şi pentru derivarea unor forme identice ale celorlalte limbi romanice.

Iată ce ne spune cu privire la aceasta W. Meyer-Lübke în a sa *Grammaire des langues romanes*, II, pag. 293 (264), & 228 :

«Pour les autres verbes : *vadere*, *ambitere*, *ambulare*, le meilleur procédé est d'examiner chaque langue en particulier ; on peut toutefois dès à présent faire cette remarque générale : en latin vulgaire déjà *vao*, refait sur *stao*, et partant *vas vat vaunt*, l'imper. *vae* ont du s'employer, comme formes à désinence accentuée se sont modelées sur I avec parfaite régularité ; en ital. *andiamo andate*, en franç. *allons allez*, en esp. *andiamo*, *andais*, etc.».

Fără a luà în considerare cele ce spune W. Meyer-Lübke cu privire la formele din urmă, din forma latină populară *vao*, *vas*, *vat*, a rezultat uşor pentru limba română **vau*, *vai*, **va*,—ca *staŭ*, *staĭ*, *sta*, ca *daŭ*, *dai*, *da*, ş. a. — din care nu s'a păstrat decât *vaĭ*, *se vaĭ*.

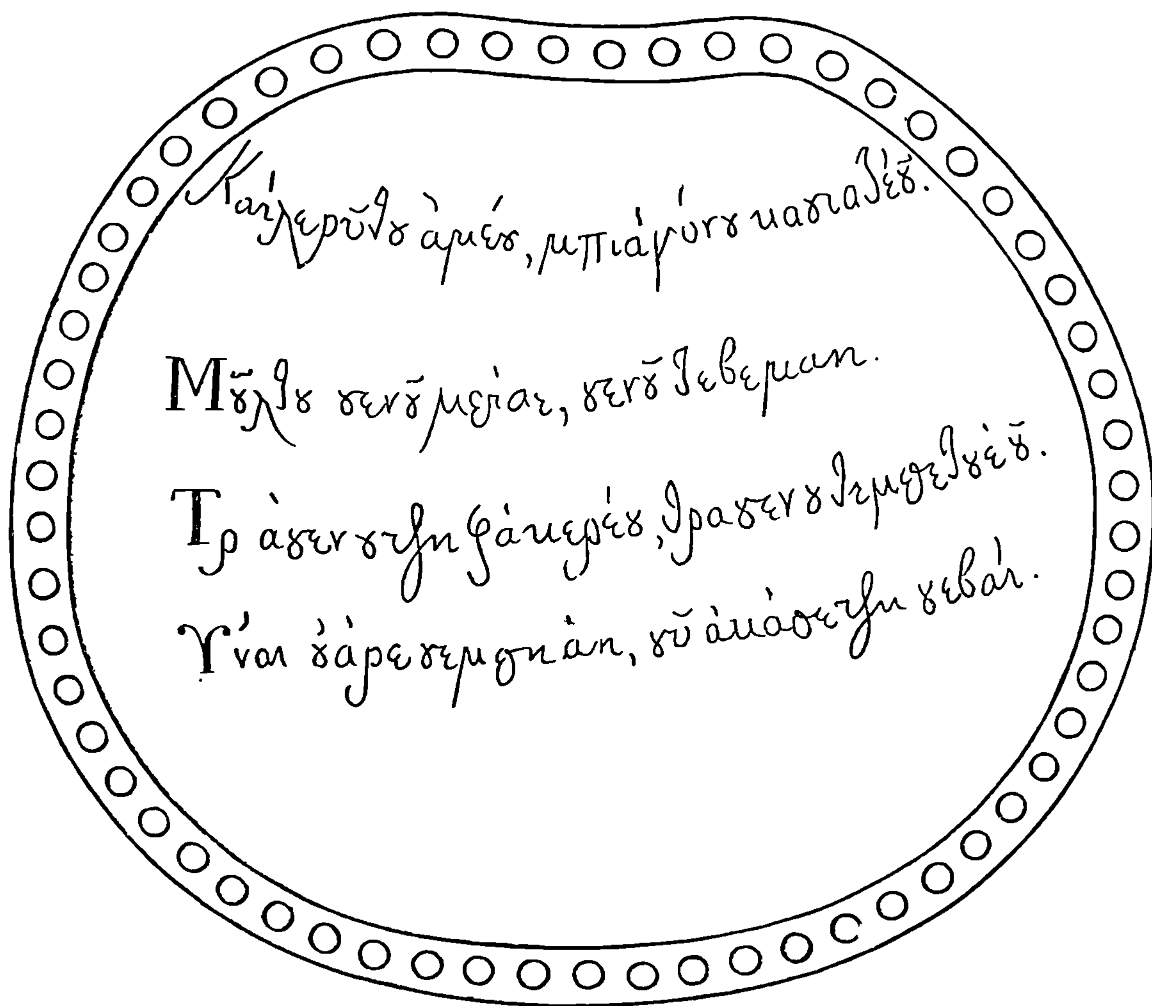
Vínu sbst. = vin. (Lat. vinum).

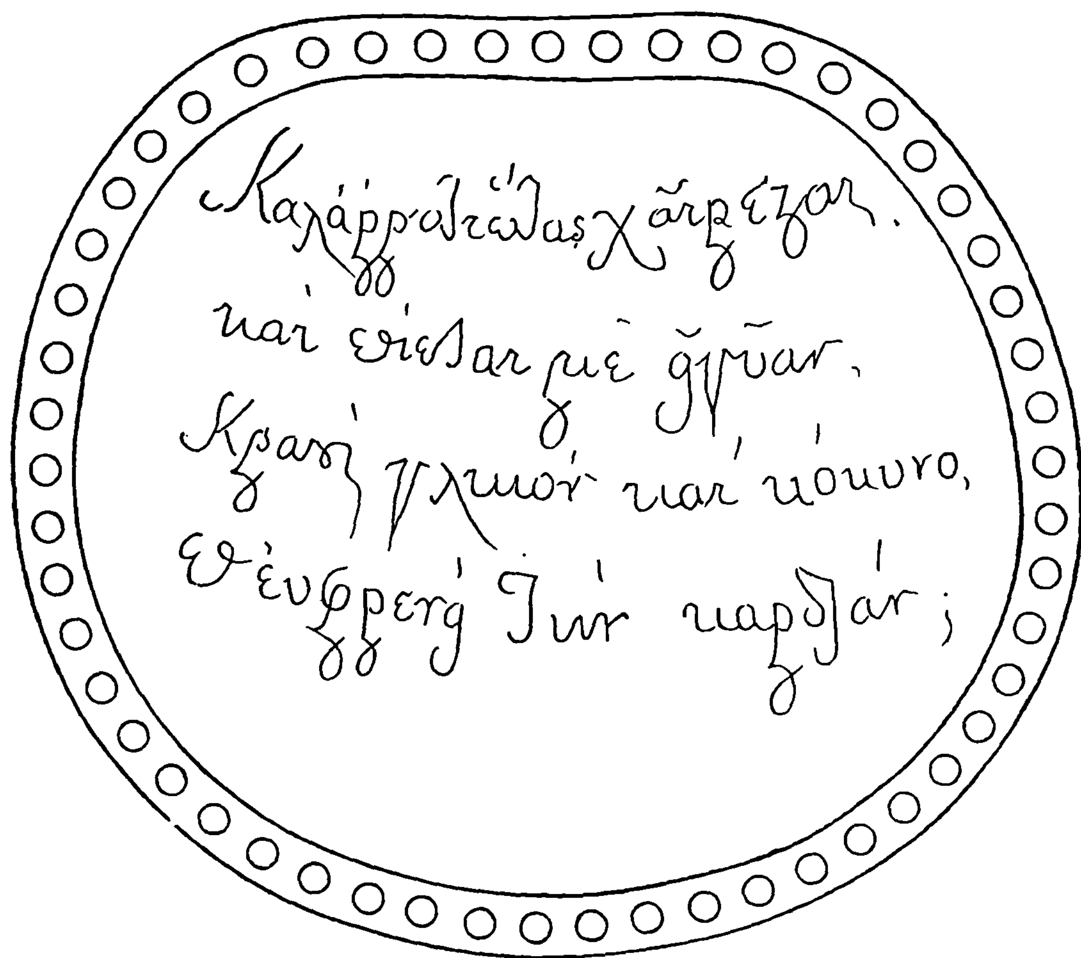

Vasul Simota.
(Cu cuvinte aromânești).

Vasul Simota.
(Cu cuvinte grecești).

RUTENII DIN BUCOVINA

SCHIȚĂ ETNOGRAFICĂ

DE

PROTAPRESVITERUL **DIMITRIE DAN**

Membru corespondent al Academiei Române
și al Comisiunii Centrale i. r. din Viena pentru îngrijirea monumentelor.

Ședința dela 21 Decemvrie 1912.

PREFAȚĂ

Fiind Românii din Bucovina siliți să poarte acum o grea luptă de apărare a naționalității și bisericii românești moștenite dela strămoși în contra nesățioaselor pretențiuni ale Rutenilor (conferă *Chestiunea bisericească în Bucovina* de T. V. Stefanelli, București 1912), am crezut oportun să dau la lumină tocmai acum această schiță etnografică asupra Rutenilor, ca ei să fie mai bine cunoscuți.

Lucrarea mea nu este nouă, ci ea a fost scrisă într'un cadru mai îngust în anul 1885, când mă aflam ca expozit parohial în satul rutean Jùjineți dela frontiera Galiției, ca răspuns la întrebările trimise mie atunci prin Consistorul arhiepiscopesc de cunoscutul etnograf H. de Himel, pe atunci i. r. căpitan — astăzi general în retragere — la regimentul de infanterie 41, recrutat din feciori români din Bucovina. Intrebările amintitul le-a formulat după sistemul vestitului etnograf Dr. Kraus, care l-am mănținut.

Acuma am amplificat acele răspunsuri într'o schiță, căreia i-am adăogat câtevà ilustrațiuni și la fine câtevà proverbe rutene. Acestea le-am publicat în original în anul 1895 într'o foaie ruteană din Cernăuți, când mă aflam ca paroh în Lujeni, o comună ruteană situată pe Prut, și trebuiam să documentez prin publicarea de pre-

*

dici în limba ruteană în revista «Candela» și alte publicațiuni profane în aceeaș limbă perfecta mea cunoștință a limbii rutene în graiu viu și în scris, din cauza că politicianii ruteni de pe atunci, temându-se de mine ca de un periculos naționalist român, care cu timpul ar fi putut să ocupe acolo un post conducător, căutau prin răspândirea — mai ales înaintea guvernorului țerii de pe atunci de tristă memorie — de informațiuni false, că eu n'aș cunoaște limba ruteană, să mă facă imposibil în parohia amintită. Și sămânța sămănată în popor de acei politiciani, cari nu se sfiiau chiar să vorbească poporului în public în contra mea, a prins și un fel de rădăcină, căci poporenii din Lujeni au început să zică despre mine: *Dobrii panotcek, leș skodà-șo win wolsch,* adecă: bun preoțel, numai păcat că-i Valah!

In urma nemai pomenitei presiuni ce s'a exercitat, am părăsit în anul 1896 fără oarecare regret poporul rutean, după ce i-am servit aproape 15 ani, în mijlocul căruia și așà mă simțiam străin și ca exilat în Siberia. Trebue să recunosc însă că prin petrecerea mea în mijlocul poporului rutean am câștigat o amănunțită cunoștință a acelui popor cu toate datinele și obiceiurile lui și a limbii slavone, care mi-a fost și-mi este de mult folos.

Straja în Iunie 1912.

CAP. I.

Starea culturală a Rutenilor.

Fiecare gospodărie din părțile locuite de Ruteni în Bucovina este deosebită de celelalte din acelaș sat. Cele mai multe gospodării se compun numai din câte o casă, la care este alipit în partea dreaptă un șopron, numit *pretula*=(sprijinita), care se folosește, dacă sunt vite, ca grajd. Câte odată șopronul se alipește dinapoia casei. Casa de regulă este de 8×4 metri, fără de șopron. Ea de regulă este acoperită cu jupi din paie secerate de săcară, ca si șopronul, sau cu trestie și papură, mai rar cu draniță.

Casa așezată cu fața spre miazăzi sau răsărit obișnuit are o odaie mai mare, numită *chata*, care se despărțește de camara situată în stânga, numită *chacena* (=căsuță) prin o tindă: *sini* sau *chorome*, care în sus n'are pod și prin care se suie fumul din cahla casei în pod, care este înnegrit de fum și funingine. In tindă se ține de regula râșnița de mână, numită *jorna* și o scară scurtă de lemn spre a se puteà suì în podul casei. Gospodari mai bine situați au grajduri ridicate într'un loc deosebit de casă, câte odată și o mică șură pentru descărcarea snopilor, un coșer pentru păpușoiu, numit *koșnița*, o poiată: *karamink* pentru mascuri, un coșer lipit cu lut pentru găini: *kurnik*, rar o fântână: *kiernița* și câte odată o groapă săpată în pământ, numită *zemnek*.

In o astfel de gospodărie locuește de regulă numai gospodorul cu femeia și copiii lui. Se întâmplă însă, că ginerele sau nora locuesc împreună, însă numai la începutul vieții lor conjugale, până ce-și clădesc o casă proprie.

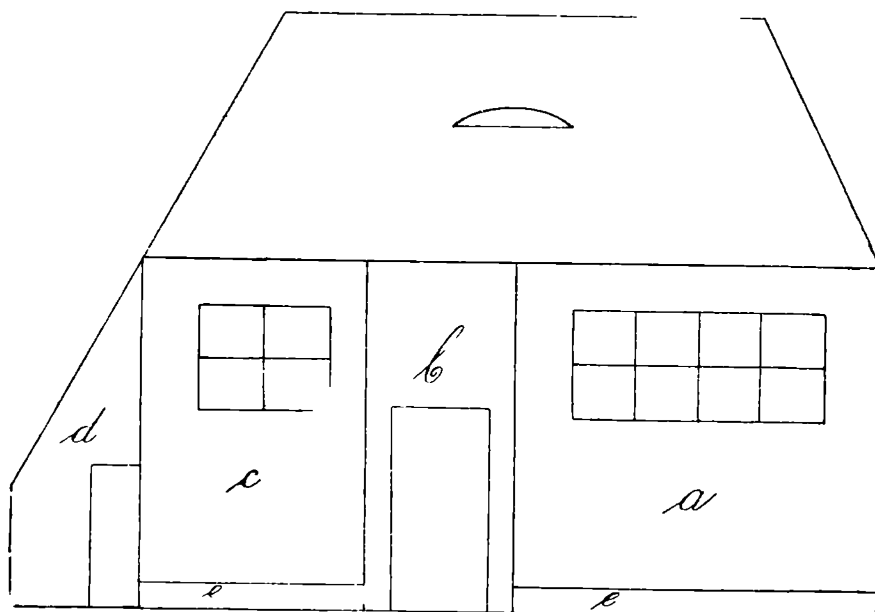
Casele și acareturile laterale se durează din lemn moale, sau din pari vârîți în pământ și apoi îngrădiți cu vălătuci de lut amestecat cu paie. Păreții astfel construiți se ung și netezesc cu lut

galbin. In părțile Nistrului, unde este mare lipsă de lemn, însă mare abundență de piatră, casele se fac din piatră văroasă și se ung cu lut. Casele pe jos nu se podesc, ci Rutencele le ung cu lut.

Lângă casă se află și câte un pomețăl cu vișini, perji, meri, și rar se află câtevà corciuri de busuioc, gheorghine și brăbănoc precum și straturi cu ceapă, usturoiu și sfecle.

In desemnul alăturat prin **a** se arată casa sau odaia de locuit, prin **b** tinda, prin **c** camara, prin **d** șopronul și prin **e** prispa.

Voind cinevà să-și dureze undevà o casă, iea subsuoară 2 pâni

și merge la locul destinat pentru clădire, unde lasă pânile jos. Dacă ele cad cu fața în sus, este semn că locuitorii vor aveà noroc în ea, la din contra ba. La așezarea fundamentului casei se pun sub acesta câțivà bani. Intrând cinevà într'o casă sau părăsind-o strămutându-se în alta, pune pe masă sau pe fereastră pâne și sare. Casele nouă se socotesc a fi necurate și ca cei ce vor intrà și locuì în ele să fie scutiți de boale și nenorociri, de aceea Ruteanul, înainte de ce intră în casă nouă, aruncă în ea un cocoș sau câne negru, ca un fel de jertfă duhului celui necurat, ca să-l îmblânzească și relele să vie asupra acelor vietăți. Casele de aceea se așează cu fața spre răsărit sau miazăzi, adecă spre soare, ca diavolul,

care se ferește de soare și de lumină, să nu se poată apropià de dânsele. Lângă drum aproape nu se clădesc case, deoarece drumurile sunt proprietatea diavolului.

Gospodăriile se încunjură sau cu un gard împletit din nuiele, însă fără streșină, sau cu un șanț de pământ, sau cu un zid de piatră fără tencueală.

Casa Ruteanului este întocmită în următorul mod: Indată lângă ușa de intrare și anume în dreapta se află în odaia lui de locuit o laiță, pe care stau cofele cu apă sau și un blidar foarte primitiv de lemn, iar în stânga vatra, numită *pic* (=cuptiorul), dinapoia căreia se rădică cuptiorul numit *horn*. Rar se află în casele Rutenilor o vatră de spijă, așà numitul *Sparrherd*. Lângă păretele din fundul casei se află un pat care se compune din 4 scânduri așezate pe 2 chingi bătute pe 4 pari înțepeniți în pământ. De aici urmează împrejurul păreților laițe din câte o scândură. Pe păretele despre răsărit atârnă icoanele sfinte, cari de regulă sunt foarte primitiv zugrăvite pe sticlă sau tipărite pe hârtie. Acestora Ruteanul bigot din fire le atribue putere apărătoare și arzând cevà undevà, el îndată scoate în ogradă o *huscă* de sare, pâne și o icoană și le așează jos, ca astfel casa lui să fie scutită de foc.

Dinaintea icoanelor stă marea ladă cioplită și cu picioare, numită *skrenia*, al cărei capac prevăzut cu încuitoare servește ca masă. Deasupra patului atârnă de pod o prăjină, numită *jerdka*, în forma aceasta _|_______________|_ unde se țin straiele, laicerele ș. a. Deasupra acestei prăjini este făcută dintr'o scândură un fel de poliță, pe care se așează perine și pânzături.

Cuptiorul se folosește iarna și vara ca loc de culcare. Imprejurarea că casnicii locuesc vara și iarna—se înțelege fără a deschide ferestile și a aerisì—numai într'o mică odaie, are pe o parte beneficiul că iarna se trece puțin material de încălzit, ca paie, ciucleje de strujeni, stuh, papură, balegă de vită uscată la soare, mai rar lemne, cari peste Prut până la Nistru sunt foarte rare și exorbitant de scumpe, pe de altă parte însă marele pericol că în astfel de case se nasc diferite boale epidemice.

In sus amintita ladă-masă se păstrează—dacă sunt—hârtiile de valoare și cartea birului. Tot acì se țin și cămeși și alte mărunțișuri.

Ruteanul se folosește la lucrarea câmpului de un plug: *pluh*, de fier, se mai află însă și de lemn, de grape: *bórone*, de lemn cu colți de lemn și de fier și câteodată și de un vălătug de lemn:

*

valók. Spre a-și puteà ascuți uneltele gospodăriei afli aproape la fiecare casă câte o tocilă de piatră rotundă: *tocílo.*

Ornamentele uzitate la Ruteni sunt executate, uneori cu mult gust, cu predilecțiune în colori vii, între cari coloarea roșie ocupă locul cel mai însemnat. Fiecare comună are modelele sale. Coloarea galbenă se prepară din coaja păducrețului, dar cea neagră din cojile florii soarelui și din frunze de nuc. Celelalte colori se cumpără din dughenile orașelor.

Oamenii neștiutori de carte se folosesc la socoteli și de răbuș, numit *karb.*

Focul de regulă se aprinde cu chibrituri, dar se întrebuințează și iasca cu amnarul și este cunoscută și aprinderea focului prin frecarea a două lemne la olaltă.

Femeia ruteană fierbe mâncările în oale de lut, mai rar în oale de spijă sau tenicheà smălțuită, cumpărate prin orașe. Mămăliga se fierbe sau într'un hârgău de lut sau într'o căldărușă de spijă.

Bucatele uzitate la Ruteni sunt: mămăliga de păpușoi: *kuléșa,* dar se fierbe și din făină de orz; sorbitura de predilecțiune și de toate zilele este: borșul cu barabule, sfecle, fasole, bob, mazăre, apoi sarmale: *halușke* cu crupe de păpșoiu, colțunași: *perohè* cu barabule, barabule fierte și fripte, pește fiert cu usturoiu, fiertură de gobaie, mai rar de vită.

La carne se face un fel de umplutură: *nacenka,* care constă din jumări, ouă, lapte dulce și făină de păpușoi și se coace deosebit în cuptior. Aceasta se mănâncă cu friptură.

Se coace pâne de săcară și de orz, se face mălaiu din făină de păpușoi cu bostan și cu barabule, dar se coc adesea și turte numai pe vatră. Din făină de grâu se fac plăcinte cu curechiu sau și cu mac: *palaneți.* Se obișnuește să se facă, mai ales toamna, un fel de mâncare din bostani. Se iea adecă un bostan: *harbuz,* i se cioplește coaja jur împrejur, apoi se despică și se scot sâmburii și toate celulele lăuntrice. După aceea bostanul se taie în felii, cari se fierb în apă la care se adaogă crupe sau făină de păpușoi. Această amestecătură se face tare și se mănâncă cu lapte dulce sau cu lapte stors din sămânță de cânepă. Dar bostanul se mănâncă și fript sau și necojit fiert cu apă, așà că se atinge felia de bostan în sare.

Deosebit de mult se consumă barabule fierte și curățite cu mujdeiu de usturoiu, sau fripte în cenușă, cari apoi se înting în sare.

Fasolele se fac și făcăluite, adică după ce le-au fiert bine le adaogă usturoiu pisat și oloiu și apoi se mănâncă întingând mămăligă în ele.

Oloiul se stoarce în oloinițele din sat sau apropiere din sământă de cânepă, sâmburi de bostan bine uscați în cuptior, sau din floarea soarelui.

Inainte și după masă toți casnicii își fac semnul crucii. La masă, care constă din o măsuță mică pe 3 picioare și este așezată jos în mijlocul casei pe un țol, se așează cu capul gol numai gospodarul cu flecăii. Ceilalți copii mănâncă cu mama pe vatră sau unde apucă. Intâia bucată din bucate o iea gospodarul, până atunci toți ceilalți așteaptă.

Timpul mâncării este dimineața la 7 ore dejunul: *obid*, la 10-11 ore prânzul: *poludinok*, apoi se îmbucă la ora 1 sau 2 după amiazi: *pidvecirok* și seara la lumină cina: *vecéra.*

Băutura cea mai plăcută a Ruteanului este rachiul: *horivka*, la care adese se mai amestecă și rum, ba și piper și pelin, ca să fie tare și să se simțească.

Luminatul se face sau cu opaițuri sau cu petroleu într'o lampă mică fără sau cu cilindru, atârnată pe părete sau așezată pe chimineţul hornului.

Ruteanul fumează din luleà tutunul numit *markotka*, care cu putoarea lui este în stare să te îmbolnăvească. Femeile nu fumează.

Ruteanul doarme noaptea foarte puțin, mai ales pe timpul lucrului în câmp, însă îi place să tragă un semnișoar și ziua, mai ales după mâncare. In noaptea înaintea Paștilor nu se doarme de fel, tot așà și în ziua de Paști, căci se crede că cel ce veghiază atunci, fiind în călătorie ploaia nu-l va prinde. Nu se doarme în case sau mori pustii, nici în cimitire.

Ruteanul se folosește de următoarele măsuri: miertic, numit *gárneț*, diemerlie, numită *ghinéța* (= doniță) și de baniță sau patrare, numită *ghilétka.*

CAP. II.

Obiceiurile Rutenilor.

Jocurile de noroc uzitate la intelectuali poporul rutean nu le cunoaște. In timpul din urmă flecăii au adus dela oaste jocul cărților, carele însă la popor n'a prins rădăcini. El nu cunoaște vreun joc de noroc, care ar semănă cu domino, șah sau dam. Pentru aceea are el jocuri sociale, cari se joacă pe timpul priveghiului la morți, numit *liubok* (adecă semnul dragostii), ca jocul *soroka* = țarca ş. a.,

spre a-și scurtà timpul și spre a nu dormì. La astfel de priveghiuri se pun și ghicitori. Apoi este uzitat jocul ciocnitului cu ouă roșii în ziua de Paști, la care ocaziune cele mici însă tari de pichere sau gotcă sunt foarte căutate.

Jocuri sociale se fac și la șezătorile: *vecernéți* din lungile seri de iarnă. Atunci se adună fetele, mai ales la casele unde sunt fete de măritat, cu furca la tors. Acolo se invită și flăcăi și cu acest prilej se fac șăgi (glume), se dau cimilituri (ghicitori) de deslegat și se cântă.

Flecăii joacă cu fetele Dumineca sau sărbătoarea după ameazi, dară și după săvârșirea unui lucru al câmpului, prășit, cosit, desfăcut de păpușoi, cărui lucru, dacă este făcut fără bani ci numai pentru cinste, îi zic ***kláka.***

Jocurile de predilecțiune la Ruteni sunt: ***kozákul, kolomiĭka,*** dar și un fel de horă repede, căreia îi zic ***arkán.*** Tactul tuturor jocurilor este repede, iar muzica foarte vioaie. Muzicanții sunt săteni, cari mânuează violina: ***skrėpka,*** basul, țimbalul: ***țémbal,*** dar se cântă și din fluer: ***sopiŭka.*** In fiecare sat este un căpitan al jocului, adică un flăcău care conduce și începe jocul și se numește: ***kálfa.*** El începe jocul cu cea mai avută și însemnată fată din sat. El îi șueră făcându-i semn, sau o strigă zicând: ***Mario nia!*** Jocul mai întâiu se începe numai de flăcăi și după ce calfa și-a strigat fata la joc, și ceilalți își strigă câte una din mulțimea fetelor, cari stau deoparte grămadă. Muzicanții șed pe o laiță în mijlocul celor ce joacă. La joc se obișnuesc și chiuituri. Tot atunci se strigă versuri pline de satiră mușcătoare, de regală la adresa unor fete sau neveste prezente.

Flăcăul la joc ține fata de mână, sau îi cuprinde mijlocul, sau o ține cu ambele mâini de șolduri. El conduce în totdeauna pe fată, care întoarsă cu fața spre dânsul joacă înaintea lui.

Jocul se face de regulă pe toloacă lângă biserică sau în cârcimă. Seara fetele părăsesc jocul, iar flăcăii merg cu muzicanții la cârcimă, unde-și urmează singuri jocul. Aici nu odată se întâmplă sfezi și bătăi între flăcăii iritați de horilcă (rachiu).

Afară de ocaziunea jocului, șueratul nu este bine văzut. Afirmațiunea sau negațiunea Ruteanul o respică prin înclinarea sau clătirea capului. Când merg mai multe persoane, atunci cel mai bătrân merge înainte, iar ceilalți urmează după etate. Bărbatul merge înainte și intră în casa vecinului, iar femeia îi urmează și intră abià mai târziu, cam când bărbatul și-a schimbat binețele cu casnicii.

Salutarea se exprimă prin descoperirea capului și cuvintele bună ziua: *dobrii dén*, sau buna seara: *dobrii wécer*, la care cel salutat răspunde: *dĭakuĭu* sau *dĭacovate vașeți*=mulțămim d-tale. Femeia salută întâiu pe bărbat, cel tânăr pe cel mai bătrân, cel sărac pe cel mai avut. In vorbire cel mai tânăr intitulează pe cel mai bătrân cu epitetul: *vè*, adecă d-ta și-i arată stima prin aceea, că-i sărută mâna. Tot așà cel sărac față de cel avut. Sărutarea pe gură rar se obișnuește, de regulă unul sărută altuia mâna.

Ruteanul când vorbește de lucruri inferioare sau poate neestetice, se folosește întotdeauna mai întâiu de fraza: *șanuiu obrazi sviati*= cinstesc sfintele icoane, și apoi numește acel obiect, iar înainte de a pronunță numele diavolului zice: *sceoz-be*=pierire-ar! Vorbind el despre un copil bine crescut sau de o vită frumoasă, rostește în totdeauna cuvântul: *niuroku*, adecă să nu fie de deochi! Lui îi plac mult cimiliturile: *zahadkè*, proverbele: *preklàde*, maximele: *prepovidkè* și poveștile: *baikè*. El ține mult la satul său natal, cu toate aceste îl afli prin țara întreagă ca lucrător, mai ales pe la căile ferate. Slujirea la oaste nu le prea place flăcăilor, deoarece aici libertatea lor este mult restrinsă.

Ruteanul fiind iubitor de multă băutură, judecă foarte indulgent pe cei bețivi. El își exprimă disprețul prin aceea că scuipă jos. Cerșetorii sunt socoțiți ca oameni pedepsiți de D-zeu și află multă compătimire. Ruteanul adresându-se unui seamăn se folosește de cuvântul *bre, șorobeși*=bre, ce faci? iar pe o fată sau femeie o strigă cu: *saraka, iak se majeși?* = săraca, cum te afli? La aceste răspunde întrebatul: *dĭakuvate, harazd*=mulțămesc, bine!

Imbrăcămintea bărbaților la Ruteni se compune dintr'o cămeșă de cânepă sau bumbac: *sorocĭka*, izmene din asemenea materie: *porkineți*, un brâu îngust sau mai lat de lână; *póĭas*, o samă poartă numai o curelușă de piele bătută cu bumbi galbeni: *pasók*, cioareci albi sau negri de lână: *háci*, pieptarul lung cusut cu flori și înzestrat cu primuri de pielcele de dihor sau de miel negru, numit *képtar*, cojocul lung cu mâneci: *kojúch*, sumanul negru sau și negru-sur de lână: *sardák*, ciubotele negre: *cióbote*, opincile: *postolè*, cușma de miel—câte odată cu un fund de catifeà neagră—: *kucĭma*, și pălaria dn paie: *kapelíuch*, care și-o împletește fiecare din paie de săcară. Forma pălăriei aproape în fiecare sat este alta. Intr'unele părți dintre Nistru și Prut se poartă iarna un fel de copuză de postav albastru blănită cu blană de oaie și încunjurată pe la margini cu cozi de vulpe, care, se numește *kăpúza*.

Ruteanul poartă la brâu o pungă de meșină cu baiere și sub pieptar arcește o trăistuță țesută din lână în colori și cu 2 canafuri, cari ies la iveală pe subt pieptar.

Flăcăii poartă flori si pene de păun și rățoiu la pălăria de paie, care este încunjurată, în loc de cordeà, cu un ghiordan de mărgele felîurit colorate.

Femeile poartă o lungă cămeșă de cânepă, mai rar de bumbăcel, care ajuge până la căputa piciorului și care pentru Dumineci și sărbători este cusută la piept și mâneci cu flori de lână. Ea câte odată este cusută cu pui și pe la poale. Partea de jos a corpului și-o acoperă femeile c'o catrință numită *hórbotka*, țesută de dânsele în diferite colori mai mult sau mai puțin intensive. Rutencele din părțile Nistrului însă poartă zadii țăsute cu dungile de-a curmezișul (1), pe când catrințele din o bucată sunt cu dungile în jos. Mijlocul și-l încing cu un brâu colorat de lână, care strânge și catrința lat rup.

Și fetele poartă catrința, însă în duminici și sărbători zadie roșalbastră, căreia îi zic *fóta*, sau o fustă largă cu piepți din materie de lână intensiv roșie cu flori, care se cumpără prin dughenile din târg și apoi se coasă acasă. In unele părți, mai ales pe șesul Prutului, atârnă dela șoldurile fetelor în jos câte un tulpan intensiv colorat.

Apoi femeile poartă pieptar, cojoc și suman, ca și bărbații, și ciobote negre, roșii sau galbene sau papuci. Ele își acoperă capul acasă cu un fes roșu fără canaf, sau se acoperă peste părul pieptănat în 2 cozi și așezat pe creștet în forma unui colac, a cărui parte deșeartă se împle cu petece sau buci, cu o basmà roșie de ață sau de bumbac. Frizura amintită se numește *kérpa*. Ieșind femeile în sat se îmbrobodesc cu un lung ștergar alb de bumbac, numit *rușnék* (=mâneștergură). In părțile Prutului este obiceiu că femeile tinere încing cârpa destul de înaltă peste ștergar c'o basmà roșie de matasă, ale cărei capete cad pe spate. Se observă că schimburile Rutenilor sunt destul de albe și curate, deși femeile lor săpunul nu-l prea folosesc.

Femeile și fetele își împletesc la coada părului mulțime de cordele colorate, cari flutură pe spate în jos.

Fetele umblă de regulă cu capul gol sau îl învălesc, mai ales iarna, c'o basmà de lână cumpărată în oraș, care cât posibil trebue să fie roșie. Pentru joc își pun pe cap un fel de cilindru

(1) Ele seamănă cu zadiile Rutencelor din Galiția, numai că sunt de o coloare intunecată, și nu cărămizii ca cele ale Galițiencelor. Cf. Ilustrațiunea alăturată.

înfrumusețat cu mărgele colorate, adecă cu ghiordane, și la marginile de sus ale amintitului ornament o împrejurătură de pene de păun. Această găteală o poartă numai fata cea mare dela 16 ani în sus și ea se numește *kóda* sau *gheordan*. Ca semn de doliu se poartă părul capului despletit.

La gât poartă fete și femei mulțime de mărgele colorate de sticlă, corale roșii și o împletitură de mărgele mărunte colorate, numită *pletkènka*, și în unele locuri salbe de monede de plumb sau și de argint. Așà o salbă se numește *sálba* sau *zgárda*. La urechi se poartă cercei de bacfon mari în felurite forme.

Fetele căzute, cari au avut un copil, n'au voie să umble cu capul gol sau să-și pue *ghoerdan* sau *koda* pe cap, ci ele umblă în totdeauna cu basmà pe cap, care i-o pune moașa pe cap imediat după nașterea copilului. Unei astfel de fete căzute îi zic *pakrișka* = acoperită.

Bărbații se rad pe față și poartă numai mustețe, cari le scurtează cevà tunzându-le. Părul capului nu se tunde, ci pletele unse cu unt se poartă pe spate, dar cel dela creștet se piaptănă spre frunte, unde este așà retezat, că ajunge numai până la mijlocul frunții. Părul dela ceafă însă se rade cu briciul. Fiecare bărbat știe să se radă singur, dacă are briciu, dacă nu, apoi merge Sâmbăta seara la vecin, care îl bărbierește.

Rutenii cari au îndurat pe timpul boierescului *panșcina*, multe împilări, își aduc cu jale aminte de acele timpuri triste în poeziile lor cari se și cântă cu multă melancolie. Ei mai au cântece de dragoste, religioase și felurite altele improvizate pe timpul jocului.

CAP. III.

Obiceiurile Rutenilor la sărbători.

Vara și anume a doua zi de Dumineca mare, când este seceta cea mai mare, se fac serbări îmbinate cu sfințirea câmpurilor. Atunci încunjură preotul, însoțit de întreaga procesie bisericească și de icoane, înveșmântat în ornate bisericești și călăuzit de tineri și bătrâni, bărbați și femei, câmpurile stropindu-le cu apa ce o sfințește la vreo fântână din câmp. La acest prilej se sfințesc și stânile, dacă sunt, și se întocmește în câmp un ospăț, lacare iea parte preotul și personalul bisericesc.

Rutenii obicinuesc a serbà ziua numelui, însă numai în cercul fa-

miliei, rudelor și prietenilor, când se cinstește multișoară horilcă. Nu este obiceiu ca femeile să se adune deosebit de bărbați.

După seceriș: *jneva*, se fac câte odată strânsuri, unde se bea mult. Atunci cosașii ori secerătorii la sfârșitul lucrului joacă mai ales pe lanul boieresc, căci boierul le dă cinste și le năimește scripcari.

Ruteanul are obiceiul că-și împodobește casa cu verde și flori de 3 ori pe an și anume: la Duminica mare, la aflarea Sf. Cruci și la hramul bisericii. Atunci se lipesc frunze de leuștean pe ochiurile dela ferești.

A doua zi de Crăciun se aprinde gunoiul din casă dinaintea porții și casnicii obicinuesc să sară deasupra focului, zicând că pârlesc barba cerșitorului celui bătrân, pentrucă n'o rade nicicând. Focuri se mai aprind și în noaptea Paștelor, și anume în 4 unghiuri ale satului.

Poporul rutean nu ține mult la coloarea vitelor sale domestice, tot așà este pentru dânsul fără însemnătate și felul vitelor.

Dacă cinevà nu prea vrea să mănânce, din plăcintele cu mac cari se coc pentru zile mari, atunci i se zice: *ijì durniu bos makom*, = mănâncă prostule, că-i cu mac, care este o deosebită delicatesă. La ospețe de sărbători mesenii șed după vârstă. Cea mai mare necuviință se face cuivà, când acesta vine la o casă și nu este îndată poftit de gospodar să intre în casă; cea mai mare cinste însă, când este poftit să intre, este când e așezat după masă și când gospodarul îi închină paharul cu rachiu.

Ruteanul văzând toamna târziu păingenii lăsându-se jos pe câmpuri, zice că vremea cea frumoasă va mai durà.

Dacă intră un vecin la altul, pe când acesta și casnicii lui tocmai șed la masă, atunci este poftit la masă cu cuvintele: *proșu z'name*, adică: poftim cu noi, la care invitare acela trebue să răspundă: *z bohom*, adică: cu D-zeu.

Pentru ajunul Crăciunului gospodina fierbe grâu, care-l îndulcește cu zahăr sau miere, apoi găluște cu crupe de păpușoi, piroște cu barabule, apoi bob, fasole, fructe uscate ca: perje și mere, apoi pește, face plăcinte cu curechiu murat, unse cu oloiu. Atunci trebue să fie pe masă 9 feluri de bucate. Aceste toate se așează pe masa așternută ca față de masă, sub care s'a pus puțin fân. Pe masă se mai așează 5 pâni, un drob de sare mare și puțină tămâie. Seara se așează toți casnicii la masă. Mai întâiu gospodarul iea cu lingura din grâul fiert: *kutia* și aruncă conținutul ei pe podelele casei. Dacă toate firele s'au lipit de podeà, atunci se zice că anul viitor va fi

priincios pentru albine și holde. După aceasta gospodarul gustă din grâu și casnicii îi urmează. Apoi gustă toți în aceeaș ordine din toate bucatele pomenite. După cină fata strânge toate lingurile de pe masă, iese afară și face sgomot cu dânsele ascultând din care parte vor lătrà cânii, crezând că din acea parte îi vor sosì pețitorii. Seara la ajunul: *sviatii vecer* Crăciunului: *rizdvó*, este obiceiu ca flăcăii, ba chiar și epitropii bisericii să umble prin sat cu colinda: *koliadà*. Dar flăcăii umblă și cu capra, adică unul din ei se îmbracă ca un moșneag, iar altul își face un cap de capră, și așà umblă pe la case cântând cântece religioase, cari au refrenul: *o dai boje*=o dă Doamne!

Dela Crăciun până la ziua Inchinării lanțului Sf. Petru (16 Ianuarie), care zi se crede a fi mijlocul iernii, nu se toarce.

In noaptea spre Anul nou nu se doarme, deoarece atunci la miezul nopții se deschide cerul și vitele vorbesc în limba lor. Intr'aceeaș noapte se crede că ard comorile cu bani ascunse în pământ.

La ajunul Bobotezei flăcăii umblă cântând pe la case cu *Malanca*. Atunci adică unul se îmbracă luând chipul unei babe, altul al unui moșneag și altul al unui Jidov. Slavii dau numele de *Malanka* lunii lui Maiu, adică Primăverii, care a fost fiica pământului. Ea aveà 4 frați: 1) *Ad*=Smeul sau Răul, 2) *Iïar*, adică Frumosul sau Gheorghe, 3) *Rai* sau Ioan și 4) *Mir* sau Dimitrie.

Pământul a avut un fiu, numit Luna și o fiică, Primăvara sau Maiu, din care nume se făcù *Malana* sau *Malanka* și anume din cauza că ea erà bine văzută la toată lumea pe care ea o înveselià. Această însușire a ei nu plăcù unchiului ei Smeului, care căută toate chipurile s'o capete în împărăția lui subterană, ceeace și izbutește, deoarece fratele ei Luna o lasa mare. Ea în fine fu aflată de Soare, un fecior de împărat care o scoate și o iea de soție.

In ziua Bobotezei Rutenii se adună cu mic cu mare la apa unde se face Iordanul, adică unde se sfințește apa. Bărbații (gospodari) țin în acest timp lumini de ceară în mâni, cari lumini sunt la capătul de jos învăluite cu crejme de pânză cu mărgele și busuioc și cu 3 piciorușe de lemn. Ele se numesc *trițè*. După ce preotul a sfințit apa, caută fiecare să-și cufunde lumina astfel împodobită în apa sfințită, în unele locuri le îndeasă care de care la preotul, ca el să facă aceasta, și apoi o aduce la biserică, unde o lasă pe masa jertfei sau într'un ungher înaintea icoanelor împărătești până la Intâmpinarea Domnului și apoi o iea și o aduce acasă punând-o după icoane. Gospodarul aducând apă sfințită acasă stropește cu dânsa casnicii, vitele și toate despărțiturile casei, grajdiul, șura ș. a.

După sfințirea apei Iordanului albiturile nu se spală în apă curgătoare până în 2 săptămâni, deoarece aceasta este sfințită.

In ajunul Bobotezei fetele ies noaptea afară și ascultă din care parte latră cânii, crezând că din acea parte le vor sosì pețitorii.

In întâia zi a postului mare se face *spolokanie*, adică spălarea gurii și a dinților de bucate de frupt, prin aceea că se bea cât de multă horilcă.

Rutenii țin și ei ziua Dochiei, zicând că ea a mers să pască caprele, a fost însă prinsă de un ningău, care i-a udat 12 cojoace. Ei zic că cum va fi vremea în ziua Sf. Alexie și a Bunăvestirii, așà va fi la Paști.

In ziua Floriilor venind gospodarul cu mâțâșoare sfințite dela biserică acasă, lovește cu ele fiecare copil, femeia și casnicii peste spate zicând: *șutka bie, ne ia biiu, za tejdeu velikden*: mâțâșoara lovește, nu eu lovesc, într'o săptămână Paștile.

In Sâmbăta Paștilor se aruncă cojile ouălor folosite la mâncările paștilor într'o apă curgătoare. Ele se crede că ajung plutind până într'a 4 Duminică după Paști la Rahmani, cari trăesc sub pământ dincolo de mări. Cojile ajunse acì s'au umplut iarăș cu albuș și gălbănuș și Rahmanii le mănâncă și așà își serbează Paștile lor, numite *Rachmanskiĭ velikden*.

Poporul rutean crede că dacă un șorece mănâncă din anafora sau pasca sfințită se preface în liliac.

Ruteanul spălându-se în ziua de Paști desdedimineață stă cu picioarele pe o secure, ca picioarele lui să fie tari ca fierul. El de regulă nu se scaldă până la Duminica mare, căci până atunci zânele apelor înoată prin ape și-i trag la sine pe cei ce se scaldă.

Pentru sărbătorile Paștilor este obiceiu, că se coace pasca, se fac ouăle cele roșii, cari dimpreună cu hrean, usturoiu, slănină, brânză, sare și o lumină se aduc la biserică, ca preotul să le sfințească. Gospodarul, întorcându-se cu aceste mâncări dela biserică acasă, de regulă cam când se zărește de zi, intră întâiu în grajdul vitelor, ca ele să fie sănătoase, și apoi intră în casă.

Sf. Gheorghe se crede a fi stăpân peste lupi și apărătorul dobitoacelor, de aceea Rutenii în presara zilei de Sf. Gheorghe înseamnă ușile grajdurilor cu dohot și pun dinaintea intrării la grajd grăpi cu colții în afară, ca strigoaicele să nu poată intrà acolo și luà laptele dela vaci. Se crede adică, că în acea noapte strigoaicele se adună pe hotarele satelor, unde joacă. Vacile se pot ferì de dânsele, dacă se presară în grajd mac, pentrucă strigoaicele, cărora

le place macul, trebue mai întâiu să culeagă toate firele de mac împrăştiate, ceeace durează până în zori, şi apoi nu mai au timp să ajungă la vaci spre a le luà laptele.

In ziua Sf. Procopie se serbează şi nu se face foc, spre a fi scutiţi de foc. Femeile în ziua Naşterii Sf. Ioan Botezătorul (24 Iunie) se duc în grădina cu legume, unde se piaptănă şi-şi fac cârpă mare, ca căpăţânile de curechiu toamna să fie mari, iar în ziua de Macovei (1 August) aduc la bicerică mac şi felurite buruieni, ca preotul să le sfinţească, cari apoi sunt bune la felurite boale.

Femeile dela Paşti până la Inălţarea Domnului nu meliţă cânepa, nici nu torc, ca piatra să nu bată cânepa.

CAP. IV.

Credinţe poporale rutene.

Ruteanul este de regulă moale de temperament, are o statură mijlocie, faţă şi păr mai mult blond, ochi bruni, suri sau albastri. El este din fire sănătos şi harnic la lucru. Fiind fatalist pune toate întâmplările în socoteală lui D-zeu, pe care şi-l închipueşte şezând cu trupul în cer.

Cerul: *nébo* este pentru dânsul izvorul luminilor şi al dreptăţii, iar raiul îl străpune el în cer dincolo de stele, unde petrece D-zeu cu îngerii şi cu toţi drepţii.

Pământul este sfânt: *sviataiia zemléa.* El se sărută, pentrucă el dă hrana trebuincioasă oamenilor şi dobitoacelor.

Sfinţii cei mai veneraţi de Ruteanul bigot din fire sunt: Maica Domnului, Sf. Nicolae de iarnă şi de vară, Sf. Gheorghe şi Dimitrie, Muceniţa Varvara şi Sf. Ana, dela a cărei Zemislire (9 Decemvrie) se crede că anul se începe.

Poporul rutean nu ţine mult la oameni cari trec dela o confesiune la alta şi zice că acei oameni nu aparţin nici lui D-zeu, nici oamenilor. Oamenii neortodoxi se ţin de necreştini şi le sunt prin urmare străini. Astfel de străini sunt: Germanii, Polonii, Armenii, Ţiganii, pe cari toţi îi urăsc.

Rutenii sunt conştienţi de sine şi se numesc *Rusìnè=Rusini,* când însă voesc să zică că sunt ortodoxi, în contrast cu Rutenii uniţi din Galiţia — dar şi de cei aflători în Bucovina — atunci se numesc: *Valóche= Valahi,* adecă apărţinători de biserica românească ortodoxă din Bucovina.

Rutenii cu cei de altă lege nu se împreună cu plăcere. O împreunare sexuală cu Evrei se ține de un mare păcat. Ei adesea depun voturi și călătoresc pe jos—ca și cei uniți din Galiția — în fiecare an la moaștele Sf. Ioan cel Nou dela Suceava și la biserica ortodoxă, situată pe malul drept al Nistrului, din Crișceatec, în credință că apa sfințită la hramul bisericii, care apă curge din izvorul de lângă zidul numitei biserici, (odată fostă mânăstire), este de folos la boale.

După credința Ruteanului fiecare om are o stea, de care este legată soarta lui. Văzând el că o stea a căzut, zice că un om a murit. Eroi naționali poporul rutean bucovinean nu cunoaște.

Despre iad se crede că este locuința stăpânului diavolilor și că se află în fundul pământului, încotro duce un drum larg, care se sfârșește într'un abis fără de fund.

Diavolul: *Ciort*, *(sciazbè* (=pierire-ar) sau *ditko* are în credința poporului rutean chipul unui domnișor: *panociok*, îmbrăcat în haine nemțești. El este negru și înzestrat cu coarne, cari însă nu se văd, are coadă și la picioare copită ca capra și schiopătează de piciorul cel stâng. Se crede că bogații și-au dat sufletele lor diavolului, cari suflete însă se pot mântuì prin căință și credință în D-zeu.

Diavolul poate luà chipul unei mâțe sau unui câne negru, unui lup, unei capre care tot behăhăește, dar aceasta numai pe timpul nopții și numai până la al 2-lea cântat al cucoșilor, pe care timp al nopții Ruteanul de regulă nu umblă.

Sufletele copiilor născuți morți sau muriți fără de botez se cred pierdute și acei copii devin moroi, cari umblă noaptea prin sate și sug sângele copiilor și fetelor tinere, care apoi mor.

Se crede că fiecare om are presimțirea apropiatului său sfârșit, iar pe semnele ce au o seamă de oameni, nu se dă mult. Celui ce săvârșește o faptă rea, i se usucă mâna și blăstămul ajunge pe cel blăstămat. Se crede în diochiul vitelor și al copiilor, de care ei se pot ferì legându-li-se cevà roșu la gât, și că însărcinarea femeii ar puteà să dureze și numai 7 luni. Femeia, când coace pâne, pune cevà aluat deoparte, iar înainte de a pune aluatul în cuptor, aruncă cevà făină în foc, ca pânea să iasă bine coaptă. Deasupra aluatului paștelor se întipărește semnul crucii și pânea, înainte de-a se tăià dintr'însa, se însearnnă cu cuțitul curciș.

Poporul rutean crede că dacă cinevà întâlnește în cale o babă sau un preot, atunci îi va merge rău, deci spre a preîntâmpinà aceasta ridică de jos un paiu, o pietricică sau orice află și aruncă

în urma lui. Un semn de rău vestitor este și întâlnirea în cale sau trecerea peste drum a unui iepure sau a unui câne sau a unei mâțe negre, pe când cea a unei vulpe este un bun semn.

Femeile nu lucrează Vinerile și în acele zile nu se vinde lapte nici ouă din casă, căci altfel vacile sterpesc și găinile nu mai ouă.

Laptele vacilor se poate luà, dacă se numără urmele picioarelor lor, care vrajă însă se poate desface, dacă vacile se afumă cu anumite buruieni, pe când se recitează anumite formule de deslegare a vrăjii. Mulsul cu sânge al vacilor se poate vindecà, dacă ele se mulg printr'o crăpătură de piatră.

Locurile unde a trăsnit fulgerul se socotesc necurate, tot așà locul unde cinevà a fost ucis sau s'a sinucis, care loc se însemnă c'o cruce de lemn.

Mare nenorocire este, când o femeie naște a 7-a copilă, căci se crede că aceasta va fi strigoaică.

Helgei, care se arată câte odată în grajdul vitelor, nu i se face nimică, căci în altfel aceasta sau alta ar mușcà o vită din grajd, care apoi trebue să piară, mușcătura aceasta fiind fără de leac. Tot așà se feresc oamenii să prindă vreo rândunică sau un cocostârc, sau să le omoare, căci mare nenorocire ar venì asupra acelui făptuitor.

Poporul rutean socotește bisericile ca locuri foarte sfinte și le atribue dreptul de azil. El socotește de vietăți curate: vacile, boii și oile, iar albinele de sfinte. Vietăți necurate sunt: Calul, care este blăstămat de D-zeu și dintr'al cărui corp o parte, însă nu se știe care, să fie curată, apoi măgarul, cânele, mâța, șoarecii, șerpii, broaștele, cioarele ș. a.

Florile favorite ale Ruteanului sunt: Georghinele, busuiocul, brăbănocul și văzdoagele. Dacă cinevà rupe iarbă cu mâna, atunci va plouà.

Este obicinuit a purtà amulete și anume crucițe de alamă, iconițe, scoici ș. a., cari se cumpără sau în oraș sau pe timpul călătoriilor la Suceava sau Crișceatec. Și mirele și mireasa poartă ca amulete câte un fir de usturoiu desghiocat. Amulete se folosesc și în contra boalelor.

Țăranul rutean când seamănă pe ogor și este strigat de cinevà nu răspunde, căci dacă ar face-o, atunci vrăbiile vara i-ar ciupì tot grâul. Sămănând el dorește ca câmpul să aducă multă roadă și tot ce trăește în gospodăria lui să aibă de unde se hrănì. La acest prilej se pune pe ogor o huscă de sare și două pâni.

In părțile rutene din Bucovina se află mulți și multe descântă-

toare și vrăjitoare, cari susțin chiar că ar ști să oprească grindina; asemenea persoane sunt foarte căutate. Grindina se poate oprì, trăgându-se clopotele bisericii, ceeace se face chiar și noaptea.

Soarele în credința poporului rutean se mișcă, iar pământul stă locului. Se crede că vitele cornute vorbesc între olaltă în noaptea Anului nou (sf. Vasile) și a Sf. Gheorghe, însă nimeni nu le poate înțelege, iar cel ce le-ar înțelege, acela trebue să moară. Cărăbușii ivindu-se primăvara în mare mulțime, sunt socotiți ca semn bun și că anul va fi roditor.

Tunetul și fulgerul, deși făcut de D-zeu, se dirige de diavolul. Obiectul aprins de fulger se poate stinge dacă se stropește cu lapte de capră. Și grindina se dirige de diavolul, ea însă se poate înlăturà, dacă se pune în ogradă înaintea casei o mătură și o cociorvă cruciș peste o lopată, cari toate sunt armele casei.

Fata care vede primăvara pentru prima oară o pereche de cocostârci, se va mărità în acel an, tot așà aceea care în ziua de Paști va trage întâiu clopotele.

Strigătul unei buhe (buvnițe) pe o casă este semn că dintr'acea casă cinevà va murì. Iarna, dacă este mult omăt (zăpadă), atunci anul viitor va fi roditor. Când porcii ieau paie în rât, atunci este semn că vremea bună se va schimbà. Tăindu-se un porc, este obiceiu a-i căutà îndată splina; dacă aceasta este mare, atunci iarna va mai durà; dacă este mică, atunci iarna este pe sfârșite.

Aducând cinevà seara apă în casă zice către casnici: *blagoslovit wódu*, adecă: binecuvântați apa, ca nu cumvà cu apa să intre și un duh necurat în casă. Casnicii îi răspund: *nái boh blagoslovet*, adecă: D-zeu să binecuvinteze, și cred că acum apa este curată.

Urzind femeia pânză și întâmplându-se ca atunci să intre un bărbat în casă, atunci se zice că-i va ajunge bătătura, intrând însă o femeie, atunci bătătura de bună seamă că nu va ajunge.

CAP. V.

Mantica la poporul rutean.

Poporul rutean se ocupă mult cu tălcuirea visurilor, însă nimeni penru aceasta nu pretinde vreo plată. Se crede că visurile avute în noaptea spre o mare sărbătoare se vor împlinì fără îndoeală.

Se crede că toate visurile, atât cele de fericire, cât și cele de nenorociri sunt dela D-zeu, care prin aceste visuri înștiințează pe

oameni despre viitoare cazuri de norocire sau nenorocire. Visurile cele rele însă sunt dela diavolul.

Când cinevà visează că a fost strigat din casă afară, atunci se crede că cinevà din familia lui va murì.

Tot așà se crede și în presimțiri, cari și ele sunt bune sau rele și cărora le zic *znakè*, adică semne. Un semn bun este, dacă o rândunică în sborul ei se lovește de fereastra unei case, căci se crede că la acea casă vor sosì pețitori.

Viitorul se prezice din palmă și din aruncatul cu boabe de păpușoi și fasole. Cu prezicerea viitorului se ocupă în locurile locuite de Ruteni afară de membri ai acestui popor și Țigănci și Jidănce.

Se crede că rămâind la o vită pierită ochii deschiși, la acel gospodar și alte vite vor mai pierì.

Fetele cari de regulă nu-și aleg singure pe viitorul soț, caută să vadă în viitor și să știe cine și cum va fi viitorul lor soț. Pentru acest scop cel mai priincios timp este seara Sf. Andreiu. Atunci fata iese noaptea afară și numără parii dela gard și leagă pe al 9; iar a doua zi dimineața merge la gard să vadă ce formă are parul legat de dânsa, crezând că așà îi va fi ursitul. Tot atunci face fata mai multe boțurele de mămăligă sau de pâne după numărul fetelor câte sunt în casă și menește câte un boțurel anumit pentru fiecare fată. Apoi boțurelele se ung cu oloiu și se lasă pe masă, așteptând al cărei boțurel îl va mâncà mâța și se crede că acea fată în câșlegile viitoare se va mărità. Tot în seara Sf. Andreiu merge fata la cotețul porcilor și ascultă de va auzì pe vreunul grohăind; dacă aude, atunci este semn că ea în curând se va mărità.

Tot în acea seară fata merge la casa vecinului, se pune sub fereastră și ascultă ce se vorbește în casă. Dacă cinevà din casă alungă d. e. mâța afară, atunci este semn că fata care stă sub fereastră va ieși din casa părinților ei, adică se va mărità. Dacă însă ea ar auzì pe cinevà vorbind în casă și provocând d. e. pe copii să șeadă molcom, atunci aceasta este pentru biata fată semn că ea încă va ședeà și nu se va mărità. Tot în seara Sf. Andreiu se obișnuește că fata seamănă în casă, sau mai adesea în cămară pe jos sămânță de cânepă, apoi se descinge de catrință pe care o tărâe pe jos pe deasupra sămânței de cânepă ce-a semănat și zice:

Andreiú, Andreiú,	Andrei, Andrei,
Kolopni siiú!	Eu samân cânepă!
Kolopni volociu,	Cânepa o tărăesc,
Vildatesia hociu!	Să mă mărit voesc!

După recitarea acestor versuri, ea ridică catrința în sus și caută de s'a prins oare vreun fir de sămânță de ea; dacă s'a prins, ea crede că se va mărită; neprinzându-se nici un fir de catrință, este semn că nu se va mărită.

Vrăjitoarele, cari știu a ghici viitorul, au la Ruteni o trecere deosebită. O astfel de vrăjitoare foarte vestită și mult căutată eră, în apropierea satului rutean Jujineți, locul de activitate de odinioară al scriitorului acestor șire, în satul Borouți din districtul Coțmanului (astăzi al Zastavnei). Aceasta eră cunoscută pretutindeni sub numele: *boh iz Boriuțiiu*, adică D-zeu din Borouți. Ea se numiă Safta și Dr. Ioan Calinciuc, originar din acel sat, de prezent medic balnear în Marienbad din Boemia, o amintește în poema sa: *Die Glocken von Boruti*, Wien 1908, pag. 80.

Un foarte însemnat rol joacă în credința poporului rutean rădăcina mătrăgunei, apoi floarea pipirigului, care are darul și puterea să îmbogățească pe cel ce-o posedă, busuiocul, pe care fetele îl poartă în brâu, ca să fie îndrăgostite, ș. a.

CAP. VI.

Nașterea și moartea la Ruteni.

Bărbații sunt față de femeile lor pe timpul însărcinării mai prevenitori și le aduc toate lucrurile cari le poftesc atunci. Femeile îngreunate se feresc, ca nu cumvà să întâlnească pe cinevà, care ar duce trei vase cu apă, căci se crede că ele atunci ar naște gemânari sau chiar trei copii.

Băiatul nou născut este primit cu mare bucurie, pe când copila cu întristare. Băiatul, îndată după naștere, se scaldă în apă rece, ca să fie tare și vârtos, copila însă în apă caldă, ca să fie fragedă și frumoasă. Moașa, când scoate copilul din scăldușcă, stupește de trei ori în ea, ca de copil să nu se prindă deochiul. Până la increștinarea copilului nu se împrumută din casă nimică, căci altfel s'ar da norocul copilului din casă, iar la poarta casei, unde s'a născut un copil, se leagă cevà roșu, ca copilul să nu ce deoache de cei ce vor intrà în acea casă.

Bărbatul pe timpul durerilor nașterii se află în apropierea femeii sale, lângă care veghiază moașa neînvățată: *moașa* sau *baba*, de regulă o femeie bătrână, care îndată ce a sosit la casa femeii, se

îngrijește și pune sub perina de sub capul ei o căciulie de ustuoiu și un cuțit, ca femeia să fie scutită de duhul cel rău.

Copilul nou născut se așează într'un leagăn în forma unei lăzi, foarte adesea însă îi iea locul o mare covată. Deasupra copilului moașa face semnul crucii, rostind tot odată niște versuri prin cari el se apără de vrăji și deochiu. Cel ce vine în casa în care se află un nou născut, nu vine cu mâna goală, ci de regulă aduce un dar pentru lehuză, care constă în obiecte de mâncare, iar când iese din casă, smulge mai întâiu câtevà fire de lână din cojoc și le pune în leagănul sau covata cu nou născutul prunc, ca somnul acestuia să nu fie stingherit.

Ca cumetri se poftesc rude, amici și cunoscuți buni, cari aduc daruri în casă și anume: cereale sau leguminoase. Păcat ar fi, când o femeie grea ar ţineà un copil la botez.

A da nume copilului este dreptul preotului, însă oamenii își doresc pentru copiii lor de regulă numele părinților lor aflători în vieață, care dorință li se și împlinește. La botez copilului nu se dă numele unui consângean mort, căci în cazul acesta copilul ar trebuì să moară.

Este obiceiu că dela nașterea copilului și până la botezul lui în toate nopțile arde o lumină în casă, ca duhurile cele rele, cari au putere numai în întuneric, să nu se apropie de copil.

Lehuza stă câte odată numai o zi în pat, din ogradă însă nu iese primele 8 zile.

Copilul se botează de regulă a doua zi după naștere. După botezul copilului cumetrii, cari câte odată sunt chiar 10 la număr, se duc cu copilul la casa cumătrului lor, unde se veselesc chiar și până a treia zi, cinstind cu acest prilej cât mai multă horilcă. Cumătrii obicinuesc a face la acest prilej finului lor daruri și anume: un purcel, un miel, ba și un vițel. La cumetrii flecăi și fete, cari n'au fost cumetri, nu participă.

Este obiceiu că Rutencele lăptează copiii lor un an de zile și mai bine.

Dacă se naște un copil mort sau moare imediat după naștere, fără să fi primit sf. botez, atunci această întâmplare se socotește că este o mare nenorocire și mama trebue să stropească 7 ani mormântul copilului ei cu aghiazmă. In acest răstimp adică sufletul acelui copil vine la miez de noapte și bate la fereastră cerând botezul cu cuvântul: *krestü* (=crucea)! Cel ce aude această rugăminte, trebue să reciteze formula sf. botez și să arunce afară o bucățică de pânză,

care să reprezente crejma botezului, și abià atunci sufletul copilului este mântuit și are odihnă.

Ruteanul crede că dacă buha se pune pe-o casă și strigă acolo, atunci din acea casă cinevà în scurt timp va murì.

Murind cinevà, atunci se adună vecinii, îi spală trupul și, după ce l-au îmbrăcat în hainele sale cele mai bune, îl așează pe laița din prejma icoanelor, așà că capul vine spre răsărit, mânile ținând o lumină de ceară pe piept, iar picioarele spre apus, adică spre ușă. Mortul se acopere apoi c'o pânză albă dela picioare și până la gàt. Murind o fată, ea se scaldă numai de fete.

Este obiceiu că casnicii și rudele cele mai de aproape bocesc pe cel mort, în unele părți apropiate de Români se și năimesc bocitoare.

Ruteanul nu zice că i-a murit femeia sau fiica, ci că a *pierit*: *jinka moïa uhebla*=femeia mea a pierit. Tot în acest fel se exprimă și Huțanul și scriitorul acestora păstorind enoria Sadău, a îmmormântat o femeie bătrână din vârful muntelui Cununschi. Cu acest prilej a auzit cum bocià fiul pe mamă-sa moartă cu cuvintele: *mamenko moïa zolotėnka, sribnénka na șo-s uhébla*: mama mea de aur, de argint, la ce ai pierit?

Gospodarului mort i se pune cușma în cap, tot așà și flăcăului, dar acestuia cu cununa de mire. Femeile se îmbrobodesc cu ștergarul, iar fetele se gătesc cu găteala de mireasă cu pene și cordele.

Mortul, înainte de a fi scos din casă, se așcază într'un sicriu de scânduri geluite de brad, la care se lasă o ferestuică, ca sufletul să aibă pe unde se întoarce la trup. Fundul sicriului nu se podește c'o scândură, ci se face din împletitură de vergele de răchită. Când scot mortul din casă, este obiceiu că cei ce duc sicriul ating cu el de trei ori fiecare prag peste care trec, ca semn de rămas bun și iertăciune dela casnici, cari după scoaterea mortului rămân în casă închizând ușile și ferestile după dânsul, ca nu cumvà mortul să cheme pe carevà din ei cu sine. Ei abià mai târziu ies și petrec mortul. In biserică rudele descoperă sicriul ridicând capacul, uneori încunjurat cu brăbanoc, și sărută mortul, luând așà rămas bun dela dânsul.

Hainele mortului se dau de pomană la rude. Afară de aceea este obiceiu că se aruncă în groapă peste sicriul mortului lumini de ceară, bani de aramă sau nichel și bulgări de țărână. Peste groapă se dă celui ce a săpat groapa de regulă o găină neagră, 2 colaci și o lumină pentru sufletul răposatului.

Este obiceiu că Rutencele, când le moare un copil de ţâţă, fac din ceară o străchinuţă în care îşi storc din ţâţă câtevà picături de lapte şi o pun în sicriu lângă copil, ca el să nu flămânzească până pe cea lume.

Mormintele se vizitează numai cu prilejul unei alte îmmormântări.

După îmmormântare—în unele părţi imediat după scoaterea mortului din casă şi aşezarea lui în ogradă—toţi cari l-au petrecut pe cel răposat se întorc în casa lui, unde azistă la panahida ce-o săvârşeşte preotul pentru sufletul mortului şi apoi se aşează cu toţii la masă, respectiv la cinste — lucrul principal—, care câte odată nici a doua zi nu se sfârşte.

S'au întâmplat şi cazuri, că mortului i s'a pus lângă cap în sicriu un şip cu horilcă, ca el şi în ceea lume să aibă de această delicioasă băutură când îi va fi sete.

Pe morminte este obiceiu a plantà brăbănoc şi văzdoage.

Timpul doliului durează de regulă 6 săptămâni. Până la îmmormântarea unui casnic mort toţi casnicii de genul masculin umblă cu capul gol, fetele cu părul despletit. Dacă o fată vrea să se mărite pe timpul doliului după părinţi, atunci se duce la joc şi aruncă acolo jos câţivà bani, ca prin aceştia să se rescumpere de durata doliului.

Fericiţi sunt copiii, ba chiar şi bătrânii, cari mor în răstimpul dintre Paşti şi Inălţarea D-lui, căci aceia se duc în cer. Dacă a murit cinevà şi după dânsul a murit altul, atunci se crede că mortul cel dintâiu l-a chemat pe cel următor după sine.

Se crede că dacă plouă în ziua îmmormântării unui mort şi în groapa lui cade măcar o picătură de ploaie, atunci mortul merge în raiu. Un mort ai cărui ochi rămân deschişi, se ţine de semn că dintr'acea casă va mai murì cinevà.

CAP. VII.

Inrudirea la Ruteni.

Poporul rutean are pentru toate rudele numirea comună de: *rodéna*, adică neamuri, egal dacă acestea aparţin genului masculin sau femenin. Mai multă însemnătate se dă neamurilor bărbatului decât celor ale femeii. Spiţa neamului merge ad infinitum.

Tatăl se numeşte *táto, tátko, nénko* sau *ghéghio*, maica: *máma* sau *mámka*. Moşului îi zic *ghid* sau *ghidek*, iar moaşei: *bába*,

bábka sau și *moașa*, strămoșului: *proghid*, strămoașei: *prabábka*. Strămoșilor le zic colectiv *praghidè*. Feciorul și băietanul se chiamă *sen* sau *chlop*, în deminutiv : *senok* sau *chlopeț*, iar fiica și fata: *dónka* sau *ghiuka*, în deminutiv: *donicĭka* sau *ghiúcina*. Fiastrul se numește *pasinók*, iar fiastra: *paceréța*. Despre copilul luat de suflet sau adoptat zic: *uzele ehoza swoiĭu*, adică: l-a luat ca al său. Nepotul se chiamă *onúk*, nepoata: *onuka*, dar se zice mai adese *nepít* și *nepota*, iar strănepotului îi zic *praónuk*. Tatălui vitreg îi zic *neridniĭ tato*, mamei vitrege: *máciucha*.

Oamenii își cunosc pe membrii familiei lor morți numai după numele lor de botez scrise în pomelnice, cari există în fiecare familie și în cari se înscriu numele membrilor familiei răposați, fie ei cât de îndepărtați.

Fratele moșilor sau al părinților, adică unchesul se chiamă *wuiko*, iar sora acelora: *kitka* sau *wuina*.

Fratele cel mai tânăr zice celui mai bătrân: *badiko, badicĭko*, iar sora cea mai mare se chiamă *tetu, matușa*.

Neamurile mai îndepărtate se numesc *kréwni*=rude.

Fratele se numește *brat* sau *bratcek* în deminutiv, iar sora: *sestra* și *sestrecĭka* în deminutiv, în plural: *bratiĭa* și *séstre*.

Soția fratelui tatei, adică mătușa se numește *kitka*, iar aceasta numește pe nepoții ei *nepít* sau *nepota*.

Socrului îi zic *teskĭ*, soacrei: *teskĭa*, cuscrii își zic într'olaltă *swatè*. Nora venită în casă se numește *nevìstka, nepota*, care la rândul ei numește pe nouăle ei rude: *surjințì, teski, wuiké*.

Rudele maicei, adică moșul se numește *wuiko*, iar mutușa: *woina* sau *kitka*. Dar aceste titulaturi se dau și oamenilor bătrâni, deși nu sunt rude, așà se zice unui moșneag *wuiko*, iar unei femei bătrâne *wuina* sau *teta*.

CAP. VIII.

Frăția de cruce, cumetrii și ospitalitatea la Ruteni.

Poporul rutean nu cunoaște o frăție de cruce, doară numai în acele comune, în cari Rutenii locuesc amestecați cu Românii, dela cari au adoptat-o, ca și multe alte obiceiuri și credințe. Această frăție nu se câștigă prin moștenire. Numai flăcăii se leagă într'olaltă la o astfel de frăție de cruce, nici când însă un flăcău c'o fată. Frații de cruce dobândesc drepturile fraților drepți și ieau asupra lor înda-

torirea să se iubească și să se apere reciproc. Fratele de cruce devine fiul părinților fratelui său de cruce. Această frăție se leagă de regulă în vârsta înaintată a adolescenței și se restrânge la tineri cari aparțin unei și aceleiaș națiuni.

Ruteanul numește pe cumătrul său *kum*, iar pe soția lui: *kumá* sau *kumká*. Cumătrul, prin ținerea la botez a finului său, numit *fin*, nu câștigă oarecari drepturi, mai vârtos însă datoria să îngrijească de dânsul la vreme de nevoie. Relațiunile între cumetri nu trec prin ereditate la fiii lor. Ca cumetri învită Rutenii și persoane cari aparțin altei confesiuni și naționalități, nu însă jidovi și păgâni.

Ospitalitatea Ruteanului este recunoscută. Ea nici când nu se calcă în picioare și se întinde nu numai la persoane sau familii anumite, ci la fiecare om care vine la casa Ruteanului și cere să fie găzduit. Este obiceiu că oaspele sosind la casa cuivà, nu intră în casă, ci așteaptă dinaintea casei tușind până ce iese cinevà din casă afară, îl vede și-l poftește să intre. Străinul intrând în casă imediat salută pe casnici și anume întâiu pe bărbați și apoi pe femei. Oaspele sărută celor bătrâni mâna, iar aceștia îl sărută pe frunte. Caracteristică este salutarea între bărbați de o vârstă egală, ei adică își întind mâna și apoi fiecare din ei își duce cele 2 degete arătătoare ale sale la gură, pe cari le sărută.

Străinul se găzduește și primește mai ales cu prilejul hramului bisericii prin 2—3 zile. Plecând el, atunci își sărută mâinile reciproc, ca și la sosire, daruri însă nu primește dela gazda sa.

Străinul găzduit și ospătat are însă îndatorirea obligatoare să primească și el la rândul său pe găzduitorul său în acelaș mod cum și el a fost primit.

CAP. IX.

Obiceiurile la nuntă și dreptul căsătoriei la Ruteni.

La Ruteni este obiceiu, că părinții logodesc copiii lor, chiar când aceștia sunt încă mici. Totdeauna se iea în vedere averea ambelor părți cu scopul de a se înavuți. Fata nu este întrebată despre consimțământul ei la o căsătorie. Se întâmplă, deși foarte rar, că un flăcău avut iea o fată săracă, însă cazul contrar nici când. Ruteanul mergând în pețit zice: *idù swatate sau w staroste;* primind el cuvântul zice: *maiu slowo.* Cununia se numește *sliub,* nunta: *brak* sau *wesélie,* iar căsătoria: *soprujestwo.*

Este obiceiu că flăcăii se însoară imediat după ce au tras de 3 ori la sorţi şi n'au fost recrutaţi, sau dacă au fost asentaţi, după ce şi-au făcut anii la miliţie, adecă în vârstă de 23—26 ani; fetele însă se pot mărită după ce au împlinit 14 ani, după presciptul codului civil austriac.

Flăcăul: *parbok* de regulă îşi alege singur fata: *ghinka*, care să-i fie consoarta vieţii. Mirelui îi zic *molodeĭ*, iar miresei: *molodá*. Peţitul se face de regulă toamna de una sau două rude de aproape ale flăcăului sau de prieteni însemnaţi ai tatălui lui. Seara merg aceşti peţitori: *swatè* sau *stároste* dimpreună cu flăcăul la casa fetei, unde intră în casă, iar flăcăul rămâne ascuns afară. Aici aduc ei vorba prin fraze înflorite, despre scopul cu care au venit, şi după ce părinţii fetei s'au declarat înţeleşi, apoi se face vorbă despre zestrea fetei, care joacă un rol foarte însemnat.

Imediat după peţire sau cel mai târziu în 8 zile urmează logodna: *zarucénie*, când la casa fetei se adună rudele ambilor tineri şi cu care prilej se bea mult alcohol, ceeace se numeşte: *na slowo piĭut*, adecă beau pentru cuvânt. Cu acest prilej se hotăreşte şi ziua cununiei.

Flăcăii de regulă se însoară cu ştirea şi voia părinţilor, dar se întâmplă cazuri că şi contra voii acelora.

Este obiceiu că mirele face daruri părinţilor miresei, iar mireasa mamei şi surorilor mirelui, câte un ştergar.

Mirele dărueşte miresei în preseară înainte de cununie o pereche de ciubote (câte odată galbene), un fes roşu şi o basmă mare de lână cu flori sau una mai mică tot cu flori însă de mătasă. Tot atunci trimite mireasa mirelui prin vătăjei o cămeşă cusută de dânsa, prin care ea documentează că ştie să coase. Mirele primind darul miresei, dărueşte pe aducători cu oarecare monedă de argint. El pentru cununie se îmbracă cu această cămeşă.

Se întâmplă câteodată, că din peţit şi toată logodna nu se alege nimica, şi aceasta atunci când au ieşit vorbe rele despre mireasă sau când nu se poate face învoeală cu privire la zestre. Mirele care repăşeşte dela nuntă, restitue câte odată spesele avute părinţilor miresei. Mireasa, dacă repăşeşte, nu restitue nici când vreun fel de spese.

Pregătirea pentru nuntă se face prin aceea, că în casă toate lucrurile se spală, se vărueşte şi se împodobeşte, apoi se coace, fierbe şi se face tocmeala de timpuriu cu muzicanţii satului. Grămădindu-se nunţile, câteodată trebue o nuntă sau alta amânată, din pricina că muzicanţii satului sunt dejà angajaţi şi fără de dânşii

nuntă nu se face. S'a întâmplat și se întâmplă cazuri, că aceste foarte importante persoane pe lângă meseria lor mai practică și alta, adecă își însușesc, pe când dorm toți cei de casă, diferite obiecte, chiar pluguri și lanțuri de fier, pe cari le transpoartă la casele lor și apoi se întorc la casa nunții și se așează și ei liniștiți la odihnă, după ce și-au făcut trebșoara.

Zestrea: *winó* unei fete constă din lucrurile necesare spre a aranjeà o casă, adecă: țoluri, laicere, pânzeturi, perine, apoi din cevà vite și, factorul decizător la facerea căsătoriei, un loc de grădină pentru casă și de arătură în câmp.

Aflându-se într'o casă mai mulți flăcăi sau mai multe fete, atunci aceștia sau acestea se însoară sau se mărită: *ujenutsia* sau *widaĭutsia* unul după altul după vârsta lor, așà că se însoară sau mărită mai întâiu totdeauna cel mai în vârstă înaintea celui mai tânăr. Este regulă că fratele sau sora cea mai mare în vârstă se bucură între ceilalți frați și surori de un drept de onoare.

Inainte de aranjarea unei nunți se ține de obiceiu un sfat familiar. Flăcăii se însoară de regulă cu fete din satul lor, mai rar cu fete din sate străine.

Poporul rutean crede că mai mulți frați sau veri se pot căsători cu alte rude. Imprejurarea că cinevà a botezat în familia cuivà nu împiedecă o căsătorie între membri ai acelor 2 familii.

Mireasa primește dela tatăl ei o ladă de lemn înflorită, în care se așează albiturile, pânzăturile și alte măruntișuri. După nuntă vătăjeii scot lada și zestrea miresei din casa ei părintească, o pun pe car și o transportă la casa mirelui, pentru care serviciu ei primesc câte o naframă, numită *șerénka*.

Mireasa care cu o zi înainte de cununie umblă însoțită de druște prin sat și învită la nuntă, primește dela fiecare invitat un dar, care constă din un fuior de cânepă.

In preseara nunții se coase cu matasă în casa mirelui pentru mire, iar în casa miresei pentru mireasă cununa: *winok* din frunze de brăbănoc aurite, cântându-se la acest prilej cântece vesele. Cununa miresei se înfrumusețează încă cu monede vechi de argint pe din afară, iar pe din lăuntru cu un fir de usturoiu, care se așează așà, că el spânzură pe fruntea miresei, ca ea să nu fie deochiată, ceeace atunci este foarte lesne și pericolos. Firul de usturoiu se așează și la cununa mirelui, care se coase la partea dreaptă a cușmei.

Persoanele dĕ cinste la nunta Ruteanului sunt: 1. Vătăjeii: *drujbè*, cari pe timpul duratei nunții trebue să conducă pe mire la per-

soanele cele mai însemnate din sat: boier, posesor, preot, învățător, ba chiar propinator, etc., ca să-i invite la nuntă, apoi să-i ție cușma mirelui, care singur n'are voie să facă aceasta, și în fine figureaza ca aranjori pe tot timpul nunții. 2. Druștele: *druşkè,* cari petrec pe mireasă pretutindeni. 3. Nunul cel mare: *bátko* și nuna cea mare: *mátka,* cari au datoria să aziste cu câte o mare lumină împodobită cu cordele în mână la ceremonia cununiei tinerilor, pentru care trudă primesc ambii câte 4 colaci mari, apoi nunul o naframă, iar nuna un ștergar de bumbac. Aici trebue să observ că nunii nu poartă nici un fel de insignii, pe când vătăjeii și druștele câte o floare cumpărată în dugheană, care se atârnă la piept.

Mirele și mireasa ies din casele părintești după ce și-au luat iertăciune dela părinți și au fost binecuvântați de dânșii. Ieșind mirele din casa părintească se aruncă cu grâu asupra lui și apoi pleacă însoțit de vătăjei, rude și de doi muzicanți la biserică. Tot așà se procede si la ieșirea miresei, care și ea, însoțită de druște, rude și doi muzicanți se duce la biserică.

Binecuvântarea mirilor, înainte de plecarea lor la biserică, se face în următorul mod : Lângă laița de dinaintea icoanelor se așterne jos un laicer de lână, pe care se pune o perină sau un snop de grâu. Oaspeții încunjură laiceriul, iar mirele sau mireasa îngenunche pe laicer și-și pleacă capul pe perină sau snop cerându-și binecuvântare dela părinții prezenți. Aceștia recitează o formulă de iertăciune și binecuvântare și apoi așează pe capul fiului sau fiicei lor cușma cea cu cununa de mireasă, doi colaci și o huscă de sare. Copilul binecuvântat apoi se scoală și sărută mânile și picioarele părinților săi.

Tinerii sosiți în biserică ocupă un loc de cinste, mirele stă adică înaintea bărbaților, iar mireasa înaintea femeilor. Fiind totul pregătit pentru cununie și după ce nunul a așezat în mijlocul bisericii un laicer de lână colorată sub ale cărui 4 cornuri pune câte un ban de aramă, ca onorar pentru panomarul bisericii, merge la mire, îl iea de mâneca mantalei sau sumanului și-l aduce de-l așează pe laicer postându-se dinapoia lui. Tot astfel procede nuna cu mireasa pe care o aduce lângă mire și apoi urmează cununia tinerilor. După cununie nunii conduc pe nou căsătoriții, cari se țin de mână, înaintea celor 4 mari icoane ale iconostasului, unde se închină și le sărută. La acest prilej încearcă fiecare din însurăței să calce pe celălat pe picior, c'apoi să domnească peste celălalt. După aceasta ceremonie fiecare din tineri se întoarce, așà precum a sosit la biserică, adică deosebit și pe altă cale la propria casă părintească.

Aici el este primit de casnici cu pâne și sare. Apoi se așează toți oaspeții, după ce a șezut mirele sau mireasa după masă, la ospăț. Mireasa așteaptă în casa părinților ei sosirea mirelui. Spre seară pleacă mirele dela casa sa părintească, condus de vatăjei și în societatea oaspeților săi și a muzicanților spre casa miresei. Sosind aici se oprește la poartă până ce rudele lui, cari au intrat în casă, au schimbat acolo darurile reciproce. Apoi intră și el și este primit cu pâne și sare de tatăl miresei, care ține un șip cu horilcă în mână.

Inainte de intrarea mirelui în casa miresei, este obiceiu că un vătăjel intră în casă și oferă miresei în numele mirelui un colac spoit cu hârtie aurită. Ea îl iea, își face cruce și se uită prin borta colacului în cele 4 părți ale lumii și apoi trimite și ea mirelui un asemenea colac, carele primindu-l intră în casă. După ce a zis binețe socrului său: *swat* și celorlalți oaspeți, se așează după masă la stânga miresei. Lângă mire se așează un vătăjel, apoi nunii cei mari și ceilalți oaspeți sosiți, după starea lor.

După ce toți au ospătat și cinstit, nunul cel mare iea basmaua cumpărată de mire pentru mireasă și o dă fratelui ei, dela carele mirele trebue mai întâiu să-și răscumpere mireasa dându-i un cuțitaș. Apoi iea cu două bețișoare basmaua, o ridică în sus și apoi o lasă jos pe capul miresei, prin care procedură aceasta este înhobotată ca tânără femeie.

Este obiceiu că curgând păhăruțul cu ocaziunea ospățului, cel ce-l oferă vecinului să i-l închine, iar primitorul să sărute mâna oferentului zicând *dai boje zdorovie*, adecă: dă doamne sănătate!

In acest răstimp se joacă atât în casă, cât și afară. In acest interval al doilea vătăjel oferă oaspeților horilcă, iar aceștia fac daruri în bani pe talgerul vătăjelului pentru tânăra păreche.

Este de menționat că mirele șede la masă cu cușma pe cap, semn că el este atunci cea mai însemnată persoană.

După toate aceste ceremonii vătăjeii scot zestrea miresei afară, o așează dinpreună cu lada pe-o trăsură, iar deasupra se sue mireasa cu nuna cea mare.

Pe când iese mirele cu mireasa din casa ei părintească, el aplică cu un băț pe spatele miresei, la care se ține o perină, trei lovituri, în semn că el de acuma înainte este stăpânul ei, iar ea supusă ascultării lui.

In unele părți este obiceiu că mirele se așează cu mireasa în prima trăsură, care îi duce la casa lui, iar cei cu zestrea vin în urma lor.

Sosiţi aici, ei sunt primiţi de părinţii mirelui cu pâne şi sare. Tânăra păreche intrând în casă se aşează în capul mesei cu faţa spre apus. Şi aici urmează ospăţ, cinste multă şi joc. La o vreme de noapte nuna cea mare conduce tinerii într'o cămăruţă, unde îi lasă singuri, iar oaspeţii se împrăştie pe la casele lor.

A doua zi oaspeţii iarăş se adună la casa însurăţeilor la aşà numitul pripoiu: *propiĭ* (= băutură), când vin şi rudele nevestei.

Vătăjeii merg cu un colac de aduc cu muzică pe nuni. După ce nuna cea mare a constatat virginitatea miresei, se aşează toţi oaspeţii la masă şi tânăra nevastă are îndatorirea să ofere oaspeţilor păhăruţul cu cinste. După oaspăţ tânăra nevastă se învăleşte cu ştergarul.

Se întâmplă şi cazuri că mireasa în această zi, dacă n'a fost aflată virgină, să fie trimisă acasă la părinţii ei. Scăderea aceasta însă se aplanează de regulă prin un adaos la zestre şi atunci bărbatul o primeşte înapoi.

In prima zi după cununie tânăra nevastă este îndatorită să măture casa, iar casnicii îi împrăştie gunoiul şi ea din nou tot trebue să măture casa până seara. Dela acest obiceiu s'a iscat zicala pentru cele ce nu se grăbesc măturând: «Mături ca nevasta a doua zi după nuntă!»

A doua zi seara însurăţeii vizitează pe părinţii nevestei, însoţiţi de rudele bărbatului, cari la rândul lor primesc oaspeţii cu ospăţ şi băutură. Cu această vizită nunta se fineşte.

Dela acest răstimp însurăţeii sunt bărbat: *muj* sau *celowik* şi femeia: *jená, jinka, gazdénia.*

Soarta tinerei femei, chiar şi pe timpul prim al căsătoriei, nu este tocmai de invidiat, căci ea este apreciată ca aparţinătoare hargalicului casei. Bărbatul ei faţă de dânsa nu este prevenitor, din simpla cauză că el n'a luat-o din dragoste, ci pur şi simplu din interes material, ca să iea cu dânsa avere şi să aibă ajutor la lucrul câmpului.

CAP. X

Dreptul de familie la Ruteni.

La Ruteni bărbatul este capul familiei căruia femeia îi zice *Ve* =D-ta, pe când bărbatul întotdeauna îi zice femeii sale *tu.* Bărbatul în gospodărie dirige toate cu voia sa absolutistică şi ei trebuesc toţi să se supue necondiţionat, dacă nu voesc să fie maltrataţi.

Bărbatul este şi stăpânul femeii sale. Femeia, conştie de inferioritatea ei faţă de bărbat, ieşind din casă cu dânsul, spre a merge undevá, lasă pe bărbat să meargă înainte şi îi urmează cu traista la umăr în distanţă de 2—3 paşi. Ea în gospodărie şi casă isprăveşte tot lucrul greu, căci ea trebue în acelaş timp să fiarbă de mâncare, să îngrijească copiii, să ţie casa curată, să spele rufele tuturora, să tencuească, ungă şi văruească casa pe din lăuntru şi din afară, să îngrijească de vite, să prăşească, secere, adune, încarce, descarce, să clădească, în scurt să muncească din greu, pe când bărbatul de multe ori şede în crâşmă şi bea şi apoi venind într'una târziu noaptea acasă, trebue să sufere maltratările lui şi — dacă poate scăpà din mâinile lui — să fugă noaptea cu un copil mic în braţe la vreun vecin sau la preotul satului.

Averea tinerilor căsătoriţi este comună, de care însă numai bărbatul dispune, care în toate se amestecă.

In caz de necredinţă conjugală, mai ales din partea femeii sau când aceasta este nesuferit de arţăgoasă, atunci este obiceiù că bărbatul face proces scurt, adică o bate bine şi apoi o alungă. Cu timpul soţii iar se împacă şi bărbatul îşi iea femeia înapoi. Numai în foarte extreme cazuri bărbatul îşi iea refugiul la divorţ. Femeia la aşà cevà însă nici când nu se gândeşte. In caz de divorţ o parte iea toţi copiii la sine. Amantul femeii de regulă o păţeşte rău, căci ofensatul bărbat se sfătueşte cu prietenii săi, pe cari se înţelege de sine că-i cinsteşte cu horilcă hât binişor, se pune cu dânşii la pândă şi prinzându-l îi trag o sfântă de bătaie, de multe ori cu parul, şi aşà îl lecuesc de boala dragostei.

S'au întâmplat cazuri că femeia maltratată prea neomeneşte de bărbat a primit dela dânsul, ca un fel de desdaunare, bani ca să nu-l pârască la vornicul sau la judecătorie şi aşà chestia s'a aplanat.

Trăind însurăţeii în primul timp al căsătoriei, până ce-şi gătesc căscioara lor proprie, la părinţii bărbatului, nevasta trebue să îndure multe înjosiri. Ei în acest timp locuesc în căsuţă: *chàcéna;* cu toate acestea ei stau sub ascultarea şi supraveghiarea părinţilor.

Fetele căzute numai cu greu se mărită. Copiii acestor fete se numesc *ghite pobočni* sau *benkárte* şi ei poartă porecla mamei lor.

Intâmplându-se ca un logodit să-şi lase logodnica după ce a deflorat-o, el, după credinţa poporului rutean, nu este constrâns s'o despăgubească.

La Ruteni necredinţa conjugală este cevà foarte des, ceeace îşi are explicarea în felul cum se încheie căsătoriile între tineri, adică din

interes și absoluta voință a părinților fetei și nu din dragoste sau aplecare.

Copiii zic părinților *D-ta.* Fiastrii câte odată se consideră ca frați buni și se țin de asemenea îndreptățiți.

Oamenii fără de copii adoptează mai ales copii orfani. Ei au drepturile copiilor proprii și se intitulează fiu sau fiică, iar ei la rândul lor intitulează pe adoptatorii lor cu titlul de tată și mamă și în general cu: părinți.

Rutenii cred că un copil adoptat poate luà în căsătorie pe un copil propriu al adoptatorului. Se întâmplă și cazuri că adopțiunea se abrogă.

In caz că doi căsătoriți se despărțesc, atunci zestrea femeii nu se întoarce îndărăt, doar numai foarte rar.

Cap. XI.

Servitorii la Ruteni.

Servitorii se numesc la Ruteni *sluhè* sau *naimakè.* Ei sunt priviți ca cei de pe urmă între casnicii unui gospodar. Este lucru cunoscut că și femeia este numărată în categoria servitorilor, deșì nu se zice apriat. Servitorii sunt conștii de inferioritatea pozițiunii lor față de stăpân și casnicii lui. Ei se tocmesc de regulă pe un an. Un servitor masculin primește o simbrie anuală cam 100—150 coroane, 5—6 chile de cereale și 3—6 care de paie pentru ars. Stăpânul adeseori este nevoit de împrejurări să plătească servitorului său întreaga simbrie în bani pe un an înainte, ceeace se face înaintea a doi martori, sau și fără de aceștia. De regulă însă se plătește servitorului simbria în natură, adică i se fac îmbrăcăminte, albituri, opinci și cevà bani. Aceasta se întâmplă mai ales cu servitorii feminini.

Sfârșind servitorul anul, este obiceiu că stăpânul îl chiamă în casă ca să-l răfuească, la care ocaziune îi spune cât și ce a luat aconto simbriei, apoi îi immânează ceeace poate încă i se cuvine, îi dă două pâni și o huscă de sare și cu aceasta e liberat din serviciu. Servitorul la rândul său primind dela stăpân pânea și sarea, îi mulțămește pentru slujbă, învățătură, pâne și sare, îi sărută mâna, lui și gospodinei, își iea rămas bun dela ceilalți casnici, își iea lucrurile sale și se duce. Se întâmplă însă și cazul că servitorul singur își calculează înainte terminul când sfârșește slujba sa, vine

înaintea stăpânului şi-i anunţă că a împlinit anul; acesta apoi îi dă pâne şi sare şi-l liberează. Anul se începe cu Sf. Gheorghe sau cu Sămedru şi se sfârşeşte la acelaş termin.

O seamă se năimesc şi pe lună cu preţ de 10—20 coroane, cu sau şi fără mâncare. Acest fel de slugi se tocmesc doară vara pe timpul multului lucru în câmp, sau iarna pe timpul îmblătitului. O seamă se năimesc şi cu zilele şi anume 2—4 zile pe săptămână.

Se află servitori, mai ales pe la boieri, cari îmbătrânesc slujind într'un loc.

Aceştia şi la bătrâneţe sunt ţinuţi, chiar şi atunci când serviciul lor este foarte minimal.

Intâmplându-se ca servitorii unui stăpân să se căsătorească, atunci este obiceiu că acesta îi cunună, dăruindu-le câte ceva, o viţică d. e., ca să se prindă la vite şi să aibă cu timpul cu ce-şi îndulcì sufletul. Servitorii, fie cât de bătrâni, li se zice de stăpânul lor: tu, iar ei dânsului îi zic: D-ta.

Cap. XII.

Dreptul pământului la Ruteni.

Poporul rutean, care locueşte în părţile cele mai mănoase ale Bucovinei între Prut şi Nistru, se ocupă excluziv cu agricultura. El ţine ca locuri comune: toate tolocile, căile, drumurile, cărările, fânaţele comunale, ţintirimurile, ogrăzile bisericilor cu pomii lor, fântânile din câmpuri ş. a. Locuri comune sunt mai departe toate câmpurile şi ogoarele după culesul păpuşoiului şi iarna, apoi încă primăvara până la Sf. Gheorghe. Răzimat pe această credinţă, se mână vitele la păscut peste toate ogoarele satului fără a considerà reclamaţiunea unuia sau a altuia din proprietari. Tot aşà este proprietate comună; spicele rămase jos pe ogoare, vreascurile, bureţii, fragii, smeura, murele şi sălbătăcimea de prin păduri şi ouăle paserilor de prin cuiburile de pe pomi.

Hatul, adică suşniţa de loc care despărţeşte un ogor de altul se numeşte *mejà,* în plural *meji.* Movilele de hotare între comune se numesc *hotarì, hránițe* sau *mohilì.* Este foarte uzitat a mutà hatul între ogoare, ceeace se ţine de admisibil — deşi este mare păcat, — numai trebue să se facă aşà, ca vecinul să nu oblicească şi să nu cunoască mutarea sau ştirbirea hatului. De hatele dintre

ogoare se leagă o mulțime de superstițiuni în cari duhurile rele joacă un rol însemnat.

In caz că pe hatul dintre două ogoare se află un pom roditor, atunci ambii vecini se folosesc de fructele lui, dacă se împacă; la din contra între dânșii din acest incident sfezile și certele nu se sfârșesc. De aceea poporul rutean zice că un bun vecin este mai bun decât un frate drept, căci el îl poate scutì și apărà pe vecinul său de multă nenorocire, pe când unul rău este mai rău decât un câne, care la fiecare prilej caută să te muște. Iar altă zicală zice: de vrei să-ți faci casă, caută-ți mai întâiu vecini buni.

Având cinevà cu un vecin vreo ceartă pentru hat și ținându-se el pe nedrept învinuit și năpăstuit, atunci este obiceiu ca el să postească post negru, adică fără să mănânce, nici să bea o zi, el, toți casnicii, dobitoacele, chiar și galițele lui, pe capul năpăstuitorului.

Vecinului se sare întru ajutor la lucrarea câmpului, însă acesta trebue răsplătit de regulă cu multă cinste de horilcă.

Intre grădini acela pune gard, care are de unde să-l facă. Nu este uzitat a acordà vecinului dreptul de întâietate la vinderea vreunui ogor.

Feciorul unui gospodar moștenește de regulă casa părintească și cea mai mare parte de pământ, pe când surorile primesc ca zestre numai câte o parte foarte mică din pământul părintesc, plus o vacă.

Dacă sunt mai mulți feciori, atunci cel mai tânăr rămâne în gospodăria părintească. Ruteanul în naivitatea sa crede că pentru datorii contractate nimenea nu poate fi scos din casă și alungat de pe ogorul lui, deoarece ce el l-a moștenit dela părinți.

Ogoarele rar când se gunoesc, deoarece gunoiul dela vite în unele locuri lipsite de lemne se arde, iar cenușa de peste an se toarnă la o movilă afară de poartă și apoi se vinde pentru un preț de nimica, de regulă la Evreii agricultori din sat. Din aceasta cauză și recolta de multe ori este slabă.

Cum lucrează Ruteanul pământul într'un mod primitiv și negligent, așà se interesează și de horticultură și de prăsila vitelor, deci nu trebue să mire pe nimeni, că sărăcia între Ruteni a prins rădăcini foarte adânci.

CAP. XIII.

Dreptul de comerț la Ruteni.

Rutenii din Bucovina țin, ca și Românii, 2 vedele pe an și țin ca vedele de plată a datoriilor sau cametelor zilele: Sf. Gheorghe și Sămedru.

Este obiceiu a contractà oral și contractul devine perfect prin darea mânii. Dacă se vinde o vită de cal, atunci se vinde cu căpăstru cu tot, care învălit într'o năframă sau în poala sumanului se predă de vânzător cumpărătorului «de noroc»: *na sciski*. Tot așà se procede și la vânzarea altui animal.

Dacă cinevà predă cuivà o vacă ca s'o hrănească și aceasta fată la dânsul, atunci vițelul devine proprietatea hrănitorului vacii.

Schimburile se fac în așà fel, că obiectului de schimb i se adaoge și cevà bani sau obiecte în valoare de bani. Schimburi mai mari de regulă se fac înaintea vornicului în cancelaria comunală.

Poporul rutean ține pe oamenii cari ar înstrăinà averea lor încredințată spre păstrare, de oameni răi și zice că averea înstrăinată pe cea lume le-a ieși pe ochi.

Rutenii se prind foarte repede la rămășaguri, chiar pentru lucruri bagatele, însă în totdeauna pentru oarecare cantitate de horilcă.

Cu ocaziunea dăruirii unui obiect se observă momentul predării și primirii obiectului dăruit, cu care este îmbinat inevitabilul obiceiu că primitoriul darului trebue să se arăte mulțumitor față de binefăcătorul sau, prin aceea că-l cinstește cu cât mai multă horilcă. Un obiect dăruit nu se mai cere înapoi.

O cumpărătură sau vânzare este numai atunci deplin perfectă, dacă s'a dat de cumpărător arvonă: *zadátok*, care nu odată se duce pe cinstea numită *mohorici*.

Aflând cinevà un lucru și predându-l proprietarului, nu este obiceiu ca acesta să răsplătească pe aflător, doar numai în cazul când acesta ar pretinde-o.

Vecinului bun se vinde ori și care obiect sau vită mai curând decât unui străin, numai vecinul trebue să ofere acelaș preț ca și străinul.

Dacă cinevà prinde pe locul său un roiu străin, atunci nu-l înapoiază, deși știe de unde a ieșit, stăpânului știubeiului din care a fugit.

CAP. XIV.

Contravenţiunile şi crimele la Ruteni.

Poporul rutean, din fire crud, este foarte aplicat la răsbunare şi nemilos faţă de duşmanul său pe care ar vrea să-l nemicească. El ţine pe omul care a plănuit o crimă, însă n'a săvârşit-o, de neculpabil, deoarece el n'a făcut nimica. Furtul se judecă uşor. Este adică iertat a fură lemne din pădure, a împuşcă sălbătăciuni, a prinde peşti prin ape, căci toate aceste D-zeu le-a făcut pentru toţi oamenii. Dacă cinevà fiind flămând fură cevà de màncare, atunci această faptă nu se califică ca furt şi păcat.

Uciderea, afară de cea comisă în stare de beţie, omorul, înşelăciunea, etc. se judecă cu mult mai grav decât în codul penal. Uciderea fără de voie se ţine de o nenorocire, nu însă de crimă. Omorul tatălui sau al unui preot se consideră de cea mai mare crimă, a unui Evreu însă nu se ţine de mare păcat.

Fetele cari au făcut copii în fărădelegi sau despre cari este bine cunoscut că duc o vieaţă nemorală şi destrăbălată, sunt despreţuite. Poporul face batjocură de unele că acestea, prin aceea că le sparge adesea noaptea ferestrele. Ele numai îmbrobodite au voie să umble, cu capul gol însă nici când.

O foarte mare crimă la Ruteni este şi omorîrea unei femei îngreunate. Ruteanul zice despre cei ce se sinucid, că D-zeu le-a luat minţile.

Ucigătoarele de prunci se condamnă foarte aspru şi se crede că ele pe cea lume vor trebuì să-şi mănânce copiii. Tot aşà se condamnă abordarea fătului şi lepădarea copiilor născuţi, cari lepădări rar se întâmplă.

Dacă cinevà ucide în ceartă pe o femeie, atunci această faptă nu se ţine de mare crimă. Tot aşà şi siluirea unei fete nu e nici o crimă, după curioasa maximă: *ghìika i korşma kojdomu wilna,* adecă: «fata şi cârşma este slobodă (deschisă) pentru fiecare!»

Furturile de albine se judecă cu multă indulgenţă şi se crede că contrabanda este iertată.

Cea mai mare şi uricioasă crimă comite acela, care fură sau pradă biserica sau profanează Sf. Cruce.

Reviziile de casă neoficioase de regulă nu se conced din partea gospodarului. In caz că cuivà i s'a furat vreun obiect şi primeşte paguba înapoi, atunci de multe ori furul nu se mai urmăreşte.

Cap. XV.

Judecătorii la Ruteni.

Poporul rutean venerează persoana împăratului și-l ține de locoțiitorul lui D-zeu aici pe pământ. După imaginația lui el este cel mai drept și deplin om pe lume, iar dregătorii sunt locțiitorii împăratului.

Advocații și scriitorașii satelor și cei de prin orașe sunt taxați ca o nenorocire a acelora cari ajung în mânile lor. Despre aceștia se zice că ei scriu mereu, însă pe pielea celui ce i-a rugat s'o facă.

Ruteanul n'are obiceiul să-și caute dreptatea alegându-și arbitri, ci el în tot cazul se adresează la autoritatea locală. El la cea mai mică ceartă este deprins să se jure pe D-zeu, Maica Domnului și pe toți Sfinții, crezând că făcând astfel va încredință pe toți despre adevărul asertiunilor sale.

Jurământul de regulă este sfânt, iar cel strâmb se condamnă aspru, și poporul rutean crede că sperjurului îi va secà mâna dreaptă, că fulgerul îi va aprinde casa și că el și-a pierdut sufletul.

Dacă însă cinevà are de scop să depue un jurământ fals și ca aceasta să nu-i strice sufletul, atunci el ica o pietricică subsuoară și urmările jurământului fals cad asupra acelei pietricele și nu-i strică sufletul.

Ruteanul în vieața de toate zilele se jură, cu drept sau ba, pentru lucruri de nimică pe copii, pe femeia sa, pe ochii săi, etc., folosindu-se totdeauna de stereotipa frază: *bih-mé*, adică: D-zeu să mă (pedepsească), sau: *Boh be mené karau*, adică: D-zeu să mă pedepsească! Astfel de jurăminte strâmbe se cred permise și se practică fără nici o scrupulozitate în toate zilele.

Defăimătorii se judecă foarte indulgent. Oamenilor corupți, ca advocaților, le zic sac spart: *mìșok rosporenii*, adică un sac descusut în care tot torni, fără ca să-l poți cândvà umpleà.

Mai în toate comunele rutene este obiceiu că împricinații, încunjurând advocații și judecătoriile de prin orașe, se adresează la preoții lor, ca ei să judece certele lor și să decidă care din ei are dreptate.

Judecata preotului este luată în seamă de ambele părți litigante, cari se țin de dânsa ca obligătoare. In multe cazuri judecata se aduce înaintea vornicului în duminici și sărbători; acesta vine cu împricinații la preotul și-l roagă ca el să-i împace. Judecătorul se intitulează cu epitetul lingușitor: *wielmojni pane*, adecă mult puternice Domnule, sentința lui însă nu totdeauna se ține de nepărtinitoare și dreaptă.

CAP. XVI.

Copilul la Ruteni.

Ruteanul crede că întâlnirea unui om, care ca copil a fost înțărcat și apoi iarăș întors la țâță, este un semn rău; de aceea copiii înțărcați nu se mai întorc la țâță.

Copilul înțărcat și care poate umblà, nu este mai de fel îngrijit și mama ducându-se în câmp la lucru îl încuie în casă cu alți copii mai mărișori. Imbrăcămintea lui, până ce nu merge la școală, este o cămeșuică de tot murdară, câte odată strânsă la mijloc cu vreo curelușă sau brâuț îngust și vechiu. Așà umblă atât băiatul cât și copila vara și iarna, se înțelege că cu capul gol și desculț. Iarna copilul șede cu plăcere pe cuptior, de unde se coboară doar spre a trage o fugă afară pe omăt și apoi se sue răpede iarăș pe cuptior. Ruteanul crede că este mare nenorocire, dacă cinevà trece peste un copil, căci acesta nu va crește, ci va rămaneà închercit.

Ruteanul cu școala nu se învoește și copiii numai cu mare greu se deprind la aceasta neîncunjurabilă năpaste. Părinții văd în școală o instituțiune care le detrage copiii dela lucrul câmpului sau păscutul unei vite, iar copiii se feresc cât pot de ea, deoarece ea le răpește draga libertate, căci la păscutul vitelor sau oițelor se aranjează felurite jocuri copilărești, cari acum trebue să înceteze, și-i constrânge la o muncă spirituală nedeprinsă de care li-i groază mâre. Părinții motivează netrimiterea copilului la școală prin copilărescul argument, că doară n'are să facă popă din el: *mii hlopeț ne bude popom*, adică băiatul meu nu va fi popă. Este deci explicabil că Rutenii posed o minimală clasă de intelectuali indigenă și mare parte din ceeace au astăzi în Bucovina este importată din învecinata Galiție unită.

Copilul înainte de școală se află într'o stare de absolută libertate, facultățile lui spirituale și așà nu prea mari nu sunt de fel deșteptate și desvoltate, tot așà n'are idee de principiile morale cele mai rudimentare, și de acea munca bietului învățător sătesc se poate numì foarte grea și uriașă și numai arareori este în stare să dispună de cel puțin o parte bună din elevii săi, cari și așà foarte neregulat cercetează școala, cu toate asprele și grelele pedepse bănești ce autoritățile școlare locale și districtuale dictează părinților nebăgători de seamă sau renitenți, ca să primească în sine sămânța cunoștinței a tot ce-i bine, frumos și folositor. In caz

însă că aceasta îi succede, atunci poate fi sigur că acei copii îi vor face cea mai mare cinste în viitor, căci ei, fii ai naturii, încurajați la lucru produc, îmboldiți de dorul științei, cu proaspetele, sănătoasele și încă neuzatele lor facultăți cu mult mai mult decât copiii părinților culți, deși aceștia aduc de acasă la școală multe cunoștințe, cari copiii de țăran trebue să și le însușească în școală.

Copilul țăranului rutean la început este sălbatic și neîncrezător, cu timpul însă el se alipește de povățuitorul său și i se încrede cu totul. Față de cei de o asemenea vârstă el este prietenos, iar față de oameni cu oarecare poziție socială cu reverință.

Copilul rutean pricepe ușor în limba ruteană, foarte greu însă în limba germană. Mai ales Ruteanul foarte greu învață limbi străine, ceeace se atribue puținului său intelect, dar și indolenței și înnăscutei lene de a lucrà cu spiritul.

Sfârșind copilul școala primară din sat, de cele mai multe ori nu urmează cultivarea sa la institute mai înalte, adeseori din lipsa de mijloace. Invățătorul stă sus în stima copilului care a absolvit școala.

Este obiceiu că băieți și copile se joacă la un loc.

Astăzi, mulțumită gimnaziilor rutene din Cernăuți, Coțman și Vijnița, Rutenii posed un oarecare contingent de intelectuali proprii indigeni, ca învățători, preoți, profesori secundari și universitari, medici, advocați și judecători, deși mai puțini la număr decât cei ai altor popoare din Bucovina. Intelectualii ruteni, veniți din Galiția la universitatea din Cernăuți, aparțin confesiunii grecocatolice și vorbesc un dialect care în pronunțare se deosebește considerabil de dialectul vorbit de Rutenii ortodoxi din Bucovina.

CAP. XVII.

Iudaismul privit din punct de vedere rutean.

In Bucovina iudaismul dominează și mai ales în părțile locuite de Ruteni, prin negoțul aflător excluziv în mânile seminției lui Israil, prin exercitarea tuturor meseriilor și în timpul din urmă prin acapararea mai tuturor moșiilor boierești și a tuturor arenzilor acestor moșii, iar mai ales prin banii ce au știut să-i adune. Fiind scopul ultim al Evreului adunarea a cât mai mulți bani, ceeace Ruteanul o cunoaște, deci nici nu se miră că Evreul spre a-și ajunge scopul nu este tocmai scrupulos în alegerea mij-

loacelor, și crede că această procedură este naturală și trebue practicată.

Pe când alte popoare pun puțină încredere în Evrei, Ruteanul, cu toate că este mare antisemit și-l urește pe Evreu, fiind așà zicând încă brudiu, sufere de boala prea marei încrederi în Evrei, din care cauză în totdeauna este exploatat materialicește.

Evreii au în fiecare comună ruteană proprietăți rurale, cari de multe ori au intrat în mânile lor prin mijlocul băuturilor spirtuoase date pe așteptare. Și Ruteanul este gata să iea ori și când băuturi, numai dacă i se dau. El este atât de pătimaș, încât aducând toamna câțivà snopi abià secerați acasă, pe cari îi îmblătește în grabă în tindă, iea un garniț sau două din acea săcară și o duce ca primul prinos cârcimarului pentru horilcă, pe când acasă copiii flămânzi abià pot așteptà până ce femeia din restul săcării, pe care o râșnește pe râșniță, coace pe vatră o turtă cu care își astâmpără foamea udând-o cu horilca adusă.

Poporul rutean crede că săvârșește o faptă plăcută lui D-zeu, dacă stropește fără de veste un copil de Evreu cu aghiasmă și așà îl botează. Copiii Evreilor sunt urîți în ochii copiilor de Ruteni. Uciderea unui Evreu nu se ține de mare crimă. Cu toate că Evreii sunt urgisiți, femeile nu ezitează să se dea unui Evreu, deși se ține de foarte mare păcat,—se înțelege pentru bani sau băutură. Ruteanul, ca să primească o cinste, invită la nuntă prin fiul sau fiica sa pe propinatorul Evreu, ba și pe toți ceilalți cari locuesc în satul lui.

CAP. XVIII.

Medicina poporală la Ruteni.

Ca și la alte popoare din Bucovina grasează și în mijlocul poporului rutean, deși în grad mai potențat, diferite boale ca: difteria, scarlatina, corii, tusea măgărească la copii, iar la adulți și mai ales în comunele situate pe lângă iazurile din districtul Coțmanului și al Zastavnei, apoi pe Ceremuș frigurile și tifosul, apoi în toate districtele tuberculoza, sifilisul, pelagra, delirium tremens ș. a.; de aceea și mortalitatea Rutenilor este constatat mai mare decât la celelalte popoare bucovinene.

Dacă cinevà se îmbolnăvește, atunci se aplică de regulă numai mijloace casnice, nu tocmai folositoare. Doftorul se consultă numai

atunci când vine ex offo în comună în caz de boale epidemice. Dar și medicina prescrisă de dânsul sau nu se iea de fel, sau toate porțiunile de odată. Prafurile rânduite de doftor nu folosesc de fel, după credința Ruteanului. S'au întâmplat chiar cazuri, că carbolul destilat a fost băut de Ruteni, nu însă de bolnavi, pentrucă mirosul aduceà a horilcă. Se înțelege că numai vărsând respectivii cantitatea băută au putut să fie salvați de moartea sigură.

Aproape fiecare comună își are doftorul ei local, adică descântătorul masculin, mai adesea feminin, care se bucură de multă trecere în satul său și chiar în megieșia depărtată. Un astfel de doftor poporal erà nu de mult și un țăran bătrân în satul Mamaești de pe Prut. La acesta o mamă a adus odată un copil slab de nervi, care se udà în pat, să-l vindece de slăbiciunea lui. Amintitul doftor sătesc a ars o mătură de mesteacăn și a dat cenușa băiatului s'o bea. Băiatul a băut-o, însă nu s'a vindecat de boala sa.

Cele mai obicinuite metode de cură constau în: descântarea, scăldarea, stingerea de cărbuni sau afumarea bolnavului cu felurite buruieni. Acestea toate se aplică numai la apusul soarelui. Bolnavilor se dă însă și băutură de horilcă cu felurite buruieni.

Frigurile se vindecă prin o fiertură de buruieni amare ca: potroacă, pelin, coajă de răchită sau rădăcină de narcise, sau prin afumare cu părul unui liliac sau ariciu. Ologii, ca și reumatismul se vindecă prin descântare, scăldători și frecări cu horilcă și oțet cu usturoiu pisat. Durerea de cap se vindecă frecându-se capul cu oțet și apoi prin aplicarea de felii de sfeclă. Durerea de dinți și măsele se vindecă dacă se pune pe dânsele piatră arsă sau terebentină sau se afumă cu diferite buruieni și sământă de mac sau de stejar. Curgerea sângelui se împiedică punându-se pe rană cenușă de pânză de cânepă, iar ranele se lecuesc prin aplicarea de unsori din ceară albă, untdelemn și tămâie, sau rășină cu untdelemn. Speriatul se poate vindecà prin aceea, că bolnavul ține înainte de răsăritul soarelui prin 3 zile un cuțit în gură și se descântă. Ca mijloc de avortare se întrebuințează malvele, o samă de fete păcătoase stau spre acest scop, fie vara, fie iarna, ore întregi cu partea de jos a corpului într'o apă curgătoare, iar altele se lasă operate cu un fier înroșit în foc.

Catarul de stomac se vindecă c'o amestecătură de horilcă cu pelin sau potroacă. Ultima plantă cu horilcă sau brăbănocul folosesc la boalele femeiești.

Rutenii beau, spre a puteà vărsà, sare disolvată în apă caldă.

Ca medicină se întrebuințează felurite rădăcini, se fierb și în horilcă și se beau. Aceste rădăcini se fierb și în apă și apoi din apa aceasta se face scăldătoare. Rădăcinile se adună de cei ce le cunosc în anumite zile de lună nouă, când se recitează anumite vrăji. Numai după aceea ele sunt de folos. La o seamă de boale, despre cari se crede că au fost trimise asupra bolnavului de vreun dușman, se obicinuește a postì pe capul dușmanului.

In contra boalelor se poartă și felurite amulete, ca crucițe, scoici, etc. Se crede că cel de pe urmă născut copil dintr'o familie, numit *mezinok*, are darul de a vindecà boale.

Apă sfințită dela Iordan se ține într'un șip lângă icoane peste tot anul și ea are puterea de a vindecà felurite boale, Se crede că ungându-se un bolnav de preoți cu untdelemn sfintit și deschizând el evangelia într'un loc, unde se află inițiale roșii, se va însănătoșà.

Dacă se scaldă vreun bolnav în Joia patimilor într'o apă curgătoare, atunci se însănătoșează. Buruienile și macul sfințit de preot în ziua de Macovei sunt bune la felurite boale.

Cel deochiat se vindecă, dacă i se sting cărbuni cu apă luată înainte de răsăritul soarelui, sau dacă se afumă cu anumite buruieni, sau se leagă de gâtul lui vreun amulet.

Copiii slăbănogi se scaldă în mătrăgună, magheran ș. a., iar spre a adormì copiii li se dă în gură fiertură de mac. Usturoiul apără de boale, deochi și duhuri rele; de aceste din urmă se poate omul apărà purtând cu sine un mugur din mâțișoarele sfințite în ziua de Florii.

Scoțându-se 2 pâni din cuptor, cari s'au prins la un loc, atunci este bine a le desbinà deasupra capului unei fete, căci aceleia îi va crește părul frumos.

CAP. XIX.

Proverbe (1) rutene și o liturghie cu vrăji.

1. La secериș ai da femeia pentru un vânt.
2. Coasa și femeia nebătută nu-i de trebuință.
3. Ințeleaptă-i femeia, dacă are un sac cu făină și unul cu mălaiu mărunțel pisat.

(1) Aceste proverbe au fost publicate de adunător în limba originală ruteană în foaia: *Буковински Вѣдомости*, anul 1895, no. 10, sub titlul: *Буковинскоруски пословицѣ*.

4. Din pricina unei astfel de babe dracul peste noapte a încărunțit.
5. Pentru grâu trebue loc de grâu, arie largă și sac îngust.
6. Buzele au postit, iar gura a vorbit deșertăciuni.
7. Cânele a trecut prin ovăs și nu i-a stricat nici cânelui, nici ovăsului.
8. De-i cânele dupos, lui i-i cald, de-i fratele bogat, lui i-i bine.
9. Dacă eu m'am sculat, atunci despre mine șeadă și dracul.
10. Cel ce nu-i bucuros de bine, va trebui să primească răul.
11. Cel gol n'are frică de răsboiu.
12. Pe capul tălharului arde cușma.
13. Domnul după turetci se cunoaște.
14. Cinstea-i mai bună decât banii.
15. Lupul schimbă părul, dar năravul ba (1).
16. Cel ce șede vara la umbră, iarna rabdă foame.
17. Baba s'a coborît din căruță și iepei i-i mai ușor.
18. Piaptănă pe dracu rar.
19. Fără de Dumnezeu nici până la prag nu ajungi.
20. Nu da frâu inimii.
21. Cel ce minţeşte, acela și fură.
22. Dintru început au mâncat crupe cu miere, după ce s'au mai cuprins s'au culcat fără de cină.
23. A năvălit moșneagul la miere.
24. Iapa popii a pierit, dar câinilor cine le-a făcut știre?
25. Așteaptă câne, să piară iapa!
26. Mergi prin sate la înșelat.
27. S'a întâmplat odată, ca găinii oarbe un grăunte.
28. Pentru mâni străine se aflǎ petice.
29 Meșter pentru traiste străine.
30. Acesta-i domn, nu nevoie.
31. Capul prost nu se face nici cărunt, nici pleșuv.
32. Dinainte petece, dinapoi bulendre.

(1) Acest proverb a fost luat dela Români. Mai ales trebue să constatez, că la o mulțime de Ruteni, și anume la Românii rutenizați s'au păstrat multe proverbe românești. Că acești Ruteni sunt Români rutenizați se cunoaște și din frazele uzitate și astăzi la ei în vorba de toate zilele, cari le-am putut constată în timp de 15 ani cât am petrecut ca păstor sufletesc în părțile rutene; astfel de fraze sunt: *Bulasme «fată»* = am fost fată; *«Te miri» do cioho triaba bude*=te miri la ce va trebui; *znaiu șetè țitkè «fel de fel»* =știu să cos fel de fel de flori; *sehodne varelam «sfeklă»*=azi am fiert sfecle. Cuvântul sfeclă, deși este slav, nu e uzitat la Ruteni, ci cuvântul burak».

33. Seamăn cu seamăn s'a întâlnit.
34. Lucrează amar și vei mâncà dulce.
35. Pe limbă miere, în lăuntru gheață.

Pentru sufletele celor neștiuți,
Celor ce s'au cufundat în ape,
Celor ce au ars în foc,
Celor ce gerul i-a degerat,
Celor ce copacii i-au ucis,
Să-i amintească D-zeu
Intru împărăția cerurilor
Și pentru sănătatea celor vii!

CUPRINSUL

Ruteni din districtul Coţmanului de pe lângă Prut.

Ruteni de pe șesul Prutului.

Ruteni din districtul Zastavnei de pe lângă Nistru.

O familie Ruteană din districtul Zastavnei de pe lângă Nistru.

Un mire și o mireasă de pe șesul Prutului.

Fete în găteală de sărbătoare de pe șesul Prutului.

Fată din districtul Coțmanului.

Băieţani cu capuze din districtul Vijniţei.

Oameni din districtul Coţmanului în îmbrăcăminte de iarnă.

GLOSAR DE CUVINTE DIN JUDEŢUL MEHEDINŢI

DE

ION BOCEANU

Şedinţa dela 21 Decemvrie 1912.

Cuvintele din glosarul de faţă le-am auzit în vorbirea zilnică a celor ce stau în regiunea judeţului Mehedinţi, limitată la Nord de calea ferată dela T. Severin—Butoeşti, la Sud şi Vest de Dunăre, iar la Răsărit de judeţul Dolj,—cu alte cuvinte vechile plăşi Câmpu, Blahniţa şi Dumbrava.

De ele mă servesc şi eu, de câte ori se iveşte prilejul; şi socotesc că trebue să fie cunoscute şi în cealaltă parte a judeţului şi poate în mare parte şi în restul Olteniei, în Muntenia şi în Banat, ceeace se va vedeà când se vor face culegeri de felul acesta pretutindeni. Cuvinte ca *duduì, măiag, motcă,* pe cari Damé le dă numai pentru Transilvania, cum şi *mâtcă,* dat de Viciu în glosar de cuvinte pentru Banat, pot sprijinì această părere. Negreşit că, în cazul acesta, un cuvânt întrebuinţat şi aiurea nu mai poate fi considerat ca cevà dialectal, ci va fi pus alături de cele ce sunt în graiul Românilor de pretutindeni. Limba se va îmbogăţì astfel cu elemente nouă, cari totuş sunt destul de vechi şi de răspândite.

Pentru formele auzite în afară de regiunea arătată, am dat localitatea, ceeace am făcut şi pentru cele dintr'o anumită comună.

---

ajumì (a-) v. A pune mâna la ochi, spre a nu vedeà pe cei ce caută să se pitule (ascundă) în jocul de-a ascunselea.

Cel care aşteaptă până ce ceilalţi se ascund, ajoame.

ajumìt s. Jocul de-a ascunselea.

Ne jucăm de-a ajumitu?

albète s. Partea lemnului dintre coaje şi inimă, care e supusă putreziciunii.

Albetele se face ojic (putrigaiu) ca făina.

alinà (a-) v. A atârnà, a agăţà.

Am dat cu ciumagu după o pasăre şi mi s'a alinat în pom.

artìc s. Un sfert dintr'un miel, oaie.

Cumpărai azi un artic de miel dela han.

aşteàmătu adv. Incet, agale, când şi când. a se ţineà, a venì — după cinevà.

băcùiu n. pr. Român din Banat şi Ardeal. In comuna Pătulele, pe proprietatea Ştirbei, sunt vreo 20—30 familii de aceşti Români, cari formează un cătun aparte: la «Băcui».

Numai la Băcui găsim miere, în sat n'are nimeni.

bădàiu s. 1. Putineiu. 2. Nume de familie în părţile dela munte.

E în stare să mănânce un bădăiu de zară.

băicòn s. Piatră mare.

Când ţi-oiu da c'un băicon în cap, vezi tu pe dracu.

bălăoanà s. Şearpe mare, monstru.

Ne-a ieşit înainte o bălăoană cât toate zilele de mare.

bălbătàie s. Flacără, limbă de foc.

Când a început vântu, se ridicau bălbătăile la cer.

bâldăùş s. Foc de paie sau coceni, ce se face seara în timpul verii, în drum. Fetele şi nevestele mai tinere vin la bâldăuş şi torc, iar băieţii spun la poveşti. Câte unul din cei ce pun paie pe foc vâră în spuză o *totâlcă* (tărtăcuţă), care face explozie şi aruncă spuza în lături, *pârporind* pe cei ce stau mai aproape.

De seară venim şi noi la bâldăuş.

bâlguì (a se-) v. A dori, poftì.

S'a bâlguit la avere şi n'are traiu bun în casă.

bâlvănìt adj. Stătut şi căldicel (se zice de lichide).

Apa asta-i bâlvănită, nu-i chip s'o bei.

bârcìe s. Peşte ca plătica, lung şi alb.

bârdâcăì (a-) v. A căutà, a scotocì.
Am prins'o bârdâcăind prin casă; vrea pe semne să găsească ceva pus rău.

bâzdâc s. Arţag, furie.
I-a venit bâzdâcu, nu te mai poţi înţelege cu el.

bâzdoacă s. Ciomag mare cu măciucă în cap, ghioacă.
A pus mâna pe-o bâzdoacă şi l-a burduşit cum se cade.

bèrbeniţă [sl. berbenica] s. Brădoaie, putinică (Rudina).

beşicùţe s. Prune corcoduşe.
Anu ăsta nu s'au făcut beşicuţe de loc.

betìţă s. 1. Făşie de pânză ce serveşte la legat. Betiţa dela izmene. 2. Manşete. Cămaşe cu betiţe.

beucă s. Vale, loc sub coastă, puţin deluros.
Intri acolo ca'ntr'o beucă.

bìbă s. Groapă pe care o fac copiii în jocul de-a ghiula şi de-a purceaua.

bic [als. byk.] s. Junc de prăsilă, buhaiu.
Voinic e, par'că-i un bic.

biliţă s. Cursă de şoareci.
O să-mi iau şi eu o biliţă dela bâlciu, să mai stârpesc şoarecii din casă.

boaltă s. Prăvălia dela bâlciu, făcută din pânză şi având forma unei camere.
Bâlciu de estimp e mare de tot, boaltele sânt până la pădure.

boàscă s. Ceeace rămâne în cazan din prune, zarzăre, etc., cum şi din comină după ce se face ţuica sau rachiul
Porcii erau la cazan, mâncau boască, şi noi îi căutam în porumbi.

bobonat adj. Cu bobul mare. Struguri bobonaţi, fasole bobonată.

bobotì (a se-) v. A se necăji, a se întărâtà, a se înfurià.
Mai uşor, nu te bobotì aşà.

bodicăì (a-) v. A scotocì, a căutà cu deamăruntul.
De geaba bodicăi, că nu dai de el; stă bine unde l-am pus eu.

bolbotìni s. 1. Lobodă, ştir şi alte ierburi ce ies prin grâu, prin porumb, în locurile mai grase.
Grâul după cump e numai bolbotini. Mănâncă vita bolbotini, trece prin ea, se cufure.
2. Poame, fructe.
Mănânci toată ziua bolbotini, o să te doară burta.

bomboane s. Vrăjitorii, farmece.
Muiere bătrână şi umblă cu bomboane.

borcoiòs adj. Intunecat, posomorît.
Borcoioasă vreme mai e şi azi.

borhàu s. Burtă, pântece.
Ţi-ai umflat borhanu, acuma ce-ţi mai pasă.

boşòmeţi s. Cartaboşi (Bala de sus, Rudina).

boşteà s. Legătură, basmà de cap cu flori (desenuri).
Să-mi iei şi mie o boşteà dela bâlciu.

botă s. Vas de lemn de 10—15 litri, în care se pune apă, vin, etc.
Ne-a adus finu la Săn Văsâi o botă de vin vechiu.

botcăì (a se—) v. A se certà cu cinevà, a se încăierà.
Toată ziua s'au botcăit, par'că erà la ţigănie.

brădoàică s. Putinică de murături, de stroşie, cu zaplăt.
Să scoţi murători din brădoaica de sub scară.

brădoàie s. V. brădoică.

brichisì (a—) v. A lucrà câte cevà, a aranjà.
Toată ziua brichiseşte prin casă şi n'are nici un spor.

briftă s. Briceag, cuţitaş.
Fugi cu brifta aiu de acì, nu vezi că nu taie.

brişcuì (a-) v. Vezi drişcuì.

brubìnţa s. Bubuliţă.
Mi-au ieşit o sumă de brubinţe pe faţă, nu ştiu cum să mă scap de ele.

brùcă s. Bucată de lemn, în formă de cuiu, pe care se încreţeşte gura sacului plin cu grăunţe sau făină, spre a fi legat bine.
Fă o brucă şi leagă sacul cu grâu.

bruşì a se-) v. A se jucà împingându-se ori luându-se la luptă.
Ce s'au mai bruşit cei copii!

budiànă, pl. budieze, s. Ierburi sălbatice.
S'a pitit în budieze şi a scăpat.

buduròiu s. Scocul morii.
O să mă scald după prânz la buduroiu morii.

buftănit adj. Gras şi moleşit.
S'a buftănit de atâta somn şi odihnă.

buibăràc s. Pieptar, vestă ce se închide la o parte (la copii).
Iea buibăracu pe tine şi du-te în deal.

bujdùlă s. Cocioabă.

bulduşì (a-) A jefuì.
Ai auzit că s'a spart la popa ieri noapte şi că l-au bulduşit.

bùndă s. Haină.

bundărète s. 1. Burta la animale. Bundăretele porcului.
2. Om mic şi sprinten.
Uită-te la el, par'că-i un bundărete.

bùndre p. Ţoale, haine negre.
Iea-ţi bundrele şi pleacă; n'ai ce mai căutà la mine, dacă nu vrei să m'asculţi.

burduşì (a—) v. A bate cum se cade pe cinevà, a tuptăngì.
L-au burduşit Mireştii de-o ţine minte multă vreme.

busìi s. Dudaie, buruieni.
Vezi că-i colo în busii.

buşniàg s. Fum mult.
Am văzut fumul ieşind buşniag, s'a aprins coşu la cutare.

buştì (a-) v. 1. A ieşì afară, a face explozie.
A buştit cepu buţii. Vinu când fierbe buşteste.
2. A debordà, a vărsà.
Când se îneacă vita sau omul cu mâncare, buşteste din ei.
3. A apucà, a podidì.
L-a buştit râsul când a văzut-o.

cadalàc s. 1. Mahalà.
Ieşiră porcii din curte, dă fuga după ei prin cadalâc.
2. Mulţime de lucruri de acelaş fel, ce se găsesc la un loc.
Am luat un cadalâc de lemne din pădure.

căftălàn s. Plantă cu foi mari ca ale dovleacului; creşte prin grădini, pe câmp. Din foile ei, copii îşi fac apărători de soare, zicând că au umbrele.

căminète s. Partea din perete unde se face focul.

cănăbìu adj. Coloarea fuchsiu. Boabe de cănăbiu.
Iea-mi şi mie dela prăvălie nişte boabe de cănăbiu, să văpsesc ale jurebii.

canàp s. Sfoară de cânepă, mai groşcioară.
N'ai vreun canap să leg dănănăile astea.

cănăţùe s. Cană mică.

căpeneàg s. Capişon, gluga iepângelii.
O să se pună ploaia şi-mi uitai căpeneagu acasă.

căpète s. Vas de lemn sau de tinicheà, de o ocà, cu care se iea vama la moară, adică de fiecare baniţă câte un căpete.
Câţi căpeţi ţi-a luat de vamă?

căpìciu s. Partea frâului ce se pune în capul calului.
Să le iei căpicele, când le-ai da apă.

capişòn s. Glugă.
Bune sânt capişoanele de păr de cămilă, fiindcă ţin şi căldură.

cărătènie s. Rost, fel; a alege, a da de cărătenie.
De nărod ce e, nu-i dai de cărătenie. Nu ştiu singur de cărătenia mea, nu ştiu ce să fac capului.

cârnì (a-) V. A rupe vârful viţei sau porumbului la prăşit, ca să le meargă mai bine.
De unde se rupe vârful viţei, când o cârneşti, mai cresc două feşnice. Porumbul se cârneşte la prăşit, la târşit, viea tot la prăşit.

cârpătòr s. Lopată rotundă şi cevà mai mare, pe care se pune mălaiul spre a-l băgà în ţest.
L-a bătut cu cârpătoru de l-a frânt.

cârşènie s. Cârcotă, încurcătură, bucluc.
Să nu te împrieteneşti cu el, că dai de cârşenie, şi o să-ţi pară rău mai pe urmă.

cârstàţă [bulg. krsteti] s. O grămadă de 11 snopi de grâu, secară, etc., aşezaţi pe câmp în formă de cruce.
Câte cârstăţi de grâu aveţi la lot?

càscote s. Fructe rari, poame ce se găsesc pe la oraş.
N'ai vrea să-ţi dau cascote acuma?

ceàucă s. Cioară cu penele cenuşii. E numită aşà fiindcă face «ciauc, ciauc». Mulţi o mănâncă.

chelaràbe s. (Severin) Gulii, brozbe.
Mâne o să gătesc chelarabe.

chepeneàg s. Vezi căpeneag.

cheunì (a-) v. A da chiot, a chioti.
Toată noaptea au cheunit și au jucat la dascăl.

chizàp s. Apă tare.
Cu chizap să încondeiază ouăle bine.

cicic adj. 1. Roșu aprins. Boabe de cicic.
2. s. Lâna văpsită roșu aprins.
Cât cicic am avut, tot nu mi-a ajuns la zăvelcă.

ciobăcàn s. Pește lat ca palma.

ciobărnac s. Pârghie. Lemn ce se vàrà pe urechile hârdăului ori sub toarta căldării, spre a le duce de-a părânga.

chircoseală s. Vezi târcoseală.

ciomnì (a-) v. A ciocnì.
Ai ouă, să ciomnim amândoi?

cipici s. Papuci.

cioi, ciòiuri s. 1. Nod de pe tulpină, care iese în sus, când tai mai jos.
N'am ce face cu lemnul ăla, e numai cioiuri.
2. Lemn scobit în care se pisează ardei, sare, usturoiu.

ciriș s. Făină cu apă pentru lipit hârtie sau căptușeală la căciuli.
Lipește cu ciriș o hârtie în ochiu de geam dela cunie.

ciulpàn s. Lemn din pădure, fără crăci, ciont.
Frunzuliță leuștean,
Frumos cântă cucu'n deal
Pe-o crecuță de ciulpan.

ciupàg s. Partea cămășii femeiești din brâu în sus. Ciupag au de obiceiu cămășile mai bune, pe cari le ieau fetele și femeile la zile mari. Cusăturile lui sunt mai frumoase decât la celelalte cămăși.
Ai văzut ciupagu cutăreia, mai mare lauda de ea, nu trebue nimic.

cleàtă s. 1. Loc, spațiu.
Am arat tot, dar a mai rămas o cleată la cap, unde nu prindeà plugul.
2. Mulțime de lucruri, cuprinse într'un anumit spațiu.
O cleată de varză, o cleată de fire,—de lemne.

clòța s. Constelația cloșca.
Să plecăm la noapte, când o ieșì cloța.

clùpsă s. 1. Cursă de șoareci, lupi.
2. Beleà, încurcătură, strâmtoare.
Ai dat în clupsă, nu știu cum o s'o scoți la căpătâiu.

còbie s. Partea finală a coloanei vertebrale, la om, la păsări.
Ți-ai frânt cobia, nu mai poți ședeà pe scaun.

codărâe s. Coada de biciușcă, de sapă.

codărâște s. Codărâe.

comilàstru s. Gumielastic. Ghete cu comilastru.

còmină s. Ciorchinele și boabele strugurilor din cari s'a scos vinul și din cari se face rachiu. Rachiu de comină.
In rachiul de comină se pune izmă, pentru a se prepară o băutură contra durerilor de stomac.

contenà (a-) v. A terminà, a isprăvì, a contenì.

Am stat noi acolo vreo 2 ceasuri, şi ploaia nu mai contenà.

copiţà s. Căpiţă de fàn, grămejioară de fàn cât ai luà odată sau de două ori în furcă.

Mâne să ne ducem să facem fânul copiţele, că se poate pune ploia.

corcolàni s. Nori groşi, mai ales în timpul verii (Slaşoma).

Uite ce mai corcolani vin dela vale, barem să sfărşim vrau ăsta.

coşàva s. Vântul dela vale. *Bate coşava.*

còtină s. Loc strâmt, colţ.

S'a vârît într'o cotină, de nu-l mai poţi scoate.

coţobănì (a se-) v. A se căznì, a se trudì.

Se coţobănià să ridice un sac şi nu puteà de fel.

covetèle s. Castroane de lemn cari se îmbucă şi în cari se pune sare, piper, ardei.

Vezi să nu uiţi coveţelele cu sare şi ardei.

crăcùiu s. Ciortan, picior de găină.

crànţuri s. Paiente, bucăţi de lemn cioplite, ce se bat pe bunduci, iar între ele se pune pământ, spre a se formà zidul unei clădiri.

crăpet s. Căldura mare a soarelui.

Uf! ce crăpet al dracului.

crov s. Groapă mai mare, scobitură în pământ.

Poţi să faci crov în pod?

crovàn s. Groapă părăsită.

Erà să dau într'un crovan de pimniţă, să-mi rup gâtul.

cupì (a-) v. 1. A prinde, a strâmtorà pe cinevà.

L-a cupit în porumbi, nu mai scapă.

2. (A se-) A se strânge, a se prinde.

Firele pânzei se cupesc, când coşi strâns.

cupit adj. Sgârcit.

N'am văzut om cupit ca unchiu-tău.

curătură s. Loc pe unde a fost pădure şi apoi s'au scos şi buturile, pentru a aveà loc de muncă.

Fusei azi cu caprele pe curătură, dar nu-i iarbă de loc.

curuèlnic [Rudina] s. Coteţ de hoară.

curmèiu s. Curmeţ.

curmeţ s. Căràveiu de funie, funie scurtă.

Iea curmeţu ăla şi leagă calu.

cuşmète s. Bucată, codru de pâne, mămăligă, etc.

Dă-i un cuşmete de pâne să plece de acì.

dăinăì (a se-) v. A se legănà.

Vrei să ne dăinăim?

dăinăùş s. Leagăn făcut dintr'o frânghie ale carei capete se leagă de o grindă, de o creacă de pom, formând un «u» în fundul căruia, pe o blană (scândură) sau pe o perină, stă cel ce se leagănă.

Toată ziua m'am dat în dăinăuş.

*

dănàc s. Flăcău.
Hora mare, dănaci n'are, C'au murit de gălbinare.

dănănài s. Lucruri, catrafuse.
Iea dănănăile ălea de acolo și descurcă locul.

dangàle s. Dungi, vergi. Cu dangale pe spinare (cal).

dărăùș s. Băiat care umblă noapte prin sat, botaș.
Ai auzit ieri noapte dărăușii pe deal, cum cântau și auleau?

dârmòn s. Ciur mare.
Am venit să-mi dai un dârmon de făină.
A trece prin ciur și prin dârmon, a nu fi novice.

dehobì (a se-) v. 1. A muncì mult, a se sfârși.
S'a dehobit de atâta muncă.
2. A sleì.
Mă dehobì lemnu ăla de greu ce fu.

Dii s. Vidin.
S'a popit la Dii.

docănì (a-) v. A povățuì, a da sfaturi, a dojenì, a mustrà.
Cât am docănit-o, și tot de geaba, nu vrea să m'asculte.

dòsuri s. Pădurice, tufiș mărunt pe partea de Nord a unui deal.
Plecă de azi dimineață cu caprele pe dosuri și nu se mai întoarse.

drișcuì (a-) v. A drișcuì o casă. Se amestecă var cu nisip și apă, până se leagă și se aruncă pe pereți cu mistria; apoi se întinde varul și nisipul deopotrivă, spre a se netezì.
Casa mi-e gata, numai să mi-o drișcuească maistorul.

drișcueàlă s. Acțiunea de a drișcuì.
S'ajungem la drișcueală, c'apoi e lesne.

drodeàn s. Cotoarele dela coceni, dela iarba mai groasă, ce rămân după ce au mâncat vitele. Torâște.

drondănì (a-) v. A hondrănì, a vorbì fără rost și fără să fie ascultat de cel căruia i se adresează.
Drondănești de surda, nu vezi că nu-ți iea nimeni sama.

dùdă s. Țeavă. Coada foii de dovleac din care cântă copiii.
Toată ziua suflă în dudă, n'are altă treabă.

dudăì (a-) v. 1. A tunà, a bubuì.
Toată noaptea a fulgerat și a dudăit.
2. A trage.
Auzi cum dudăe mășina?

duduì (a-) v. A gonì, a alungà pe cinevà.
Nu ți-am spus să-l dudui, că-ți face vreun rău?

dudulòiu s. Țeavă, tub. Duduloiu de ceapă, foaia în formă de tub a cepei care face sămânță.

duhnì (a-) v. A puțì, a aveà miros greu.
Ii duhnește sufletul, de nu poți sta lângă el.

dul s. Ganglion, umflătură.
Să fi văzut ce duluri aveà, când l-am tras.

dulugeàcu adv. Incetinel, ușurel.
Ia-o cu dulugeacu, că mai bine izbutești.

Dunărìnțu s. 1. Vântul ce bate dela Sud, despre Dunăre.
2. Nume de familie.

durlàn s. m. Băiat de 15 până la 18 ani.
Frunzuliță leuștean,
Când eram tânăr durlan,
Purtam calu 'nzorzonat
Și ciumagu ferecat.

dùșnic s. amb. Cep mare la butoiu.
Dacă scoți dușnicu, curge mai bine pe cep vinul.

duvàr s. zid.
A pleznit duvaru dela casă. (Cujmir).

eftà (a se-) v. A se aflà, a ieși la iveală.
Știi că s'a eftat cine a omorît pe primar?

făsăì (a-) v. 1 A face ca gâscanul..
Gâscanul fâsăie când te apropii de boboci.
2. (a se-). A da vânturi.
Fugi de acì, că te fâsăiși.

firimìță s. 1. Fărmiță.
Dă-mi și mie o firimiță de pâne.
2. Nume de familie (Pătulele).

floràn adj. Negru și alb. Câne floran.

frătùț s. Băcuiu, Român din Banat sau Ardeal, care vine în țară.

fucìe s. Vas de lemn pentru lichide în forma unui butoiaș, legat cu cerculețe de fier, conținând 6—12 litri.
I-am dat o fucie de rachiu și tot n'a fost mulțumit.

furcèr s. Furcă lungă, numai cu două coarne, cu care se dă fân celui ce e pe claie, pentru facerea vârfului.

furdàna s. Ceeace rămâne după ce s'a luat partea bună dintr'un lucru. Scursura, mălura.
A știut el să te potrivească, ție ți-a lăsat furdana.
După ce se alege părul (lână moale, fruntea), ce rămâne, furdana, sunt ghiburile.

gàie s. Pasere răpitoare. A luà gaia pe cinevà, a fi prins, a păți cevà.

gàică s. Cheutoare, agățătoare.
Mi s'a rupt gaica dela haină.

galaònul s. Joc.

gălăungèasca s. Joc.

gâldău s. Loc adânc într'o apă curgătoare.
Am dat ieri într'un găldău și erà s'o cam sfeclesc.

gâloì (a-) v. A mângăià, desmierdà, răsfățà.
Nu-l mai gâloì atâta, că-și iea lumea în cap.

gărăì (a-) v. A face ca cioara.
Il gărăi, dar o pățești cu el, că nu prea știe de glumă.

gârbànă [bulg. garvan] s. Cioară mai mare decât ceauca, face gar, gar. Carnea ei pute.

gherdàpuri s. Porțile de fier.
Am trecut ieri gherdàpurile, ne-am dus la cazane.

ghiula s. 1. Bucată de lemn lungă de 10 cm. și groasă ca de două degete. 2. Joc de copii. Jocul e format de 4 sau 6 copii. Ca să se joace ghiula, trebue să se facă 2 sau 4 gropițe: 2 când se joacă 4 copii, și 4 când la joc ieau parte 6 copii. Gropițele

sunt depărtate una de alta de 20 cm. în lăţime şi în lungime de 10 metri. Doi sau patru din jucători au în mână nişte beţe, cu cari caută să lovească ghiula, pe care o aruncă, unul la altul, alţi doi jucători. La jocul în patru cei cu beţele stau în stânga şi înaintea celor fără beţe dela gropiţă. La jocul în 6, cei cu beţele stau 2 la dreapta şi la stânga celui dela o gropiţă şi 2 la dreapta şi stânga celui dela gropiţa cealaltă.

Joc în 4.

+ cel cu bâţul.
O gropiţa.
+
cel dela gropiţă.

gropiţa O + cel dela gropiţă.
+ cel cu bâţul

Joc în 6.

+ cel cu bâţul.
O gropiţa.
+
cel dela gropiţă.
+ cel cu bâţul.

+ cel cu bâţul.
gropiţa O + cel dela gropiţă.
+ cel cu bâţul.

Jocul. Unul din cei dela o gropiţă, care se mai chiamă şi *bibă*, aruncă celuilalt ghiula, pe care acesta caută s'o prindă, iar bătăuşii stau cu beţele s'o lovească. Dacă vreunul din ei o loveşte, cel fără băţ dela gropiţa corespunzătoare fuge s'o prindă, iar cel ce a lovit împreună cu tovarăşul său, în cruciş, ciocnesc beţele. Când ciocnesc, chiiesc, şi pun fiecare beţele în biba lor. Cel ce aduce ghiula caută de asemeni s'o vâre în bibă; dacă o pune înaintea celui ce bate, atunci trece el la bătaie şi celălalt la pus, împreună cu tovarăşii corespunzători. Se urmează aşà mai departe.

glie s. Bucată. Glie de pământ, de sare, etc.

Dă-mi şi mie vreo două glii de zăhàr.

gliojdorì (a-) v. 1. A înţepà, a glodì.

Imi dete adineaori un gunoiu în ochiu şi mă gliojdoră al dracului.

2. A mâncà de pe coceni, a roade.

Dă-le (cailor) să gliojdore toată noaptea.

glodì (a-) v. A roade, a înţepà.

Nu ştiu ce mă glodeşte la picior.

glonţàn s. Noroiu uscat sau îngheţat care face aproape impracticabile drumurile neîmpietrite.

Cât pe acì să mi se rupă căruţa prin glonţanele dupe vale.

godoràn s. Adâncitură mare.

goglèze s. 1. Mărunţişuri de prin curte, gunoaie. 2. Peliţe albe ce rămân după ce se curăţă porumbul de foi.

Mi-au intrat niște gogleze în ochi și mă ustură de-mi vine să sar în sus.

gogolie s. Cevà rotund, gogoașa viermelui de mătase.

Estimp mi-au ieșit două bănițì de gogolii.

gomârdòiu s. Mușuroiu, măgură, movilță. Un gomârdoiu de fân (o jumătate de car).

Când nu se încăpută o plastă, iese o grămadă mai mică, un gomârdoiu.

gorneàgu s. Vântul dela deal (apus).

Să pusă gorneagu din sus.

goroveàlă s. Apă turbure, murdară, amestecată cu pământ, cu nisip.

Toată noaptea au cărat apă cu butoaiele dela fântână, și nu mai e decât goroveală pe fund.

grăcinà (a-) v. A răbdà, a suferì de foame.

Toată ziua grăcinai de foame.

gropàn s. Groapă mare cu apă.

Uite rațele cum se scaldă în gropan!

gumilàstru s. Vezi comilastru.

gurănì (a-) v. A face gură, sgomot.

Gurăne tu, gurăne, dar o să ți se înfunde.

gurgumìu adj. 1. Gogoneț, în formă de movilă.

Fă-l gurgumiu (pământul).

2. s. Movilă de pământ (Cujmir).

gușuì (a-) v. A rupe la gât, a sfâșià.

Ne-a gușuit lupu o oaie ieri noapte.

hălăì (a-) v. A face gură, a spune multe pe cinevà, a dojenì.

Ciudată muiere! Toată ziua hălăește.

hălău s. Ceartă, gură.

L-a luat la hălău tată-său.

hârbàr adj. Fără părinți, crescut de alții.

Copil hârbar, vită hârbară.

A crescut hârbar pi colea, pi colea.

hârghie s. Potaie.

Ești o hârghie, nu poate omu să facă o treabă cu tine.

hâțăì (a-) v. A mișcà.

Hâțăi masa așà de florile mărului.

hățueàlă s. Joc, sbeg.

Ție nu-ți arde decât de hățueală.

hârăeàlă s. 1. Bâzăeală, tuse pe piept.

Ai auzit ce hârăeală are în piept; nu iese în primăvară.

2. Traiu rău în casă, în familie. Neunire.

A intrat hârăeala între ei, nu e semn bun.

hìci adv. Nimic. O să-ți dau hici.

N'ai pamet hici. [Bulg. h.č, ič, nimic].

hiribìță [bulg. erebitza] s. Potârniche.

hondrănì (a-) v. A murmurà, a vorbì fără șir.

Ce tot hondrănești acolo? Nu vezi că nu te ascultă nimeni.

honțăneàlă s. 1. Mers puțin în săltate.

Mergeà la honțăneală.

2. Alergătură, muncă.

Nu știu când oiu mai isprăvì odată cu honțăneala asta!

honțănì (a-) v. A alergà, a lucrà.

ierùgă s. Apa dela moară, râuleț, baltă (apă curgătoare). [Sârb. jaruga].

îmbetì (a-) v. A îndoi în două, în patru, etc.
A îmbetì o batistă, un șervet.

împâslì (a-) v. A o băgà pe mânecă.
A împăslit-o rău de tot, nu știu cum o ieșì la căpătâiu.

împătrà (a-) v. A aveà de furcă cu cinevà, a o băgà pe mânecă.
A împătrat-o cu tine, credeà că e glumă.

împielmà (a-) v. A amestecà făina de grâu cu cea de porumb în mălaiu, spre a-l face mai dulce.

împielmàt adj. Mălaiu împielmat, mălaiu în care s'a pus și făină de grâu.

împopistrà (a se-) v. A aveà mai multe colori, a se împiestrițà.
Strugurii se împopistrează pe la Sfântu Ilie. Am să viu când s'or împopistrà strugurii.
[Bulg. popistriam].

împopistrat adj. Cu mai multe colori, pistriț.
Strugure împopistrat.

împrăoșà (a se-) v. A se umpleà de praf.
Iea cămășile de acolo, că se împrăoșează.

încățelà (a se-) v. A se unì, a se legà.
S'a încățelat cu culare; nu poate să mai scape de ea.

îndovigà (a-) v. A îndoì, a încovoià.
Nu pot să îndovig dreava aia de fier, e prea groasă.

îndovigat adj. Indoit, încovoiat, curbat.

îngăidărà (a se-) A se țineà de cinevà.
S'a îngăidărat de el, nu-i chip să-l înșele.

înierbà (a se-) v. A se supărà, a se mânià.
S'a înierbat, când i-am spus că am văzut-o ieșind din grădină.

a ințelenì (a-) v. A înlemnì, a rămâneà uimit.
Când l-am văzut am ințelenit, nu-mi veniă să cred ochilor.

izànă s. Slăbiciune din cauza neîngrijirii, a traiului rău.
A intrat izâna în ea; păcat că prea erà frumoasă.
2. Frică, boală.
Haiduc Pătru stă 'ntr'o rână,
Bagă potera în izână.

izdà (a-) v. A bolnăvì, a face rău.
Când oiu da în tine, te izdez.
2. A se bolnăvi, a-i veni rău.

izdàt s. Umflare la stomac. A fi bolnav de izdat, a descântà de izdat. Celui bolnav de izdat i se pune crucea la cap, la inimă, la picioare și i se descântă în chipul următor:
La cap, cap de gligan,
Crucea ta, Doamne.
La cap, cap de gligan,
Crucea ta, Doamne sfinte.
La cap, cap de gligan,
Crucea ta, Doamne.
La inimă, inimă de vidră,
Crucea ta, Doamne.
La inimă, inimă de vidră,
Crucea ta, Doamne sfinte.

La inimă, inimă de vidră
Crucea ta, Doamne.
La picioare, picioare de urs,
Crucea ta, Doamne.
La picioare, picioare de urs,
Crucea ta, Doamne sfinte.
La picioare, picioare de urs,
Crucea ta, Doamne.

După ce descântă la cap, dă din palme zicând:

Inimă şerpească,
Dracu să plesnească!

Se repetă şi la stomac şi la picioare. In timpul acesta arde tămâie sub pat.

izinìt adj. Slăbit, slăbănog.
E izinit rău de tot sărmanul.

învărnicì (a se-) v. A se face văr cu cinevà (copiii) în prima Luni după dumineca Tomii.

jdreli (a-) v. A jupuì puţin.
Mi-am jdrelit degetul în uşe.

jeg s. Cărbuni aprinşi, jeregaiu. [Sârb. jega].

jegueàţă s. jeg.

jeregaiu s. Cărbuni aprinşi.
Mai trage niţel jeregaiu la burta oalii să fiarbă mai tare.
Ce e acolo, să te ferească Dumnezeu, e foc şi jeregaiu.

jermăni (a-) v. A furà, a jefui, a jecmănì.
Jermăneşte de stinge pământul.

jìgniţă s. Magazie.
La vară mi se pare că umplem jigniţa de grâu.

jigneàlă s. Greaţă, arsuri pe gât.
Imi vine o jigneală pe gât, de ciorba dela prânz.

jilovete s. Ciomag, cărăveiu de lemn.
Când te-oiu croì cu jilovetele ăsta pe spate, mă cunoşti tu cine sânt.

jip s. Murdărie.
Sta jipu de-o palmă pe gâtu-i.

jipàn s. Tufan ca pe picior.
Nu ştiu cine mi-o fi tăiat doi jipani dela loc (pământul ce are cinevà).

juvète s. Peşte de mărime potrivită ca de o şchioapă.
Mă duc să-mi ieau vreo doi juveţi dela han.

lăsà lemn (a-) v. A sărăcì pe cinevà furându-l sau strâgănindu-l prin judecăţi.
S'a ţinut de capul lui până l-a lăsat lemn.

lèşcovă s. Bolovan mare de pământ, scos de plug.

ligàv adj. Cel căruia nu-i place să mănânce, sau de mănâncă nu-i prieşte. Om ligav, vită ligavă.

loàvă s. Timpul prielnic, favorabil pentru a face cevà, ocazie.
Am găsit loava dăunăzi când ne-am dus în pădure: erà vreme frumoasă.

lùmăr s. număr (Cujmir).

lumărà (a-) v. A număra (Cujmir).

lumì (a-) v. A numì (Cujmir).
Lumişi colacii, cui să fie?

măiàg s. Prăjină lungă, lemn în care se pune o basmeà, o tăbliţă, pentru a arătà hotarul despărţitor a două moşii, sau că vânatul e oprit în pădure.
Vezi măiagul ăla dela ră-

sărit? O iei pe acolo și ajungi în sat.

mălùră s. Tăciune la grâu, murdărie, boală, răutate.

Grâul de anu trecut a fost numai mălură. O spălai până ieșì toată mălura din ea (lâna). A intrat mălura în os, e greu să te mai zviduești.

mânioàsa s. Joc în care perechile fac diferite figuri apropiate de unele ale cotilionului, cum de pildă ar fi trecerea domnișoarelor sau a cavalerilor la perechea dinainte.

Când oiu zice bob de linte,
O domnișoară un pas 'nainte.

mânzăleàlă s. Murdărie, necurățenie, provenită mai ales când nu se spală cum trebue un vas, o rufă.

Ce mânzăleală e aia, așà se spală vasele?

mânzălì (a-) v. A murdărì, a nu spălà cum trebue cevà.

E ușor să mânzălești și să zici c'ai făcut treaba.

mărdășì (a-) v. A murdărì.

Nu trece pe acolo, că mărdășești cămășile.

A se murdărì.

Nu te frecà de zid, că te mărdășești pe haine.

mătăcìnă s. Melisă. Plantă mirositoare care se cultivă în jurul stupilor și cu care se ung uleiele pentru a prinde roiurile.

màtcă s. Băț cu o bucată de lemn rotundă la un capăt, plină de găurele, de mărimea lărgimii putineiului, cu care se bate laptele ce a stat 2—3 zile în putineiu.

mătrășì (a-) v. 1. A jefuì pe cinevà, a luà cuivà tot din casă.

Lui Dumitru i-a mătrășit tot din casă as' noapte.

2. A gonì, a se scăpà de cinevà.

L-am mătrășit, i-am dat pașaportu.

meș s. Strat.

Acolo e alt meș de nisip. La lemne și în special la buturi sunt anumite părți pe unde dând cu securea poți să le spargi. Caută meșu lemnului și o să vezi cât de ușor îl crapi.

mitocosàlă s. Incurcătură, zăpăceală.

Nu se poate! Trebue să se fi făcut vreo mitocoseală de nu ies banii.

mlădoàcă s. Prăjină.

mned s. Băutură făcută din miere de stup cu apă.

Am băut la moșu niște mned, de ne-am îmbătat cu toții.

mneunà (a-) v. 1. Miorlăi.

Să-l auzi cum mneună ca pisica.

molàn adj. Molâu, moale.

Molan mai ești, nene!

molănète adj. Molan.

morâncì (a-) v. s. A amestecà pământul.

Când faci o tencueală de casă, amesteci pământul cu paiele, îl morâncești.

2. A frământà pe cinevà luptându-se cu el.

Eram departe, dar vedeam cum îl morânciai.

Femeilor li se zice adesea că morâncesc, când frământă, adică când nu frământă bine.

morùgă adj. Sărat peste măsură.
Ciorba asta-i morugă, cine o mănâncă.

motăcăì (a-) v. A da din cap.
Motăcăe pe drum par 'că-i un cal.

mòtcă s. Scul, jurebie.
Am luat dela han vreo trei motche de arniciu, dar nu-i bun ca cel dela oraş.
(Damé îl dă numai pentru Transilvania).

muflùì (a-) v. A da cu botul, a mirosì numai un lucru.
Cânele muflue pe unde a mâncat cinevà.

mùreşa s. Nume ce se dă oilor.

năboì (a se-) v. A trece apa, a asudà.
Când eşti năboit, să nu bei apă rece, că mori.

nădăì (a se-) v. A sperà, a trage nădejde.
Mă nădăiam şi eu că o să iese cevà din el.

nădùf s. 1. Inecăciune în piept.
Am un năduf în piept, nu mi-e bine de loc.
2. Necaz, supărare.
Mult năduf mi-a făcut tatătău.

năloàgă s. Lume multă, aglomeraţie.
— *E năloagă la moară?*
— *Nu, mai sânt vreo două care.*

nànă s. Nume ce se dă fratelui mai mare sau altei persoane mai în vârstă.
Mă duc pe la nana Gheorghe, să văd merge şi el cu boii la noapte, să-i paştem.

năplăì (a se-) v. A se sufocà din cauza căldurii, al trece apa, a-i venì leşin la inimă.
M'am năplăit de atâta căldură.

năplăeàlă s. Sufocare, greutate din cauza căldurii.
Imi venise o năplăeală la inimă, de credeam că mor.

năpòiniţă (Cujmir) s. Adàlmaş.
Să mergem să dai năpoiniţa.

nàpota adv. Anapoda.
Umbli napota, nu ştii ce faci.

năslàp s. Val de apă, bolboroş.
Dunărea vine cu năslapi.
M'am învelit bine asnoapte şi trecea apa năslapi pe mine, par'că eram în jghiab.

năstràpi s. Stropii ce sar când torni apă, vin într'un vas.
In oalele de pământ vinul sfârâe şi face năstrapi, par'că pune sodă în el.
De bun ce erà vinul, ieşiau năstrapi din el.

nătaflète adj. Om greoiu, nătâng.
Fugi de acì, că eşti un nătăflete.

nătăntòl adj. Nătàng.
N'am mai văzut nătăntoală ca tine.

năvlìg adj. Om mare şi prost. In Argeş am auzit forma nevleg, cu acelaş înţeles. Cunoscut şi ca nume de familie: Năvligu.

nedèie [als. nedčli] s. Petrecere ce se face în zilele de sărbătoari:

Sf. Gheorghe, Ispas, Sf. Constantin, etc. Fiecare om se pregăteşte atunci cu de-ale mâncării şi cu băutură bună, spre a primì rudele şi cunoscuţii ce vin din alte părţi.

Să nu faceţi cumva să nu veniţi la nedeie.

Cuvântul e întrebuinţat mai ales la munte, înspre câmp petrecerea aceasta se chiamă *rugă*.

nelèiu s. Vas de lemn cu o ţeavă de aramă, care intră în butoaie, partea de lemn rămânând în afară, pentru a se turnà în ea, ca într'o pâlnie, lichidul cu care vrem să le umplem.

Du-te de iea neleiu dela moaşa.

neleì (a-) v. A netezi, potrivì, a face tot una.

Vezi de-ţi neleieşte părul cum se cade.

neremzì (a se-) v. A se gătì, a se dichisì.

De trei ceasuri se neremzeşte şi tot nu mai e gata.

neremziu adj. Roşu aprins.

Văzui fete dela Jii
Cu buzele neremzii.

neùşnic adj. Care nu ştie ce face, într'o parte.

Umblă neuşnic ca nime'n lume.

nocoţèle s. Flori galbene.

nojì (a-) v. A închierbà, a înjghebà.

Cu sluga asta, nu nojeşti două într'un teiu.

obădà (a se-) v. A se îndoi, a se sfărâmà.

Mi s'a obădat roata dindărăt, de aia am venit aşà de înserat.

oblànic s. Cârpă, peşchir, împletite împrejurul mânii, formând un colac, pe care-l pun femeile pe cap, spre a puteà duce vedrele cu apă sau baniţele cu mâncare.

obricì (a se-) v. A se ţineà să nu mănânce dulce.

M'am obricit, zilele de dulce le mănânc post.

obricit adj. Cel care se ţine să nu mănânce dulce, obricit.

E obricită să mănânce dulce.

ocârcì (a-) v. A cărmì în loc.

Ocârceşte-o (căruţa) *niţel la dreapta.*

odovăì (a-) v. A terminà, a isprăvì, a sfârşì.

O să venim pe la voi, când om mai odovăì cu munca câmpului.

ogoì (a se-) v. A se potolì, a se astâmpărà.

Ogoaie-te, măi omule, şi vezi-ţi de treabă, ce ai cu mine?

ojìc s. Putrigaiu.

Albetele se face ojic ca făina.

opòr s. Impotrivire, opunere. A pune opor.

Puse opor că nu merge şi pace.

oprèg s. Zăvelcă.

orătènii s. Hoară, paseri de curte.

Mi-au murit o sumă de orătenii astă primăvară.

osficà (a se-) v. A se ofticà.

Trăesc rău de tot; a osficat-o, sărmana.

otânjì (a-) v. A lovì, a croì pe cinevà.
Pleacă de aici, că te otânjesc cu prăjina asta pe spate.

otcòș [Bulg. otkos] s. Rândul de fân cosit.
Numai nenea Ion duce otcoșul potrivă.

pac s. Pachet.
Negustorule, dă-mi un pac de bumbac și unul de tutun.

pàdină [Bulg. padina]. Loc potrivă sub deal. Poalele unei coaste.
Să ne odihnim puțin în padină.

păivàn (Bulg. sârb, paivan) s. Păivanul se compune din două ștreanguri și din niște bucăți de pâslă. Pentru ca animalul (de obiceiu calul) să meargă mai lin, în buestru, se împăivănează. Impăivănarea se face în chipul următor: Deasupra de glezne i se leagă pâslă, iar cu ștreangurile i se leagă picioarele de dinainte de cele dinapoi, apoi se ridică puțin ștreangurile cu o chingă. Ștreangurile se lasă într'adins mai lungi, ca să nu se încurce, iar chinga nu se strânge de burtă.
Umblă par'că are păivane la picioare.

pàlă s. Fânul sau paiele chitite cât iei pe furcă, pentru a le da celui ce e pe claie sau pe stog.
Mai dă-mi vreo două pale să-i fac vârful.

pălătuì (a-) v. A sta, a ședeà cu cinevà împreună.
Eu îl cunosc bine, am pălătuit amândoi.

păluit adj. Așezat, făcut pală.
Fân păluit.

pălìș adv. 1. Incrucișat, dintr'o parte. A se uità păliș, a lovì păliș. 2. Alături.
Cutare tot păliș le lovește; vrea să spună cevà și când colo e alta.

pàmet s. Minte, cap.
N'ai pamet hici, de geaba ai fost la școală.

Pângànie s. Păgân, spurcat.
Ești o pânganie, dacă nici Vinerea nu postești.

pârî (a-) v. A îndemnà, a aveà gust, dorință.
Mă pârăște inima să ieau și eu.

pècie s. Carne slabă (de obiceiu cea de porc).
Vezi, dacă găsești, iea niscaiva pecie dela han.

petroșel s. Peşte mic, alb și borțos.

piàg adj. ?

picueàlă s. Piroteală, cucăeala.
Când te apucă picueala, să te duci să te culci.

pisălòg s. Bucată de lemn rotundă la cap, cu care se pisează usturoiul, piperul, etc.

pișcàv adj. Care vorbește în vârful limbii.
E pișcav la vorbă.

pistosì (a-) v. 1. A sfărâmà, sdrobì. 2. A bate bine.
L-a pistosit cum se cade.

pițărău s. Colindete, colac (Bala).

plăntică s. Panglică.
Plăntica asta prisăcie te prinde bine.

plàstă s. Grămadă de fàn de un car.
Anu ăsta n'am făcut decât vreo cinci plaste de fân.

platìcă s. Peşte lat ca palma, roşu pe la ochi, pe şeale şi pe aripioare.

plăvăì (a-) v. A spune verzi şi uscate, a nu-şi da seama de ce vorbeşte.
Plăvăi aşà fără nici o socoteală.

pocăzì (a se-) v. A înlemnì, a rămâneà uimit.
M'am pocăzit, când l-am auzit ce spuneà de voi.

pocinòg s. Intâmplare rea, accident.
Vezi să nu dai de pocinog.

pociump s. Lemnul în jurul căruia se învârteşte vârtelniţa.

pogodì [sl. pogoditi] (a se-) v. A se înţelege.
Ne-am pogodit să plecăm deseară.

polimì (a-) v. A zămislì, a concepe.
N'a văzut el d'astea, de când l-a polimit mumă-sa.
2. (a se-). S'a polimit o poamă în pom, o floare.

polimit adj. Conceput, zămislit.

polomeàcă s. Căldare de 10—12 litri.
Să vii să-ţi dau o polomeacă de rachiu.

polomotì (a-) v. A vorbì fără şir.

pomnì (a-) v. A pocnì.

pomnòji s. Funiile răsboiului, de cari sunt legate iepele, spre a schimbà iţele.

popoţà (a-) v. A îndemnà, a înverşunà pe cinevà contra cuivà.
Nu ştiu cine l-o fi popoţat de nu ne mai ascultă.

pòspu s. Fruntea, partea mai bună. Pospu făinii.
Se duse pospu (făinii) tot, când începù să bată vântul.

poticàlă s. Intâmplare, bucluc, rău.
Se făcù o poticală la nuntă, se bătură doi inşi.
Dedei de poticală, mi se scrântì mâna.

potintèu adj. A sta, a se pune potinteu, a fi piedecă, obstacol.
Stă potinteu, nu se dă la o parte să trec.
Fugi de acì, nu te pune potinteu dinainte-mi.

prepeleàg s. Lemn cu patru feşnice (creci) în care se pune sarea s'o lingă oile.
Mă suii pe prepeleag,
Să văd caprele ce fac.

prestèlcă s. Imbrăcăminte femeiască, în formă de sorţ, aleasă sau brodată. De obiceiu se poartă două, una înainte şi alta înapoi, peste cămaşe, şi ţin loc de zavelcă, sau de sumnă.
Azi o să-mi ieau prestelcile la horă.

pric adj. Breaz. Bou pric, vacă prică. Nume ce se dă vacilor breze: Prica.

prigòrie s. Pasăre mică, face ciric, ciric şi bea apă numai din ploaie, câte un pic. Ele au săpat şi au scos izvoarele. Vrând să se ducă la Dumnezeu, s'au gândit să se premenească, fiindcă se umpluseră de noroiu. Atunci gărvanii s'au dus de s'au noroit şi au zis că ei au scos

apele; şi de aia beau din toate lacurile. (Cujmir).

primèz s. Zid mai slab, ce serveşte a despărţì o cameră. Zidurile unei case ce despart camerele.

2. Lemn ce se pune între vite, spre a nu se lovì sau împunge.

Să pui la noapte un primez între cai, să nu dea cu picioarele.

pristinì (a-) v. A îngădui cuivà cevà.

Să nu-i pristineşti de loc, că nu-i om cum se cade.

D-ta îmi pristineşti mie orice vorbă, fiindcă vezi că sunt om de treabă.

pristòlnic s. Pecete de lemn, a cărei legendă e o cruce, ce se pune pe colaci, pe prescuri.

puèdie s. Mulţime, grămadă. O puedie de hoară, de vite, de lume.

Am scos salcâmii şi a ieşit o puedie de lăstari. [Cuvântul e derivat din verbul *a puià*, a scoate pui].

puligònţ s. Dărăuş, vagabond, copilandru de umblă haimanà.

punguìt adj. Sgârcit.

E punguit de n'are ţară.

pustèlnică s. Cucuvaie, bufniţă.

Când cântă pustelnica pe casă, moare cinevà.

ràbilă s. Haină veche, ruptă.

Iea-ţi rabila pe tine şi pleacă, ce mai păzeşti.

ràcilă s. Născut înainte de vreme, stârpitură.

O racilă de vită. Muierea cutăruia a făcut o racilă de copil.

ràină s. [kr. rajna]. Tingire, cratiţă.

Am prăjit o raină de făsui şi tot nu le-a ajuns.

rămburèle s. (Rudina). Ciucurii ce se pun pe bradul şi crucea mortului.

rănciòg s. A luà la rănciog pe cinevà, a-i luà socotelile, a-l luà de scurt.

Te iea el la rănciog, o să dai tu de dracu; crezi că merge ca până acuma.

râp s. murdărie.

Nu vedeai ce râp e pe mâinile lui, ţi-erà scârbă să te uiţi la el.

râpà (a-) v. Pe vitele slabe se face un fel de coaje murdară şi le plesneşte pielea, căzându-le şi părul.

A râpat purcelu, trebue să-l speli cu leşie şi să-l piepteni.

râşchitòr s.

răstăcùţă s. Musculiţă galbenă ce se iveşte în jurul mustului, vinului.

Varsă vinu din pahar şi spală-l, nu vezi că-i plin de răstăcuţe.

rătăvèiu s. Bucată de lemn, de ciomag.

Iea şi tu un rătăveiu şi dă-i vreo două, ca să te cunoască altădată.

răvărsat adj. Rar.

Dacă vrei să iesă zeama bună, pune-l mai răvărsat în oală (făsuiul).

răvenìe s. Loc de unde iese apa.

reveneàlă s. Umezeală, răcoare.

Să mergem după casă, că-i mai reveneală.

rofì (a-) v. A fierbe puţin.
Rofişi făsuiu, nu-l fierseşi.

ròvină s. Groapă, adâncătură.
Locu lui nu-i bun de nimic, numai rovini prin el.

rumejùìă s. Stropi de ploaie, ploicică.
A dat o rumejuiă de ploaie asnoapte, de-a mai potolit praful.

rùda s. A prinde ruda, a dobândì un alt soiu de animale, de pomi, etc.
Acum le-am prins şi noi ruda (gâştelor). A ţineà de rudă, a păstrà pentru prăsilă.

sàgă. Piatră de se sgurupă (sfărâmă), pământ ars, nisip închegat, piatră de se macină.
L-a lovit c'o sâgă în cap şi l-a mecit niţel.

salcàz s. (Slaşoma). Salcâm, dafin, mălin.

sâmcelà (a se-) v. A se face ziuă, a se luminà dela vale.
—Mai e mult până la ziuă?
— Uite, se sâmcelează.

sâmceà s. Cuţitaş cu două tăişuri, ce se întrebuinţează la facerea fluerelor.

sâmcelat adj. Ascuţit. Cuţit sămcelat la vârf.

sângerà (a se-) Vitele când sunt triste şi nu vor să mănânce şi să bea, fără să aibă altă boală, se sângerează şi atunci li se sloboade sânge din bot cu o sulă, sau cu o sâmceà. Sângerarea provine din goană prea multă.
Ni s'a sângerat calu ăl mare şi a murit.

şar s. Un fel de piatră vânătă ce se întrebuinţează pentru umflătură la copii.
Când eram mici, ne da în gât cu şar şi cu ţeperig.

sărcinèr s. Cuierul în care îşi atârnă baciul lucrurile.

sâsănèl s. Dedeţel.

sbicì (a-) v. 1. A trage de cinevà.
Stai! nu mă sbicì aşà.
2. A învârtì, a vâjâì prin apă cămăşile.
Sbiceşte cămăşile, să iese lăturile din ele.

scàfă s. Blid rotund.

scofârlìe s. Partea deasupra a capului.
I-a luat scofârlia cu barda.

scrijià (a-) v. A sgârâì, a înţepà.
Boul lui Ion sărì şi scrijiè pe al nostru cu cornu.
A scrijià porumbii, a scoate cu un vârf ascuţit unul sau două rânduri de boabe de pe drugă, pentru ca să se cure (curăţe) mai uşor.

şelteàţă s. Şeale, dos (la pasări).
I-a rupt şelteaţa găinii, de aia merge aşà.

sènic s. O bucată de pânză de tort, în care se pune cenuşe şi apoi se toarnă apă fiartă pentru a face leşie.
Intinde senicu pe gard să se usuce.

sfârloàgă s. Bucăţică. O sfârloagă de opincă, de piele.

sforòg adj. Uscat de tot.
Lăsaşi ghetele pe sobă, se făcură sforog.

sghicinà (a-) v. 1. A mişcà, a sgudui.
Fii pe pace, nu sghicinà masa.
2. A se cutremurà.
Voi ştiţi că s'a sghicinat pământu ieri noapte?

şişlète,—eţi s. Părţile cu cari se înfundă loitrele căruţei.
Vezi că atârnă lanţul dela şişletele dindărăt.

şiştàr s. Găleată de muls vitele în ea, şufeiu.

slădìci s. Greaţă, alihneală.
I-a venit slădici de atâta mâncare.

slog s. Hotar între moşii.

smercănì (a se-) v. A plânge sughiţând.
Nu te prinde să te smercăni ca copiii.

solofàstră s. Pila mare a Ţiganului.

spârnàu s. Praf, gunoiu.
Mi-a intrat spârnău in ochi dela treierat de mă dor şi acum.

spàţiu s. Partea pânzei dela iţe spre sulul pe care se adună pânza.

spetìe s. Carnea cu picioarele dinainte ale unei vite.

sprânjì (a-) v. A împrăştià, a răspândì.

ştamp s. Plumbul atârnat de aţă, care dă direcţia verticală la facerea unui zid, la aşezarea unui lemn.

stàrmina [als. strin] s. Localitate deluroasă, păduroasă şi prăpăstioasă.

ştìgliţ s. Sticlete.

ştiobàlc. Sgomotul ce-l face apa când arunci un corp greu.
Când dai cu piatra în apă, face ştiobâlc.

ştiobâlcăì (a se-) v. A se jucà în apă, a aruncà apă încoace şi încolo, a se bălăcărì.
Toată ziua ne ştiobâlcăiam în baltă.

strâgheàţă s. Cevà închegat. A se face strâgheaţă, a se închegà.
I-a înfipt cuţitu în inimă şi curgeà sângele strâgheţi. E bolnav rău de tot, varsă strâgheţi de sânge. Laptele când nu-l fierbi se face strâgheaţă.

strâgheţà (a se-) v. A se închega.
Cătarăm la inimă şi sângele fu strâgheţat. Piftiile s'au strâgheţat, adică au îngheţat, tremură.

strelìce s. 1. Pete negre ce ies pe piele, pe ficat.
2. Petele ce face untdelemnul deasupra apei.
Strelicele ies când bubează cineva şi atunci e semn că moare.

stur s. A se face stur, a se uscà cu desăvârşire.

sturì (a-) v. 1. A sturî în bătaie pe cinevà, a-l prăpădì.
L-a bătut de l-a sturît.
2. A se sturî, a suferì mult, a se prăpădì.
M'a lovit la deget, de m'a sturît.

sucălète s. Cevà sucit, în formă de sul.
Faci funia sucălete şi o bagi în sac.

sudà (a-) v. A începe să iasă apa undevà.
N'a mai sudat de loc pământu în beciu, anu asta.

sudòm, -oame s. 1. Scufundătură de pământ, provenită din alunecarea stratelor de pământ.

Pământul când se umple de apă, sudoame.

2. Ploaie mare cu vânt, potop.

Ce-i afară, îi sudom.

sudumì (a se-) v. A se prăbuşi, a se scufundà prin alunecarea stratelor.

S'a sudumit pământu ieri noapte la viea lui Niţă.

sudumìt adj. Căzut, prăpădit, sleit de puteri.

Sudumitul de el, o duce greu de tot.

şufèiu s. Găleată, ciutură cu urechi, ca hârdăul.

Du-te de iea un şufeiu de apă dela fântâni din deal, că-i mai limpede.

şùiu adj. Căpiat, nerod.

E cam şuiu băiatul.

sùmnă s. Imbrăcăminte femeiască în formă de fustă, făcută din arniciu. La Cujmir am auzit forma «sugnă», care e dată şi de Miklosich sub «sucnă», derivată din als. «sukno».

surdavèla s. Surd.

surdumàşi s. Descântec. Când copilul varsă şi are urdinare (ieşire afară), i se descântă de surdumaşi. Surdumaşii sunt nişte goange (viermi, moleţi) pe cari poporul şi-i închipue că persoana bolnavă îi face în creieri. Descântecul dă speranţa că mor. Pentru a descântà trebue unt şi un pieptcn. Untul se pune în cap, în creştet, iar pieptenul îl joacă baba în creştet când descântă, zicând:

„Fugi surdumaş din cap, de după cap, din creierii capului, din faţa obrazului şi sgârciul nasului. Nu junghià, nu cuţità, că cu pieptenul te voiu îmbufà şi vei ieşi din creierii capului, din cap, de după cap, din faţa obrazului, din sgârciul nasului; şi-o să rămâie cutare (numele) *curat, luminat, ca argintul strecurat, cum maica Precista l-a lăsat.*

Se descântă şi altfel:

Din nouă omorîi unul, din cap, de după cap, din sgârciul nasului, din faţa obrazului.

Din opt omorîi unul, etc. (se repetă).

Din şapte, etc.

Din şase, etc.

Din unul nici unul. I-ii curăţii, îi omorîi, şi rămase cutare curat, luminat, ca argintul strecurat, cum maica Precista l-a lăsat.

ţàe s. Rufe vechi, rupte.

Iea-ţi ţaele de aici şi pleacă.

ţàplă s. Piele subţire ce se pune la ferestre în loc de geam.

ţăplìgă s. Spărtură de lemn, ţandără, aşchioară.

Mi-a intrat o ţăpligă în picior.

târăşeàlă s. Vorbă, sfat, taină.

Am stat şi eu cu ei de târăşeală.

târăşì (a-) v. A tăinui, a sta de vorbă cu cinevà.

Am târăşit toată noaptea.

târcoseàlă s. Apă cu noroiu, murdară.

tàroste s. Vorbă, poveste.

Asta-i de când cu tarostea Ţiganului.

târş s. Mărăcine, crengi.

Mai pune vreo două târşuri pe foc.

târzăì (a-) v. A târî prin praf, pe jos.

Târzăi sumna după tine, nu te simţi de loc.

tasmà s. Casmà.

tăuzì (a-) v. A-şi pierde minţile, a se zăpăcì.

Mai taci, că mă tăuzişi. Ai tăuzit, pe semne, de crezi lucrurile astea.

tème [bulg. těme] s. Partea deasupra a capului.

Când copilul e mic, temea îi e moale; pufăe când i-o apeşi cu mâna şi se întăreşte când zice piatră.

Când te-o lovì la teme, mori.

temelì (a-) v. A târî murdărind.

testimèl s. Legătură, basmà.

Să-mi iei şi mie un testimel dela bâlciu.

ţăclòi s. Peşti albi.

tiolcùş s. 1. Inveliş, coaje.

Sămânţa cănepii, când e crudă, nu iese din tiolcus.

2. Cutie, tioc. Tiolcuşul revolverului. Tiolcuşul cositorului, tiocul cu apă, în care-şi pune gresia pentru a ascuţi coasa.

tiutiùc s. 1. Bucată de lemn scurtă şi groasă.

Pune un tiutiuc sub roata căruţei, să nu fugă la vale.

2. Nume de familie (Dănceni).

tìrimi adv. Tot una, la fel.

Tirimi Ioana, tirimi Stana.

toàrte s. Cercei.

O să-mi ieau o pereche de toarte dela bâlciu.

toflògi s. Ghete mari şi rupte.

Iea şi tu nişte toflogi, şi vezi pe cine latră câini la poartă.

ţolèt s. Ţoale.

Ai văzut ce de ţolet aveà fata dascălului?

top s. Pachet.

Să-mi iei un top de bumbac dela Giurescu.

tòrâşte s. Paie, fàn, coceni, ce rămân dela vite.

Duminecă să dăm foc la torâşte, să mai descurcăm curtea.

toroàpă s. Grijă. A intrà, a da în toroapa a cevà, a aveà grije.

A dat în toroapa măritatului, nu mai face nimic prin casă.

trâcnì (a-) v. A tresărì, a da îndărăt.

Am trâcnit din somn când ai venit. Trâcnì calul cu mine şi mă trântì.

treasc [Bulg. şi sârb. trěska]. Praful de pe drum, din magazie, când vânturi cevà.

Fugi de acolo, că te umpli de treasc.

trofondà s. Fructele cari s'au copt întâiu.

Tu ai vrea numai trofandale.

tùică s. Taică, tată.

Mă duc să văd ce mai face tuica Ion.

tulùji s. Cocenii din drugă în jos, ce rămân pe câmp, după ce s'au cules porumbii și s'au tăiat părțile deasupra, vârfurile.

turchèz adj. Albastru.
Iea-mi și mie niște stambă turcheazã.

turuèci s. Jambiere de dimie, în forma carâmbilor de cisme sau de ciorapi.
Unde-ți mânjiși turuecii așà?

udì (a-) v. A rămâneà, a prisosì.
N'a mai udit nimic de pe urma lui, a mâncat tot.

uìca (Rudina) s. Unchiu. *Uica Bălă a plecat la bâlciu la Cărbunești.* [Bulg. vuico].

uina (Rudina) s. Mătușa. [Bulg. vuina].

urlòiu s. Țeavă, burlan.
Să iei vreo două urloaie pentru soba din odaia a mare.

vălău s. Piuă făcută dintr'un nod de salcă sau din alt lemn, din care beau paserile apă.
Mai pune niţică apă în vălău, că să prăpădesc hoarele de sete.

vâlòg s. Vâlogi de cânepă. cânepa încurcată, căzută jos, după ce s'au ales firele cele bune, din cari se fac mănușile (mănunchii).

vârfàre s. Panglică, fâșie de stofă, ce-și pun femeile în vârful cozii spre a nu li se desface părul.
Crezi că țiu coadele fără vârfării?

vârfării s. Vârfuri de creci.
Mai pune vreo două vârfării pe foc, să nu se stingă.

vârlogàn adj. Durlan.
Cât vârlogan s'a făcut băiatul popii.

vârstèle s. Colori.

vărnìcă s. Verișoară.
Mă duc pe la Vărnica Maria, că mergem la horă.

verdète s. Par (de bătaie), lemn gros.
Ce faci cu verdetele ăla, vrei să omori lumea?

verdòn adj. Verde, necopt.
E cam verdon pepenele, nu-i bun de mâncat, te pot prinde frigurile după el.

vrau [Bulg. vrah] s. Vraf. Snopii câți se așează odată în arie spre a fi treierați.
Scoserăm două vrauri de azi dimineață.

zăbìc s. Mămăligă sau malaiu făcut fărămituri și prăjit în untură.
Aș vrea să ne faci nițel zăbic.

zburătùră s. Piatră, lemn cu care se aruncă după cinevà.
A da cu zburături.

zâmbòc s. Cuiul dela cataramă.
Cataramă cu zâmboc.

zâmbri s. Niște negi ce-i face calul sub limbă, când vede pe altul mâncând grăunțe.
Să dai la amândoi caii grăunțe, să nu facă zâmbri.
A face zâmbri, a dori să aibă cevà, să iea cevà când vede pe altul că are sau iea cevà.
Văd că faci zâmbri, dar nu pot să-ți dau și ție.

zăngloàbă s. Piedică, sarcină.
Fugi, zăngloabo, de acì!

zănoàgă s. Vale, văgăună.

zàplăt s. Capac ce se pune la gura buţii, după ce a fiert vinul.
zàră s. Lapte bătut.
Zara nu-i bună dacă-i prea acră.
zărzălìe s. zarzără.
zărzălùiu s. zarzăr (Cujmir).
zàrzăn s. Idem.
zàrzănă, s. Zarzără.
zâtărî (a-) v. a prăpădì cu bătaia.
Când oiu da în tine te zâtăr.
zàtcă s. Băţ lung ce stă în urechile sulului cu urzeala şi care serveşte spre a-l întoarce, pentru a da drumul urzelii, când s'a ţesut spaţiul, sau când se strânge pânza pe sulul celălalt.
zăvèlcă s. Imbrăcămintea femeii—ce ţine loc de fustă—, făcută din lână şi înflorită cu o mulţime de râuri, cari sunt aşezaţi aşà fel, că formează rânduri; între rânduri se lasă un loc, pe care nu se alege nimic, loc ce nu se vede când se încreţeşte zăvelca, fiindcă atunci rândurile vin unul lângă altul. Pe poale i se pun panglici de diferite colori. De vreo câţivà ani, de când maşinile de brodat s'au răspândit mai mult pe la sate, fetele şi femeile se mărginesc numai să brodeze o bucată de materie, de obiceiu catifeà, cu desenuri luate de pe la oraş. Zăvelcile acestea din urmă, pe lângă că n'au trăinicia celor ţesute în răsboiu, n'au, prin împestriţarea cea mare a colorilor, nici pe departe frumuseţea celor dintâi.
zdârnăì (a-) v. A sunà, a răsunà.
Nu-i bună de loc dipla lui Panache, mai mult zdârnăe decât cântă.
zdrăncănì (a-) v. A face să sune cevà.
Ai auzit cum zdrăncănesc clopoţeii noştri?
zeletì (a-) v. A rămâneà, a fi uitat.
Nu ştiu cum a zeletit aici.
2. A tresărì, a trăcnì.
Uite cum zeleteşte (din somn).
zgâmăì (a-) v. A scobì, a scormonì.
Mai lasă buba, n'o tot zgâmăi.
Mai zgâmăe focul niţel.
zgârbori s. Nodurile ce rămân în pânză din cauza încurcării sau înnodării urzelii sau bătelii.
zgrèbeni s. Puzdării de cânepă bătută, bucăţile din tulpina cânepii ce se sfarmă, când se bate, spre a scoate fuiorul.
zgurnì (a-) v. A izgonì, a alungà.
Nu puteam să-l zgurnesc de loc.
znàgă s. Putere, tărie.
N'ai znagă în tine, pare c'ai fi bolnav.
[Bulg. sârb. znaga].

SUFIXELE MACEDO- ȘI MEGLENO-ROMÂNE
DE ORIGINE NEOGREACĂ

DE

Dr. G. PASCU

Ședința dela 21 Decemvrie 1912.

PREFAȚĂ

Lucrarea de față este un fragment dintr'o lucrare întinsă asupra sufixelor românești. Tot felul de lămuriri asupra sufixelor românești în genere voiu da deci acolo.

Deocamdată țin să atrag atenția numai asupra următorului fapt.

In general un sufix se împrumută dintr'o limbă pe baza derivatelor prin acel sufix împrumutate direct din acea limbă. Astfel de pildă, pentru a rămâneà pe terenul sufixelor mr. împrumutate din limba ngr., sufixul *-să* din *dracsă* 'drăcoaică' < *drac* este împrumutat din ngr. -ισσα pe baza unor derivate ngr. împrumutate direct, ca *arapsă* 'Arăpoaică' < *ἀράπισσα*, *mastorsă* 'meșteră' < *μαστόρισσα*.

In izvoarele ngr. accesibile n'am găsit totdeauna atestate derivatele ngr. trecute direct în mr. Astfel pentru *chiramaryio* 'cărămidărie' găsesc în Legrand numai *κεραμεῖον* < *κέραμος*. Cine ar puteà tăgădui existența în Epir a unei forme ngr. *κεραμαρειό*? (cf. *κεραμάρης* 'cărămidar'). Iată de ce pe un cuvânt ca *chiramaryio* eu l-am considerat ca un împrumut direct din ngr. și nu ca un derivat pe teritoriul mr.

Pentru sufixele neogrece n'am reușit să cunosc vreo monografie. Cunosc numai notele consacrate de Gustav Meyer, *Negr. St.* III și IV, sufixelor de origine latină și romanică. Pentru a-mi da deci seamă de unele sufixe neogrece a trebuit să fac eu însumi cercetări străbătând pe Legrand.

*

Dintre sufixele mr. de origine ngr. au fost semnalate dejà de Capidan, *Die nominalen Suffixe im Aromunischen*, Leipzig 1908, numai următoarele: *-áchi* (dejà cunoscut din dr.), *-ádă, -íe, ⊥izmă, să.* A. Philippide, *Principii*, 157, menționează pe *-men.* Toate celelalte sufixe sunt studiate de mine aici pentru prima oară.

Iași, 25 Septemvrie 1912.

BIBLIOGRAFIE

DAL. — *I. Dalametra*, Dicționar macedo-român. București, Academia Română, 1906.

MEGL. — *Pericle N. Papahagi*, Megleno-Românii. Studiu etnografic-filologic. I—II. București, Academia Română, 1902.

MIH. — *Ștefan Mihaileanu*, Dicționar macedo-român. București, Carol Göbl, 1901.

OBED. — *Dr. M. G. Obedenaru*, Texte macedo-române. Basme și Poezii populare dela Crușova. Publicate de I. Bianu. București, Academia Română, 1891.

PAP.B. — *Per. Papahagi*, Basme Aromâne. București, Academia Română, 1905.

PAP.S. — *Per. Papahagi*, Scriitori Aromâni în secolul XVIII (Cavalioti, Ucuta, Daniil). București, Göbl-Rasidescu, 1909.

ARAVANTINOS. — Π. Αραβαντίνου Ηπειρωτικὸν Γλωσσάριον. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Π. Α. Πετράκου, 1909.

E. LEGRAND, Nouveau Dictionnaire grec moderne-français, et Nouveau Dictionnaire français-grec moderne, 2 vol. Paris, Garnier Frères, s. a.

GUSTAV MEYER, Neugriechische Studien.

I. Versuch einer Bibliographie der neugriechischen Mundartenforschung. Wien, Tempsky, 1894.

II. Die Slavischen, albanesischen und rumänischen Lehnworte im Neugriechischen. Wien, Tempsky, 1894.

III. Die lateinischen Lehnworte im Neugriechischen. Wien, Tempsky, 1895.

IV. Die romanischen Lehnworte im Neugriechischen. Wien, Tempsky, 1895.

A. THUMB, Handbuch der neugriechischen Volkssprache. Strassburg, Trübner, 1895.

MAN. A. TRIANDAPHYLLIDIS, Die Lehnwörter der mittelgriechischen Vulgärliteratur. Strassburg, Trübner, 1909.

I.

Sufixele substantivale.

-achi (-áki)

Funcţiunea.

Formează diminutive.

Diminutive propriu zise : *ţăfărlachĭŭ* 'omuşor' (megl.)—*stăflit* idem (Dal.) = bulg. *stavelet*.

Diminutive alintătoare din nume de botez : *Ghĭorgachi* < *Ghĭorghe*, *Mihalachi* < *Mihali*, *Nicolachi* < *Nicola*, *Vasilachi* < *Vasile* (Capidan, 10).

Diminutive depreciative : *buturachi* 'bubă rea' (megl.) < *butur* idem (Dal.).

Originea: -άκι.

Imprumuturi directe:

Avlachĭu 'canal, râuleţ' (Dal.) < αὐλάκι.

Cuţachi 'partea de dinapoi a samarului, de care se prinde funia' (megl.), *cuţache* 'un fel de cârlige de pe samare de cari se agaţă greutăţi' (Mih.), *cuţachĭă* 'cârlig de samar' (Dal.), *cuţache* 'oblânc' (Pap. B.) < κουτζάκι, partea de dinapoi a samarului '(Aravant.).

Hărtache 'carte de joc' (Pap.B.) < χαρτάκι petit papier.

Flexiunea.

Buturachi şi *ţăfărlachĭŭ* sunt masculine.

-adă (-ádâ)

Funcţiunea.

Formează un singur substantiv fem.: *viryinaδă* (Dal.), *viryinadă* (Pap. B.) 'fecioară' < *viryiră* idem (Dal.).

Originea: -άδα.

Imprumuturi directe:

Ayriadă 'pir; chiendent' (Dal.) < ἀγριάδα.

Aradă 'şir, ordine, rând, regulă' (Dal.) < ἀράδα.

Cunadă 'jder' (megl.) < κουνάδι.

Filadă 'carnet' (Mih.) < φυλλάδα.

Nustimaδă 'plăcere, gust' (Dal.) < νοστιμάδα.

Zărcadă (Pap.B.), *zîrcaδă* (Dal.) 'căprioară' < ζαρκάδι.

-ane (-áne)

Funcţiunea.

Formează substantive feminine :

Cărăntane 'cioc, plisc' Pap.B.) < *cărinte* 'dinte' (Pap.B.), cf. *dintană* 'cioc, plisc' (Pap.B.) < *dinte.*

Ciungani 'vârf de munte, culme' (Dal.)=mold. *ciung* idem.

Ciuplitane 'cioc, plisc' (Mih.) < *ciuplit*, part. dela *ciuplescu* 'cioplesc' (Dal.).

Un substantiv masculin :

Sobani 'nume de bou' (megl.) < *sọbă* 'nume de vacă fătată Sâmbătă' (megl.

Originea: -άνι.

Imprumuturi directe:

Arîpani 'ridiche; radis' (Dal.) < ῥαπάνι.

Arucani 'gealău ; rabot' (Dal.) < ῥοκάνι, ῥουκάνι.

Milani 'cerneală' (Dal.) < μελάνι.

-arγio (-arγió)

Funcţiunea.

Formează :

1. Colective : *fitarγio* 'mulţime de fete. cârd de fete' (Dal.) < *feată.*

2. Cuvinte ce exprimă locul destinat unei colectivităţi : *purcarγio* 'coteţ de porci' (Dal.) < *porc.*

3. Locul unde se fabrică cevà : *tabacarγio* 'tăbăcărie' (Dal. < turc. *tabbak* 'tanneur'.

Originea: -αρειό.

Imprumuturi directe:

Castanarγio 'pădure de castani' Dal.) < *καστανάρειό=καστανεών.

Chiramarγio 'cărămidărie' Dal.) < *κεραμιαρειό = κεραμεῖον 'tuilerie', cf. κεραμάρης 'tuilier'.

Putanarγio 'bordel' (Dal.) < πουτανάρειό.

Pentru *purcarγio* cf. γουρουναρειό 'étable à porcs' < γουρούνι 'porc'.

Flexiunea. Toate cuvintele în *-γio* sunt masculine şi fac pluralul în *-iadzi.*

-ată (-átă)

Sufixul substantival-*ată* este de origine latină,-*ata*, ca şi în dr. La răspândirea lui în mr. a contribuit însă şi ngr. -άτα, pătruns prin exemple ca :

Cluţată 'svârlitură cu picioarele de dinapoi a unui animal' (Dal.) < κλοτζᾶτον 'coup de pied' (G. Meyer, *Ngr. St.* IV 36).

Furţată 'greutate, sarcină' Mih.), 'forţă mare' (Dal.) < *φορτιζάτα < φορτίζω 'charger d'un fardeau, au pass. porter une charge', cf. *furtie, fortumă* 'sarcină, povară, încărcătură' Dat.) < φορτίον 'charge, fardeau', φόρτωμα 'chargement, charge', dela φορτῶ=φορτίζω.

Nicuchiratá 'gospodărie' (Dal.) < νοικοκυρᾶτον 'mobilier d'un maison, ameublement'.

ńatá 'tinereţe' (Obed. Dal. Pap.B.) < νειάτα.

Zîhîratá 'zaharicale, cofeturi' (Dal.) < ζαχαράτον 'sucreries'.

Câtevà derivate prin *-atá* proprii dial. mr.:

Celnicatá 'meseria proprietarului de oi, mulţime de proprietari de oi' Dal). < *celnic* 'proprietar de oi' (Dal.).

Suţatá 'tovărăşie, asociaţie' (Dal. Pap.B.) < *soţ*.

Dimîndatá 'poruncă' (Pap.B.) < *dimîndu* 'poruncă' Pap.B.).

Indratá 'intrare' (Dal.), *indru* 'intru' (Dal.).

Loatá 'luare' (Pap.B.) < *loare* 'a luà' (Pap.B.).

Mîngatá 'mâncare, descreştere: tu *mîngata* a lunîl'ei=in descreşterea lunii' (Dal.) < *mîcu* 'mănânc', *mîngat=mîcat* (Dal.).

Intunicatá 'înserare, amurg' (Pap.B) < *întunic* 'a înserà' (Pap.B.).

Umbratá 'umbrar frunzar' (Dal.) *umbrat* 'umbrit' (Dal..

-ă *(-â')*

Funcţiunea.

Formează nume de persoane:

Amiră 'împărat' (Dal.) < turc. *amir.*

Cănără(u), *cărnără(ŭ)* 'măcelar' (Mih.) < turc. *kanara* 'abator'.

Gindărmă(ŭ) 'jandarm' (Mih. < it. *gendarme.*

Originea : -ᾶ(ς).

Imprumuturi directe.

Amîxă, pl. *-ádzĭ*, 'căruţaş' (Dal.) < 'αμαξᾶς, pl. ἀμαξάδες.

Sămără, *sumără* 'persoană care face samare' (Pap.B.) < σαμαρᾶς, pl. σαμαράδες.

Flexiunea.

Pluralul celor trei cuvinte este în *-ádzĭ: amiradzĭ, cănăradzĭ, gindărmadzĭ*

-eaŭă *(-èáŭâ)*

Funcţiunea.

1. Abstracte.

Pîtîreaŭă 'descărcătură de puşti, salvă de puşti (Dal.) < turc. *patîr—patir* 'imite une action prompte et tumultueuse', cf. şi *patîrdî* 'bruit tumultueux'.

Tîpureaŭă 'lovitură de topor' (Dat.). < *tîpor* (Dal.).

2. Obiectul făcut din primitiv.

Liseaŭă 'uşă la o tàrlă făcută din nuiele, împletitură de nuiele' (Dal. < *leasă*

Mîzeaŭă 'cosmetic cu care femeile îşi înnegresc părul' (Dal.) < turc. *mazî* 'noix de galle'.

Piştireaŭă '1. peşteră, 2. stâncă mare' (Dal. Pap.B.) < bulg. *peştera*, *peşterea* 'antre, grotte, caverne', cf. şi ngr. μπιστέρη, μπιστερή 'peşteră' (G. Meyer, *Ngr. St.* II 44), μπιστιριά 'prăpastie, stâncă' (G. Meyer, *Ngr. St.* III 82).

3. Locul întrebuinţat pentru cevà.

Ghizireaŭă 'locul la stână unde se fierbe zărul pentru a se scoate urdă' (Dal.) < alb. *gizar* 'ajutorul celui care face brânză'.

4. Nume de plante.

Pipiryeaŭă 'ardeiu; poivron' (Dal. sub *pipercă*) < bulg *piper* 'poivre, poivrier', cf. şi ngr. πιπεριά 'poivrier'.

Originea : -ιά.

Imprumuturi directe:

Arîmiϑeaŭă, pl.-*ei*, 'şir, şirag de usturoiu, de ceapă, legătură de ceapă, împletitură' (Dal.) < ἀρμαϑιά 'rangée, file', 'chapelet d'oignons'.

Azvistireaŭă, pl.-*ei*, 'locul unde se face var, varniţă' (Dal.) < *ἀσβεσταριά < ἄσβεστος, ἀσβέστη 'var', de unde *azvesti* 'var' (Pap.B.), *azvistar* 'negustor sau fabricant de var' (Dal.).

Biducl'ăŭă, pl.-*ei*, 'piedică la trântă (Dal.) < *πεδουκλιά=πεδούκλωμα.

• *Cîlîmnaŭă*, pl.-*ei*, 'mirişte' (Dal.) < καλαμιά.

Clivîtireaŭă, pl.-*ei*, 'viţă de vie care face boltă' (Dal.) < κληματαριά. Pentru *v* < *m* cf. ngr. κορμοῦλα şi κούρβουλον 'cep de vigne'.

Cuchiaŭă 'fasole' (mr., Pap. Megl. sub *baclă*) < *κοκκιά, cf. κοκκίον 'granule, petit grain', κουκκί 'fève; grain'.

Cundil'aŭă, pl.-*ei*, 'iscălitură' (Dal.) < κονδυλιά.

Drăşcl'aŭă, *drîşcl'aŭă*, pl.-*ei*, 'pas' (Pap.B.) < σκελιά 'pas, enjambée'?

Filureaŭă, pl. -*ei*, 'teiu' (Dal.) < φιλουριά.

Limăreaŭă, 'guler' (Pap.B.) < *λαιμαριά=λαιμός.

Pişteaŭă, 'pohe; culière' (Dal.) < πιστιά 'croupière, culière'.

Sumîreaŭă, pl. -*ei*, 'sumă, total' (Dal.) < *σουμαριά < σουμάρω 'additionner'.

Tigîñaŭă, pl. -*ei*, 'carne de porc friptă' (Dal.) < τηγανιά 'une poêlée'.

Trandlafl'aŭă, pl. -*ei*, 'trandafir' (Dal.) < τριανταφυλλιά.

Uheaŭă, pl. -*eali*, 'viperă' (Dal.) < ὀχιά, ὀχειά.

Zvîrcîreaŭă, pl. -*ei*, 'lovitură de mână peste ceafă' (Dal.) < σβερκλιά (G. Meyer, *Ngr. St.* II 66).

Numeroase alte exemple v. în Etim. Rom. I, Iaşi 1910, p. 50—53.

Fenomene de analogie.

La grupul cuvintelor în -*eaŭă* s'au alipit:

Sireaŭă, pl.-*ei*, 'serie, orânduealǎ, început, domeniu' (Dal.) < ngr. σειρά turc. *sîra* 'file, ligne, suite, continuation'.

Triγĭauă 'răspântie unde se întretaie trei drumuri' (Pap.B.)=*triγĭá* (Pap.B.). < it. *trivio* 'carrefour', cf. şi ngr. τριάς 'le nombre de trois', τριοδιά, τρίστρατον 'carrefour'.

Un **sufix compus**, *-îreaŭă*, se găseşte în :

Ghĭustîreaŭă, 'coup de main sur la nuque' (Dal.) < *ghĭuştă* idem (Dal.)= alb. *grust* idem < srb. *grst*, vbulg. *grŭstĭ* 'le creux de la main'.

Sutîreaŭă 'sută ; centaine' (Dal.) < *sută*.

Flexiunea.

Toate cuvintele în *-eaŭă* sunt feminine şi fac pluralul în *-ei*, *-eι*: *pîtîreauă—pîtîrei*, *tîpureaŭă—tîpureĭ*, *mîzeaŭă—mîzei*, *piştireaŭă—piştireĭ*, *ghizireaŭă—ghizirei*, *ghĭustîreaŭă — ghĭustîrei*, *sutîreaŭă — sutîrei*. Pentru *liseaŭă* şi *pipirγeaŭă* Dal. uită să noteze pluralul.

-ĭatic (-ĭátik)

Funcţiunea.

Formează un substantiv : *hăńatic*, s. et., pl. ?, 'plata pentru han, cheltuea lă dela han' (Pap.B.) < *han*.

Originea: -ιάτικος.

Imprumut direct: *lihuńatic* 'ceeace se duce lehuzei, ca ouă, turtă, mâncare, etc.' (Dal.) < λεχωνιάτικος 'qui convient à une accouchée'.

-ĭazmă (-ĭázmâ)

Funcţiunea.

Un singur substantiv abstract: *murghĭazmă* 'amurg' (Dal.) < *(a)murgu* 'obscur, întunecos' (Dal.).

Originea: -ιασμα.

Imprumut direct: *ghĭazmă* 'aghiazmă' (megl.) < ἅγιασμα.

-iche (-ike)

Funcţiunea.

Formează două derivate abstracte:

Slutichĭă 'sluţenie' (Dal.) < *slut*.

Bîtichĭă 'luptă' (Dal. sub *aleadziri*) < *bat*.

Originea: -ίκι, -ήκι.

Imprumuturi directe:

Pîtichĭă 'tălpigă, pedală la răsboiu' (Dal.) < πατήκι.

Sihăricl'ă 'răsplată ce se dă aceluia care aduce o veste bună' (Mih.), *sihăriche* (Pap.B.), *sihîrichĭă* (Dal.) 'veste bună' < συγχαρίκια, συγχαρήκια 'récompense qu'on donne à celui qui apporte une bonne nouvelle'.

Obed. dă *bătic* 'bătălie'.

-ie *(-íie)*

Funcțiunea.

Formează :

1. Abstracte.

Derivate dela radicalul unui substantiv.

Căpie 'căpetenie, șef' (Pap.B.) < *căp* 'rege, cap încoronat' (Pap.B.).

Lugurie (Mih. Pap.B.), *lugrie* (Pap.B.), *luγurie* (Obed.), *luγuriă*, *luγriă* (Dal.)=*lucuru* 'lucru' (Mih.).

Pîvrie 'frică' (Dal.) < lat. *pavore.*

Un derivat dela radicalul unui verb:

Bîtie 'bătaie, luptă, încăierare, răsboiu' (Dal.) < *bat.*

2. Obiectul făcut din primitiv.

Pirgurie (Mih.), *pirγuriă* (Dal.) 'viță înălțată pe haragi în formă de boltă. raisin de treille' < *pergură* (Mih.), *perγură* Dal.)=lat. *pergula* 'treille', de unde și it. *pergola*, friul. *piergule*, *piargule*, ngr. πέργουλο, περγουλιά (G. Meyer, *Ngr. St.* II₁ 53), alb *pïergulë.*

3. Locul pe care se află o colectivitate.

Bumbîchiă 'loc plantat cu bumbac' (Dal.) < *bumbac.*

Gl'indurie 'loc plin de ghindă, ghindură multă' (Dal.)<*gl'indură* 'ghindură' (Dal.).

4. Nume de țeri.

Arbinășia 'Albania' (Mih.) < *Arbines*, pl. *-eșĭ*, 'Albanez' (Mih.).

Măgĭaria 'Ungaria' (Mih.) < *Magĭar* 'Ungur'=turc. *mağar.*

Misirie 'Egipt' (Pap. S.) < turc. *Missir* idem.

Nimția 'Țara Nemțească' (Mih.) < *Neamț* (Mih.)=bulg. *neameț.*

Originea : —ία.

Imprumuturi directe :

Aδinîmiă 'slăbiciune fizică și morală' (Dal.) < ἀδυναμία.

Aγripmiă 'insomnie, veghere' Dal.) < ἀγρυπνία.

Andîrsiă 'revoluție. răscoală' (Dal.) < ἀνταρσία.

Apuriă 'ciudă, uimire' (Dal.) < ἀπορία.

Cupriă (Dal.), *coprăe* (Pap. S.) 'gunoiŭ' < κοπρία.

Filantropie (Dal.) < φιλανθρωπία.

Filutińiă 'ambiție, gelozie, emulație' Dal.) < φιλοτιμία.

Furtiă 'sarcină, povoară, încărcătură' (Dal.) < φορτίον, pl. φορτία.

Irńie 'pustiu, deșert' (Dal.) < ἐρημία.

Isturie 'istorie, istorioară' (Dal.) < ἱστορία.

Lămbie 'flacără strălucitoare' (Pap. B.) < * λαμπία < λάμπω 'briller, luire'.

Miγiriă 'mâncare, bucate' (Dal.) < μαγειρία.

Mîrtiriă 'mărturie' (Dal.) < μαρτυρία.

Murminiă 'cele 12 zile ale lui August, pe cari păstorii le observă, şi după acestea deduc cum are să fie timpul pentru cele 12 luni, bun ori rău' (Dal.) < μοῖρα 'destin, sort' + ἑρμηνεία 'interprétation', ὁρμηνεία 'conseil'.

Nutiă 'umiditate, igrasie' (Dal.) < νοτία.

Pupădiă 'preuteasă' megl.) < παπαδιά.

Sirmiă 'un fel de influenţă' (Dal.) < *συρμία=συρμός.

Turchie 'Turcia' (Pap. B.) < Τουρκία.

θămăturγie 'miracol, minune' (Pap.B. < θαυματουργία.

Vurgărie 'Bulgaria' Pap. B.) < βουργαρία.

Xinitie 'străinătate' (Pap. B.) < ξενιτεία.

Zîvγiă 'înşelăciune la joc' (Dal.) < ζαβία 'sottise, folie'.

Zîvuliă 'înşelăciune la joc' (Dal.)<*ζαβαλία, cf. ζάβαλης 'pauvre diable', ζαβός 'fou, sot', ζαβία, turc. *zavallî* 'déchu, malheureaux, misérable', *zaval* 'chute, décadence'.

Fenomene de analogie.

La grupa cuvintelor în *-ie* au trecut:

Arnie 'pilă' (Dal.) < ῥινί.

Cupie 'turmă' (Dal. Pap.S.) < κοπή (Aravant).

Cutiă (Dal.) < κουτί.

Filiă 'felie, bucată' (Dal.) < φελί.

Flurie 'galbăn, monedă de aur' (Dal. < φλουρί.

Furńiă 'cauză, motiv' Dal.) < ἀφορμή.

γiliă 'sticlă' (Dal.) < γυαλί.

Hîrγiă, *Hîrîγiă* 'zori de ziuă' (Dal. < χαραγή.

Huliă 'fiere' (Dal.) < χολί.

Huniă 'pâlnie' Dal.) < χουνί.

Iniă 'fierul plugului' (Dal.) < ὑννί.

Ipuhiă 'epocă, ocazie' (Dal.) < ἐποχή.

Limîrγiă 'lăcomie' (Dal.) < λαμαργία.

Lîrdiă 'slănină' (Dal.) < λαρδί.

Luγii (Dal., *lughie* (Pap.B. 'fel, chip' < λογή.

Mîγîziă 'magazin' Dal.) < μαγαζί.

Mîmiă 'moaşe, sage-femme' (Dal.) < μαμμή (Thumb)=μάμμη.

Nisiă 'insulă' (Dal.) < νισί.

Pîhnie 'iesle' (Dal.) < παχνί.

Purii 'piatră poroasă' (Dal.) < πουρί.

Observaţie.

Câteva cuvinte străine în *-ie* au altă origine decât cea neogreacă.

Elemente albaneze.

Ciudie (Obed. Pap. B.), *ciudiă* (Dal. 'mirare, minune' < *čudi*.

Dudie (Obed.), *dudiă* (Dal.) 'mireasă', *dudie* 'hulub sălbatic' (Mih.) < *dudí* 'colombe rieuse'.

Ghigărie 'Albania locuită de Gheghi' (Pap.B.) < *Gegâri.*

Elemente bulgărești.

Visiliă 'veselie' (Dal.) < *veselie.*

Sufixe compuse.

Din *-ar* + *-ie* s'a născut **-ărie**.

Amirărie 'împărăție' (Obed.) < turc. *amir.*

Văcărie 'turmă, cireadă de vaci' (Pap.B.) < *vacă.*

Din *lugurie*, *pirgurie*, *gl'indurie* s'a extras **-urie** din *drăcurie* (Pap.B.), *drîcuriă* (Dal.) 'drăcie' < *drac.*

Flexiunea.

Cuvintele în *-ie* sunt feminine și fac pluralul în *-iĭ.*

-ie *(·ie)*

Funcțiunea.

Formează un substantiv: *afínghĭă*, s. f. pl. *-i*, (Dal.)=dr. *afină.*

Originea: ·ια.

Imprumuturi directe:

Apatiă 'înșelăciune' (Dal.) < *ἀπάτια=ἀπάτη.

Mesiă 'mijloc' (Dal.) < *μέσια=μέση.

-ĭot *(-ĭót)*

Funcțiunea.

Formează cuvinte ce exprimă aparținerea, dependența:

Fîlcîryĭot 'persoană care cu vitele sale trăește sub stăpânirea unui proprietar de oi' (Dal.) < *fîlcari* 'mai multe familii cu oi și cu vite cari trăesc sub stăpânirea unui celnic [=proprietar de oi]' (Dal.).

Fărșărotu 'Român din Tesalia și Albania' (Mih.)—*Frășarĭ* 'nume de sat românesc în Albania'.

Hășot 'Român din provincia *Hăș*' (Pap.B.) < bul. *hâș* 'miséreux, sans-culotte'.

Originea: -ιώτις.

Imprumuturi directe:

Avdel'ot 'persoana din *Avdela*' (Capidan, 28) < ngr. ἀβδέλλα 'lipitoare'.

Dinischĭot 'locuitor din *Deniscu*' (Pap.B.), cf. δεινός 'redoutable, horrible; grand; extraordinaire', δίνη 'tour, cercle', δίνος 'tournant, tourbillon'.

Sămărñot 'persoană din *Samarina*' (Capidan, 28) < σαμάρι 'bât'.

Patriot (Dal.) < πατριώτις.

-ir (*-ír)*

Funcţiunea.

Formează un nomen instrumenti: *ciucutir* s. et. 'ciocănaş' (megl.) < *ciucutescu* 'lovesc, ciocnesc' (Dal. Pap.B.), *ciocut* 'lovitură' (Pap.B.).

Originea: -ήρι(ον).

Imprumuturi directe:

Clîδiftir 'cosor, cuţit îndoit la vârf cu care se taie butucii de vie' (Dal.) < κλαδευτήρι 'serpe, serpette'.

Clundir 'clondir' (megl.) < κλοντήρι, κρυοντήρι 'vase de terre, cruche'.

-isc (*-ísk)*

Funcţiunea.

Formează un diminutiv: *murişti* s. f. pl. 'ruine' (Mih.) < *mur* 'zid' (Dal.)

Originea: -ίσκον.

Imprumut direct:

Cîniscu 'dar' < Dal.) < κανίσκι.

-iϑră (*-íϑră)*

Funcţiunea:

Formează un singur derivat: *scîntăliϑră* 'scânteie' (Pap.B.) < *scînteal'e.*

Originea: -ήϑρα.

Imprumuturi directe:

Culimviϑră 'cristelniţă' (Dal.) < κολυμβήϑρα.

Mizitră 'urdă' (Mih.) < μυζήϑρα (Aravant.).

Observaţie.

Unele derivate neogrece în -ήϑρα au şi variante în -ίδα, astfel: μολιβήϑρα şi μολιβίδα 'lumignon', ξινίϑρα, ξυνίϑρα şi ξινίδα 'oseille'. Cuvântul καυκαλήϑρα a trecut în alb. subt ambele forme *kafkaliϑrâ* şi *kafkaliδe* (G. Meyer, *Alb. St.* V 81).

In mr. întâlnim: *diftilide* 'degetar' (Mih.) < δακτυλήϑρα 'dé à coudre', δακτυλίδι, δαχτυλίδι (Thumb) 'bague'.

Ca derivat mr. ar puteà fi considerat *măscălidă* 'persoană care nu e îmbrăcată ca toată lumea' (Mih.) < *măscără* 'neruşinat' (Mih.) — ngr. μασκαρᾶς, turc. *maskhara* 'bouffon, mascaron'.

Cuvântul *fuscîliδră* 'beşică ce se ridică când apa e agitată' (Dal.) < φουσκαλίδα.

-iŭ (*-íŭ)*

Funcţiunea.

Formează colective:

Armîniŭ 'Românimea' (Pap.B.) < *Armîn* 'Român'.

Limniŭ 'mulţime de lemne' (Dal.) < *lemn.*

Strîńiŭ 'mulţime de haine' (Dal. < *strańu*.
Pil'uriŭ 'loc plin de mărăcini, spini' (Dal.) < *pil'ŭr* 'spin, mărăcine' Dal.).
Originea: -(ε)ίο(ν).
Imprumut direct:
Pirnîriŭ 'mulţime de *pîrnari*'=ilice ceroaică, pomişor ghimpos (Dal.); este *πριναρίον, *πουρναρίον < πριναρι, πουρνάρι 'yeuse', de unde şi mr. *pîrnar*.
Fenomene de analogie.
La grupa cuvintelor în *-iŭ* au trecut:
Apuchiŭ 'éloignement' (Dal.) < 'αποχή.
Iasimiŭ 'iasomie' Obed.) < ἰασεμί.
Matitiŭ 'şcolar' (Mih.) < μαθητής.
Ziliŭ 'gelozie, invidie' (Pap.B. Dal.) < **zíliu*, *ζήλιον=ζήλια, cf. varianta *zilíe* (Dal.) < ζήλια.

-izmă (_*izmă*)

Funcţiunea.
Formează două derivate:
Un abstract: *asparismă* (Obed.), *asparizmă* (Dal.) 'spaĭmă' < *asparu*.
Un concret: *nimusorizmă* 'nămete de zăpadă' (Dal.) < *ninsoare*.
Originea: _ ισμα.
Imprumuturĭ directe:
Arhizmă 'început' (Pap. S.) < ἄρχισμα.
Artirismă 'prisosinţă' (Mih.) < ἀρτήρισμα.
ńurizmă Dal.), *ańurizmă* (Pap.B.) 'miros' < μύρισμα.
Stolísmă 'podoabă, îmbrăcăminte frumoasă' (Mih.) < στόλισμα.
Zvorizmă 'forţă' (Dal. < σβούρισμα 'bruissement'.
Flexiunea.
Cuvintele în *-izmă* sunt feminine. Dintre cele două *asparizmă* face pluralul *asparizmi*, iar *nimusorizmă nimusorizmali*.
Fenomene de analogie:
La grupul cuvintelor în *-izmă* a trecut *stihismă* 'rămăşag' (Mih.) < στίχημα.
Obscur: *lunizmă* 'aluviune ce se face pe marginea unei ape când se abate din albia sa' (Dal.).

-iriŭ (*-îríŭ*)

Fonetismul. In câteva exemple *î* s-a prefăcut în *u*.
Funcţiunea. Formează:

1. Colective.

Cîlîriŭ 'mulţime de cai' (Dal.) < *cal*.
Cîprîriŭ 'mulţime de capre' (Dal.(< *capră*.
Stirpuriŭ 'turmă de oi sterpe' (Dal.) < *sterpu*.

Strîńiriŭ 'mulţime de haine' (Dal.) < *strańu.*
Vîcîriŭ 'mulţime de vaci' (Dal.) < *vacă.*

2. Cuvinte ce exprimă locul pe care se află o plantaţie.

γîvrîriŭ 'pădure de carpeni' (Dal.) < *γavru* 'carpăn' (Dal.).

3. Augmentative.

Pulpîriŭ 'pulpă mare, pulpe multe [sic!]' (Dal.) < *pulpă.*

4. Cuvinte ce exprimă o cantitate mare.

Lîptîriŭ 'mult lapte' (Dal.) < *lapte.*
Originea: *-αρ(ε)ιό.* — Sufixul formează un dublet cu *-aryió.*

-oană (-ŏánâ)

Funcţiunea.
Formează substantive feminine.

Nume comune

Grăpcĭoană 'gropiţa dela ceafă' (megl.) < **gropce* < *groapă.*
Trubuşọnă 'burtă, pântece' (megl.) < *trup* 'corp' (megl.)=vbulg. *trupŭ* 'venter, truncus'.

Nume de animale

Cărticioană 'cârtiţă' (megl.) < bulg. *kârtiţa.*
Cucuşoană 'păduche ce se pune pe găini' (megl.) < bulg. *kokoşiĭ* 'de poule, de volaille', cf. bulg. *kokoşniki* 'les poux de volaille'.

Nume de plante

Grişoană 'agrişă' (megl.)=dr. *agreşă.*
Lişicĭoană 'strugure negru' (megl.) — bulg. *lisičina* 'espèce de raisin commestible'.
Măndzoană 'nume de plantă' (megl.) < *mọndz* 'mînz' megl.) ?
Originea: -ῶνα.
Imprumuturi directe:
Arîvoană 'lucruri ce se daŭ la logodnă' (Dal.) < ἀρραβῶνα 'fiançailles'.
Cucoană (megl.), *cuconă* (Dal.) < κοκκῶνα.
Culoană 'colon, stâlp' (Dal.) < κολῶνα.
Lehoană (Pap.S.), *lihoană* (Dal.) 'lehuză' < λεχῶνα.

-oplu (óplu)

Funcţiunea.
Formează diminutive.
Un diminutiv propriu zis: *ţirboplu* 'cerb mic' (Dal.) < *ţerb.*

Un diminutiv alintător: *gĭunoplu* 'tânăr, voinic, june' (Dal.) < *gĭone*.

Un diminutiv propriu zis izolat ca nume de familie: *Ursoplu* (Pap.B.), propriu zis 'puiu de urs' < *ursu*.

Originea: -όπουλον.

-să (*⸗să*)

Funcţiunea.

Formează un subst. feminin: *dracsă*, s. f. pl. *-i*, 'drăcoaĭcă' (Dal.) < *drac*.

Originea: ⸗ισσα.

Imprumuturĭ directe:

Arapsă 1. 'Arăpoaică' (Pap.B). 2. 'pasăre din familia privighitorilor de coloare negricioasă' (Dal.) < ἀράπισσα 'négresse'.

Hanumsă 'femeie musulmană' (Dal.) < χανούμισσα (Acest cuvânt ngr. atestat la G. Meyer, *Etym. Wb. der alb. Spr.* sub *anâm*).

Mastorsă 'meşteră' (Pap.B.) < μαστόρισσα 'maîtresse, ouvrière, femme habite'.

-uli (*-úli*)

Funcţiunea.

Un singur derivat: *Păţuli* 'Păcală' (Pap.B.) < *păţăscu*.

Originea: -ούλι.

Observaţie: *Mĭxuli* 'produsul oilor în lapte' (Dal.) < turc. *mahsul* 'produs', de unde şi ngr. μαξούλι 'produsul anual în lapte al oilor', alb. *maksul* 'produsul unui imobil, unui copac, etc.'

-ură (*-úră*)

Funcţiunea:

Formează subst. diminutive:

Diminutive propriu zise:

Cucuşúră 'bourel, ochiul boului, sfredeluş, o pasăre mică' (Dal.) < *cucoaşă* 'nucă' (Dal.).

Vĭl'ură 'vale mică' (Dal.) < *vali* 'vale'.

Un diminutiv depreciativ:

Hĭl'ură 'nenorocire, stare rea' (Dal.) < *hali* idem (Dal.)=turc. *hal*, ngr. χάλι.

Poate tot aici intră şi *milură* 'râpă, loc abrupt' (Dal.)=*meal* idem (Dal. sub *creac*).

Originea: -οῦρα.

Imprumuturĭ directe:

Misură 'strachină' (Dal.) < μισούρα (G. Meyer, *Ngr. St.* III 44.

Pizură 'infanterie' (Dal.) < πεζοῦρα.

Vîrvură 'sfârlează (Dal. Pap.B.) < βαβοῦρα 'larmă produsă de mai mulţi cari vorbesc împreună' ? (G. Meyer, *Ngr. St.* IV 15).

Flexiunea.
Cuvintele în *-ură* sunt de genul feminin.
Observație.
Printre cuvintele citate de G. Meyer, *Ngr. St.* III 77, subt -οῦρα, nu găsesc nici unul cu înțelesul diminutiv. Cu acest înțeles găsesc însă în Legrand pe κηπούρι 'petit jardin' < κῆπος 'jardin' + -ούρι.

II.

Sufixele Adiectivale.

-alic *(-álik)*

Formează un adiectiv: *mutăfal'cu* 'tăcut, taciturn' (megl.) < *mut.*
Originea: -άλικος.

-an *(´ an).*

Formează un adiectiv: *puștean=puștu* 'ștrengar, stricat, desfrânat' (Dal. Pap. B.), turc. *pușt.*
Originea: ´ ανος.
Imprumuturi directe:
Afan 'nevăzut, dispărut' (Dal.) < *ἄφανος=ἀφανής 'invisible, obscur, caché'.

-at *(-út).*

Sufixul adiectival *-at* este de origine latină, *-atus*, ca și în dr. La răspândirea lui în mr. a contribuit însă și ngr. -άτος, pătruns prin exemple ca:
Cîstînat 'castaniu' (Dal.) < καστανάτος.
Cundil'at 'drept ca condeiul' (Dal.) < *κονδυλιάτος < κονδύλι.
Funicad 'rău, îndrăcit' (Mih.) < * φονικάτος < φονικός 'homicide, sanguinaire', cf. *funicou* 'omor' (Mih.) < φονικόν.
Dul'at (Mih.), *δul'at* (Dal.)=*δol'u* (Dal.) 'nenorocit, sărman, biet', δόλιος 'pauvre, infortuné'.
Mustîcat 'mustecios' (Dal.) < μουστακᾶτος (G. Meyer, *Ngr. St.* III 74).
Un adiectiv devenit substantiv:
Afrat 'venin, poison' (Obed. Dal.(< ἀφράτος 'écumant, écumeux' (G. Meyer, *Ngr. St.* III 74).
La grupa acestor cuvinte au fost primite:
Argat 'argat, lucrător' (Dal.) < ἀργάτης.
Drăgat 'pândar' (Pap. B.) < δραγάτης 'vigneron, gardien d'une vigne, jardinier'.
Mavrumat 'persoană cu ochii negri' (Dal.) < μαυρομμάτης 'qui a les yeux noirs'.
Câteva derivate prin *-at* proprii dial. mr.:
Flucat 'flocos' (Pap. B.) < *floc* (Pap. B.).
Furtunat 'bătut de furtună, nenorocit' (Dal.) < *furtună* (Dal.).

Gurgul'at 'rotund, rotunzit' (Dal.) < *gurgul'ŭ* 'lucru mic și rotund' (Dal.).
Arcurat 'răcit' (Dal.) < *arcuredz* 'răcesc' (Dal.).
(N)γispinat 'răutăcios' (Dal.) < *nγispinedz* 'devin răutăcios' (Dal.).
Nvirinat 'întristat, posomorît' (Dal.) < *nvirinedz* 'mă întristez, mă posomorăsc' (Dal.)
Nsumnat 'somnoros' (Dal.) < *nsumnedz* 'mi-i somn' (Dal.).
Mbudzinat 'bosumflat' (Dal.) < *mbudzinedz* 'mă bosumflu' (Dal.).
Nșirpicat 'rău ca un șearpe' (Pap.B.) < *nșarpic* 'a se face rău ca un șearpe' (Pap. B.).
Din *nvirinat*, *nγispinat*, *mbudzinat* s-a extras **-inat** cu care s-a derivat *uhinat* 'răutăcios, hărțăgos' (Dal.) < *uheaŭă* 'viperă' (Dal.).

-ĭar *(-ĭár)*

Funcțiunea.
Formează următoarele adiective:

1. Arată conținutul.

Gîgîńar 'găunos, poros, sbârcit, cu pete pe față' (Dal.) < *gogon* (dr. 'umflătură'
Cîpricĭar 'capricios' (Dal.) < *cîpricĭu* < (Dal.).

2. Arată o calitate prin excelență.

Bîbîl'ar 'bârfitor, flecar, limbut' (Dal.) < *bîbîlescu* 'trăncănesc, flecăresc' (Dal.
Gudil'ar 'căruia-i place desmierdarea, complimentele' (Dal.) < *gădil* (Pap.B.)
Plîńar 'care tot plânge' (Dal.) < **plînghĭar* < *plîngu*.
Originea: -ιάρης, -ιάρις.
Imprumuturi directe:
Azvărńar 'care se tăvălește pe jos, se spune mai ales despre copii (Pap. B.) < σβαρνιάρις 'persoană care-și târăe hainele pe jos' (G. Meyer, *Ngr. St.* II 56).
Dicuńaru (Mih.), *ðicuńar* (Dal.) 'cerșitor' < διακονιάρης.
Zil'ar 'jaloux, envieux' (Pap.B.) < ζηλιάρης.
Pentru *plîńar* cf. κλαψιάρης 'pleureur' < κλάψα 'plainte, larmes, lamentation'.

-(ĭ)ár(i)cu *(-(ĭ)ár(i)ku)*

Originea:
Din sufixele adiectivale neogrece -ιάρικος și -άρικος am căpătat în mr. *-ĭaricu*, *-ĭeric*, *-ĭárcu*, *-aric*, *-arcu*.
Aceste sufixe au fost **imprumutate direct** în următoarele cuvinte:
Protaricŭ, *potraricŭ*, *potralicŭ* (Pap.S.), *prutarcu*, *purtaric* (Dal.) 1. prim născut, 2. femeie și vită care naște prima dată < *πρωτάρικος < πρῶτος, cf. πρωτάρα 'femme qui accouche pour la première fois'.
ðiplarcu 'îndoit, prea larg' (Dal.) < * διπλάρικος < διπλός double, δίπλα pli, repli.

Lughiaric 'simpatic, prudent' (Mih.) < *λογιάρικος < λογή 'sorte, manière', λογιάζω 'penser, juger'.

Aruzĭarcu 'noduros' (Dal.) < ῥοζιάρικος (G. Meyer. *Ngr. St.* III 74).

Lișarcu 'turbat' (Dal.) < λυσσιάρικος.—Pentru *ș+voc.* < *sĭa+voc.* cf. *anácșu* 'nedemn' (Dal.) < ἀνάξιος, *fașanó* 'fazan' (Dal.) < φασιανός, *ișa* adv. 'tocmai, just' (Mih.) < ἴσια, *mișac* 'mijlociu' (Dal.) < μεσιακός.

Ngrîńarcu 'care se smorcăește, care se scâncește' (Dal.), *ngărńericu* 'supărăcios, dificil, om căruia nu-i intri în voie' (Mih.) < γρυνιάρικος 'hargneux, querelleur, difficile, acariâtre' (din it. dial. *grigna*).

Năpuδeric, anapuδeric 'îndărătnic, încăpățânat' (Mih.)<*ἀναποδιάρικο=ςἀνάποδος 'qui est à l'nvers'.

Zńiseric 'care face pagubă' (Mih.) < *ζημιωσιάρικος < ζημίωσις 'dommage, perte', de unde *zńisesc* 'păgubesc' (Mih.), cf. și ζημιάρης nuisible < ζημία dommage perte, ζημιῶ nuire, léser.

Derivate.

Pe baza acestor cuvinte s'au derivat adiective cu următoarele înțelesuri:

1. O calitate prin excelență.

Acrearcu 'supărăcios, căruia nu-i place societetea' (Dal.) < *acru.*

Cîprîcĭarcu 'capricios' (Dal.) < *cîpricĭu* (Dal.).

Citrîcĭarcu 'răutăcios, răufăcător' (Dal.) < *cîtrață* 'nenorocire, nefericire' (Dal.).

Gudil'arcu 'căruia-i place desmierdarea' (Dal.) < *gădil'u* (Mih.), *gădilu* (Mih.). *gădil* (Pap.B.).

Inimarcu 'curajos, îndrăzneț' (Dal.) < *inimă.*

Jindaricu 'nărăvaș despre caĭ' (Mih) < *jinduesc* 'nărăvesc' (Mih.).

Nizearcu 'cu nazuri, nărăvaș' (Dal.) < *năzĭ* 'nazuri, capricii' (Dal. = turc. *naz.*

Pizueric 'batjocoritor' (Mih.) < *pizuesc* 'batjocoresc' (Mih.)

Șutarc grǫn 'un fel de grâu' (megl.) < *șut* 'fără coarne, fără urechi' (megl.), 'fără păr' (Mih.).

Vițearcu 'vițios, nărăvit' (Dal.) < it. *vizio.*

Zburyĭarcu 'vorbăreț' (Dal.) < *zburăscu* 'vorbesc'.

Zgurńaric (Pap.B.), *zgurńeric* (Mih.) 'scotocitor' < *zgurńescu* 'scotocesc', (Pap.B. Mih.).

Udzarcă 'cu uger mare (vacă)' < (Dal.) < **udzîrarcă* < *udzîri* (Dal.).

Minghĭușarcă 'nume de capre, oi, mr. *mărdzilată*' (megl.) < *minghĭuș* 'cercel' (Dal.).

2. Conținutul.

Duzińarcu 'potrivit, grațios' (Dal.) < *duzeni* 'acord, potrivire' (Dal.) = turc *düzen.*

Ucarcu 'de o ocă, care cântăreşte o ocă' (Dal.) < *ucă*, *ocă* (Dal.).
Criminarcă 'cu cremene (puşcă)' (megl.) < *crẹmini*.

-ic (*_ik*)

Fonetismul.
Sufixul apare mai des sub forma sincopată *-(i)cu*.
Funcţiunea.
Formează adjective a căror nuanţă este greu de precizat.
Andornic 'care umblă separat, care trăeşte separat; răsleţ' (Dal.), *(a)ndornic* svânturatic' (Pap.B.)—*durn* 'nebun, prost' (Pamfile, *Joc.* II, 171), *turlu* 'nebun, prost' (Dal.).
* *Driptatic*, cf. adv. *driptatica* 'cu drept, pe drept' (Mih.) < *driptate*.
Sertic=*sertu* 'iute, nervos, tare' (Dal.) < turc. *sert*.
Abraşcu 'obraznic' (Dal.) < turc. *abraş* 'bigarré, bariolé' (cheval), cf. dr. *abraş* 'rău'.
Bircu=*biru* 'drăguţă, termin de desmierdare' (Mih.)=alb. *bir* 'fils', pl. *bil'* 'fils, enfants'.
Boşcu 'indolent, nepăsător, nepregătit' (Dal.) < turc. *boş* 'vain, vide, inutile, futile; oisif, desoeuvré, divorcé', de unde şi ngr. μπόσικος 'vide, vain, futile, inutile, superflu' (Thumb).
Culcu=*cul* 'roşietic, despre părul animalelor' (Dal.) < turc. *kula* 'roux, couleur rousse', *kula at* 'cheval bai', de unde şi ngr. κούλας 'cheval pie'.
ńicuzancu (Dal.)=*ńicuzan* (Pap.B.) 'micuţ, mititel'.
Sîrbescu 'nervos, vioiu, sprinten, ager' (Dal.) < turc. *serbes* 'liber, de capul lui'.
Zăifcu 'indispus' (Pap.B.) < turc. *zaĭif*.
Forma originară şi sincopată se găseşte la:
Alic şi *àlcu* 'stacojiu (Dal.) < turc. *al* 'roş', de unde şi ngr. ἄλικος.
Originea : _ικος.
Imprumuturi directe :
Moric, *morcu* 'purpuriu, roşu închis' (Dal.) < μόρικος 'purpurin, violet très foncé'.
Utcu 'gură-cască' (megl.) < * *huticu* < *κούτικος=κουτός 'sot', de unde mr. *hut* 'prost' (Dal.), alb. *hutóń* 'demeurer bouche béante, regarder bouche béante, s'abrutir', *utuem* 'sot'.
Obscure :
Buşcu 'castaniu, despre cai' (Dal.)
Cacafingu 'mic de tot' (Dal.), cf. ngr. κακόφημος 'de mauvais augure, diffamatoire'.
Ciupungu 'orişice e scurt, greu şi îndesat' (Dal.), cf. *ciungu* 'ciung' (Dal.) turc. *čöp* 'petit morceau de bois, de paille, etc'.

Maĭoscu, *maĭoșcu* 'o varietate de măr, face fructe acrișoare, gustoase, dar nu țin' (Mih.), cf. bulg. *maĭski* 'de Maĭŭ'.

Observație:

In *-ic* se termină și câteva substantive, ale căror radicale sunt ngr:

Chendic 'lână bătută, stogoșă' (Dal.) < κεντῶ 'piquer, aiguillonner, broder', cf. *chindimă* 'broderie' (Mih.) < κέντημα.

Pindánică=*pindánă* 'foaie de arbori întrebuințată pentru tămăduirea rănilor și bubelor' (Mih.), prob. *pindînică* 'patlagină; plantain' (Dal.) < πεντάνευρον 'plantain'.

Țíndzifcu=*țíndzif* 'jujube' (mr., Pag. Megl. sub *sirc*)=τζίντζιφον.

Lucánic, *lucangu* 'cârnaț' (Dal.) < λουκάνικον.

Nipîrtică 'viperă' (Dal.) < alb. *nepârtkâ*.

-it (́it)

Formează adjective.

Năhĭamătă (Pap.B.), *năhĭamtă* (Pap.B.), *niheamtă* (Dal.) 'puțin, puțintel'= *năhĭamă* (Pap.B.), *nîheamă* (Dal.), *năfĭamă* (Pap.B.), *nϑeamă* (Pap.B.), *nihĭam* (Obed.), *nihĭamă* (Obed. Pap.B.).

Sîrpit 'sprinten, svelt, ager, deștept' (Dal.) < turc. **serb*, cf. *sîrbescu* 'nervos, vioiu, sprinten, ager' (Dal.) < turc. *serbes* 'liber, de capul lui', de unde și ngr. σερπετός 'vif, alerte'.

Originea: ́ ετος.

Imprumut direct: *aδyiafórit* 'nefolositor' (Dal.) < ἀδιαφόρετος 'inutile, vain'.

Obscure:

Axolit 'singur, străin' (Dal.), cf. it. *solo*.

Curpit 'beat mort' (Dal.).

Nihit 'hursuz, afurisit, îndrăcit, răutăcios' (Dal.).

Observații:

Proaspit (Dal.)=dr. *proaspăt*.

Pentru ́*it* < ́ετος cf. *arepit*, s. et. pl. *-urĭ*, 'râpă, povârniș' (Dal.), cf. *arap* 'suiș' (Dal.), *arup* 'prăpastie' (Dal.), ngr. ῥέπιτα 'lieux escarpés' (G. Meyer, *Ngr. St.* II 71), alb. *rrâpitâ* 'lieu escarpé';—*săpit* 'șearpe' (Dal.) < *σέρπετο=σερπετό (Aravant.)=ἑρπετόν 'reptile'.

-men (-mén)

Formează un singur adjectiv: *mintimen* (Pap. B.), *mindimen* (Dal.) 'înțelept' < *minte* (Pap.B.), *mindi* (Dal.).

Originea: -μένος.

Imprumuturi directe:

Mbistimen (Pap.B.), *pistimen* (Dal.) 'credincios' < ἐμπιστεμένος (Thumb).

Caimenu 'nenorocit' (Mih.) < καϊμένος.

-ut (*-́ut*)

Formează un singur adiectiv:

ńicut 'micuț' (Dal.) < *ńic.*

Originea: -́ ωτος.

Imprumuturi directe:

Afondut 'fără fund, foarte adânc, fig. căruia nu i se poate ști gândul, diplomat' (Dal.) < * φόντωτος < φόντος 'fund' G. Meyer, *Ngr. St.* III 71, din it. *fondo*).

Discufut 'fără căciulă' (Dal.) < ξεσκούφωτος, prin amestecul prefixului *des.*

Două adiective devenite subst.:

δiót 'mânz, cal de doi ani' (Dal.) < δίωτος, atestat cu înțelesurile 'à deux anses, à deux manches', der. dela δύο 'doĭ'), a păstrat pe *o* din cauză că era disilab.

arócut 'pantă, povârniș' (Dal.) < * ῥόκωτος < ῥόκα 'stâncă' în μαρόκος 'stâncă mare' (G. Meyer, *Ngr. St.* IV 77), din ital. *rocca.*

Observație.

Din *mic* pl. *micĭ* (megl.) + *ńicut* s'a născut *micĭcut* 'micuț' (megl.), iar prin analogie cu acesta s'a născut *unęcĭcut* 'puțintel' (megl.) < *unęc* 'oleacă' (megl.).

-utos (*-utós*)

Funcțiunea.

Formează următoarele adiective cari arată asămănarea cu primitivul:

Gurgul'utos (Pap.B.), *gurgul'itos* (Dal.) 'rotunzit, rotund' < *gurgul'ŭ* 'lucru mic, rotund' (Dal. Pap.B.).

Plîčiutos 'turtit, plat' (Dal.) < bulg. *ploča* 'plaque', de unde și *plîčiusescu* 'turtesc' (Dal.).

Stufutos 'stufos, îndesat' (Dal.) < *tufă*, de unde și *stufos* (Pap. B.).

Originea: -ωτός.

Imprumuturi directe:

Cuvutos 'găunos' (Dal.) < γαβατωτός.

Fundutos 'tufos, stufos' (Dal. Pap.B.) < φουντωτός.

Observație.

Placutó, s. m. pl. *-adzĭ*, 'pânecoadă [sic!]'. (Dal.). Cuvântul *pînecoadă* nu există în dial. dr. Judecând după alb. *panikótâ* < it. *pane çotto*, poate că cuvântul *placutó* însamnă 'pain cuit', și este ngr. πλακωτός 'comprimé, plat'.

III.

Sufixele substantivale—adiectivale.

-ar (*-ár*)

Sufixul *-ar* este de origine latină, *-arius*, ca și în dr. La răspândirea luĭ în mr. a contribuit însă și ngr. -άρης, -άρις, pătruns prin exemple ca:

Alunarlu 'Iulie' (Pap.B). < ἀλωνάρις.
Cămilar 'conducător de cămile' (Pap. B.) < καμηλάρης.
Cĭvĭlar 'călăreţ' (Dal.) < καβαλάρης.
Gunusar 'spoitor' (Mih.) < * γανουσάρης < γανόνω 'spoesc'.
Hîvyiar 'icre' Dal.) < χαβιάρι.
L'iunar 'pruncul lehuzeĭ' (megl.) < *λεχωνάρης, cf. λεχούδι.
L'iunar, l'iundar 'leu' (Dal.) < λεοντάρι.
Pîrmîtar 'negustor' (Dal.) < * πραγματάρης, de unde şi alb. *pramatar*.
Marmúră 'oaie stearpă, oaie care n'a fătat deloc' (Dal.) < μαρμάρα (Arav.).
Câtevà derivate prin -*ar* proprii dialectului mr.:

1. Un nomen agendi:

Bîtîl'ar 'persoană care ţine o piuă, care bate în piuă' (Dal.) < *bîtal'ă* 'piuă' (Dal.).
2. Adiective cari exprimă pe posesorul unei calităţi prin excelenţă:
Budzar 'buzat' (Dal.) < *budză*.
Limbar 'vorbareţ' (Dal.) < *limbă*.
Mîcîtar 'mâncăcios' (Dal.) < *mîcat* 'mâncat'.
Mîrîjar '*mîrîjos*, care sufere de o boală cronică' (Dal.) < *mârazi* 'boală cronică' (Dal.).
Pruńar '*pruńos*, cu puroiu' (Dal.) < *prońu* 'puroiu' (Dal.).

-itic *(-ìtik)*

Derivate.

1. Adiective.

Hăirlitic, hăirlitcu 'de bun augur, priincios, favorabil' (Pap.B.), *hairlitica* adv. 'cu noroc' (Mih.) < turc. *hairlî* 'bon, salutaire'.
Suilitcu 'de neam, de rassă' (Dal. < turc. **soĭli* < *soĭ* 'neam, rassă'.
Şubeĭlătic 'suspect, de bănuit' (Pap.B.) < *şubiilí* 'bănuitor' (Dal.) = turc. *şübheli* 'douteux, incertain'.
* *Ugurlitic*, cf. adv. *ugurlitica* 'cu noroc' (Mih.) < *ugurliŭ* (Mih.) — turc. *oγurlu* 'cu noroc', cf. şi ngr. ὀγουρλούδικος 'de bon augure, heureux'.

2. Un substantiv.

Alaitcă, s. f. pl. *alaitchi*, 'persoanele cari trăesc la curte' (megl.) < turc. *alaĭ* 'troupe, bande'.
Originea: -ίτικος.

IV.

Sufixele verbale.

Sufixele verbale sunt: -*ips* < -εύω, aor. ‹ εψα, -*ĭis* < -ιάζω, aor. -ίασα, -*is* < -ίζω, aor. ‿ισα,-*us* < -όνω, aor. ‿ωσα.

Observăm că aceste sufixe fiind relativ recente, ele n'aŭ putut fi primite ca accentuate.

Lipsa accentului a provocat efecte fonetice. Mai întâiu sufixele s'au format dela radicalul aoristului, care, afară de un singur caz, este neaccentuat. Apoi în -εύω— ´εψα *e* s'a schimbat în *i*: *-ips;* în -όνω—´ωσα *o* s'a schimbat în *u*: *-us;* în -ιάζω— -ίασα *i* s'a schimbat în *ĭ* și *a* s'a schimbat în *ă*, apoi, fiind precedat de *ĭ*, în *e* și apoi în *i*: *-ĭăs*, *-ĭes*, *-ĭis*. (De altfel existența sufixului *-ĭis* este îndoioasă, cele două derivate citate la locul respectiv fiind nesigure).

Lipsa accentului a făcut în sfârșit ca verbele derivate să aibă prezentul slab: toate sunt de conjugarea IV și fac deci prezentul prin *-esc*.

-ips (*-ips*)

Derivate.

Crişlinipsescu 'a se creștinà' (Dal.) < *crişlin.*

Gînguripsescu 'a devenì verde-negru, a colorà în verde-negru' (Dal.) < *gángur* 'verde-negru' (Dal.).

Pîngînipsescu 'a devenì rău' (Dal.) < *pîngîn* 'răŭ' (Dal.).

Zburdîlipsescu (Dal.)=*sburd* (dr.).

Originea: -εύω, aor. ´ εψα.

Imprumuturĭ directe:

Aγăchipsescu 'farmec' (Obed.), *aγîchipsescu* 'a iubì, a se îndrăgì, a se îndrăgosti' (Dal.) < **agăpipsescu*, * ἀγαπεύω=ἀγαπῶ cf. mai jos πλανῶ și πλανεύω.

Arădăpsescu 'aranjez' (Obed.) < * αραδεύω=ἀραδιάζω.

Clîdipsescu 'a tăià cu cosorul' (Dal.) < κλαδεύω.

Hunipsescu 'a mistuì, a digerà' (Obed.) < χωνεύω.

Mîndipsescu 'farmec' (Obed.) < μαντεύω 'deviner, prédire'.

Mulipsescu 'molipsesc' (Obed. Dal.) < μολεύω.

Pidipsescu (Obed.), *piδipsescu* (Dal.) < παιδεύω.

Pistipsescu 'cred' (Obed. Dal.) < πιστεύω.

Plînipsescu 'înșel ; seduc' (Dal.) < πλανεύω=πλανῶ.

-ĭis (*-ĭis)*

Derivate.

Aguńisescu 'mă grăbesc' (Pap.B) < *agunescu* 'gonesc' (Pap.B.).

Uĭńisit (Pap. B.), *uńisit* (Obed.)=dr. *uĭmit.*

Originea: -ιάζω, aor. -ίασα.

Imprumuturĭ directe:

Bubuchisescu 'a îmbobocì' (Dal.) < μπουμπουκιάζω.

Limîrγisescu 'a se lăcomì' (Dal.) < λιμουργιάζω.

Scîńisescu 'necăjesc, supăr, ațâț' (Dal.) < σκανιάζω 'ennuyer', cf. *siclițescu* 1. 'ațîț' (Dal.), 2. mă plictisesc (Pap. B.) < σκαλιζω 'exciter'.

Vrîhńisescu 'răgușesc' (Dal.) < βραχνιάζω 's'enrouer'.

-is (*-is*)

Derivate.

Ciudisescu 'a se mirà, a rămâneà uimit' (Dal.) < *ciudíă* (Dal.) *ciudíe* (Pap. B.) 'mirare, uimire'.

Dănisescu, *dinisescu* 'țin, rabd' (Pap. B.), *dîinsescu*, *dinîsescu* 'dăinuesc, rabd, sufăr' Dal.)=dr. *dăinuesc* < turc. *dhaĭanmak*.

Dîrdîrsescu=*dîrdîrescu* (Dal.) 'dàrdàesc, trăncănesc'.

Originea: -ίζω, aor. ⊥ ισα.

Imprumuturi directe.

Andrîlisescu 'ameţesc' (Dal.) < ἀντρλίζω.

Cuprisescu 'fumer la terre' (Dal.) < χουπρίζω.

Ndurchisescu 'ascut' (Dal.) < τροχίζω.

Nghirdisescu 'câștig' (Dal.) < κερδίζω.

Pîńisescu 'a șterge cuptorul' (Dal.) < πανίζω.

Tuchisescu 'a da cu dobândă' Dal.) < τοκίζω.

Xistrisescu (Dal.), *sistrisescu* (Obed. Dal.) 'a țesălà, étriller' < ξυστρίζω.

Acăchisescu 'pricep' '(Obed. Pap. B.) nu este cumvà un derivat prin *-is*, ci o formă metatetică din *achicăsescu* Mih. Pap.B. Pap.S.), **apicăsescu*, ἀπεικάζω 'entendre, comprendre', cf. și *apicășońŭ*, *achicășońŭ* 'năzdrăvan' (Pap.B.

Ahurhescu (Obed. Dal.), *ahĭurhescu* (Dal.) 'încep' < **ahîrhisescu* < ἀρχαρίζω.

Observații.

Sunetul *i* din sufix s'a sincopat uneori atàt în împrumuturi directe, cât și în derivate mr.

Anîschirsescu 'răscolesc, cotrobăesc' (Dal.) < ἀνασκελίζω.

Artirsescu 'donner davantage; renchérir' (Dal.) < ἀρτηρίζω.

Asplinsescu 'a se iritá' (Dal.) < σπληνίζω.

Clîrsescu 'élaguer, tailler' (Dal.) < *κλαρίζω=κλαρεύω.

Culîrsescu 'crohmolesc' (Dal.) < κολλαρίζω.

Lăhtărsescu (Obed.), *lîhtirsescu* (Dal.) 'mă spariu' < λαχταρίζω (Aravant.

Psusescu, *supsescu* (Dal.) 'a murì, vorbind de animale' < **psufisescu*, ψοφίζω.

Scîlsescu 'scotocesc, scormolesc' (Dal.) < σκαλίζω.

Strîngulsescu 'scrintesc' (Dal.) < στραγγουλίζω.

Stulsescu 'împodobesc' (Dal.) < στολίζω.

Prin sincopa lui *i* *tis* dă *ts*, *ț*.

Imprumuturi directe:

Adinîțescu 'a slăbi' (Dal.) < ἀδυνατίζω.

Astîmîțescu 'a oprì, a împiedecà, a încetà' (Dal.) < * σταματίζω=σταματῶ 'arrêter'.

Cîtîpîțescu 'a observà, a băgà de seamă' (Dal.) < * καταπατίζω=καταπατεύω.

Girimițescu 'amendez' (Dal.) < τζερεμετίζω.
Mirimițescu 'dreg, repar' (Dal.) < μερεμετετζω.
Numițescu 'numesc' (Dal.) < ὀνοματίζω.
Nuțescu 'a deveni umed' (Dal.) < νοτίζω.
θimñițescu 'a tămâià' (Dal.) < θυμιατίζω.
Derivate mr.:
Arupîțescu 'a ropăi, a tropăi, a ropotì, a face sgomot' (Dal.) < * *ruputisescu* < *róput* (Pap. B.).
Avgîțescu 'adaug, sporesc' (Dal.) < * *avgatisescu* < * *avgat*, part. dela * *avgu* < *augeo* (cf. și Papahagi, *Not. Etim.* 10).
Bitisescu (Obed. Dal.) și *bițescu* (Pap.B.) 'sfârșesc' < turc. *bilmek* 'prendre fin, être fini, accompli, terminé', de unde și alb. *bitís* 'finir'.
Sunetul *t* din aceste verbe s'a introdus la *săcăldisescu* (Obed.), *sicîldisescu* (Dal.), *siclițescu* (Dal. sub precedentul) 'neliniștesc, ațâț' < *s(a)callisescu* < σκαλίζω 'exciter'.

-us (-us)

Derivate.
Afundusescu=afundedzu 'cufund' (Mih.).
Arîciusescu 'a se sbârlì, a se ciufulì' (Dal.) < *aricĭŭ* (Dal.).
Aruvursescu, aruvulsescu 'a se strică, a se năruì, a se prăbușì, a se dărâmă' (Dal) < * *aruvusescu* < bulg. *rovia* 'bêcher, creuser, fouiller', cf. și *rovâk* 'friable'.
Ciudusescu 'mă mir' (Pap.B.)=*mi cĭudisescu, mi cĭudescu* (Pap.B.).
Dîngusescu 'umplu de tot, peste măsură' (Dal.) < *dînga* adv. 'umplut de tot, peste măsură' (Dal.).
Limnusescu 'înlemnesc' (Dal.) < *lemn.*
Originea: -όνω, aor. -ωσα.
Imprumuturi directe.
Aruzusescu 'a prinde rădăcini' (Dal.) < ῥιζόνω.
Axiusescu 'a fi vrednic' (Dal.) < ἀξιόνω 'juger digne; rendre digne'.
Fundusescu 'a înfrunzì, a se acoperì cu frunze' (Dal.) < φουντόνω 'devenir touffu'.
γinglusescu 'înching calul' (Pap.B.) < ἰγγλόνω.
Himusescu (Dal. Pap.B.), *hĭumusescu* (Obed. Pap.B.) 'a se năpustì' < *χυμόνω=χυμάω 'fondre, se précipiter'.
Pizmusescu 'a enervà, a necăji, a se mâniă' (Dal.), *nchismusescu* 'pizmuesc' (Obed.) < πεισμόνω 's'obstiner, s'entêter, se fâcher, se courroucer'.
Pîtusescu 'podesc' (Dal.) < πατόνω.
Observație.
Simisescu 'îmi aduc aminte' (Dal.) provine din *simĭusescu* < σεμειόνω 'noter, remarquer'.

V.

Sufixele adverbiale.

-a (1.-*á*, 2.*´a*)

1. *Adîncá*, *adancá* (Pap.B.)=dr. *adînc.*

Afundá (Mih.), *ahîndá* (Pap.B.), *(a)handá* (Dal.)=dr. *afund.*

Ascumta (Obed.), *pre ascumtá* (Pap.B.) 'pe ascuns, en cachette' < *ascumtu* 'ascuns'.

Numá (Dal.)=dr. *núma(ĭ).*

2. *Abúșala* (Pap.B.)=dr. *de-a bușile.*

Agońa, *aγońa*, *aguńa* 'repede, iute' (Pap.B.), *aγońa* 'de curând, depuis peu' (Obed.) < *agunescu*, *aγunescu*, *aguńisescu* 'grăbesc' (Pap.B.), cf. dr. *la goană.*

Alîgînda 'alergând: *fudzii alîgînda*=am plecat alergând' (Dal.) < *alîgîndu* 'alergând'.

A(n)vîrlíga, *avríga* 'jur, împrejur' (Dal.)=dr. *verigă.*

Apoĭa, *dĭapoĭa*, *diprĭapoĭa* 'apoi, în urmă' (Dal.)=dr. *apoĭ.*

Cástilea 'întradins' (Dal.) < turc. *kast-ile.*

Dinanúmira 'pe umeri, pe spinare' (Dal.) < *anumir* 'umăr' (Dal.).

Dînca, *dînga* 'plin de tot, umplut peste măsură' (Dal.)=dr. *adînc.*

Driptatica 'cu drept, pe drept' (Mih.) < *driptate.*

Hairlitica 'cu noroc' (Mih.) < *hăirlitic* (Pap.B.).

Iára 'iarăș, din nou' (Dal.)=dr. *ĭar.*

Mizíĭa (Obed. Mih.)=*mizíi* (Dal.) 'deabià, cu greu', alb. *mezí.*

Nólgica (Dal. Pap.B.). *nólgĭuca* (Mih.) 'la mijloc' < *nólgic* 'mijlociu' (Dal. Pap.B.).

Ugurlítica 'cu noroc' (Mih.) < *úgurliŭ* (Mih.).

Originea:

In neogreaca «zu einem Adjectiv wird das entsprechende Adverbium gebildet durch das Neutrum Pluralis, z. B. ἀκριβός-ἀκριβά» (Thumb, 52).

Imprumuturi directe:

Aγnánghia 'vis-à-vis, en face' (Dal.) < ἀγνάντια.

Ahóryĭa 'à part, séparément' (Dal.) < χώρια.

Ambláitea 'pieziș; de travers' (Dal.) < πλατειά.

Anámisa adv. și prep. 'la mijloc, printre' (Pap.B.) < ἀνάμεσα 'parmi, au milieu de'.

Anápuδa 'à l'envers, gauchement, de travers' (Dal.) < ἀνάποδα.

Anarga, *pĭanarγa* 'lentement' (Dal.) < ἄναργα.

Areá 'rar, arareori; peu souvent' (Dal.) < ἀραιά.

Efcula 'ușor, lesne; facilement' (Mih.) < *εὔκολα, cf. *éfcul* 'ușor; aisé, facile' < εὔκολος.

Fisica 'naturellement' (Mih.) < φυσικά.

Isea 'egal, drept, tocmai, deopotrivă' (Dal.) < ἴσια 'egalement, directement'.

Mátea 'en vain' (Obed.) < μάτην 'en vain, inutilement', μάταιος 'futile, vain, inutile'.

Plaină (de ∾) 'pe plaiu' (Pap.B.) < *πλαγινά, πλαγινός 'latéral', cf. πλάγι 'côté, côteau, versant', πλάγιον 'côté, flanc, côte', de unde *plaĭŭ* (Pap.B.).— Intrebuințarea adverbului cu prep. *de* amintește adverbul vgr. ἐκ πλαγίου= πλάγιον 'de côté, obliquement'.

Taha 'oarecum, soit-disant' (Obed. Dal.) < τάχα 'peut-être'.

Tahiná, tahná 'de dimineață' (Dal.) < ταχυνά (Aravant.), ταχυνός 'matinal'.

Tora 'maintenant' (Obed. Dal.) < τώρα.

Obscure:

Aniórihta, a niorihta 'ventre à terre' (Pap.B.), cf. *nior* 'nour'.

Híma 'jos, în jos' (Dal.), cf. χαμαί 'en bas, par terre'.

Observații.

Azvarna 'târîș' (Pap.B.) < σβάρνα 'grapă', de unde și adv. alb. *zvarna*, cf. dr. *grăpiș*.

Dáima 'tourjours' (Dal.) < turc. *daĭima*.

Gĭusta 'just, tocmai' (Dal.) < it. *(alla) giusta*.

Lesta 'gata' (Dal.) < it. *(alla) lesta*.

Mata 'iarăș, din nou' (Dal.) < alb. *meta*.

Adaus. - La locurile cuvenite să se adauge următoarele derivate: *cundichei* s. f. pl. 'lovituri cu patul puștii' (Dal. sub *cundachiă*) < turc. *kondak* 'bois de fusil', de unde și ngr. κοντακιά.—*șișcu* 'bondoc, scurt și gros' (Mih.) < turc. *șiș* 'enflé, gonflé'.

— *Pîncoadă* cu care Dal. traduce pe *placuto* (p. 21) trebue să fie=*pana cot*, *panacod* 'lopată de dus aluatul la cuptor' (Arhiva, 1912, p. 293).

— Despre derivatele neogrece, ale căror radicale sunt de origine romanică, turcă orĭ slavă. voiu vorbi în special într'o lucrare asupra influenței neogrece în dialectele macedo- și megleno-române.

INDICE DE CUVINTE

1. Române.

2. Străine.

Greceşti.

Turceşti.

*

ELEMENTELE ROMANICE DIN DIALECTELE MACEDO- ŞI MEGLENO-ROMÂNE

DE

Dr. G. PASCU

Şedinţa dela 21 Maiu 1913.

INTRODUCERE

I. Elementele romanice din dialectul mr. sunt de următoarele categorii: medio-latine, dalmate, italiene, franceze şi spaniole.

A. Asupra elementelor medio-latine nu avem nimic de observat.

B. Din punct de vedere al izvoarelor la cari ne putem adresà pentru aflarea lor, elementele dalmate sunt de două mari categorii: unele, al căror etymon îl putem găsì în glosarele lui Bartoli (Das Dalmatische, 2 vol. Wien 1906), şi altele, al căror etymon nu-l putem găsì în glosarele lui Bartoli, însă îl putem reconstituì pe baza fonetismelor dalmate. Acest fapt l-am probat pe larg într'un articol publicat în «Viaţa Românească» din Decemvrie 1912 (Extrasul cuprinde şi un Adaus).

Astfel, pentru a da aici un exemplu, G. Meyer, Ngr. St. II 51 şi Alb. Wört., derivà pe ngr. πλόσκα şi alb. *płotskâ* 'cruchon plat à eau-de-vie' din slov. srb bulg. *ploska*, dar adăugà: «Stammwort ist *flasca*».

G. Meyer îşi închipuià deci, fără să explice cum, că romanicul *flasca* a trecut mai întâiu la Slavi, cari apoi l-au transmis şi celorlalte popoare balcanice.

Dar o caracteristică a limbii dalmate este schimbarea lui *f* în *p* şi a lui *a* acc. în silabă deschisă în *(ŭ)o*. Romanicul *flasca* a fost deci mai întâiu primit de Dalmaţi sub forma regulată* *ploska* şi apoi Dalmaţii l-au trecut la toate celelalte popoare învecinate.

C. Din punct de vedere a originii lor elementele italiene sunt de două feluri: comune şi dialectale de nord, în special veneţiene.

Cea mai mare parte dintre elementele italiene din mr. se regăsesc şi în celelalte limbi balcanice.

Se pare chiar că unele elemente italiene din mr., precum şi din albaneza şi bulgara, sunt introduse prin mijlocirea limbilor neogreacă şi turcă.

a. Motive fonetice.

α. Sunete tratate în fel ngr.

it. *b* > *v*: *barca* > mr. *varcă*, alb. *varkâ*, bulg. *varka*, ngr. βάρκα, *fabbrica* > mr. *favrică*, ngr. φάβρικα, **barella* > mr. *varelă*, bulg. *varel*, ngr. βαρέλλα.

it. *nc* > *ng*: *zinco* > mr. *ţingu*, ngr. τζίγκος.

it. *nt* > *nd*: *brillante* > mr. *brilandu*, ngr. μπριλιάντια, *fante* > mr. *fandi*, ngr. φάντης, *interesse* > mr. *ndires*, *musicante* > mr. *muzicandu*, ngr. μουζικάντες, *pantofola* > mr. *pandoflă*, ngr. παντόφλα, *sconto* > mr. *scondu*, *ventosa* > mr. *vinduză*, bulg. *venduza*, ngr. βεντοῦσα.

it. *tr* > *dr*: ven. *trambalar* > mr. *drîmbală*, ngr. δραμπάλα, τραμπάλα 'scrînciob'.

it. *mp* > *mb*: *lampa* > mr. *lambă*, ngr. λάμπα, *stampa* > mr. *stambă*, ngr. στάμπα.

Sunetele δ şi γ din elementele italiene din ngr. şi mr. sunt introduse din dialectul veneţian împreună cu cuvintele în cari se găsesc.

Pernot, JbRPh V_I 368, constată că în ngr. sunetele veneţiene δ şi γ sunt redate prin δ şi γ, în vreme ce it. *d* şi *g* prin ντ (= *d*) şi γκ (= *g*): «*D* moderne reste intacte en grec, ex. ἀντίο. Si donc la langue moderne nous présente le son δ, dans les mots récemment empruntés, c'est qu'elle les a pris à un dialecte où ce son existait; c'est le cas pour le vénitien. Ce qui est vrai pour du δ l'est aussi du γ; *g* momentané moderne pénètre en grec sans changement, ex. γκέγκης 'Guègue'; la continue des mots γολέττα, ἀγαντάρω, ἀγάρα, ἀργάβιο, ἀλάργα, ἀλέγρος, etc., implique donc, dans les formes étrangères correspondantes, l'existance d'une prononciation continue du *g*; or, ce son existe en vénitien».

Sunetele veneţiene δ şi γ au fost primite în mr. uneori ca *d* şi *g*, alteori ca δ—*d* şi γ—*g*, întocmai după cum şi sunetele neogrece respective au fost redate uneori numai prin *d* şi *g*, alteori în acelaş timp prin δ—*d* şi γ—*g*, cf. *moδă* şi *modă*, *muneδă—munedă*, *pîrtiδă—partidă*, *papaγal—papagalu*, apoi *δicuńar* (Dal.) şi *dicuńaru* (Mih.) 'cerşitor' < διακονιάρης, *luγíi* (Dal.) şi *lughíe* (Pap.B.) 'fel, chip' < λογή.

β. *Schimbări de accent după firea limbii ngr.*

Mr. *dávan*, ngr. ντάβανος < ven *taván*, mr. *rébil*, ngr. ῥέμπιλο < ven. *rebélo.*

b. Motive morfologice.

1. *Cuvântul mr. îmbracă forma declinării ngr.* Două exemple:

Faşanó, s. m. pl. *faşanadzĭ*, 'fazan' — ngr. φασιανός < it. *fagiano*, ven. *fasan.*

Turró 'turn' < it. *torre.* G. Meyer, Ngr. St. IV, nu cunoaşte un corespondent ngr. al lui *torre.*

2. *Derivate prin sufixe balcanice cari se regăsesc şi în limbile balcanice respective.*

Anticagí, bulg. *antikaǧiĭa* 'antiquaire' — turc. *antikaǧî* < it. *antico* (mr. *antică*, turc. *antika* 'objet ancien').

Avghilíe, alb. *vĭol'í* 'violon' — ngr. βιολί < it. *violino.*

Cițíe, alb. *kaṭí*, *kaṭíĭa* 'făraş; pelle'—ngr. κατζί < it. *cazza.*

Custisescu 'coûter' — ngr. κοστίζω < it. *costare.*

Lambagí, *lambagíŭ* 'lampiste'— turc. *lampaǧî* < it. *lampa* (mr. *lambă*, turc. *lampa*).

Limungí 'limonadier' — turc. *limonadaǧî* < ven. *limonada* (mr. *limunaδă*, turc. *limonada*).

Limuńeu 'citronnier'—ngr. λεμονιά < ven. *limon* 'citron' (mr. *limonu* 'citronnier', *limonă* 'citron', ngr. λεμόνι 'citron').

Limuníş 'qui est de couleur de citron'—ngr. λεμονύς.

Lucantagí, alb. *lokandaǧí*, bulg. *lokantaǧiĭa* 'aubergiste'—turc. *lokantaǧî* < ven. *locanda* 'auberge' (mr. *lucantă*, alb. *lokandâ*, bulg. *lokanta*, turc. *lokanda*, *lokanta*).

Phiatác 'petite assiette' — ngr. πιατάκι < it. *piatto* 'assiette' (mr. *phiat*, ngr. πιάτο).

Putanaryĭó 'lupanar'—ngr. πουταναρεῖον < it. *puttana* 'prostituée' (mr. *putană*, ngr. πουτάνα).

Rebilipsescu 'se rebeller'—ngr. ῥεμπελλεύω < ven. *rebélo* (mr. *rébil*, ngr. ῥέμπιλο).

Săpungíu, *sîpungí* 'fabricant et vendeur de savon' — turc. *sabunǧu* < it. *sapone* 'savon' (mr. *sîpuni*, turc. *sabun*).

Sîpunsescu, alb. *sapunís*, bulg. *sapuneasvam* 'savonner' — ngr. σαπονίζω < it. *sapone.*

Turchia, *Turchiría* 'Turquie' — ngr. Τουρκία, alb. *Turkĭârí* < it. *turco* (mr. *turc*, ngr. τοῦρκος, alb. *turk*).

Turchipsescu, alb. *turkeps* 'devenir turc' — ngr. τουρκεύω.

Vîrcîrsescu 'embarquer' — ngr. βαρκαρίζω < it. *barca.*

3. *Compuse din primitiv + cuvânt neogrec cari se regăsesc și în neogreaca.* Un exemplu:

Cacurízic 'malheureux' — ngr. κακορίζικος < ngr. κακός + ngr. ρίζικο = it. *risico.* — It. *risico* nu este atestat în izvoarele mr. Probabil însă că există, cf. dr. *rízic.*

c. Motive lexice.

1. *Cuvântul mr. este influențat de un cuvânt ngr.* Un exemplu:

Vuδelă 'cuir fait de peau de veau' (Dal.) este evident o variantă a lui *videlă* (Mih.) = ven. *vedelo,* de unde și ngr. βεδέλο, subt influența ngr. βούδι 'boeuf'.

2. *Cuvântul mr. are acelaş înțeles diferit față de etymon ca și cuvântul ngr.* Un exemplu:

Farmazón 'trompeur, méchant' — ngr. φαρμασόνος 'impie, athée, mauvais, méchant' < it. *framassone* 'franc-maçon'.

Luat în parte nici unul din aceste argumente nu este hotărîtor.

In adevăr, *nc* > *ng*, *nt* > *nd*, *mp* > *mb* și în cuvinte băștinașe, cf. *nghĭadică* = dr. *pĭedică*, dial. *chedică*, *ngalic* = dr. *încalec, ngîluredz* 'încălzesc' < lat *calor*, *ngrun* 'încoronez' < *crună* 'coronă'; — *fîndînă* (Dal.) < *fîntînă* (Pap.B.), *mundi* (Dal.) < *munte* (Pap.B.), *mindi* (Dal.) < *minte* (Pap.B.), *nîindi* (Dal.) < *năinte* (Pap.B.), *pîndic* (Dal.) < *pîntic* (Pap.B.), *pîrindi* (Dal.) < *părinte* (Pap.B).

Nu găsesc exemplu băstinaș pentru *tr* > *dr*, dar găsesc pentru *ntr* > *ndr*: *ndreg* (Dal.) < *ntreg* (Pap.B.), *nîundru* (Dal.) = dr. *năuntru.* — *mp* > *mb*: *îmbîrțescu* (Dal.) < *mpartu* (Pap.B.), dr. *împărțesc, timburiu* (Dal.) = dr. *timpuriŭ.*

Pentru cuvintele de origine romanică cf. *pandoflă* și *pantofă, muzicandu—muzicantu, stambă—stampă.*

Un fonetism în adevăr ngr. este *b* > *v.* Observ însă că, alături cu mr. *varcă*, alb. *varkâ*, bulg. *varka*—ngr. βάρκα, it. *barca*, se spune și alb. *barkâ,* bulg. *barka*, ngr. μπάρκα; alături cu mr. *favrică* și *fabrică*, ngr. φάβρικα și φάμπρικα, it. *fabbrica.*

In ce privește derivarea prin sufixe neogrece, observăm că în mr. există destule sufixe ngr. cu cari s'au derivat cuvinte dela radicale băstinașe (v. G. Pascu, Sufixele macedo- și megleno-române de origine neogreacă, București 1913), iar în ce privește compunerea cu cuvinte neogrece, cf. *cuțubeau* 'beau încet și câte puțin' (Dal.) < ngr. κουτζός+*beaŭ* (Pentru compusele neogrece cu κουτζός v. G. Meyer, Ngr. St. II 97), *hamŭarîd* 'zimbesc' (Dal.) < ngr. χαμοῦ 'en bas'+*arîd,* ngr. χαμογελῶ.

Este însă incontestabil că o parte din elementele italiene din mr. au trebuit să fie introduse prin ngr., deoarece prin această limbă s'au introdus și unele elemente latine din mr., după cum probează evident fonetismul. Acest fapt îl voiu discutà amănunțit cu altă ocazie. Deocamdată iată câtevà exemple:

Apríl, apríliŭ 'April' (Dal.) < ἀπρίλις (G. Meyer, Ngr. St. III 11), ἀπρίλιος (Legrand).

Cánali 'canal' (Dal.) < κάναλι (G. Meyer, Ngr. St. III 25).

Catínă 'cheie', *catinárụ* 'cheie, lăcată' (Mih.) < κατήνα 'verrou de porte, clef de bois', κατηνάρι 'clavicule' (G. Meyer, Ngr. St. III 28).

Cîpul'ă 'croupe' (Dal.) < καπούλι, καπούλια (G. Meyer, Ngr. St. III 26).

Cîsiδă 'lèpre, teigne' (Dal.) < κασσίδα (G. Meyer, Ngr. St. III 28).

Condică (Dal.) < κώντικας (G. Meyer, Ngr. St. III 37).

Dechembriŭ (Dal.) < δεκέμβριος (G. Meyer, Ngr. St. III 21).

Filiă (Dal.) < φελλί (G. Meyer, Ngr. St. III 69).

Flivar 'Février' (Dal.) < φλεβάρις (G. Meyer, Ngr. St. III 69).

Flor,-ă 'tout à fait blanc, en parl. des chèvres' (Dal.) < φλῶρος (G. Meyer, Ngr. St. III 70).

γinar (Dal.), *ghinarụ* (Mih.) 'Janvier' < γενάρις (G. Meyer, Ngr. St. III 19).

Iúliŭ (Dal.) < ἰούλιος (G. Meyer, Ngr. St. III 22, gelehrt).

Máistur, máistur 'maçon' (Dal.) < μαΐστωρ, μάστορας (G. Meyer, Ngr. St. III 43).

Misúr(ă) 'plat en terre' (Dal.) < μισούρα (G. Meyer, Ngr. St. III 44).

Mînáli 'sfeșnic de pus lumânări, sfeșnic împărătesc' (Dal.) < μανάλι (G. Meyer, Ngr. St. III 41).

Mîndílă 'basmà, ștergar, basmà de cap, de gât, broboadă' (Dal.) < μαντίλα, μαντίλι (G. Meyer, Ngr. St. III 42).

Mul 'mulet', *mulă*, *mulari* 'mule' (Dal.) < μούλα 'mulet, mule', μουλάρι 'mulet' (G. Meyer, Ngr. St. III 45).

Pană 1. 'écouvillon; 2. cataracte (maladie des yeux)' (Dal.) < πάννα 1, 2 (G. Meyer, Ngr. St. III 51).

Pîlati (Dal.) < παλάτι (G. Meyer, Ngr. St. III 51).

Riglă 'règle (instrum.)' (Dal.) < ῥήγλα (G. Meyer, Ngr. St. III 56).

Riγă 'roi, aux cartes' (Dal. < ῥήγα 'roi' (G. Meyer, Ngr. St. III 55).

Septemvriŭ (Dal.) < σεπτέμβριος (G. Meyer, Ngr. St. III 59).

Signi 'drapeaux d'église' (Dal.) < σίγνον 'drapeau' (Triandaphyllidis, 99).

Sîγită 'flèche' (Dal.) < σαγίττα (G. Meyer, Ngr. St. III 57).

Sîită 'espèce de serpent' (Dal.) < σαΐτα (G. Meyer, Ngr. St. III 58).

Tavernă (Dal.) < ταβέρνα (G. Meyer, Ngr. St. III 64).

Templu, *temblu* 'tâmpla bisericii' (Dal.) < τέμπλος, τέμπλον (G. Meyer, Ngr. St. III 65).

Titlu (Dal.) < τίτλος (G. Meyer, Ngr. St. III 65).

Vulă 'sceau' (Dal.) < βοῦλλα (G. Meyer, Ngr. St. III 17).

xombl'u 'modèle' (Dal.) < ξόμπλι (G. Meyer, Ngr. St. III 49).

La introducerea unor elemente italiene în mr. au mijlocit și limba albaneză și limbi slave.

Freșcu 'frais' < it. *fresco* și *piștolă* 'pistolet' < it. *pistola* datoresc pe *ș* limbii albaneze: alb. *fresk freșk*, *pistol'e piștoł ë*.

Din it. *binato* 'jumeau' am căpătat direct mr. **binat*, *bisnat* (Dal.); — din it. *binato*, prin amestecul croat. *dvoĭak* 'jumeau', bulg. *dvoĭak* 'double, de deux sortes', am căpătat alb. *biňak* 'jumeau' și mr. **binĭac* pl. *bineți* (Mih); — din *binato*+*dvoĭak* s'a născut bulg. *bliznak* 'jumeau', care a trecut în megl. sub forma *pliznac*. Poate că sub influența bulg. *bliznak* s'a introdus *s* în mr. *bisnat*. — Croat. *dvoĭak* > ir. *dvoĭecu* idem. — Helbig, 25, explică pe alb. *binak*, *biňak*, *biňoke* prin substituție de sufix.

M. G. Bartoli, Románia e 'Ρωμανία, în Scritti vari di erudizione e di critica in onore di Rodolfo Renier, Torino, Bocca, 1912, p. 984 n. 1, scrie: «Gli elementi italiani del turco vi sono giunti quasi interamente per il tramite del greco (v. G. Meyer, Die griech. und roman. Bestandteile im Wortschatze des Osmanisch-Türkischen, Wien 1893) e lo stesso è da dire per gli elementi italiani del bulgaro e del rumeno e anche per quelli dell'albanese, eccettuato l'albanese dell'Italia merid. e quello di Scutari e di qualche altra città dell'Albania *veneta*».

Bartoli pretinde deci că elementele italiene din românește s'ar fi introdus aproape în întregime prin mijlocire neogreacă Această afirmație este curioasă, întrucât, până la subsemnatul, un studiu asupra elementelor italiene din românește lipsia.

Dacă într'adevăr unele elemente italiene din mr. s'au introdus prin ngr., nu e mai puțin adevărat că cea mai mare parte s'au introdus direct prin negustori macedo-români.

Negustorii mr. sunt vestiți în Peninsula Balcanică.

La 1815 călătorul francez Pouqueville, Voyages dans la Grèce, (citat de Papahagi, Din trecutul cultural al Aromânilor, 19) vorbind de spiritul comercial al Macedo-Românilor constată că aceștia «lucrau lâna și făceau *cape* (zeghe) pentru Albaneji și *capoturi* (un fel de mantale) pentru marinarii din [sic!] Adriatica», că unii întemeiase case comerciale la *Neapoli*, *Livorno*, *Genua*, *Sardinia*, *Cadix*, *Sicilia*, *Malta*, și unii chiar se stabilise în *Veneția*, Constantinopole, Moscova.

Din alte izvoare constată Papahagi, Scriitori Aromâni, 45, că Aromânii ajunsese în calitate de negustori şi prin alte oraşe: Budapesta, Viena, Leipzig, Amsterdam, *Veneția*, *Triest.*

Negustorii mr. stabiliţi în străinătate întreţineau continue legături cu tovarăşii şi rudele lor din patrie. Papahagi, Scriitori Aromâni, 36, nota, spune: «Niciodată contactul între Aromânii înstrăinaţi şi cei rămaşi la vatră n'a încetat. De două sau de patru ori pe an veniau din diferitele centre aromâneşti cărvănari şi întâlniau pe conaţionalii lor din strainătate, cărora le îmmânau scrisorile şi darurile dela cei de acasă, şi cărora le împărtăşiau întâmplările [sic!] de tot soiul. La întoarcere cărvănarii duceau cu sine atât pe cei cari doriau să şi revadă locurile natale, cât şi banii şi celelalte obiecte încredinţate lor de cei înstrăinaţi pentru scumpii lor de acasă. Obiceiul acesta cu cărvănari a încetat de câtevà decenii numai, de când căile de comunicaţie au devenit atât de lesnicioase şi sigure. Printre cărvănari vedem deseori mergând şi câte un preot cu misiunea de a umblà prin toate localităţile unde se aflau aşezaţi consăteni, fie ca să le mişte sufletul, când încetau de a-şi mai reamintì de datoriile către rudele lor în lipsă, fie ca persoane mai de încredere pentru scumpele daruri [= darurile scumpe] trimese de cei înstrăinaţi».

In acest sens să se compare şi următorii termini comerciali: *bancă*, *credit*, *cundrache*, *dipozit*, *falimentu, firmă*, *intiresu*, *metru*, *pagă*, *palandză, pasaporti*, *pee*, *poliță*, *protestu*, *scondu*, *sucrestu.*

Fiindcă a venit vorba de negustori, ţin să spun de pe acuma că cuvintele dr. *neguțitor—negustor* şi *negoț*, considerate de obiceiu ca elemente latine, sunt în realitate elemente italiene: *negoziatore, negozio.*

O probă evidentă filologică în sprijinul împrumutului direct sunt şi cuvintele mr. ale căror prototipe italiene cuprind sunetele *č*, *ğ*, *š*, cari lipsesc în ngr. (unde sunt redate prin τσ, τζ, σι), ca *cimentu* < *cemento*, *cĭuculată* < *cioccolata, curagĭu* < *coraggio*, *gilatină* < *gelatina*, *gĭusta* < *giusto*, apoi cuvintele mr. ale căror prototipe franceze cuprind sunetele *š*, *ž*, dintre cari acest din urmă lipseşte de asemenea în ngr. (unde este redat prin ζ), ca *capişonă*, *şarlatan*, *jachetă* (v. mai jos).

Un studiu asupra elementelor italiene din bulgăreşte lipseşte încă. (A făgăduit să-l facă Romansky. Un număr de elemente italiene în bulg. am adunat eu în această lucrare).

Dacă se va dovedì că unele din aceste elemente vor fi fost introduse indirect, atunci la aceasta vor fi contribuit şi Românii, deoarece Bulgaria este plină de negustori macedo-români.

Afirmaţia lui Bartoli că elementele italiene din turc. sunt aproape în în-

tregime primite prin ngr. de asemenea nu se confirmă. De altfel acest lucru nu l-a afirmat nici G. Meyer în lucrarea acestuia citată de Bartoli.

D. Elementele franceze s'au introdus şi ele direct tot graţie relaţiilor comerciale.

In adevăr, vorbind de oraşul mr. *Călarľi*, Pouqueville, Voyages dans la Grèce (citat de Papahagi, Din Trecut. cult. al Arom. 19), zice: «...La population s'étant accrue avec l'industrie, on établit des liaisons de commerce en vendant d'abord le beurre et les fromages aux villes voisines et quelques autres produits aux marchands des échelles du golfe Ambracique, qui avaient alors des facteurs répandus jusque dans le Pinde. C'est par le canal de ces hommes que *la France achetait le poil de chèvre et les toisons des troupeaux des Valaques et, dès le siècle de Louis XIV, elle avait un entrepôt de ces produits à Mezzovo*».

Câtevà exemple: *buchet* < *bouquet* (ngr. μπουκέτο, ven. *bochè*), *capişonă* < *capuchon*, *duvalete* < *toilette* (it. *tovaletta*, ngr. ντουβαλέττα), *frangu* < *franc* (it *franco*, ngr. φράγκο), *jachetă* < *jaquette* (it. *giacchetto*; ngr. ζακέττα), *landoni* < *landau* (ven. turc. bulg. *lando*), *napulione* < *napoléon* (it. *napoleone*, ngr. ναπολεόνι), *paldesú* < *pardessus*, *paltó*, *paltón(e)* <*paletot,* ngr. παλτό) turc. bulg. *palto*), *piluş* < *peluche*, *sĭurtucu*, *sultuc*, ngr. σουρτοῦκο, alb. *surtukâ*, srb.-cr. *sùrtuka*, bulg. *sĭurtĭuk* < *surtout*, ven. *sortù*, *suviniri* < *souvenir*, *şarlatan* < *charlatan*, *tricó* < *tricot*.

Câtevà etime franceze sunt ele însele de origine italiană: *capişonă* < *capuchon* (din it. *capuccio*), *mască* < *masque* (din it. *maschera*, ven. *máscara*), *sateni* < *satin* (din it. *setino*).

Câtevà etime franceze sunt de origine spaniolă: *canarí* 'canar' < *canari* din sp. *canario*), *fanfaron* < *fanfaron*, ven. *fanfaron* («voce pretta francese») (din sp. *fanfarron*), *fanfarunadă* < *fanforonnade*, ven. *fanfaronada* («come i Fracesi dicono *fanfaronnade*») (din sp. *fanfarronada*), *fanfarunedzu* < *fanfaronner* 'faire des fanfaronnades' (din fr. *fanfaron*).

Am arătat mai sus cà forma ngr. pe care o îmbracă unele elemente italiene, şi, adăugăm aici, poate şi unele franceze (cf. *duvalete*, ντουβαλέττα < *toilette*, *tovaletta*) din mr. nu probează numai decât o introducere a cuvintelor respective prin mijlocirea limbii neogrece. Această părere se confirmă şi printr'o importantă observaţie a lui Pouqueville, Voyages (Papahagi, Din Trecut. cult. al Ar. 20): «Les Valaques qui ont voyagé *parlent plusieurs langues* et ont des bibliothèques assez bien assorties en *livres français et italiens*. Ils possèdent les bonnes éditions des *classiques grecs*, et un étranger trouve chez eux des secours littéraires qu'il est difficile de porter avec soi dans les voyages».

Oameni deci cari cetesc pe clasicii greci în ediţiile bune, negustori cari vorbesc mai multe limbi în interesul afacerilor lor, este natural să fie *grecizanţi.*

E. Elementele spaniole sunt introduse prin italiana ori neogreaca.

S'a introdus prin italiana: *dablonă* 'ban de aur ce se atârnă la gât' < sp. *doblon* 'pièce d'or valant deux écus de deux piastres, aujourd'hui 26 frs', de unde şi it. *doblone,* fr. *doublon.*

Prin neogreaca s'au introdus: *palavră* < sp. *palabra,* ngr. παλάβρα «wohl aus der Sprache der spanischen Juden» (G. Meyer, Ngr. St. IV 68) şi *dumată* < sp. *tomate,* ngr. τομάτα, ντομάτα (alb. *domatâ,* bulg. *domata,* turc. *tomates, domates*).

F. Tot ca elemente romanice trebuesc considerate şi cele câtevà cuvinte engleze pătrunse prin italiana ori neogreaca. Acestea sunt: *grup* 'group d'argent' < engl. *groop,* it. *gruppo,* fr. *group,* ngr. γροῦπος, *yaloni* 'sticlă de două ocale şi jumătate' < engl. *gallon* 'mesure de capacité pour les liquides, contenant environ quatre litres et demi', it. *gallone,* fr. *gallon,* ngr. γαλόνι, *lordu* < engl. *lord,* it. *lordo,* ngr. λόρδος, *ponci* < engl. *punch* (cet. *ponč*), it. *punce,* ngr. πόντσι (bulg. *punč, punş,* turc. *ponǧ, punǧ*).

Prin mijlocirea ngr. am văzut că s'au introdus în mr. elemente latine, italiene, spaniole, franceze şi engleze. Este deci foarte probabil ca pe aceeaş cale să se fi introdus şi unele elemente mediolatine şi chiar dalmate.

Elementele romanice introduse în mr. cu un fonetism pronunţat albanez le vom considerà ca elemente albaneze. Astfel *vozǎ* 'bute' (Mih,)—alb. *vozâ, voţâ, boţâ* = ven. *bozza,* it. *boccia.*

Elementele romanice introduse în mr. cu un fonetism pronunţat turcesc le vom considerà ca elemente turceşti. Astfel *Frengu* (Mih.), megl. *Frenc* pl. *Frenţĭ* 'Francez' — turc. *Frenk* = roman. *francus*; — *trambă* Dal.), alb. *trampâ* — turc. *trampá* < it. *tramúta* cu pronunţare turcească *tramutá,* de unde apoi **tramtá,* **trampta, trampá.*

Acuma, din cauză că nu putem face o deosebire netă între elementele romanice introduse direct şi cele introduse indirect decât numai în câtevà cazuri, în vocabularul nostru vom înregistrà de la olaltă pe toate elementele romanice câte le-am putut constatà.

Pe de altă parte pentru a arătà legătura dintre elementele romanice din mr. şi elementele respective din celelalte limbi balcanice, voiu cità la tot pasul variantele balcanice, pe cari le-am scos din următoarele lucrări:

GUSTAV MEYER. Neugriechische Studien. III. Die lateinischen Lehnworte im Neugriechischen. Wien 1895.—IV. Die romanischen Lehnworte im Neugriechischen. Wien 1895.

HUBERT PERNOT, Elemente italiene în neogreaca, în JbRPh IV₁ 352—356 (1898—1900), V₁ 363—369 (1901 1903).

PAUL KRETSCHMER. Lateinische und romanische Lehnwörter im Neugriechischen. BZ VII (1898) 399—405. — Die Substantiva auf -ούνι, BZ X (1901) 548—586.

KARL DIETERICH. Zu den lateinisch-romanischen Lehnwörtern im Neugriechischen. BZ X (1901) 587—596, XI (1902) 500—504.

MAN. A. TRIANDAPHYLLIDIS. Die Lehnwörter der mittelgriechischen Vulgärliteratur. Strassburg 1909.

E. LEGRAND. I Dictionnaire grec moderne-français. II Dictionnaire français-grec moderne. Paris, s. a.

Regret că nu mi-au putut fi accesibile : KRETSCHMER, Der heutige lesbische Dialekt; HESSELING, Les mots maritimes empruntés par le grec aux langues romanes; ATH. BUTURAS, Ein Kapitel der histor. Grammatik der gr. Sprache.

G. MEYER. Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache. Strassburg 1891.

ROBERT HELBIG. Die italienischen Elemente im Albanesischen, im Jahresb. Leipzig, X. Leipzig 1904.

R. YOUSSOUF. Dictionnaire turc-français. Constantinople 1888.

GUSTAV MEYER. Türkische Studien. I Die griechischen und romanischen Bestandteile im Wortschatze des Osmanisch-Türkischen. Wien, Tempky, 1893 (Sitz. Wien 128).

N. MARKOV. Dictionnaire bulgare-français. Plovdiv 1898. — Dictionnaire complet français-bulgare [2]. Sofia 1906.

Cercetarea cuvintelor mr. în legătură cu variantele balcanice mi-a dat ocazia pe de o parte de a îndreptà unele etimologii propuse de G. Meyer pentru neogreaca şi albaneza, şi adoptate de specialiştii respectivi, iar pe de alta de a sporì lista elementelor romanice în neogreaca faţă de lucrările predecesorilor.

II. Cele spuse pentru dial. mr. sunt valabile şi pentru dial. megl.

Un cuvânt megl. de origine romanică evident introdus prin ngr. este *musă* 'cu pete albe la sprincene şi la nas, despre capre: capră *musă*' < fr. *mouche*, ngr. μοῦσσα 'mouche qu'on met au visage'. (Se ştie că Grecii nu au sunetul *ş*).

III. Etimologiile romanice propuse pentru cuvintele mr. şi megl. sunt fireşte valabile şi pentru variantele lor istro- şi daco-române.

Studiul elementelor romanice din ir. şi dr. va formà subiectul unei lucrări speciale.

CAPITOLUL I

Elementele romanice din mr.

Afondut *(afóndut).* Ad. Profond. Fig. Fin, diplomate. (Dal.).

ET: It. *fondo* 'profond; fond'.—ngr. φόντος (G. Meyer, Ngr. St. III 71), φόντο, φοῦντο 'fond' (Pernot, JbRPh IVI 335), turc. *fondo* 'fonds publics, dette publique' (G. Meyer, Türk. St. I 69).

Agale (Pap.B.), *agalea - agalea* (Pap.B. 61), *pre-agale-agalea* (Pap. B.), *preaγalea* (Dal.). *aγalíţĭ* (Dal.). Adv. Incet; lentement.

ET: It. Bova *agúglia agúglia*, it. *eguale*, *uguale*, v. vic. *aguale*.—ngr. ἀγάλι, ἀγάλια, ἀγάλι(α) ἀγάλι(α) (G. Meyer, Ngr. St. IV 5).

Airati. S. f. Pl. *airaţi.* Venit; revenu, rente. (Dal.).

ET.: It. *rata* 'portion, quote-part, lot'. — ngr. ῥάτα 'somme annuelle' (G. Meyer, Ngr. St. IV 75).

Alafranga. Adv. À l'européenne, à la mode française, à la franque. (Mih.).

ET.: It. *alla franga.*—ἀλὰ φράγκα (Pernot), bulg. *ala franga.*

Amadă. *asmadă.* S. f. Pl.-*dzĭ.* Lespede mică şi subţire cu care se joacă: *cu asmada* (joc copilăresc). (Dal.).

ET. = ngr. ἀμάδα 'palet', παίζω τὲς ἀμάδες 'jouer aux petits palets' (Legrand), ἀμάδα 'Steinchen zum Spielen', αἱ ἀμάδες 'das Spiel damit'. G. Meyer, Ngr. St. IV 9: «Das Wort ist vielleicht verwandt mit ven. *zogar al madì*, einem Kinderspiele, bei dem mit Steinen nach einem Mittelpunkte geworfen wird (Boerio, 817): aber ob das Wort griechisch oder romanisch ist, weiss ich nicht. Das Spiel heisst in Parma *al matt*, in Florenz *al mattarello*».

Amin (*amín*). Vb. tr. 1. Dau la ţintă (cu puşca, cu piatra, cu săgeata, etc.). - 2. Impuşc. — 3. Arunc, azvârl. — 4. Arunc cu piatra în cineva, lapidez. (Pap.B.). — *Aminare.* s. f., 'aruncare, împuşcare, tragere la ţintă' (Pap. B.), 'aruncarea, darea cu piatra, cu pistolul, cu puşca, mai rar cu tunul' (Mih.). — *Aminată*, part. dela vb. *amínŭ* [care însă lipseşte]: aistu făndăcu este *aminatŭ*, tră aţea este plăsatŭ = acest glonţ este tras, de aceea este turtit (Mih.). —*Niaminatu* 'nedescărcat: armile a noastre di añ suntu *niaminate* = armele noastre de ani sunt nedescărcate; — aflară fişeţe *niaminate* = au găsit cartuşe nedescărcate'. (Mih.).

ET.: It. *mina* 'mine pour faire sau-

ter', **minare** 'miner'. — ngr. μίνα 'mine', μινάρω 'miner' (G. Meyer, Ngr. St. IV 52).

Andză. S. f. Pl. *-i.* Articulation du genou. (Dal.)

ET.: = ngr. ἄντσα idem. G. Meyer, Ngr. St. IV 11: «Die Bedeutung [von ἄντσα] umfasst im Griechischen alle Teile des Beines von der Hüfte bis zur Ferse, ja sogar den Ellenbogen... Das grieschische Wort gehört zu it. *anca* 'Hüfte, Schenkel'. sp. port. 'croupe des Pferdes, Hüfte', prov. 'Hüfte', fr. *hanche* 'Hüfte' und spiegelt ein nach romanischer Weise umgestaltes **ankia* wieder, das dem ahd. *ancha, encha*, dem Stammworte der romanischen Wörter, vorhergegangen ist».

Angusă. S. f. Silă, strâmtorare, mâhnire, situație sufletească grea (Pap.B.), *ngusă* 'părere de rău, regret, dor' (Mih.), 'năduh, înfocare, jale, tristeță, strâmtorare, greață' (Dal.), *îngusă* 'durere; angoisse' (Obed..

Ngusedz 'a sufocà, a se înnăduși, a se săturà, a se îndestulà' (Dal.), *ngusescu* 'a (se) desgustà prin saț' (Mih.).

ET.: It. *angoscia*, ven. *angossa* 'angoisse, affliction, peine' (din lat. *angustia*), monf. *angussa.* — ngr. (ἀ)γκοῦσα 'inquiétude, angoisse, affliction' (G. Meyer, Ngr. St. IV 6), alb. *angosiń* 'étouffer, suffoquer'.

Antică. S. f. Pl. *antiți.* Monnaie ancienne, objet ancien. fig. beau. (Dal.).

ET.: It. *antico* 'ancien'. — ἀντίκα 'Ring oder Stein mit Aufschrift' (G. Meyer, Ngr. St. IV 11), 'monnaie ancienne' (Pernot, JbRPh VI 367), turc. *antika* '1. antique, 2. objet d'art ancien', bulg. *antika* s. 'antique; objet d'antiquité'.

Anticagí, s. m. pl. *anticagĭadzĭ,* 'anticar de monede vechi, strângător de lucruri vechi' (Dal.), turc. *antikağî*, bulg. *antikağiĭa* 'antiquaire'.

Apir. Vb. intr. IV. Poindre. (Obed. Mih. Dal. Pap.B.). — Inf. și *apriri* (Dal.). — *Apirită* s. f. (Mih. Dal. Pap. B.) și *apiriri* (Mih.) s. f. 'aube du jour'.

ET.: Dalm. *apĭar*, *apĭer* 'ouvrir';— dr. *apriat* 'évident' < dalm. *apĭart* 'ouvert'.

Arepit (*arépit).* S. et. Pl.*-urĭ.* Povârniș, râpă; lieu escarpé, précipice. (Dal).

ET.: It. *greppo,* ladin. *grep, grip, krep.* — ngr. γκρέπι (Aravant.), alb. *krep, șkrep, zgrip,* ngr. ῥέπιτα 'précipices' (G. Meyer, Ngr. St. II 71), alb. *rrâ'pitâ.* — Pentru *r-* < *gr-* cf. *reapinu* < *grappo.*

Aripidină. S. f. Lieu escarpé. (Dal.).

ET.: It. *ripido* 'escarpé'.

Articli S. f. pl. Affaires. Dal.).

ET.: It. *articolo.*—alb. *artikul* 'articulation, article', bulg. *artikul* 'article'.

Aruiðeaŭă. S. f. Pl. *aruiðei.* Cicric cu două roate, rodan. (Dal.).

ET.: Dalm. *rioda* 'roue', cf. ngr. ῥοδάνι, alb. *rodan,* bulg. *rudan* 'treuil, rouet' < ven. *roda*= it. *rota.*

Arutel. S. et. Pl. *aruteali.* Pristel. (Dal.). — **Aruteaŭă.** S. f. Pl. *aruteali.* Sfoara care învârtește rodanul, cicricul. (Dal.).

ET.: It. *rotella* 'petite roue; rouelle; rondache, rotule'. — ven. *rodella* > ngr. *ῥοδέλα* (Triandaphyllidis, 135).

Austru. S. m. sg. Vent du midi. (Mih.)

ET.: It. *austro*. — alb. *ostrâ* < it. *ostra*=*austro*.

Avghilie. S. f. Pl.-*iĭ*. Vioară; violon. (Pap.B.).

ET.: = ngr. *βιολί*, alb. *violʼi* < it. *violino*.— ngr. și *βίολα*, *βιολοῦνι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 18).

Avucat. S. m. Pl. *avucați*. Avocat. (Dal.).

ET.: It. *avvocato*.—ngr. *ἀβουκάτος*, *ἀβοκάτος* (G. Meyer, Ngr. St. IV 5), turc. bulg. *avokat*.

Avocatlichĭă (Dal.), bulg. *avocatlâk* 'la profesion d'avocat'.

Bală. S. f. Pl.—*i*. Sac mare umplut cu cevà (Dal.), balot, legătură mare (Mih.); piele jupită și preparată pentru talpă de ghete (Dal.).

ET.: It. *balla* 'ballot'.—bulg. *bala* 'balle, gros paquet de marchandises'; — ngr. *μπάλα*, *πάλλα* 'boule, ballotte' < it. *palla* 'boule', *balla* 'ballot' (G. Meyer, Ngr. St. IV 56).

Balcone. (Mih. Pap.B.), *balconi* (Dal.). S. f. Pl. *balcoñĭ*. Balcon.

ET.: It. *balcone*, ven. *balcon*. — ngr. *μπαλκόνι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 56), *μπαρκούνι* (Kretschmer, BZ X 585), turc. *balcun* (G. Meyer, Türk. St. I 43), alb. *balʼkue* 'fenêtre'.

Baligă. S. f. Pl. *bălidzĭ*. Bouse de vache et de cheval. (Mih. Pap. B. Dal.).

ET.: It. nord. *bagola* (bresc. berg. com. mant. cremasc. milan.), *bagoule* (cremon.), *bagula* (mirand.). *bagol* (paves.), *begra* (regg.), *begla*, *begra* (moden.) 'fiente d'animaux, surtout de brebis, de chèvres, de lièvres, de souris, etc.'. (G. Meyer, Indog. Forsch. VI 116). — alb. *bágâlʼâ*, *bágĭâ*, *báigâ* 'bouse de vache et de cheval', srb. *balega*, *balaga*, *baloga* 'ordure, saleté, bouse, fiente'.

Bancă. S. f. Pl. *bănți*. Banque, comptoir. (Dal.). — *Bancu*, s. m. pl. *banți*, 'banc pour s'asseoir' (Dal.).

ET.: It. *banco*, *banca*. — ngr. *μπάγκος*, *μπάγκα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 56), alb. *bango*, 'banque', *bangâ*, 'banc', bulg. *banka*, *bank*, turc. *banka*.

Bandă. S. f. 1. Pl. *bandi*. Troupe, bande. — 2. pl. *bandzi* 'musique militaire' (Dal.). — 3. Trompette. (Mih.).

ET.: It. *banda* 'bande, troupe; musique militaire; côtè'.—bulg. *banda* 'bande'. —ngr. *μπάντα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 57), turc. *banda* 'troupe; musique militaire' (G. Meyer, Türk. St. I 70), alb. *bandâ* 'côté'.

Bandi. *(bandí)*. S. m. Pl. *bandĭadzi*. Paresseux, bon à rien. (Dal.).

ET.: Ven. *bandìo*, it. *bandito* 'bandit'. — ngr. *μπαντίδος* 'malfaiteur' (G. Meyer, Ngr. St. IV 57), bulg. *bandit*, alb. *bandiϑ*, turc. *izbandit* (G. Meyer, Türk. St. I 38), 'bandit', alb. *bandíl* 'vaurien'.

Bandieră (Mih.), *banderă*, *panderă* (Dal.). S. f. Bannière.

ET.: It. *bandiera*.—ngr. *μπαντιέρα*, *μπαντέρα*, *παντιέρα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 57), alb. *bandĭerâ*, srb. *bandĭera*, bulg. *bandera*, turc. *ban-*

dera, *bandira* (G. Meyer, Türk. St. I 73).

Bańă. S. f. Pl. *băńĭ*. 1. Bain. (Mih. Dal.). — 2. Baignoire. (Mih.).

ET.: It. *bagno* 'bain; baignoire; bagne'. — ngr. μπάνιο 'bain; bagne' (G. Meyer, Ngr. St. IV 57), bulg. *banea* 'bain', pl. *bani* 'bains, thermes, eaux thermales', alb. *bań*, turc. *banĭa*, *bana* (G. Meyer, Türk. St. I 43).

Barber. S. m. Barbier. (Dal. Pap. B.) — *Bărbiredzŭ* (Mih.), *bîrbirisescu* (Dal.) 'faire la barbe'.

ET.: It. *barbiere*, ven. *barbièr*. — dalm. *barbér*. — *ngr*. μπαρμπέρις (G. Meyer, Ngr. St. IV 58), μπαρμπερίζω.

Bastonu. (Mih.), *bîstuni* (Dal.). S. m. Canne.

ET.: It. *bastone* 'bâton'. — ngr. μπαστούνι (G. Meyer, Ngr. St. IV 58), turc. *bastun* (G. Meyer, Türk. St. I 73) 'bâton'.

Baţă. S. f. Pl. *băţĭ*. Soufflet, gifle. (Dal.).

ET.: = alb. *baţâ*, ngr. μπάτσος idem < it. *battere* (G. Meyer, Ngr. St. IV 59).

Bătălie. S. f. Bataille, combat. (Mih.).

ET.: It. *battaglia*. —ngr. μπατάγια, πατάλια (Triandaphyllidis, 139).

Belŭ. (Mih.), *bel* (Dal.), *abél* (Dal. Pap.B.). S. et. Pl. *(a)beali*. Pietricică care serveşte la jocul în cinci pietre.

ET.: Cf. sp. pg. *pella* 'petite boule, globule, boulette', alb. *pilâ* 'Steinchen, Flusskiesel, bes. beim Kinderspiel des Steinchenwerfens'.

Bicaţă. S. f. Pl. *bicaţi*. Bécasse. (Dal.).

ET.: It. *beccaccia*, ven. *becazza*. — ngr. μπεκάτσα (G. Meyer, Ngr. St. IV 59), turc. *bekaţa*, *bekasa* (G. Meyer, Türk. St. I 19), alb. *bekaţâ*.

Biliună. S. f. Pl. *biliuń*. Billion.

ET.: It. *billione*. — ngr. διλιοῦνι «mit Anlehnung an gr. δι - » (G. Meyer, Ngr. St. IV 26).

Biră. S. f. Bière (boisson). (Dal.).

ET.: It. *birra*, ven. *bira*. — ngr. μπίρα (G. Meyer, Ngr. St. IV 60), turc. bulg. *bira*.

Birbantu. S. m. Délabré, gâté, corrompu, vicieux. — *Berbantlîc* 'corruption' (Dal.).

ET.: It. *birbante* 'coquin, fripon'. — ngr. μπιρμπάντης 'fripon, coquin' (G. Meyer, Ngr. St. IV 60), bulg. *berbant* 'impure, sale, graissé; mauvais sujet'. — Cf. şi turc. pers. *berbad* 'délabré, gâté', *berbadlîk* 'délabrement, déréglement, saleté', mr. *birbîtlichĭă* 'corruption' (Dal.).

Birîriă. S. f. Pl. *birîrii*. Brasserie. (Dal.).

ET.: Ven. *biraria*. — ngr. μπιραρία (G. Meyer, Ngr. St. IV 60).

Bisagă. S. f. Pl. *bisădzĭ*. Bissac. (Mih.).

ET.: Ven. *bissaca*.

Bisnat. S. m. Jumeau. (Dal.) — *Bineţĭ* s. m. pl. 'jumeaux' (Mih.).

ET.: It. *binato*, v. Introd.

Bizeľă. S. f. Pl. *bizeľi*. Pois (légume). (Dal.).

ET.: It. *pisello*, ven *biso*. — ngr. μπιζέλι, πιζέλι, μπίζι (G. Meyer, Ngr. St. IV 59), alb. *pizéľ*, *piţéľ*, *bizâ*,

bulg. *bizel*; turc. *bizelia*, *pizelia* (G. Meyer, Türk. St. I 34) < ngr. μπιζέλια, πιζέλια = pl. dela μπίζέλι, πιζέλι.

Bîinetă. S. f. Pl. *bîineti.* Baïonnette. (Dal.).

ET.: It. *bajonetta.* - ngr. μπαγιονέτα (G. Meyer, Ngr. St. IV 56).

Bîtaľă. S. f. Piuă unde se calcă materii de lână. (Dal.).

ET.: It. *battaglio* 'battant, marteau'.

Blană. S. f. Pl. *blăń.* Planche, morceau de bois, de planche, de fromage, morceau en général: fig. homme haut de taille et paresseux. (Dal.).

ET.: Dalm. **plana*, cf. fr. *planche*, it. *piana.*—ngr. μπλάνα 'morceau de bois, tranche de fromage, slov. *blanïa* 'planche' (G. Meyer, Ngr. St. II 44).

Bora. S. f. sg. art. Orage, tempête. (Dal.).

ET.: Ven. *bora* 'le vent du nord'.— ngr. μπόρα 'tempête, averse, nuages chargés de pluie fine' (G. Meyer, Ngr. St. IV 61), 'bourrasque' (Legrand), turc. bulg. *bora* 'orage, tempête, ouragan, bourrasque', alb. *borâ* 'neige'. Bulg. *bura*, *burea* 'orage, tempête, ouragan, bourrasque', *buran* 'orage; ouragan, tourbillon de neige', dr. *bură* 'pluie fine', *burhaĭŭ* 'brouillard' (Viciu, 24) < dalm. *bura* 'le vent du nord'.

Boță. S. f. Pl. *boți.* Bouteille. (Pap. S. Mih. Dal.).—*Boțaru* 'fabricant de bouteilles', *boțărie* 'fabrique de bouteilles' (Mih.).

ET.: Ven. *bozza.*— ngr. μπότζα, slov. bulg. srb. *boța*, alb. *boțâ* (G. Meyer, Ngr. St. II 85).

Brangă. S. f. Pl. *brănghi* (Dal.), *brăndzi* (Pap.B.). Fiare, lanțuri, cătușe; chaîne, fers.

ET.: It. *spranga* 'barre, traverse, verrou', v. it. *branco* 'chaînes qui servaient à attacher à un banc tous les rameurs de ce banc'. — ngr. σπράγκα, πράγκα 'verrou' (G. Meyer, Ngr. St. IV 74), alb. *prangâ* 'verrou, billot pour charger de fers', turc. *branka* (G. Meyer. Türk, St. I 74), *pranya*, *pranka* 'la chaîne des galériens', bulg. *pranga* 'chaîne, fers'. ngr. σπραγκέτα 'verrou' (G. Meyer, ibid.) < it. *spranghetta* 'petite barre'.

Brațeta în *l'a brațeta* 'a luà la braț' (Mih.).

ET.: It. *braccetto*, ven. *brazzetto* 'piccolo braccio', *prendere a braccetto.*

Bravo. Interj. Bravo. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *bravo.* — ngr. μπράβο (G. Meyer, Ngr. St. IV 63; Kretschmer, BZ VII 402), bulg. *bravo*, turc. *bravo* (G. Meyer, Türk. St. I 40), alb. *brávoni.*

Brățată. S. f. pl. *brățate* (Pap.B.), *brîțat* (Dal.), *bărțat* (Pap.B.), *bîrțat* (Dal.). S. et. pl. *-i.* Brassée.

ET.: It. *bracciatta*, ven. *brazzada.*

Brilandu. S. m. Brillant. (Mih.).

ET.: It. *brillante.*—ngr. μπριλιάντια, μπριλάντια 'brillants' (G. Meyer, Ngr. St. IV 64), bulg. *brileant*, turc. *pîrlanti.*

Bruzgă. S. f. Pl. *bruzghi.* Lie, fondilles. (Dal.).—*Bruzgîescu* 'avoir envie de vomir' (Dal.). — *Bruzgîitură* 'vomissement' (Dal.).

ET.: It. *brusco* 'aigre, âpre, piquant,

brusque'.— ngr. μπροῦσκος 'aigre, en parl. du vin', βροῦσκος 'brusque' (G. Meyer, Ngr. St. IV 64).

Bubotă. S. f. Pl. *buboti.* Farine ou pain de maïs. (Dal. Pap. B.).

ET.: = ngr. μπομπότα 'gâteau de maïs, pain de maïs' (G. Meyer, Ngr. St. IV 61), alb. *bobotâ* 'maïs' < dalm. **bobata*, cf. it. *boba*, *bobbia* 'bouillie, mélange', ven. *boba* 'potage, soupe'.— *bobeală* 'mâncare pregătită din făină de porumb, unt şi lapte', *bobálă*' lături' (Viciu, 20).

Bubuche (Mih.), *bubuchĭă*, *buzbuchĭă* (Dal.), S. f. Pl. *-ĭ.* Boboc, mugur; bouton, bourgeon.

ET.: =ngr. μπουμπούκι, μπομπούκι, ποπούκι, βομβούκιον (G. Meyer, Ngr. St. IV 62, II 84-85), alb. *pupâzâ*, ladin. *popo*, dr. *boboc*, bulg. *pâpka*, *pâpčiţa* 'bouton, bourgeon', lat. *puppa*, fr. *poupe* 'tétin, mamelon', it. *poppa* 'sein', bulg. *pâpka na ţiţa* 'tétin, mamelon'.

Bubuchisescu 'îmbobocesc, îmmuguresc; pousser des boutons' (Dal.)— ngr. μπουμπουκιάζω.

Bucal. S. et. Pl. *bucal'i.* Bocal.(Dal.).

ET.: It. *boccale.* — ngr. μποκάλι (G. Meyer, Ngr. St. IV 60), alb. *bokálâ*, turc. ar. *bukal* (G. Meyer, Türk. St. I 49).

Bucă. S. f. Fossette de la joue. (Dal.).

ET.: It. *buca* 'trou, creux, cavité' ngr. μποῦκα 'trou' (Pernot, JbRPh IV$_1$ 355), megl. *bucă* 'ouverture d'un canal'.

Buchet. S. et. Pl. *bucheti.* Bouquet. (Dal.).

ET.: Fr. *bouquet.* — ngr. μπουκέτο (G. Meyer, Ngr. St. IV 61), bulg. *buket.*

Bufcă. S. f. Pl. *bufchi.* Houppe d'oiseau.

ET.: = ngr. μποῦφος idem (G. Meyer, Ngr. St. IV 63) < ven. *bufo* 'bourrelet, coussinet'.

Bugace (Pap. B.), *buγaci* (Dal.). S. f. Sorte de gâteau.

ET.: Dalm. **pokáča*, **pogáča* = it. *focaccia* 'fouace, galette, gâteau'. Pentru *p* < *f* cf. dalm. *finĭastra* şi *punastra* < lat. *fenestra.* — megl. *pugacĭă* 'sorte de gâteau', alb. *pogače, pugače* 'pâte feuilletée', bulg. *pogača* 'fouace, pain azyme; gâteau au beurre', ngr. μπογάτσα 'galette', turc. *boγača*, *buγača* 'pâté gras'.

Ducange φογάτζα 'pain cuit sous la cendre', ngr. φογάσσα 'Brot, das in der Kirche zur Erinnerung an einen jüngst Verstorbenen verteilt wird' < it. *focaccia*, ven. *fugazza* (G. Meyer. Ngr. St. IV 97).

Buharé. S. m. Pl. *buharédzĭ.* Hotte de cheminée. (Dal. Pap.B.).

ET.: Ven. *fogher*, it. nord *fogara*, *fugaro.* — ngr. φουγγαρία 'foyer, cheminée', φουγγάρος, φογλάρος, χουβλάρος 'hotte de cheminée' (G. Meyer, Ngr. St. IV 97).

Mr. *b* < *p* < *f* prin acelaş fonetism dalmat ca şi la *bugace.*

Bulvură, *vúlvură* (Mih.), *púlbire* (Pap.B.). S. f. Poudre à canon.

ET.: Dalm. *pulvro*, *pulver*, *polber.* — ngr. πούλβερη, πούρβουρη (G. Meyer, Ngr. St. IV 73, care însă le derivă din it. *polvere*), alb. *bul'bâr*, *burblâ*, *burbulâ.*

Bunaţă. S. f. Temps calme surtout pendant l'hiver. (Dal.).

ET.: Ven. *bonazza* = it. *bonaccia* 'tranquillita o calma di mare e di vento'. — ngr. μπουνάτσα, μπονάτσα (G. Meyer, Ngr. St. IV 62), alb. *bonaţâ*, *bunaţâ*, srb. *bunaţa* 'temps calme'.

Bunelă. S. f. Pl. *buneli.* Fourchette. (Dal.).

ET.: = bulg. *bunela.* — După terminaţie cuvântul pare a fi de origine italiană.

Butil'ă. S. f. Pl. *butil'i.* Bouteille. (Dal.).

ET.: It. *bottiglia.* — alb. *botil'e.*

Bútin. S. et. Pl. *butini.* Putină; bée, tine. (Dal.).

ET.: = ngr. πούτινα, πούτενα, βουτίνια, βουτίνα (G. Meyer, Ngr. St. II 85-86), dr. *pútină* < roman. *but.*

Cacurízic. Adj. Misérable, malencontreux, malheureux, infortuné (Dal.).

ET.: = ngr. κακορρίζικος < κοκός + ῥιζικόν 'destinée' = it. *risico* (G. Meyer, Ngr. St. IV 76-77).

Cadră. S. f. Pl. *cadre.* Portrait. (Mih.). — Dal. *cadru*, s. et. pl. *cadri.*

ET.: It. *quadro* 'tableau; cadre'. — ngr. κάδρο, κάντρο 'tableau' (G. Meyer, Ngr. St. IV 29), κάδρα 'cadre' (Dieterich, BZ. X 589).

Caδenă. S. f. Pl. *caδeni.* Chaîne. (Dal.).

ET.: Ven. *cadena* (cet. *kaδéna*) = it. *catena.* — ngr. καδένα, dim. καδενέλλα (G. Meyer, Ngr. St. III 28); turc. *kadena* 'chaîne des galériens' (G. Meyer, Türk. St. I 78).

Calţă. S. f. Papuci de postav gros. (Mih.).

ET.: It. *calza*, v. *călcĭuñĭ.*

Calvu. Adj. Chauve. (Pap.S.).

ET.: It. *calvo.*

Camizolă. S. f. Pl. *-i.* Camisole. (Dal.).

ET.: Ven. *camisola.* — ngr. καμιζόλα (Legrand), καμιζόρα (G. Meyer, Ngr. St. III 25).

Canapé. S. m. Pl. *canapedzĭ.* Sofa. (Dal.).

ET.: It. *canapè.* — ngr. καναπέ(ς) (G. Meyer, Ngr. St. IV 31), bulg. *kanape.*

Canarí. S. f. Pl. *canarii.* Canari. (Dal.).

ET.: Fr. *canari*, it. *canario*, *canarino* («emprunté de l'espagn. *canario*, proprement 'originaire des îles Canaries'»). — ngr. κανάρι, καναρίνον (G. Meyer, Ngr. St. IV 31), alb. *kanar*, bulg. *kanarče*; turc. *kanaria* < ngr. κανάρι pl. κανάρια (G. Meyer, Türk. St. I 20).

Cană. S. f. Lâna din care s'a scos lâna lungă şi aspră. (Dal.). — *Cánură* 'lână albă bună pentru tort' (Dal.).

ET.: Roman. **cana*, cf. ven. *caneto*, it. *cannette* 'fascetto di lana cardata per filarsi'. — ngr. κάνουρα 'la chaîne du tisserand' (Aravant.), srb. *kànura* 'fasciculus filorum', bulg. *kánura* 'pasmo niştki za vâtâk na kilim' (Jahresb. Leipzig XV 110) < rom. *cánură.*

Candγĭu. S. et. Pl. *candγi.* Sucre candi. (Dal.).

ET.: It. *candi.* — ngr. κάντιο (G. Meyer, Ngr. St. IV 32).

Canelă. S. f. Pl. *caneli.* Scorţişoară; cannelle.

ET.: It. *cannella*, ven. *canela*, — ngr. χανέλλα (G. Meyer, Ngr. St. III 25), bulg. *kanela*, alb. *kanelâ*.—ngr. ἄρμπα χανέλα Bot. 'Chrysanthemum' < ven. *erba (arba) canela* 'pelargonium odoratissimum' (G. Meyer, Ngr. St. IV 13).

Capelă. S. f. Pl. *capele*. Chapeau. (Pap.S. Mih. Pap.B.). — Dal. *cîpelă*, pl. *cîpeli*.

ET.: It. *cappella*, *cappello*, ven. *capelo*. — ngr. χαπέλα, χαπέλο (G. Meyer, Ngr. St. III·27), bulg. *kapela*, alb. *kapel'â*.

Capişonă. S. f. Pl. *capişoni*. Capuchon. (Dal.).

ET.: Fr. *capuchon*.

Capot. S. et. Pl. *capoti*. Manteau. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *cappotto* 'capote'. — ngr. χαππότο (G. Meyer, Ngr. St. III 26), turc. bulg. *kapot*.

Carabină. S. f. Pl. *-i*. Carabine. (Dal.).

ET.; It. *carabina*.—ngr. χαραμπίνα (G. Meyer, Ngr. St. IV 32), turc. bulg. *karabina*.

Caranbolă. S. f. Pl. *-i*. Carambolage. (Dal.).

ET.: It. *carambola*. — bulg. *karambol*.

Caroţă. S. f. Pl. *caroţi*. Charrette, voiture. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *carrozza* 'carrosse'.—ngr. χαρ(ρ)έτσα 'carrosse' (Legrand), alb. *karroţâ* 'voiture, chariot'.

Carte. S. f. Pl. *cărţĭ*. 1. Livre (Mih. Dal. Pap.B.). — 2. Papier. (Mih. Dal. Pap.B.). — 3. Lettre. (Mih. Dal. Pap. B.). — 4. Carte de jeu. (Pap.B.). — 5. Instruction. (Mih.). — *Cărturaru* 'homme instruit' (Mih.).

ET.: It. *carta* 'papier, feuillet; écrit, acte, billet; charte, constitution'. — ngr. χάρτα 'tableau' (G. Meyer, Ngr. St. IV 34), alb. *kartâ* 'papier, lettre, l'Écriture (Sainte), les (Saintes) Écritures', turc. *karta* 'carte, carte de visite', bulg. *karta* 'carte'.

Cartu. S. et. Pl. *carturi*. Quart. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *quarto*. — ngr. χάρτος, χάρτον (G. Meyer, Ngr. St. IV 34).

Casă. S. f. Pl. *-i* şi *-urĭ*. Boîte. (Dal.).

ET.: It. *cassa* 'caisse, coffre, boîte'. —ngr. χάσσα (G. Meyer, Ngr. St. IV 34), turc. *kassa* 'caisse, coffre', bulg. *kassa* 'caisse'.—alb. *kaş* 'caisse, une partie du métier à tisser' <cal. neap. sic. *cascia* 'cassa'.

Caselă (Pap.B.), *cîselă* (Dal.). S. f. Pl. *e (-i)*. Caisse.

ET.: It. *cassella*.— ngr. χασσέλλα (G. Meyer, Ngr. St. IV 34), alb. *kasel'â*.

Catolicu. S. Catholique. (Mih.). — *Catolisedzu* 'devenir catholique' (Mih.).

ET.: It. *cattolico*. — alb. *katolik*.

Caţafláo. S. et. Pl. *caţaflaţi*. Clitoris. (Dal.).

ET.: Cf. it. *cazzo*, *cazzetto*, alb. *kačul'* 'puţă la copii'.

Cazin. S. et. Pl. *cazini* şi *cazinurĭ*. Cabaret.

ET.: It. *casino* 'maison de plaisance; club'. — ngr. χαζίνο 'club, cercle' G. Meyer, Ngr. St. IV 29), alb. *kazino*, bulg. *kazino*, turc. *ka-*

zino (G. Meyer, Türk. St. I 86) 'casino'.

Căciulă (Pap.B.), *cĭciulă* (Dal.), *căciuă* (Pap.B.). S. f. Pl. *căciule, cĭciuli*. Bonnet de fourrure.

ET.: Lat. *cuculla* 'capuchon', cu fonetism dalmat. In Etim. Rom. 19—21 explicam prefacerea luĭ *ú* în *ĭu* prin contaminația lui-*ulla* cu-*illa*. A. Philippide îmi atrage atenția cu fonetismul *ĭú* < *ú* este un fonetism dalmat, cf. Bartoli, I 232. — ngr. κατσιοῦλα 'capuchon', κατσοῦλα 'bonnet, coiffe', κατσοῦλι 'crête du coq' (G. Meyer, Ngr. St. III 29), bulg. *kačul* 'huppe; Bot. aigrette', *kačulče* Bot. 'colymbre'; alb. *kačul'â* 'Kopfbedeckung, Haube, Mütze, Nachtmüze' sunt foarte probabil împrumutate din românește.

Forma *cĭciună* (Dal.) amintește pe bulg. *kačunka* Bot. 'colchique d'automne, tue-chien'.

Călțăvetă. S. f. Jarretière. (Pap. B.).

ET.: = ngr. καλτσοδέτα < it. *calza* (G. Meyer, Ngr. St. IV 30).

Cănată. S. f. Cruche. (Pap.S.).

ET.: Ducange *cannata* 'cruche'.— sic. cal. abruzz. *cannata* 'vase d'argile, pocal, bouteille', ngr. καννάτα 'vase d'argile, cruche' (G. Meyer, Ngr. St. III 25—26), κανάτα 'grand pot, grand bocal', κανάτι 'pot, bocal' (Legrand), turc. *kanata* 'vase de terre pour les liquides', bulg. *kanata* 'vase d'argile' (Jahresb. Leipzig, XV 109), srb-croat. *kònata, kònatiţa* idem (ibid. 110).

Căpară (Pap.B.), *cîpară* (Dal.). S. f. Pl. *căpărĭ, cîpărĭ*. Arrhes.

ET.: It. *caparra*, ven. *capara*.— ngr. καπάρα (Legrand II), alb. *kâparrâ*, bulg. *kaparo*.

Căpitalŭ. S. et. Pl.-*e*. Capital. (Mih.). — Dal. *cîpital'u*, s. et. pl.-*i*

ET.: It. *capitale*, ven. *capital*. — ngr. καπιτάλι (G. Meyer, Ngr. St. IV 32).

Căpitan. (Pap.B.), *cîpitan* (Dal.). S. m. Chef de brigands.

ET.: It. *capitano* 'capitaine, chef'. — ngr. καπετάνος 'capitaine d'un vaisseau' (G. Meyer, Ngr. St. IV 32), alb. bulg. *kapitan* 'capitaine', turc. *kaptan* 'capitaine; commandant d'un vaisseau; chef d'une tribu albanaise ou grecque'.

Mr. *capidanu* (Mih.), *cîpidan* (Dal.) 'chef de brigands', alb. *kapidán, kapedán* idem < it. *capitano* + turc. *kapudan*.

Cîpitînată. S. f. Pl.-*i*. Un fel de domnie.

ET.: It. *capitanato* 'capitainerie'. — ngr. καπετανάτο 'rang de capitaine' (G. Meyer, Ngr. St. III 75).

Căpușu. S. et. Pl. *căpușe*. Capuchon. (Mih.).

ET.: Fr. *capuce*. — ngr. καπποῦσι (Legrand II).— Cf. și *capișonă*.

Cărăntană, *cîrîndană*. S. f. Pl. *cîrîndăn*. Kreutzer (monnaie). (Pap. B. Glos. și 39_{25}).

ET.: Ven. *carantàn*. — vegl. *karantŭoni*.

Chele. S. f. Lunette d'approche (Dal.). — *Nchilescu* 'a nimeri ținta' (Mih.).

ET.: It. *occhiali* s. m. pl. 'lunettes, besicles; télescope, lunette d'ap-

proche'. — ngr. κιάλι 'lunettes, télescope' (G. Meyer, Ngr. St. IV 35), alb. *kial* 'lunette'.

Chină. S. f. Quinquina. (Dal.).

ET.: It. *china.* — ngr. κίνα (Legrand), alb. *kinâ*, bulg. *kina.*

Cimentu. S. m. sg. Ciment. (Dal.).

ET.: It. *cemento.* — turc. *čemento*, bulg. *ţiment.*

Ciuculată. S. f. Pl. *ciuculăţi.* Chocolat. (Dal.).

ET.: It. *cioccolata.*—turc. *čokolata* (G. Meyer, Türk. St. I 56).

Cilciñă. S. f. Pl. *cîlciñi.* Colţun; bas. (Dal.).—*Călciuñĭ* S. f. pl. guêtres. (Mih.).

ET.: It. *calza* 'bas', *calzone* 'culotte'. — ngr. κάλτσα 'bas', καρτσόνι 'bas', καρτσούνι 'caleçon' (G. Meyer, Ngr. St. IV 30), κάλτζα 'bas, chausse', κάρτζα, καρτζούνι 'bas' (Legrand), bulg. *kalţâ* s. f. pl. 'guêtre, gamache', turc. *kalčîn* 'chausettes de feutre qui montent jusqu'à la cuisse'.

Cînestră. S. f. Pl. *cînestri.* Panier, corbeille. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *canestra.*

Cinivaţă. S. f. Pl. *cinîveţĭ.* Paquet. (Dal.).

ET.: It. *canavaccio*, ven. *canevazza* 'canevas; torchon'.—ngr. καναβάτσα 'toile grossière' (G. Meyer, Ngr. St. IV 31); turc. *kanaviča* 'canevas' (G. Meyer, Türk. St. I 55).

Cin(î)vá. S. m. Pl. *cîn(î)vádzĭ.* Canevas. (Dal.).

ET.: Fr. *canevas.* — ngr. κάνναβι 'chanvre; canevas; vêtement de toile' (Legrand), κανάβι 'chanvre' (G. Meyer, Ngr. St. IV 31) < ven. *canevo*, it. *cannapa* 'chanvre'.

Cinivúri. S. f. Pl. *cînîvurĭ.* Chènevis. (Dal.).

ET.: = ngr. καναβοῦρι < κάναβι (G. Meyer, Ngr. St. IV. 31).

Ciprîciu. S. et. Pl. *cîpricĭurĭ.* Caprice. (Dal.). — *Cîprîcĭar(cu)* 'capricieux' (Dal.), *cîpriţusescu* 'avoir des caprices' (Dal.).

ET.: It. *capriccio*, ven. *caprizio.* — ngr. καπρίτσιος 'Art Naschwerk aus Maiskörnern' (G. Meyer, Ngr. St. IV 32), bulg. *kapriz.*

Cişcival. S. et. Pl. *cîşcîvali.* Caşcaval, espèce de fromage. (Dal.).

ET.: It. *Caccio cavallo.* — ngr. κασκαβάλι (G. Meyer, Ngr. St. IV 34), turc. bulg. *kaşkaval.*

Ciţiiă. S. f. Pl. *cîţii.* Faraş; pelle. (Dal.).

ET.: — ngr. κατζί, alb. *kaţiia* < it. *cazza* (G. Meyer, Ngr. St. IV 35).

Clapă. S. f. Pl. *clapi.* Baguette de fer. (Dal.).

ET.: = ngr. κλάππα 'verrou de porte; ceps, entraves; pièce de bois qui fortifie un mât' (Legrand), κλάπα 'sbarra di porta' (G. Meyer, Ngr. St. II 82—83) < roman. *clap* din dalm. *klapúr* 'prendre, saisir', cf. şi it. *chiappare* 'attraper, accrocher'.

Clirnetă. S. f. Pl. *clîrneti.* Clarinet. (Dal.).

ET.: It. *clarinetto.* — ngr. κλαρινέττο, κλαρινέττα (Legrand), turc. *kîranete* (G. Meyer, Türk. St. I 61).

Cloţă, *scloţă.* S. f. Pl. *(s)cloţi.* Ruade, coup de pied. (Mih. Dal.).

ET.: = ngr. κλότσος, κλοτσιά (G.

Meyer, Ngr. St. IV 36) <dalm.**klŭoțu* <lat.**claceus*, *calceus*.

Cloțată (Mih.), *cluțată* (Dal.), *sclu-țată* (Mih.), ngr. κλοτσᾶτον (G. Meyer, Ngr. St. IV 36) 'coup de pied' < *cloță*, κλότσος + *-ata*, cf. it. *cannata* 'coup de canne', *gambata* 'coup à la jambe', *granatata* 'coup de balai' (*granata* 'balai'), *mazzata* 'coup de massue', *palmata* 'coup du plat de la main', *roccata* 'coup de que-nouille' (*rocca* 'quenouille'), *zampata* 'coup de patte' (*zampa* 'pattte'), *zappata* 'coup de pioche'.

(S)cluțuescu 'donner des coups de pied; fig. refuser' (Dal.), κλοτζῶ 'donner des coup de pied' (Legrand).

(S)cluțuit (Dal.), ngr. κλοτζιστής (Legrand) 'qui donne des coups de pied'.

Colică. S. f. Pl. *colițĭ*. Colique. (Dal.).

ET.: It. *colica*. — ngr. κόλικα (G. Meyer, Ngr. St. IV 36).

Consul. S. m. Pl. *consul'*. Consul. (Dal.).— Mih. *conțu*.

ET.: It. *console*.— ngr. κόνσουλος (G. Meyer, Ngr. St. IV 40), turc. *konsolos*, alb. *kúșulâ*.

Consultu. S. et. Pl. *consulturĭ*. Consultation médicale. (Dal.).

ET.: It. *consulto*.

Contra. 1. Prep. Contre.— 2. Ad. Contraire, opposé; adversaire, ennemi. (Dal.).

ET.: It. *contra* 'contre'. — ngr. κόντρα 1, 2 (G. Meyer, Ngr. St. IV 37).

Cravată. S. f. Pl. *cravati*. Cravate (Dal.).

ET.: It. *cravatta*.—ngr. κραβάτα (G. Meyer, Ngr. St. IV 41).

Credit. S. et. Pl. *crediti*. Crédit.

ET.: It. *credito*.—ngr. κρέδιτον (G. Meyer, St. IV 41), bulg. *kredit*.

Crimă. S. f. Pl. *crimi*. Crime (Dal.), pêché (Pap.B.).

ET.: It. *crime*.

Cucuțăl. S. m. Nom d'une fleur (Dal.).

ET.: Cf. it. *cucuzza* 'artichaut'.— κουκοῦτσα 'artichaut' (G. Meyer, Ngr. St. IV 39), 'chardonnette' (Aravant); dalm. *kakaŭța* 'specie d'erba'.

Cufohiu. Ad. Creux, vide; gâté. (Dal.).

ET.: = ngr. κόφιος, bulg. *kuf*, *kuh* 'creux, vide' <dalm. * *kŭovo* = lat. *cavus*.

Cúfal 'creux' (Dal.), *cufálă* 'creux d'un arbre' (Dal.), ngr. κουφάλα 'creux, cavité' (Legrand), alb. *gofálâ* 'creux d'un arbre', bulg. *kufina*, *kuhina* 'creux, vide, cavité', mr. *cúfumă*, *cúhumă* 'cadavre' (Dal.), alb. *kúfomâ* 'cavité; cadavre', mr. *cufcúlă* 'găoacea care încunjură partea de jos a ghindei, a jirului' (Dal.).

Cufchisescu 'devenir creux; creuser, vider; se gater' (Dal.), ngr. κουφιαίνω 'creuser, vider; se gâter' (Legrand).

Alături cu **kuv(o)*, **guv(o)* a trebuit să existe, în mod normal, în dalmata și formele colaterale, **kŭov*, **gŭov*, **kov*, **gov*. Din **gov* avem mr. *gof* fem. *goafă* 'creux' (Dal.), cf. și *guvă*.

Pentru lat. *á* > dalm. *ŭó*, *ó*, *ú* v. Bartoli, II 329.

Cufetă. S. f. Pl. *cufete* Bombon. (Pap.B.).

ET.: It. *confetto.*=ngr. κουφέτον pl. κουφέτα (Legrand; G. Meyer, Ngr. St. IV 41), alb. *kufét.*

Culoană. S. f. Pl. *culoń.* Colonne, poteau. (Dal.).

ET.: It. *colonna.* — ngr. κολῶνα (Legrand II), alb. *kolonǻ.*

Cumandár. S. m. Général. (Dal.).

ET.: It. *comando* 'commande, ordre, commandement'. — ngr. κουμάντα (G. Meyer, Ngr. St. IV 39), turc. bulg. *komanda,* turc. *komandan, komandar* 'commandant, chef d'une armée'.

Cumbanίă. S. f. Pl. *cumbanii.* Compagnie. (Dal.). — *Cumańă* 'provisions de voyage' (Obed. Dal.), *cumandă* 'économie'.—*Cîmîndîrsescu* 'épargner, faire des économies, procurer.' (Dal.).

ET.: It. *compagnía,* v. it. *compánia, compágnia, compagna* 'compagnie' société'. — ngr. κομπάνια 1 'compagnie', 2. 'office sur un navire' (G. Meyer, Ngr. St. IV 39), κουμπάνια 'vivres, provisions' (Legrand I), turc. *komania* 'provisions d'un navire'.

Pentru înțelesul lui *cumańă* cf. și it. *companatico* 'tout ce que l'on mange avec le pain; mets; viandes'.

Cumbar (Pap. B.), *cumbaru* (Mih.). S. m. Compère. — *Cumbară* s. f. 'commère' (Mih. Pap.B.).— *Cumbar* 'filleul' (Dal.), *cumbară* 'filleule' (Dal.).

ET.: — ngr. κουμπάρος 1. compère, 2. garçon d'honneur ou de la noce, κουμπάρα 1. commère, 2. demoiselle d'honneur (G. Meyer, Ngr. St. IV 39), alb. *kumbare, kumár, komár* 'compère, parrain'.

Cumédie (Mih.), *cumiδíe* (Dal.). S. f. Pl. *cumediĭ, cumiδii.* Comédie.

ET.: It. *commedia.*— ngr. κομέδια, κὸυμέδια (G. Meyer, Ngr. St. IV 39), turc. *komedia,* bulg. *komediĭa.*

Cumisar. S. m. Commissaire de police. (Dal.).

ET.: It. *commessario* 'commissaire'. — ngr. κουμεσάρις, κουμισάριος (G. Meyer, Ngr. St. IV 39), bulg. *kommissar.*

Cundrache (Mih.), *hundrată* (Dal.). S. f. Pl. ?, *hundrăți.* Contrat. — *Cundraccíu,* s. m. pl. *cundracciadzĭ,* 'antrepreneur' (Mih.).

ET.: It. *contratto.* —ngr. κοντρᾶτο (Legrand II), κοντράτον (Legrand I), turc. *kontrato.*— (bulg. *kontrakt).*

Cunetă. S. f. Cuvette. (Pap.B.).

ET.: It. *cunetta.* — ngr. κουνέτο 'sorte de cruche', κονέτο 'sorte de coupe' (G. Meyer, Ngr. St. IV 38, care însă se gândește la it. *corno* 'vaso da bere').

Cunsulată. S. f. Pl. *cunsulati.* Consulat. (Dal.).

ET.: It. *consolato.*—ngr. κονσολᾶτο (Legrand II), bulg. *konsulato.*

Cunțină (Mih.), *cuțínă* (Dal.). S. f. Pl.-*i.* Sorte de jeu de cartes.

ET.: Ven. *concína* (cet. *conțina*).— ngr. κοντσίνα (Pernot, JbRPh IV1 354).

Curagĭu (Mih.), *curaj, curáĭ* (Dal.). S. m. sg. Courage.

ET.: It. *coraggio,* ven. *coragio* (cet. *koráγĭo*).—dalm. *koráĭ,* ngr. κουράγιο (G. Meyer, Ngr. St. IV 40; Per-

not, JbRPh VI 369: «la prononciation *korágo* aurait abouti en grec à κοράτζο ou κουράτζο»), bulg. *kuraž*.

Curδeaŭă. S. f. Pl. *curδeli*. Ruban. (Dal.).

ET.: It. *cordella*, ven. *cordela* 'cordelette, cordon'.—ngr. κορδέλλα 'cordon, ruban' (G. Meyer, Ngr. St. III 32, Legrand), bulg. *kordela* 'ruban', turc. *kordela* 'cordonnet, petit ruban' (G. Meyer, Türk. St. I 48), alb. *korδel'ă* 'sinuosités, détours'.

Curδoni. S. f. Pl. *curδoń*. Cordon. (Dal.).

ET.: It. *cordone*, ven. *cordon* (cet. *korδón*). —ngr. κορδόνι (Legrand II), κουρδούνι (Kretschmer, BZ, X 585), turc. *kurdun* 'chaîne de montre'.

Curδuvane. S. f. sg. Cordouan. (Pap.S.).

ET.: It. *cordovano*. — ngr. κουρδουβάνι, alb. *kurδuván*.

Curγios. Ad. Curieux. (Dal.).

ET.: It. ven. *curioso*.—ngr. κοριόζος (G. Meyer, Ngr. St. IV 38), bulg. *kuriozen*.

Curniţă, *curnízä*. S. f. Pl.-*i*. Corniche. (Dal.).

ET.: It. *cornice*, ven. *cornise*.—ngr. κουρνίτσα 'corniche' κουρμίζα 'adent' (G. Meyer, Ngr. St. IV 40), bulg. *korniza* 'corniche', turc *korniza* 'châssis' (G. Meyer, Türk. St. I 44 greşit din ngr.).

Curtelă. S. f. Grand couteau. (Dal.).

ET.: Ven. *cortela* 'voce antica, che ora dicesi *cortelina* = sorta di coltello alquanto lungo e largo di lama, il cui manico è diviso dalla coda della stessa lama'.—ngr. κουρτέλα 'grand couteau' (Triandaphyllidis, 138), κουτέλα 'couteau de boucher' (G. Meyer, Ngr. St. IV 41, care însă îl derivă din *coltello*); — dalm. *kortĭal, kurtĭal* 'couteau' < ven. *cortelo*.—alb. *kul'tiel* 'couteau' <it. *coltello*.

Custisescu. Vb. intr. Coûter. (Dal.).

ET.: = ngr. κοστίζω (G. Meyer, Ngr. St. IV 38), alb. *kostís, kustói, kustóń* <it. *costare*.

Custumi. S. f. Pl. *custuń*. Costume. (Dal.).

ET.: It. *costume*. — ngr. κοστούμι (Legrand II). — (bulg. *kostĭum* <fr. *costume*).

Cutuvlescu. Vb. refl. A se tăvăli; rouler. (Dal.).

ET.: = ngr. κουτρουβαλίζω 'culbuter, renverser', κουρδουβαλῶ 'faire la culbute, tomber en roulant' (Legrand), κουντροβαλίζω, κουντροβαλῶ, βαλλίζω 'danser' (G. Meyer, Ngr. St. IV 15), κουτρουβάλα, κουρδουβάλα 'culbute; chute en roulant' (Legrand), κουντρουβάλα, κουρδουβάλα 'sorte de danse' (G. Meyer, Ngr. St. IV 15), βαλλίζω 'danser' (G. Meyer, ibid.) <it. *contra* + *ballo, ballare*.—alb. *vaĺe* 'danse' <it. *ballo*.

Cuvertă. S. f. Pl. *cuverte*. 1. Housse. (Pap.B. XVII). — 2. Pl. *cuverţi*. Pont de navire. (Dal.)— *Cîperδă*, s. f. pl. *cîperδi*, 'housse' (Dal.).

ET.: Ven. *coverta*, it. *coperta* 'couverture, housse'.—ngr. κουβέρτα 'couverture' (G. Meyer, Ngr. St. IV 38), 'pont d'un vaisseau' (Legrand II), bulg. *kuverta* 'pont d'un vaisseau', turc. *güverta*, *gügerta* 'couverture'

(G. Meyer, Türk. St. I 77), ngr. κοπέρτα, κουπέρτα (Triandaphyllidis, 26).

Dablonă. S. f. Pl. *dabloni.* Monnaie d'or employée comme médaillon. (Dal.).

ET.: Sp. *doblon* 'pièce d'or valant deux écus de deux piastres (aujourd' hui 26 fr.)'. — fr. *doublon*, it. *doblone.*—bulg. *dublon*, turc. *dublun* (G. Meyer, Türk. St. I 64); — ngr. δόππια (Legrand II)<it *doppia.*

Damageană. S. f. Pl.-*i.* Damejeanne. (Dal.).

ET.: It. *damigiana*, ven. *damegiana.*—ngr. δαμετσάνα, νταμετσάνα (G. Meyer, Ngr. St. IV 25), bulg. *damažana;* turc. *manğana* 'grande cuve d'eau dans un vaisseau' (G. Meyer, Türk. St. I 81: «Unklar»).

Dată[1]. S. f. Pl.? Date. (Mih.).

ET.: It. *data.*—alb. *dat*, bulg. *data.*

Dată[2]. S. f. Épouvante. (Pap.B.)

ET.: Dalm **datta*=it. *dotta.*—alb. *datâ.*

Dávan, *dávun.* S. m. Pl.-*ńi* Taon. (Dal.).

ET.: It. *tafano*, *tabano*, ven. *tavàn.*—ngr. ντάβανος (G. Meyer, Ngr. St. IV 65).

Désper. Ad. Désespéré. (Dal.).

ET.: It. *disperare*, ven. *desperar* 'désespérer'. — alb. *dișproĭ* 'désespérer'.

δγiamándi. S. f. Pl. *δγiamandzĭ.* Diamant. (Dal.).— Pap.B. *ghĭamande*, *ghĭamante*, *γĭamandă*, *γĭamande.*

ET.: It. *diamante.* — ngr. διαμάντι (G. Meyer, Ngr. St. IV 26), alb. *δĭamánt*, *-ndi.*

Dilicat, *ndilicat.* Ad. Délicat (homme), fin (étoffe). (Dal.).

ET.: It. *delicato.*—ngr. ντελικάτος (Pernot, JbRPh. V_I 363).

Dipózit. S. et. Pl. *dipoziti.* Dépôt. (Dal.).

ET.: It. *deposito.* — ngr. δεπόζιτον (G. Meyer, Ngr. St. IV 25), turc. *deposito.*

Dipu (Mih.), *dip* (Dal). Adv. Pas du tout, absolument pas.—Pap.B. 5_{36} *dip di dip.*

ET.: It. *di più* 'de plus, davantage'.—ngr. ντίπου 'encore davantage' (G. Meyer, Ngr. St. IV 66).

Discurdedzu. Vb. Discorder. (Mih).

ET.: It. *discordare.*

Disgustu[1]. S. m. sg. Dégoût. (Mih.).

ET.: It. *disgusto.*

Disgustu[2]. Vb. Dégoûter. (Mih.).

ET.: It. *disgustare.*

Dismilári. Se débaucher. (Dal.).— *Dismîlîrat* 'débauché'. (Dal.).

ET.: Cf. it. *mal francese* 'Syphilis', uomo di *malaffare* 'libertin, débordé'.

Dinal'ă. S. f. Pl. -*i.* Pince de cordonnier. (Dal.).

ET.: It. *tanaglia* 'tenaille, pince'.—ngr. τανάλια (G. Meyer, Ngr. St. IV 88), alb. *danâ* 'tenaille, pince'.

Doagă. S. f. Pl. *dodzĭ.* Couverture de laine. (Pap.B.).—*Dŭagă*, s. f. pl. *dŭodzĭ*, 'grand tapis de laine'. (Dal.).

ET.: It. *tocca*, 'gaze, crêpe', sic. *toccu* 'franche, pièce'. — alb. *tokâ* 'morceau de toile', dalm. *tŭak* 'morceau, pièce'.

Dóminä. S. f. Domino, le jeu de dominos. (Dal.).

ET · It. *domino*.—ngr. δόμινο (Legrand II), turc. *domino*, bulg. *domno*.

Dragumanŭ. S. m. Interprète. (Mih.).

ET.: It. *dragomanno*.— ngr. δραγουμάνος (Triandaphyillidis, 147), alb. *drogoman*, bulg. *dragoman*, turc. *dragman*, *draman* (G. Meyer, Türk. St. I 63).

Drîmbală. S. f. Pl.-*l'*. Scrânciob; escarpolette, balançoire. (Dal.). — *Drîmbîlsescu* 'mă dau în scrânciob; se balancer' (Dal.).

ET.: = ngr. τραμπάλα, δραμπάλα < it. *traballare*, ven. *trambalar* (G. Meyer, Ngr. St. IV 90); alb. *tumbắłâzâ*.

Dúi. S. f. sg. Le deux de trèfle au jeu de cartes. (Dal.).

ET.: It. *due* 'deux'.

Dumată. S. f. Pl. *dumăţi*. Tomate. (Dal.).

ET.: Sp. *tomate* (qui est le méxicain *tomatl*).—ngr. ντομάτα, τομάτα (Legrand II), alb *domatâ*, bulg. *domata*; turc. *tomates*, *domades* provin din forma pl. (G. Meyer, Türk. St. I 29).

Duvalete. S. f. sg. Toilette. (Mih.).

ET.: Fr. *toilette*, it. *tovaletta*.—ngr. ντουαλέττα (Legrand II), ντουαλέττα, ντουβαλέττα (Dieterich, BZ. X 591).

Duzină. S. f. Pl. *duzińĭ*. Douzaine. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *dozzina*. — ngr. ντουζίνα (Thumb), turc. bulg. *duzina*, alb. *duzinâ*.

Dzandză. S. f. Pl. *dzandzĭ*. Harţag; emportement, brusquerie, penchant à la colère.

ET.: = ngr. ζάντσα 'caprice, bizarrerie' (Aravant) < ven. *zanza* (colle *zz* aspre) 'fadaise, baliverne, niaiserie, sornette'. — alb. *čanča* 'sotie; tour' < it *ciancia*.

Fabrică (Pap.B.), *favrică* (Mih. Dal.). S. f. Pl.-*ţĭ*. Fabrique.

ET.: It. *fabbrica*.—ngr. φάμπρικα, φάβρικα (G. Meyer, Ngr. St. IV 94), turc. bulg. *fabrika*.

Falimentu. S. et. Pl.-*i*. Faillite, banqueroute. (Dal.).

ET.: It. *fallimento*. — bulg. *faliment*.

Fală. S. f. Le bassinet d'une arme à feu. (Dal.).

ET.: = turc. *falia* 'lumière d'arme à feu', ~ *deliĭi* 'la lumière ou le trou du bassinet', ngr. φάλα 'lumière du fusil' (Pernot, JbRPh IVI 355) < it. *falla*.

Familie. S. f. Pl.-*i*. Famille. (Mih.).

ET.: It. *famiglia*.— ngr. φαμιλιά, φαμελιά (Legrand), turc. *familia* (G. Meyer, Türk. St. I 39).

Familit (Mih.), φαμιλίτης (Legrand) 'qui a de la famille'.

Fandi. S. m. Pl. *fandzĭ*. Valet au jeu de cartes. (Dal.).

ET.: It. *fante* 'valet'.—ngr. φάντης 'valet', ὁ φάντης τῆς κούπας 'le valet de cœur (cartes)' (G. Meyer, Ngr. St. IV 94).

Fanfaron (Dal.), *fanfaronu* (Mih.). S. m. Pl. *fanfaroń*. Fanfaron.

ET.: Sp. *fanfarron*.—fr. *farfaron*, ven. *fanfaron* («voce pretta francese»).

Fanfarunadă. S. f. Fanfaronnade. (Mih.).

ET.: Sp. *fanfaronnada.* — ven. *fanfaronada* «come i Francesi dicono *fanfaronnade*».

Fanfarunedzu. Vb. Faire des fanfaronnades. (Mih.).

ET.: Fr. *fanfaronner* < *fanfaron.*

Fară. S. f. Pl. *fari.* Tribu, race, famille, origine, parenté. (Mih. Dal.).

ET.: Lomb. *fara* 'petit domaine', langob. *fara* 'famille, race'. — ngr. φάρα (G. Meyer, Ngr. St. IV 94), alb. *farâ.*

Farmazon. S. m. Pl. *farmazoń*, Mauvais, méchant (Dal.), trompeur, séducteur (Pap.B.).

ET.: It. *framassone* 'franc-maçon'. —ngr. φαρμαζόνος 'mauvais, méchant, impie, athée' (G. Meyer, Ngr. St. IV 95).—turc. *farmasun* (G. Meyer, Türk. St. I 86), bulg. *frankmason* 'franc-maçon'.

Fașanó. S. m. Pl. *fașanádzĭ.* Faisan. (Dal.).

ET.: Ven. *fasan*, it. *fagiano.*—ngr. φασιανός (Legrand), alb. *fasándue.*

Favricantu. S. m. Pl. *favricanțĭ.* Fabricant. (Mih. Dal.).

ET.: It. *fabricante.*— bulg. *fabrikant.*

Favricu. Vb. Fabriquer. (Mih.).

ET.: It. *fabricare.*

Făsul'ŭ. (Pap.B.), *fîsul'ŭ* (Dal.). S. et Pl.-*i.* Haricot. — Dal. și *fîsul'ă*, s. f. pl.-*i.*

ET.: Dalm. *fasul* pl. *fasuli.*—ngr. φασούλι, turc. *fasulia*, srb.-cr. *fasul'*, *pasul'*, alb. *fasul'*, bulg. *fasúl* (Jahresb. Leipzig, XV 103).

Festă. S. f. Pl. *festi.* Jour de fête. (Dal.).

ET.: It. *festa.* — ngr. φέστα (G. Meyer, Ngr. St. IV 95), alb. *festâ.*

Fhĭong. S. et Pl. *fhĭongurĭ.* Bouffette, rosette.

ET.: It. *fiocco* 'flocon, touffe, houppe'.—ngr. φιόγκο 'nœud coulant, cravate' (Dieterich, BZ. X 595).

Fiγură. S. f. Pl. *fiγuri.* Figure; fig. impression. (Dal.).

ET.: It. *figura.*—ngr. φιγοῦρα (G. Meyer, Ngr. St. IV 96), alb. *figurâ.*

Fin. Ad. Fin, délicat. (Dal.).

ET.: It *fino.*—ngr. φίνος (G. Meyer, Ngr. St. IV 96), turc. *fino* (G. Meyer, Türk. St. I 39).

Firmă. S. f. Pl. *firmi.* Firme (Dal).

ET.: It. *firma.*—bulg. *firma.*

Fit. Ad. Quitte. (Dal.).

ET.: Fr. *quitte.*—bulg. *kvit*, turc. *fit.*

Filcetă. S. f. Pl. *fîlceti.* Sorte de couteau de cordonnier. (Dal.).

ET.: It. *falcetta* 'serpette'. — ngr. φαλτσέτα, φαρτσέτα 'serpette' (G. Meyer, Ngr. St. IV 95).

Fîrbilă. S. m. Pl. *fîrbîladzĭ.* Falbala. (Dal.).

ET.: It. *falbalà.*—ngr. φαλμπαλᾶς, φαρμπαλᾶς (G. Meyer, Ngr. St. IV 94), bulg. *farbala.*

Flanelă. (Mih.), *fanelă* (Mih. Dal.). S. f. Pl.-*i.* Flanelle.

ET.: It. *flanella*, ven. *fanela.* — ngr. φλανέλα, φανέλα (G. Meyer, Ngr. St. IV 96), turc. bulg. *fanela*, alb. *fanelâ.*

Flaută. S. f. Pl. *flauti.* Flûte. (Dal.).

ET.: It. *flauto.*—bulg. *flauta*, ngr. φλάουτο (Pernot, JbRPh IV_{I} 355), turc. *filaota* (G. Meyer, Türk. St. I 61),

Flurie. S. f. Pl. *flurii*. Galbăn de aur; sequin, ducat.

ET.: = ngr. φλουρί, φλορί < v. it. *florino*, it. *fiorino* (G. Meyer, Ngr. St. IV 97), megl. *furlînă*, bulg. *florin*, turc. *fîluri*, *fîlurin* (G. Meyer, Türk. St. I 64).

Focă. S. f. Pl. *fochi*. Érésipèle, érysipèle. (Mih. Dal.). — *Fócurĭ* s.f.pl. 'fierbinţeală; chaleur' (Dal.).

ET.: It. *fuoco* 'feu', ven. *fogo* 'fiamma salsa, specie di malore o di riscaldamento che esce alla cute'.—ngr. φόκος, φόκο 'feu', φόκιο 'eine Art Krankheit, bei der das Gesicht aufschwillt', wohl 'Rotlauf' (érésipèle) (G. Meyer, Ngr. St. IV 97, şi nota).

Fora. Adv. 1. Clairement, ouvertement, franchement.—2. *Feaţi* ~ 'se fondre sur qn.' (Dal. Pap.B.).

ET.: Ven. *fora* 'dehors', *far fora qualcun* 'tuer qn.' — ngr. φορά (Legrand), φόρα (Aravant.) 'fois; cours, mouvement, assaut', turc. *fora* 'Commandoruf zum Öffnen der Segel' (G. Meyer, Türk. St. I 76).

Forţă. S. f. Pl. *forţi*. Force. (Mih. Dal.).

ET.: It. *forza*. — ngr. φόρτσα (G. Meyer, Ngr. St. IV 97), alb. *forţâ*.

Frangu. S. m. Pl. *franghi*, *frandzi*. Franc. (Mih.).

ET.: Fr. *franc*, it. *franco*. — ngr. φράγκο (Kretschmer, BZ. VII 405), alb. turc. bulg. *frank*.

Freşcu. Ad. Fem. *freşcă*. Frais, fraîche. (Dal.).

ET.: It. *fresco*. — ngr. φρέσκος (G. Meyer, Ngr. St. IV 99), alb. *fresk*, *freşk*.

Frînţească. Ad. fem.: *Auă* ~. Groseille. (Mih.).

ET.: It. *francese*, *franzese*, *francioso* 'français', of. şi mr. *frangostáfilă* idem (Panţu, de unde?)=ngr. φραγκοστάφυλον < it. *franco* 'français, + ngr. σταφύλι 'raisin'.

Fruttu. S. m. sg. Fruit. (Pap. S.).

ET.: It. *frutto* pl. *frutta*. — ngr. φροῦττα (Legrand), φροῦτα (G. Meyer, Ngr. St. IV 99) 'dessert', alb. *frut* 'fruit'.

Fundedzu. Vb. tr. Fonder. (Mih.).

ET.: It. *fondare*, cf. şi *afondut*.

Furţedzu. Vb. tr. Forcer, contraindre. (Mih.).

ET.: It. *forzare*.

Galantu. Ad. Galant, bien habillé (Mih.).

ET.: It. *galante*. — ngr. γαλάντος 'plein de goût, bien habillé, joli' (Triandaphyllidis, 140).

Galantomu. Ad. Fem. *galantomă*. Darnic; large, libéral, qui a la main ouverte. (Mih.).

ET.: Ven. *galantomo*, it. *galantuomo* 'galant homme'.

Gaz. S. et. Pl. *gazuri*. 1. Gaz, pétrole. (Mih. Dal. Pap.B.). — 2. Opaiţ care luminează cu gaz; sorte de lampion à pétrole. (Pap.B.).

ET.: It. *gas*, fr. *gaz*.—turc. *γaz*, bulg. *gaz*.

Gazónă. S. f. Pl. *gazoni*. Un fel de ghiaţă sau zăpadă ce se prinde iarna de ramurile arborilor, chiciură. (Dal.).

ET.: Cf. fr. *gaze*, ngr. γάζα (Pernot, JbRPh IVI 353), γαζί (G. Meyer, Ngr. St. IV 21).

Găbunu. S. et. Pl. *găbuni.* Manteau. (Mih.).

ET.: Cf. it. *cappa* 'manteau'.

Gărnetă. S. f. Instrument musical à vent. (Mih.).

ET.: It. *cornetta.*

Găzetă. S. f. Pl. *găzete.* Petite monnaie de cuivre. (Pap.B.).

— *Gazetă* 'journal, gazette' (Mih. Dal.).

ET.: Ven. *gazeta* 1. monnaie de deux soldi, 2. gazette (qu'on achetait pour cette monnaie). — ngr. γαζέτα 1, 2 (G. Meyer, Ngr. St. IV 21), turc. *γazeta* 1, bulg. *gazeta* 1; alb. *gadzéta* < it. *gazzetta.*

Găzitaru (Mih.) bulg. *gazetar* 'gazetier, journaliste'.

Geandar (Dal.), *gindaru* (Mih.), *gindarmăŭ* (Mih.). S. m. Gendarme.

ET.: It. *gendarme.*—alb. *ǧandarmâ*, srb. *žandar*, turc. *ǧandarma, žandarma.*

Ghĭanicеru, *ĭaniţaru.* S. m. Janissaire. (Mih.).—Dal. *γĭaniţar* 'méchant, tapageur'.

ET.: It. *giannizzero* = turc. *ženičeri.*—alb. *ǧaničer*, ngr. γιανίτσαρης.

Gilatină. S. f. Gélatine. (Mih.).

ET.: It. *gelatina.*

Gilatinosu. Ad. Gélatineux. (Mih.).

ET.: It. *gelatinoso.*

Gindărmărie. S. f. Gendarmerie. (Mih.).

ET.: *Gendarmaria.*

Gĭoc. S. et. Pl. *gĭocurĭ.* Manteau de laine. (Dal.).

ET.: = alb. *ǧokâ* idem, *ǧak* 'gilet' < it. *giaco* 'cotte de mailles', cal. *giaccu* 'sottoveste', fr. *jaque.*

Gĭusta. Adv. justement, précisément. (Dal.).

ET.: It. *giusto.*

Gofi. S. f. Pl. *gohĭ.* Pantoufle. (Dal.).

ET.: = ngr. γόβα, γοῦβα 'pantoufle', puse de G. Meyer, Ngr. St. IV 23, în legătură cu σγουμπός = it. *gobbo* 'bossu'.

Grad. S. et. Pl. *gradi.* Grade, thermomètre. (Dal.).

ET.: It. *grado* 'degré, grade'.

Grébena. S. f. Nom d'un village macédo-roumain.

ET.: Ven. *grèbano* întreb. mai ales la pl. *grèbani* 'luoghi alpestri e sassosi'.—ngr. γρέμπανος (G. Meyer, Ngr. St. II 25), γρέμπανο (Aravant.) 'lieu escarpé, précipice', γρέμπενα 'précicipices' (G. Meyer, ibid.), cu schimbarea lui *a* în *e* subt influenţa bulg. srb. *greben* 'peigne, crête des gallinacées, crête de montagne'.

Grebano = it. *greppo*, v. *arepit.*

Gros (Pap. B.), *γros* (Dal. Pap. B.). S. m. Pl. *groşĭ*, *γroşĭ.* Piastre, monnaie turque ayant la valeur de vingt centimes.

ET.: It. *grosso.*—ngr. γρόσσο, γρόσσι (G. Meyer, Ngr. St. IV 25), alb. srb. bulg. *groş*, turc. *γuruş*, *kuruş.*

Grup. S. et. Pl. *grupurĭ.* Group d'argent. (Dal.).

ET.: Engl. *groop.* — fr. *group*, it. *gruppo;* ngr. γροῦπος (G. Meyer, Ngr. St. IV 25), bulg. *grup.*

Gúdur. Vb. refl. Se réjouir, en parl. du chien. (Mih.).

ET.: Dalm. *godúr* 'se réjouir', cf. alb. *gudér* 'se rejouir', ngr. τὰ γόδερε

'plaisir, joie' < it. *godere* (G. Meyer, Alb. Wört. şi Ngr. St. IV 24).

Guneală. S. f. sg. Sarică; manteau d'hiver à longs poils. (Dal.).

ET.: Dalm. **gunialla*, cf. forma pl. *guńele* (scris *gugnelle*, Bartoli II 270), it *gonella*.—ngr. γουνέλλα (G. Meyer, Ngr. St. III 20).

Guvă. S. f. Pl. *guvi*. 1. Trou. (Pap. S. Obed. Mih. Dal. Pap.B.). — 2. Antre, caverne. (Dal.).

ET.: = ngr. γοῦβα, γκοῦβα (G. Meyer, Ngr. St. IV 24), alb. *guvâ* 'creux cavité' < dalm. **guva* = lat. *cava*, **gava*, cf. şi *cufchĭu*.

Guvice, 'petit trou' (Pap.B.), *guvîleaci* 'anus' (Dal.), ngr. γουβίτσα 'trou, creux' (Legrand).

γaloni. S. f. Pl. *γaloń*. Bouteille de deux ocas et demi. (Dal.).

ET.: Engl. *gallon* 'mesure de capacité pour les liquides, contenant environ quatre litres et demi'. — fr. *gallon*, it. *gallone*.—ngr. γαλόνι 'ein Ölmass' (G. Meyer, Ngr. St. IV 21.)

γistere. S. Vestiaire. (Mih.).

ET.: It. *vestiario*.

γizmu (Pap.S.), *aγizmu* (Dal.), *(a)-γidzmu* (Pap. B.). Vb. tr. Vendanger. —*Aγidzmare* (Pap. B.), *(a)γidzmăcĭune* (Pap.B.), *aγizmîcĭuni* (Dal.) 'vendange', *(a) γidzmăcĭune (le)* (Pap. B.), *γismăcĭunĭ*, *ghismăcĭunĭ* (Mih.) 'le mois de Septembre'.

ET.: Dalm. *vedmuár* 'vendanger'. — ngr. βεντέμα 'vendange', βεντεμίζω 'vendanger' < ven. *vendema* = it. *vendemmia* (G. Meyer, Ngr. St. IV 17). Pentru γ < *v* cf. *γistere* < *vestiario*, *γilă*, *ghite* < *vite* = it. *vite*.

γriv. Ad. Blanc tâcheté de noir, gris, en parl. des animaux. — *γrivînúş* 'tirant sur le gris' (Dal.).—*Gărvel'ŭ*, *gărăvel'ŭ*, s. m., 'merle mâle' (Pap. B.).—*Grivel'ŭ* 'étourneau' (Dal.).

ET.: Roman. *griv-*, cf. fr. *grive* 'oiseau du genre merle dont le plumage este mêlé de blanc et de brun (Hatzfeld), de gris et de blanc (Larousse)', rom. sturz, *grivelé* 'tacheté, mêlé de gris et de blanc'. — Graurul este «vânăt-negricios sau negru presărat cu picături albe» (Dal.). — ngr. γρίβος 'blanc, gris' (G. Meyer, Ngr. St. II 81—82), bulg. *griv* 'de couleur grise rayée de bleu', *griveak* 'palombe ramier', *grivook* 'qui a l'œil bleu rayée'.

Harenghĭă. S. f. Pl. *harenghi*. Hareng (poisson). (Dal.).

ET.: Fr. *hareng*, ven. *renga*, dalm. *reng*, it. *aringa*.—ngr. χαρίγγα (Legrand), ἀρίγγα (G. Meyer, Ngr. St. IV 13), ῥέγγα (Pernot, JbRPh IV1 353), bulg. *harenga*, turc. *ringa* (G. Meyer, Türk. St. I 25).

Has. S. m. Pl. *haşĭ*. As aux cartes. (Dal.).

ET.: It. *asso*.—ngr. ἄσο (G. Meyer, Ngr. St. IV 14), bulg. *aso*, alb. *as*.

Intiresu. (Mih.), *ndires* (Dal.), *intirisu* (Mih.). S. et. Pl. *intiresĭ* (Mih.), *ndiresurĭ* (Dal.). Intérêt.

ET.: It. *interesse*. — ngr. ἰντερέσον (G. Meyer, Ngr. St. IV 28), alb. *nderes*, bulg. *interes*.

Intirisantu. Ad. Intéressant. (Mih.).

ET.: It. *interessante*.

Intirisedzu (Mih.), *ndirisedzu* (Dal.) Vb. refl. S'intéresser.

ET.: It. *interessare*.

Intirisatu (Mih.), *ndirisat* (Dal.). Ad. Intéressé, personne intéressée.

ET.: It. *interessato*. — ngr. ντερεσσᾶτος (G. Meyer, Ngr. St. IV 28), bulg. *interesant*.

Intrată, (Pap.B.), *indrată*. S. f. Entrée.

ET.: It. *entrata*, ven. *intrada*. — ngr. ἰντράδα (G. Meyer, Ngr. St. IV 28).

Intrigă. S. f. Pl. *intridzĭ*. Intrigue. (Mih.).

ET.: It. *intriga*.— bulg. *intriga*.

Jachetă. S. f. Pl. *jacheti*. Jaquette. (Dal.).

ET.: Fr. *jaquette*, it. *giacchetta*. — bulg. *žaketa*, ngr. ζακέτα (Legrand II), turc. *čaket* (G. Meyer, Türk. St. I 52). — ngr. ζάκα 'habillement d'homme, court et serré'<fr. *jaque* (G. Meyer, Ngr. St. IV 27).

Lamarină. S. f. Pl. *lamarini*. Ferblanc. (Dal.).

ET.: Ven. *lamarin*.

Lampă (Pap. B.), *lambă* (Mih. Dal.). S. f. Pl. *lănghi* (Dal.). Lampe.

ET.: It. *lampa*.— ngr. λάμπα (G. Meyer, Ngr. St. IV 42), turc. bulg. *lampa*.

Lambagiŭ (Mih.), *lambagí* pl. *lambagĭadzĭ* (Dal.), turc. *lampağî* 'lampiste'.

Landoni. S. f. Pl. *landoń*. Landau.

ET.: Fr. *landau*.— it. *landò*, ven. *landò* («francesismo»). — turc. bulg. *lando*.

Largu. Adv. Au loin. (Dal. Pap. B.).

ET.: It. *largo*.—dalm. *alla lŭarga*, *ala· lŭorga*, ngr. (ἀ)λάργα, ἀλάργο (G. Meyer, Ngr. St. IV 43), ἀλάργου (Pernot, JbRPh VI 366), turc. *alarga*, *alarγa* 'au large, en haute mer; loin du bord' > it. *al larga*.

Lavernă. S. f. Pl. *laverni*. Instrument musical. (Dal.).

ET.: Probabil italian.

Lămbicu (Mih.), *lîmbic* (Dal.). S. et. Pl. *lămbiţĭ* (Mih.), *lîmbicurĭ* (Dal.). Alambic.

ET.: It. *lambicco*.— ngr. λαμπίκος (G. Meyer, Ngr. St. IV 42), bulg. *lambik*.

Lătinu, **-ă.** S. Catholique. (Mih.). — *Lătinescu,-ească* adj. (Mih.).

ET.: It. *latino*. — alb. *l'atin* 'catholique' < *latinus*; srb. *latin* 'catholique'.

Lesta. Adv. Gata; prêt. (Dal.).

ET.: It. *alla lesta*. — ngr. ἀλέστα: στέκω ou εἶμαι ἀλέστα 'être prêt' (G. Meyer, Ngr. St. IV 8).—(λέστα, ἀλέστα 'habilement, adroitement', λέστος 'habile, agile' < it. *lesto*, G. Meyer, Ngr. St. IV 44).

Limatură. S. f. Pilitură; limaille. (Mih.).— *Limîδură*, s. f. pl.-*ĭ*, 'meliţă; moulin' (Dal.).

ET.: It. *limatura*, ven. *limadura*, 'limaille'.

Limă. S. f. Pl. *limi*. Pilă; lime. (Mih. Dal.).

ET.: It. *lima*.— ngr. λίμα (G. Meyer, Ngr. St. IV 45), alb. *l'imâ*.

Limonă (Dal.), *limone* (Mih.), *limońă* (Dal.). S. f. Pl. *limoń*. Citron, limon. — *Limonu*, s. m. pl. *limoń*, 'citronnier' (Mih.).

ET.: Ven. *limòn* 'citron'. — ngr. λεμόνι, λειμώνιον 'citron' (G. Meyer,

Ngr. St. IV 44), turc. *limon*, alb. *l'imon* 'citron', bulg. *limon* 'citron, citronnier', turc. *limon aγağî* 'citronnier'.

Limuńeu (Dal.), λεμονιά (G. Meyer, ibid.) 'citronnier'.

Limunîş (Dal.), λεμονύς (Legrand) 'qui est de couleur de citron'.

Limungî pl. *limungĭadzĭ* (Dal.). turc. *limonadağî* 'limonadier'.

Limunaδă. S. f. Limonade. (Mih. Dal.).

ET.: Ven. *limonada*.— ngr. λεμονάδα (G. Meyer, Ngr. St. IV 44), turc. bulg. *limonada*.

Liră. S. f. Pl. *lire, liri*. (Mih. Dal. Pap. B.). Livre d'or valant 22.75 frs.— Mih. şi *rilă*.

ET.: It. *lira*. — ngr. λίρα (Pernot, JbRPh IV_I 354), turc. bulg. *lira*.

Pindólíră 'pièce de cinq livres' (Pap.B.)<ngr. πέντε 'cinq'+*liră*.

Lisivă (Mih.), *alisivă* (Pap.B.), *alsivă* (Dal.). S. f. sg. Lessive.

ET.: It. *lisciva*, com. *lisiva*, Parma, Reggio, Piacenza, Pavia, Mirandola *alsia*, Romagna *alseĭa*, Bologna *alsi*, ven. *líssia, lissía*.—ngr. ἀλισίβα, ἀλσίβα (G. Meyer, Ngr. St. IV 8), alb. *al'sivâ*, *al'âsivâ*, bulg. *leşiĭa*.

Longĭă. S. f. Pl. *longi*. Tapage. (Dal.).

ET.: It. *loggia*, ven. *logia*, *loza* 'loge, terrasse, balcon, galerie'.— ngr. λότζα 'halle', λότζια, λόντζια 'chambre, lieu de réunion' (G. Meyer, Ngr. St. IV 45), turc. *loğa* 'lieu ou chambre de réunion des artisans', srb. *lonğa* 'terrasse'.

Lorδu. S. m. Pl. *lordzi*. Lord; fig. personne bien mise. (Dal.).

ET.: Engl. *lord*.—it. *lordo*.—ngr. λόρδος (Legrand II), bulg. *lord*.

Lot. S. et. Pl. *loturi*. Lot. (Dal.).— Mih. *lotă*.

ET.: Ven. *loto*. — ngr. λότο (G. Meyer, Ngr. St. IV 45), alb. *loto*, *lotâ*.

Lotariă. (Dal.), *lutărie* (Mih.). S. f. Pl. *lotarii* (Dal.). Loterie.

ET.: Ven. *lotaria*. — ngr. λοταρία (G. Meyer, Ngr. St. IV 45), turc. bulg. *lotariĭa*.

Lucantă. S. f. Auberge. (Dal.).

ET.: It. *locanda*. — ngr. λοκάντα, λουκάντα (G. Meyer, Ngr. St. IV 45), alb. *lokandâ*, turc. *lokanda*, *lokanta*, bulg. *lokanta*.

Lucantagi (Dal.), turc. *lokantağî*, alb. *lokantaği*, bulg. *lokantağiĭa*.

Lumache (Obed. Mih.), *lumachĭă* (Dal.), *alumachĭă* (Dal. Pap.B), *almachĭă* (Dal.). S. f. Pl. *lumăchĭ*. Branche, rameau.

ET.:=ngr. λουμάκια 'branches, rameaux' (Aravant.), alb. *l'umake* 'végétation, germination' <dalm. *rŭoma* 'branche, rameau'.

Lustrińă. S. f. Pl. *-i*. Souliers vernies. (Dal.).

ET.: Ven. *lustrini*.—ngr. λουστρίνα (Pernot, JbRPh IV_I 354), bulg. *lustrini* s. f. pl., alb. *kondurâ lustri*, *łustrinâ*.

Lustru. S et. Pl. *lustrurĭ*. Lustre. (Dal.).

ET.: It. *lustro*.—ngr. λοῦστρον (G. Meyer, Ngr. St. IV 46), bulg. *lustro* 'lustre', turc. *lustro* 'cirage'.

Luxu. S. m. g. Luxe. (Dal.).

ET.: Fr. *luxe*, it *lusso*.—bulg. *luks*.

Ma. Conj. 1. Mais.—2. Si. (Obed. Mih. Dal. Pap.B.). — Pap.B. și *mea*.

ET.: It. *ma*.—ngr. *μά* (G. Meyer, Ngr. St. IV 46), alb. *ma*.

Macă 'si, en cas que' (Mih. Dal.) <*ma* + *că*.

Macaroñi. S. f. Pl. Macaroni. (Dal.).

ET.: Fr. ven. *macaroni*. — ngr. *μακαρόνια* (G. Meyer, Ngr. St. IV 47), *μακαρούνια* (Kretschmer, BZ,X585), bulg. *makaroni* s. m. pl., alb. *makaron*, turc. *makarona*.

Mâchină. S. f. Pl. *machini*. Machine. (Dal.).—Mih. *máhină*.

ET.: It. *macchina*.—alb. *makinâ*, turc. *makina*.

Machinedzu. Vb. tr. Travailler à la machine. (Mih.).

ET.: It. *macchinare*.

Madamă. S. f. Pl. *madami*. Femme habillée à l'européenne. (Dal.).

ET.: It. *madama*.—turc. *madama*.

Mandisă. S. f. Poids. (Aista διδahie alu aγĭu Antonĭu, V_1, în Jahresb. Leipzig, I).

ET.: Ducange *mantissa* 'auctorium, superpondium' (A. Philippide, Un Specialist român la Lipsca, Iași 1910, p. 18).

Mandolină. S. f. Pl. *-i*. Mandoline. (Dal.).

ET.: It. *mandolina*.—bulg. *mandolina*.

Manelă. S. f. Pl. *maneli*. Lemn de care se atârnă cântarul la cântărire. (Dal.).

ET.: Ven. *manoela* 'manivelle, levier'.—ngr. *μανέλα* 'levier' (G. Meyer, Ngr. St. IV 48), turc. *manela* (G. Meyer, Türk. St. I 48).

Mantilă. S. f. Mantelet. (Mih.).

ET.: It. *mantiglia*.

Marcă. S. f. Pl. *mărți*. Marque, étiquette. (Dal.).

ET.: It. *marca*. — ngr. *μάρκα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 50), bulg. *marka*.

Martină. S. f. Pl. *martini*. Fusil Martini. (Mih. Dal.).

ET.: Ven. *Martina* 'spada, forse dall'originario Marte'.

Mască. S. f. Pl. *măști*. Masque. (Mih.).

ET.: Fr. *masque* (it. *maschera*, ven. *màscara*).

Masclu. S. m. Mâle. (Mih.).

ET.: It. *mascolo*.

Mărghescu. Vb. tr. Tacheter, souiller. (Mih.).

ET.: It. *macchiare* 'tacheter, souiller', *macchia* 'tache, souillure'.

Măroĭŭ. S. m. Chat. (Mih.).

ET.: = megl. *măroĭŭ* < roman. *mar-*, cf. fr. dial. *mara*, *maro*, *marou* 'matou' (Sainéan, Le Chat, 17).

Mbănedzu. Vb. refl. Se baigner. (Dal.).

ET.: It. *bagnare*.

Medalĭoni. S. f. Pl. *medalĭoñ*. Médaillon. (Dal.).

ET.: It. *medaglione*.—bulg. *medalion*.

Mendă. S. f. Pl. *mendi*. Menthe, plante et boisson préparée de cette plante. (Dal.).

ET.: It *menta* 'menthe'. — ngr. *μέντα* (G. Meyer, Ngr. St. IV. 51), alb. *mentâ*, *mâñdârâ*, bulg. *menta*.

Mengă. S. f. Attention. (Dal.).

ET.: Cf. it. *mente* 'entendement, mémoire'.—ngr. μέντη 'attention' (G. Meyer, Ngr. St. IV 51).

Merdu. S. m. Pl. *merdzĭ.* Excréments. (Mih.).—Dal. *merδu*, s. m. pl. *merdzi.*

ET.: It. ven. *merda* 'merde'.

Metru. S. et. Pl. *metri.* 1. Mètre.—2. Mesure. (Dal.).

ET.: It. *metro* 'mètre'.—ngr. μέτρον 'mesure, mètre, modération' (Legrand), alb. *metr* 'mesure', turc. *metro* 'mètre'.

Milancolicu, *milanconicu.* Ad. Mélancolique (Mih.).

ET.: It. *melancolico*, *melanconico.*

Milancolie, *milancunie.* S. f. Mélancolie. (Mih.).

ET.: It. *melancolia*, *melanconia.*

Miliunaru. S. m. Millionnaire. (Mih.)

ET.: It. *milionario.*—Pap. B. *miliunistru.*

Miliune (Mih.), *miliună* (Dal. Pap. B.). S. f. Pl. *miliuń* (Mih.), *miliuńi* (Dal. Pap.B.). Million.

ET.: It. *milione.* — ngr. μιλλιούνι, μιλλιώνιον (Legrand), turc. *milĭon*, bulg. *milion.*

Minţă. S. f. Pl. *minţi.* Galben austriac; sequin ducat. — Mih. *minţă* sg. şi pl.

ET.: Ven. **minza*=germ. *Münze*, cf. *sfanţicu.*

Minută. S. f. Pl. *minute* (Mih.), *minuţĭ* (Dal.). Minute.

ET.: It. *minuta.* — bulg. *minuta*, ngr. μινοῦτο (Legrand II).

Minutar 'aiguille d'une montre' (Mih.).

Mişină. S. f. Machine. (Mih.).

ET.: * *mîşină* < fr. *machine.*

Mitane. S. f. Pl. *mităń.* Mitaine (Mih.).

ET.: Ducange *mitana.*

Mizură. S. f. Pl. *mizuri.* Mesure (dans le langage des cordonniers et des tailleurs). (Dal.).

ET.: It. *misura.* — ngr. μουζοῦρι 'mesure pour les céréales' (G. Meyer, Ngr. St. IV 54), μουντζοῦρι 'mesure pour les céréales ayant une capacité de vingt ocas' (Aravant.), turc. *müzur* 'mesure' (G. Meyer, Türk. St. I 65).

Milifrandză. S. f. Écoulement, blénnorrhagie. (Dal.).

ET.:=ngr. μαλαφράντζα (G. Meyer, Ngr. St. IV 47), alb. *malafrenţâ* 'Syphilis'=it. *mal francese.*

Mînichetă. S. f. Pl. *mînicheţĭ.* Manchette. (Dal.).

ET.: It. *manichetta.*

Modă (Mih.), *moδă* (Mih. Dal.). S. f. Pl. *mode*, *moδi.* Mode.

ET.: It. *moda.* — ngr. μόδα (G. Meyer, Ngr. St. IV 52), turc, bulg. *moda.*

Mol. S. et. Pl. *molurĭ.* Môle. (Dal.).

ET.: It. *molo.*—ngr. μόλος (G. Meyer, Ngr. St. IV 53), bulg. *mola.*

Momilă. S. f. Pl. *momili.* Meuble. (Dal.).

ET.: It. *mobila.*—ngr. μόμπιλα (G. Meyer, Ngr. IV 53), bulg. *mobili* s. f. pl.

Moroză. S. f. Pl. *morozi.* Concubine. (Dal.).

ET.: It. *amorosa.*—dalm. *morauza*, ngr. ἀμουρόυζα (G. Meyer, Ngr. St. IV 10).

Mostră. S. f. Pl. *mostri.* Échantillon. (Mih. Dal. Pap.B.).

ET.: It. *mostra.*— ngr. μόστρα (G. Meyer, Ngr. St. IV 54), turc. bulg. *mostra,* alb. *mostrâ.*

Mostru. S. m. Monstre (Mih. Pap. B.).—Dal. *mostră.*

ET.: It. *mostro.* — ngr. μόστρο (G. Meyer, Ngr. St. IV 54).

Muδistră. S. f. Pl. *muδistri.* Modiste. (Dal.).

ET.: It. *modista.* — ngr. μοδίστρα (Legrand II), bulg. *modistka.*

Muhlă. S. f. Moisi, moisissure. (Mih. Dal.).

ET.:=ngr. μοῦχλα (G. Meyer, Ngr. St. IV 56), bulg. *muhla, muhol* < it. * *muffola=muffa* 'moisissure', *muffo* 'moisi'.

Muhlidzăscu (Mih. Dal.), ngr. μουχλιάζω (G. Meyer, Ngr. St. ibid.), alb. *muhulóń*, bulg. *muhleasvam* 'se moisir'.

Múhlid (Mih.) 'moisi'.

Multu. Adv. Sert à former le superlatif, très.

Om *multu avut.* Pap.B. — [Fur] *multu gĭon.* Pap.B. 23_5. — Avea ună aγińă *multu bună.* Pap.B. — [Mul'are] *multu anapudă.* Pap.B. 21.—Ună boaţe *multu jil oasă.* Pap.B. 24_{26}.—*Multu ghini*, Dal. Pap.B. 98.

ET.: Cuvântul rom. *mult* întrebuinţat cu înţeles italian, cf. it. *molto bene* 'très bien', *molto bello* 'très beau'.

Munedă (Mih.), *muneδă* (Dal.). S. f. Pl. *munede, munedzî.* Monnaie, argent.

ET.: Ven. *moneda* — it. *moneta.* — ngr. μονέδα 'monnaie, argent' (G. Meyer, Ngr. St. IV 53), alb. *monedâ*, bulg. *moneta*, 'monnaie'.

Mur. S. et. Pl. *mururĭ* Mur. (Mih. Dal.).

ET.: It. *muro.*—alb. *mur.*

Murişti 'ruines' (Mih.).

Mútus. Interj. Silence, motus!

ET.: cf. fr. *motus.*

Muţu. S. m. Museau, groin. (Mih.). Dal. Pap.B. *muţă*, s. f. pl. *muţi.*

ET.:—ngr. μούτσουνον, μούτσινα n. pl. 'visage', μουσούδα 'museau, groin' (G. Meyer, Ngr. St. IV 55), bulg. *muţuna* 'museau, mufle' < it. *muso* 'museau ; visage'.

Mmbuţ (Pap.B.), *m b u ţ u* (Mih.), *ambuţ* (Dal.) 'a împunge cu coarnele', *mbuţlu* s. m. sg. art. 'atacul cu coarnele' (Mih.).

Muzioantu (Mih.), *muzicandu* (Dal.). S. m. Pl. *muzicanţi, muzicandzi.* Musicien.

ET.: It. *musicante.*—ngr. μουζικάντες (Legrand II), bulg. *muzikant.*

Muzică. S. f. Pl. *muziţĭ.* Musique. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *musica.*—turc. bulg. *muzika*, alb. *muzík*, *músikâ.*

Nalbă. S. f. Mauve. (Mih.).

ET.: Ven. *nalba.* — dalm. *nulba.* —megl. *nalbă.*

Nană. S. f. Pl. *nani.* Berceau. (Dal.).—*A face náni* 'faire dodo'. (Mih. Dal.).

ET.: It. *nanna*, ven. *nana, nanìo* 'dodo', *far la nana* 'faire dodo'. — ngr. ναννά, νανní 'dodo' (Legrand), bulg. *neankam, nunkam* 'faire dodo' —alb. *ninul'â* 'berceau', ngr. νινί

'bébé' (G. Meyer, Ngr. St. IV 65) <it. *ninnare* 'endormir, bercer', *ninna* 'bercement, dodo', sard. *ninna*, port. *ninha* 'berceau', ven. *nin*, *ninin* 'petit enfant', gen. *ninna* 'enfant'.

Napulione (Pap.B.), *napulioni* (Dal.). S. f. Pl. *napulioń*. Napoléon, pièce d'or de vingt francs.

ET.: Fr. *napoléon*.—it. *napoleone*. —ngr. ναπολεόνι (Legrand II), bulg. *napoleon*.

Forma *polă*, s. f. pl. *pole* (Mih.), este o scurtare.

Nerață. S. f. Orange amère. (Pap.B.).

ET.: Ven. *naranza*.—ngr. νεράντζα (Pernot, JbRPh IV_I 355).

Ngĭur, ìngĭur. Vb. fr. Injurier. (Mih.).—*Ngĭurătură* 'juron' (Mih.).

ET.: It. *ingiuriare* 'injurier, outrager, bafouer'.

Ngrînă (Dal.), *ngrîńe*, *îngrîńe* (Pap. B.), *ngărńă* (Mih.). S. f. Pl. *-ń* Dispute, querelle, murmure, discorde.

ET.:=ngr. γρίνα, γρίνια (G. Meyer, Ngr. St. IV 24-25), γρῆνα, γρύνα (Legrand) 'dispute, murmure', alb. *grińă* 'colère' <it. *digrignare*, com. berg. *grignà* 'grincer des dents', retor. *grigna* 'grimace', cal. *grigna* 'il parlare aspro, adirato'.

Ngrîńescu, *ngîrńescu* (Dal.), *ngărńescu* (Mih.) 'disputer, gronder, murmurer, être en discorde', γρινιάζω 'disputer, murmurer' (Legrand), 'gronder, bouder' (G. Meyer, Ngr. St. IV 25).

Ngrîńarcu (Dal.), *ngărńéricu* (Mih.), ngr. γρινιάριχος, γρυνιάριχος (Legrand) 'litigieux, querelleur, hargneux, difficile, acariâtre'.

Ntărdedzu. Vb. Être en retard. (Mih.).

ET.: It. *tardare* 'retarder, tarder, se faire tard'.

Nulă. S. f. Pl. *nuli*. Zéro. (Mih. Dal.)

ET.: It. *nulla*. — ngr. νοῦλα (Legrand II), bulg. *nula*.

ńirlă. S. f. Pl. *ńirle* (Mih.), *ńirli* (Dal.). Merle.

ET.: Dalm. **mirula*=lat. *merula*. —(Dalm. *mĭarla* <lat. **merla*).

Oară. S. f. Pl. *ori*. 1. Heure. 2. Montre. (Dal. Pap.B).

ET.: It. *ora*.—alb. *orâ*.

Paofoni. S. f. Alliage de cuivre, de nickel et de zinc. (Dal.).

ET.: It. *pacfong* 'una lega metallica bianca.... Lo dissero alcuni una composizione di rame, zinco e ferro, altri di ferro, piombo e bismuto, oppure rame, zinco, nichelio e ferro; i ma i più accurati chimici vi riconoscono la lega metallica di rame, nichelio e ferro'.

Pagă. S. f. Paye, traitement, salaire, solde, gages. (Mih.).

ET.: It. *paga*. — ngr. πάγα (G. Meyer, Ngr. St. IV 67).

Paĭtone. S. f. Pl. *paĭtoni*. Voiture découverte à quatre roues, haute et légère. (Pap.B.).

ET.: Fr. *phaéton*, ven *faetòn* («e un gallicisimo») cu fonetism dalmat, cf. dalm. *finĭastra* și *punastra* <lat. *fenestra*. — turc. *faĭtun* (G. Meyer, Türk. St. I 40).

Palandză. S. f. Pl. *palandzi*. Balance. (Dal.).—Pap B. *pălandză*.

ET.: Ven. *balanza.*—ngr. παλάντσα (G. Meyer, Ngr. St. IV 68), bulg. *palanța*, alb. *palanțâ.*

Palavră. S. f. Pl. *palavri* (Dal.), *pălăvri* (Mih.). Blagues, canard.

ET.: = ngr. παλάβρα 'bavardage', turc. *palavra* 'fanfaronnade' (G. Meyer, Ngr. St. IV 68 și Alb. Wört.) <sp. *palabra* 'parole': «wohl aus der Sprache der spanischen Juden».

Pîlîvrîgi 'bavard, blagueur' (Dal.).

Paldesú. S. et. Pl. *paldesádzĭ.* Pardessus. (Dal.).

ET.: Fr. *pardessus.* — bulg. *pardesĭu.*

Paltó, *paltón* (Dal.), *paltóne* (Mih.). S. m. Pl. *paltádzĭ.* Gros paletot.

ET.: Fr. *paletot.*—ngr. παλτό (Pernot, JbRPh IV$_{I}$ 357), turc. bulg. *palto.*

Pampore (Pap. B.), *pampori* (Dal.). S. f. Pl. *pamporĭ.* Bateau à vapeur.— Mih. *pamporu,* s. et. pl. *pampoari.*

ET.: It. *vàpore*, ven. *bamporia.*— ngr. βαπόρι, παπόρι, παμπόρι (G. Meyer, Ngr. St. IV 16), alb. *vapor*, *papor*, *pampor*, *papuar*, *pampuar*, turc. *vapor.*

Panaδă. S. f. Panade. (Dal.).

ET.: Ven. *panada.* — ngr. πανάδα (G. Meyer, Ngr. St. IV 68).

Pandispańă. S. f. Pl. *-ĭ.* Pain d'Espagne. (Dal.).

ET.: It. *pan di Spagna*, ven. *pan de Spagna.* — ngr. παντεσπάνια (Legrand II).

Pandoflă (Dal.), *pantofă* (Mih.). S. f. Pl. *pandofli* (Dal.). Pantoufle.

ET.: It. *pantofola*, *pantufola.*— ngr. παντόφλα, παντοῦφλα (G. Meyer, Ngr. St. IV 68).

Pantaloni. S. f. Pl. *pantalońi.* Pantalon. (Mih. Dal.).

ET.: It. *pantalone.*—ngr. πανταλόνι (G. Meyer, Ngr. St. IV 68), turc. *pantalon*, *pantolon*, bulg. *pantaloni* s. m. pl.

Panto. S. m. sg. Cartes de jeu. (Mih.).

ET.: Cf. turc. *pata* 'cartes égales au jeu' <ven. *pata,* it. *patta* 'parità' (G. Meyer, Türk. St. I 60).

Pantagiu s. m. 'joueur qui aime les cartes'. (Mih.).

Papagalu (Mih.), *papaγal* (Dal.). S. m. Pl. *papaγal'* (Dal.). Papagal.

ET.: It. *pappagallo.*—ngr. παπαγάλλος (G. Meyer, Ngr. St. IV 68), bulg. *papagal*, alb. *papagał.*

Papardeli. S. f. pl. Blagues. (Pap. B.)

ET.: It. *pappardelle* s. f. pl. 'lasagnes cuites au jus de lièvre'?

Paparună (Mih.), *pirpirună* (Dal.). S. f. Pl. *-e(-i).* Pavot.

ET.:=ngr. παπαροῦνα, παπαρίνα (G. Meyer, Ngr. St. IV 68) <it. **papaverone*, sicil. *paparina.*

Papă.[1] S. m. sg. Le Pape. (Mih. Dal.).

ET.: It. *papa.* — ngr. πάπας (G. Meyer, Ngr. St. IV 68), turc. bulg. *papa.*

Papă.[2] S. f. Manger, nourriture pour enfants. (Mih.).

ET.: It. *pappa* 'bouillie'. — ngr. πάπα 'soupe au pain, bouillie' (G. Meyer, Ngr. St. IV 68).

Mpapu 'nourrir les enfants' (Mih.).

Papistan. S. m. Catholique. (Dal.).

ET.: It. *papista* 'papiste'. — ngr. παπιστής (Legrand), turc. *papist*, *pa-*

pişt (G. Meyer, Türk. St. I. 67), bulg. *papiştaş*.

Parangă. S. f. Pl. *parandzi*. Baraque. (Dal.).

ET.: It. *baracca*. — ngr. μπαράκα (G. Meyer, Ngr. St. IV 57), bulg. *baraka* 'baraque', turc. *baraka* 'camp' (G. Meyer, Türk. St. I 70).

Parangagi s. m. pl. *parangagiadzĭ* 'cantinier' (Dal.).

Parolă. S. f. Parole, promesse. *Fă parolă* 'dă bună-ziua; saluer'. (Mih.).

ET.: It. *parola*. — turc. bulg. *parola* Milit. 'parole, mot d'ordre, mot de passe'.

Parpálangu. S. m. Pl. *parpálandzĭ*. Petit piquet, petit pieu. (Dal.).

ET.: = ngr. *παραπάλαγκος < παλάγκα 'pieu, poteau'=it. *palanca* (G. Meyer, Ngr. St. IV 68), cf. παραπάγκι 'petit banc' < πάγκος 'banc'=it. *banco* (G. Meyer, Ngr. St. IV 67).

Partidă (Mih.), *pîrtiδă* (Dal.). S. f. Pl. *partidzĭ, pîrtidzĭ*. Parti.

ET.: Ven. *partida, partido*. — ngr. παρτίδα, παρτίδον, παρτίδο 'parti' (Legrand; G. Meyer, Ngr. St. IV 69), bulg. *partida* 'partie de jeu'.

Partizanu. S. m. Partisan. (Mih.).

ET.: Fr. *partisan*. — bulg. *partizanin*.

Pasaporte (Pap.B.), *pasaporti* (Dal.). S. f. Pl. *pasaporţĭ* (Dal.). Passeport.

ET.: It. *passaporto*. — ngr. πασσαπόρτο (Legrand II), turc. *passaport, pasporta* (G. Meyer, Türk. St. I 63), bulg. *pasport*.

Patată. S. f. Pl. *pataţĭ*. Pomme de terre. (Dal.).

ET.: It. *patata*. — ngr. πατάτα (G. Meyer, Ngr. St. IV 69), turc. *patata* (Ioussouf), *patate, badate* (G. Meyer, Türk. St. I 33), alb. *batakâ, batatâ*.

Patrie. S. f. Patrie. (Mih.).

ET.: It. *patria*.

Paún. S. m. Pl. *pauń*. Paon. (Dal.).

ET.: Ven. *paòn*, it. *pavone, pagone*. — ngr. παούνι, παβόνι, πογόνι (G. Meyer, Ngr. St. IV 67), bulg. *paún, pavún* (Jahresb. Leipzig, XV 124), srb.-cr. *pàun*, alb. *pagua, pałua*.

Păneru. S. et. Pl. *păneri*. Panier. (Mih.).

ET.: It. *paniere*. — ngr. πανέρι (G. Meyer, Ngr. St. IV 68), bulg. *paner*.

Păpară (Pap.B.), *pîpară* (Dal.). S. f. Pl. *pîpărĭ* (Dal.). Mâncare făcută din pâne, brânză şi unt.

ET.: = ngr. παπάρα 'soupe au pain et au vin' (G. Meyer, Ngr. St. IV 68), turc. *papara* 'soupe au fromage', bulg. *popara* 'panade', ngr. παπάλα, πάπα 'soupe au pain' (G. Meyer, ibid.) < it. *pappa* 'bouillie au lait'.

Peţetă. S. f. Pl. *peţete*. Serviette. (Mih.). — *Pateţă* 'mouchoir' (Mih.).

ET.: It. *pezzetta*. — ngr. πετσέτα 'serviette; essuie-mains; torchon' (G. Meyer, Ngr. St. IV 70), turc. *pečeta* 'petite serviette'.

Pentru înţelesul lui *paţetă* cf. it. *pezzuolo* 'lambeau, loquette', *pezzuola* 'mouchoir', iar pentru *a* cf. ngr. πατσοῦλι 'éclat de bois' faţă de

σπετσαχοῦδα idem (G. Meyer, Ngr. St. IV 70) < it. *pezza*.

Pee. S. f. Arrhes. (Dal.).

ET.: It. *pegno*. — ngr. πέϊ (G. Meyer, Ngr. St. IV 70), turc. bulg. *peĭ*.

Pericul (Pap. S.), *piricul* (Dal.). S. et. Pl. *piriculi* (Dal.). Péril.

ET.: It. *pericolo*. — alb. *perikuł*.

Pianu (Mih.), *phian* (Dal.). S. et. Pl. *phiani* (Dal.). Piano.

ET.: It. *piano*. — ngr. πιᾶνο (Legrand II), turc. bulg. *piano*.

Piatu (Mih.), *phiat* (Dal.). S. et. Pl. *phiati* (Dal.). Assiette.

ET.: It. *piatto*. — ngr. πιάτο (G. Meyer, Ngr. St. IV 71), alb. *pĭat*, turc. *piĭata*.

Phiatác, s. et. pl. *phiataţĭ* (Dal.), ngr. πιατάκι (Legrand) 'petite assiette'.

Pioă. S. f. Rancune, pique. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *picca* 'pique, dispute'. — ngr. πίκα 'inimitié, querelle, dispute' (G. Meyer, Ngr. St. IV 71).

Pioĭu. S. m. Petit. (Mih.).

ET.: Cf. it. *picciolo*, *piccino* 'petit', sard. *picciocu* 'garçon'.

Pidantu,-ă. S. Pédant (Mih.).

ET.: It. *pedante*.

Pidănţăl'ă 'pédantisme' (Mih.).

Piluş. S. et. Pl. *piluşurĭ*. Peluche. (Dal.).

ET.: Fr. *peluche*. — bulg. *plĭuş*, *plisa*.

Piroală (Mih.) s. f., *prical*, s. et. pl.-*i* (Dal.). Percale.

ET.: It. *percallo*, fr. *percale*. — bulg. *perkal*,

Piştolă. S. f. Pl. *piştoli*. Pistolet. (Mih. Dal.). — Pap. B. *piştolă*, *piştoală*.

ET.: It. *pistola*. — ngr. πιστόλα, πιστόλι (G. Meyer, Ngr. St. IV 71), bulg. *piştol*, *piştov*, turc. *piştov*, alb. *pistol'e*, *piştolâ*, *piskĭolâ*.

Piştulică, s. f. pl. *piştuliţĭ*, 'petit pistolet' (Dal.).

Pită Ş. f. Pl. *piti*. Tourte, tarte. (Mih. Dal. Pap.B.).

ET.: = ngr. πίττα 'gâteau' (G. Meyer, Ngr. St. IV 72), alb. *pitâ* 'gâteau', bulg. *pita* 'tourte, tarte; tout ce qui a une forme plate et ronde, tout objet plat et rond'. — «Das Wort scheint romanisierte Form des gr. πηκτή *picta* zu sein, vgl. μελίπηκτον 'Honigkuchen' mit λαχανόπιτα u. a. bei Ducange», G. Meyer, Alb. Wört.

Pivul. Ad. Tout petit. (Dal.).

ET.: Pare a fi romanic.

Pladă. S. f. Poêle à frire, plateau. (Mih.). — *Aplaδă*, s. f. pl. *apladzĭ*, 'assiette de cuivre' (Dal.).

ET.: Ven. **plada* = it. *piato*, fr. *plat*. — ngr. ἀπλάδα 'grand plat' (Legrand).

Plio. S. et. Pl. *plicurĭ*. Pli. (Mih. Dal.).

ET.: It. *plico*. — ngr. πλίκος (G. Meyer, Ngr. St. IV 72), bulg. *plik*.

Plosoă. S. f. Pl.? Cruchon plat à eau-de-vie. (Dal. Pap.B.).

ET.: Dalm. * *pl(ŭ)oska* = lat. * *flasca*, cf. vfr. *flasche*, retor. *flascha*, it. *fiasca*, *fiasco*, lat. *flasco,-onis*. — ngr. πλόσκα 'bouteille de bois (G. Meyer, Ngr. St. II 51), slov. srb. bulg.

ploska, alb. *płotskâ* 'cruchon plat à eau-de-vie'.

Ngr. φλάσκα 'bouteille' (G. Meyer, Ngr. St. III 70) < lat * *flasca*.

Plup (Dal. Pap.B.), *plupu* (Pap. S.). S. m. Pl. *pluchi*. Peuplier.

ET.: Dalm. * *plup* = lat. * *plopus*, *populus*, cf. dalm. *nepút* = lat. * *nepotus*.

Forma *plĭopu* pl. *plĭochi* (Mih.) este = dr. *plop* înfluenţat de it. *pioppo*, neap. sicil. *chiuppu*.

Pociŭ. S. et. Pl. *poace*, *poaci*. 1. Pot. [Mih.). — 2. Cruche. (Dal. Pap. B.). – 3. S. m. Pl. *pocĭ* Enfant. (Mih.). — *Pucic*. S. et pl. *puciţi*. Petite cruche. (Dal. Pap.B.).

ET.: Fr. *pot*, dalm. *pot* 'écuelle de fer-blanc' (II 299) cu fonetism dalmat. In adevăr *pot* a trebuit să facă în dalmata pl. *poč*. Forma de pl. s'a putut apoi introduce prin analogie la singular, cf. dalm. *tot* pl. *toč*, fem. *tota* şi *toča* pl. *toče*.— alb. *poč* < 1. 'pòt, calebasse', 2. 'nature de la femme', *poče* 'pot, pot de chambre'. — megl. *potéţ* 'petite cruche' cuprinde forma primitivă *pot*.

Pentru *pocĭŭ* 'enfant' cf. şi it. *putta* 'petite fille'; pentru alb. *poč* 'nature de la femme' cf. şi it. *potta* idem.

Poliţă. S. f. Pl. *poliţi*. Lettre de change. (Mih. Dal).

ET.: It. *polizza*. — ngr. πόλιτζα (G. Meyer, Ngr. St. IV 72), bulg. *poliţa*, turc. *poliča*.

Ponci. S. f. Pl. *poncĭurĭ*. Punch. (Dal.).

ET.: Engl. *punch*. — fr. *punch*, it. *punce*. — ngr. πόντσι (Legrand II), bulg. *punč*, *puns*, turc. *ponǧ*, *punǧ*.

Poplu. S. m. Peuple. (Mih.).

ET.: It. *popolo*.—dalm. *poplo*.— ngr. πόπολος (G. Meyer, Ngr. St. IV 72), alb. *popuł*.

Portafel. S. et. Pl. *portafeli*. Portefeuille. (Mih.).

ET.: It. *portafoglio*. — ngr. πορτὸφόλιν (G. Meyer, Ngr. St. IV 73).

Portu. S. et. Pl. *porturĭ*. Port. (Mih.).

ET.: It. *porto*. — ngr. πόρτος (G. Meyer, Ngr. St. IV 73), bulg. *port*.

Poştă. S. f. Poste. (Dal.).

ET.: It. *posta*. — ngr. πόστα (G. Meyer, Ngr. St. IV 73), turc. *posta* (G. Meyer, Türk. St. I 63), bulg. *poşta*, alb. *poştâ*.

Preză. S. f. Prise, princée. (Dal.).

ET.: It. *presa*. — ngr. πρέζα (G. Meyer, Ngr. St. IV 74).—alb. *prizâ* <sic. *prisa*=it. *presa*.

Prima. Adv. Parfaitement, à merveille. (Dal. Pap.B.).

ET.: Ven. *prima* adv. 'premièrement, avant tout'. — megl. *prima* 'premièrement'.

Protestu. S. et. Pl. *protesti*. Protêt, protestation. (Dal.).

ET.: It. *protesto*. – turc. *protesto* (G. Meyer, Türk. St. I 63), ngr. προτέστον (Legrand), bulg. *protest*.

Provă. S. f. Pl. *provi*. Épreuve, essai. (Dal.).

ET.: It. *prova*.—ngr. μπρόβα 'haut fait, exploit' (G. Meyer, Ngr. St. IV

64), turc. *prova* (G. Meyer, Türk. St. I 63), bulg. *proba* 'épreuve'.

Pudagră. S. f. Podagre, goutte. (Mih.).

ET.: It. *podagra.* — ngr. ποδάγρα (Legrand), alb. bulg. *podagra.*

Pulmu. S. m. (Pap. B.), et (Dal.). Pl. *pulńi.* Poignée.

ET.: Dalm. *pulma* 'paume'.

Pumadă. S. f. Pommade. (Mih.).

ET.: Ven. *pomada*, it. *pommata.*— ngr. πομμάδα Legrand II), turc. *pomata*, bulg. *pomada.*

Puplu. S. et. Pl. *pupli.* Foule d'hommes. (Dal.).

ET.: Dalm. **pupulu* = lat. *populus.*—ngr. πούπουλου 'foule' (Thumb), συμπούπουλοι 'tous' (G. Meyer, Ngr. St. IV 72).

Purţilane. S. f. Porcelaine (Mih.).

ET.: It. *porcellana.* — ngr. πορτσελάνα (Legrand II), bulg. *porţelan.*

Pusulă. S. f. Boussole. (Mih. Pap. B.).

ET.: It. *bussola.* — ngr. μπούσουλα (G. Meyer, Ngr. St. IV 63), μπούσουλας, πούσουλας (Legrand), turc. *pussula*, bulg. *pusula.*

Putană. S. f. Pl. *putani.* Fille publique. (Dal.).

ET.: It. *puttana.* — ngr. πουτάνα (G. Meyer, Ngr. St. IV 74), alb. *putanë.*

Putanarγlό, s. m. pl. *putanarγladzi* (Dal.), ngr. πουταναρεῖον (Legrand) 'lupanar'.

Radă (Pap. B.), *aradă* (Obed. Pap. B.), *araδă* (Pap. S. Mih. Dal. Pap. B.). S. f. Pl. *arădzi.* Ordre, rang, rangée, file, suite, série, tour.

ET.:=ngr. ῥάδα, ἀράδα (G. Meyer, Ngr. St. IV 13), alb. *raδë*, *araδë* <roman. *rad-*, cf. *radius.*

Arăδăpsescu (Mih.), *arîδγipsescu* (Dal.), ngr. ἀραδιάζω, alb. *raδόń* 'ranger, disposer, aligner'.

Pernot, JbRPh. VI 367: «Il me semble qu'on pourrait aussi classer le mot ἡ ἀράδα, 'rang, file', ἀράδα, ῥάδα 'en rang, à la file', parmi les emprunts italiens. G. Meyer, Ngr. St., part du latin *radïus*, *radiare*, qui n'est guère satisfaisant; Boerio, en revanche, a un substantif *arada* qu'il traduit 'quanto può stare in sull'aia, per esempio frumentare per batteri', et qui correspondrait par conséquent à une forme italienne *arata* 'une *airée*'. La phonétique y trouverait son compte, la formation des mots aussi: ἀράδα, ἀραδιά, ἀραδιάζω, ἀράδιασμα, etc., et le changement de sens lui-même se comprendrait peut-être assez facilement, s'il est vrai, comme on me l'affirme, qu'à Venise les aires ne sont pas rondes, mais quadrangulaires».

Raŭă. S. f. Pl. *rali.* Raie. (Dal.).

ET.: cf. fr. *raie.*

Reapinu (Mih.), *areápini* (Dal.), *arápune* (Pap. B.), *arápun(i)* (Dal.). S. m. Pl. *-ń.* Grappe de raisin. — *Rópan*, *rópun*, *arópun.* S. et. Pl. *-i*, Acné, tanne. (Dal.).

ET.: It. *grappo*, *grappolo* 'grappe', *grappa* 'queue des fruits'. — bulg. *grapa* 'aspérité; la marque de la petite vérole', srb. *rapa* 'la marque de la petite vérole'.—Pentru *r-*<*gr-* cf. it. *graspo* şi *raspo* 'grappe de

raisin', dalm. *gratacassa* şi *rata-casso* 'râpe, lime'.

Arupunedz vb. 'a-i ieşi coşuri pe obraz' (Dal.).

Rébil. Ad. Rebelle. (Dal.).

ET. Ven. *rebèlo*, it. *ribello*. — ngr. ῥέμπελος, ῥέμπελο, ῥέμπιλο (G. Meyer, Ngr. St. IV 76), ῥεμπέλλος (Kretschmer, BZ. VII 404), alb. *rebél'*.

Rebilipsescu (Dal.), ῥεμπελεύω (G. Meyer, Ngr. St. IV 76) 'se rebeller'.

Robă, *arobă*. S. f. Robe. (Mih.).

ET.: It *roba* 'robe, vêtement'. ngr. ῥόμπα 'robe' (G. Meyer, Ngr. St. IV 77), alb. *rrobâ, robe* 'habit', turc. *ruba, uruba*, bulg. *ruba* 'habit, habillement, vêtement'.

Rócutu. S. et. Pl. *rocuti*. Roue (Pap. S.). — *Arócut*, s. et. pl. *aroacute*, *arocute*, 1. piatră de moară; meule de moulin, 2. précipice, lieu escarpé. (Pap.B.).—*Rocut*, *arocut*, s. et. pl. *(a)rocuti*, 1. tout ce qui est de forme ronde, boule, 2. lieu escarpé. (Dal.).

ET.: It. *rocca* 'roc, rocher'.—ngr. μαρόκος 'grand rocher' (G. Meyer, Ngr. St. IV 77).

Aruculiş 'pente, penchant' (Mih.). *arócuta* adv. 'à la renverse' (Mih.), *arucutós* fem. *-oasă* 'rond' (Dal. Pap.B.).

Rucutescu (Mih.), *arucutescu* (Dal. Pap.B.), *arîcutescu* (Dal) 'a (se) rostogoli; rouler'—it. *diroccare* 'démanteler, ruiner', *dirocciare* 'tomber d'un rocher'.

Rubine. S. f. Rubis. (Mih.).

ET.: It. *rubino*.—ngr. ῥουμπίνι (G. Meyer, Ngr. St. IV 78), bulg. *rubin*.

Rufă. S. f. Rhume, catarrhe. (Mih.).

ET.: =alb. *rufâ* idem <ven. *rufa* 'saleté, ordure'.

Ruspulu a ńeu, *ruspa* a mea. Ad. Personne aimée.

ET.: It. *ruspo* 'sequin'.—alb. *rusp* 'sequin'.

Salată (Mih.), *sîlată* (Dal.). S. f. Pl. *salăţi (?)*, *sîlăţi* (Dal.). Salade.

ET.: It. *salata*. — ngr. σαλάτα (G. Meyer, St. IV 79), turc. bulg. *salata*, alb. *sałatâ*, *sołatâ*.

Sală. S. f. Pl. *săli*. 1. Salle. (Mih.). — 2. Salon. (Dal. Pap.B .).

ET.: It. *sala* 'salle, salon'. — ngr. σάλα 'salle' (G. Meyer, Ngr. St. IV 79), alb. *sałâ* 'salle'.

Salone. S. f. Salon. (Mih.).

ET.: It. *salone*.—turc. *salon*.

Salţă. S. f. Pl. *salţi*. Sauce. (Dal.).

ET.: It. *salsa*. — ngr. σάλτζα (G. Meyer, Ngr. St. IV 79), bulg. *salţa*, turc. *salsa*, *salča* (G. Meyer, Türk. St. I 58).

San. Ad. Sain. (Dal.).

ET.: It. *sano*, ven. *san*.

Sarδelă. S. f. Pl. *sarδeli*. Sardine. (Dal.). — *Sardelă* Bot. pélargonium. (Mih.).

ET.: It. *sardella*, ven. *sardela*. ngr. σαρδέλα (G. Meyer, Ngr. St. IV 80), alb. *sardełâ*, turc. bulg. *sardela*. — turc. *sardelia* < ngr. σαρδέλλια pl. dela σαρδέλλι (G. Meyer, Türk. St. I 25).

Sateni. S. f. Satin. (Dal.).

ET.: Fr. *satin*.

Sazmă. S. f. Pl. *sazmi*. Tapis de poil de chèvre. (Mih. Dal. Pap.B.).

ET.: Sicil. *saccósima* 'corde de poil de chèvre', alb. *sakózmâ* 'pe-

tite corde', cu fonetism dalmat: în dalmata *c* intervocalic cade uneori, cf. *pira* 'brebis' < lat. *pecus,—oris.*

Săpunaru (Mih.), *sîpunar* (Dal.). S. m. Savonnier, fabricant de savons.

ET.: Ven. * *saponar*=it. *saponaio.* — bulg. *sapunar.*

Săpunărie. S. f. Savonnerie. (Mih.).

ET.: It. *saponeria.*

Săpune (Mih. Pap.B.), *sîpuni* (Dal.). S. f. Pl.-*ĭ*. Savon.

ET.: It. *sapone.*—ngr. σαπούνι (G. Meyer, Ngr. St. IV 79), alb. bulg. *sapun*, turc. *sabun.*

Săpungiŭ (Mih)., *sîpungí* pl. *sîpungĭadzĭ* (Dal.), bulg. *sapunǧiĭa,* turc. *sapunǧu* 'savonnier, fabricant de savons'.

Bulg. *supunǧiĭniţa* 'savonnerie'.

Sîpunsescu (Dal.), alb. *saponis,* bulg. *sapuneasvam,* ngr. σαπουνίζω 'savonner'.

Scarpină. S. f. Pl. *scarpini.* Escarpin (Dal.).

ET.: It. *scarpino.*— ngr. σκαρπίνι 'escarpin', σκαρπίνα 'bottine abîmée' (G. Meyer, Ngr. St. IV 81), bulg. *skarpini.*

Scartu. S. et. Pl. *scarturi.* Talon (au jeu de cartes). (Dal.).

ET.: It. ven. *scarto* 'écart, cartes écartées à certains jeux; rebut'. — ngr. σκάρτο 'rebut' (Pernot, JbRPh IVI 355).

Schet (Dal.), *schetu* (Mih.). Ad. Fem. *schetă* (Mih.). Simple, propre.

ET.. It. *schietto* 'pur, simple, ingénu'. — ngr. σχέτος 'simple, tout droit' (G. Meyer, Ngr. St. IV 82).

Scondu. S. et. Pl. *sconduri.* Escompte. (Dal.).

ET.: It. *sconto.*—bulg. *skonto.*

Scrină. S. f. Commode. (Mih.).

ET.: It. *scrigno* 'écrin, coffret'.— ngr. σκρίνιο (G. Meyer, Ngr. St. III 61 'armoire' (Dieterich. BZ. X 591), alb. *skriñâ* caisse, coffre', bulg. *skrin* 'armoire'.

Scufie. S. f. Coiffe, bonnet. (Mih.).

ET.: It. *scùffia.*—ngr. σκούφια (G. Meyer, Ngr. St. IV 83) alb. *skufĭâ,* turc. *üsküf, üskĭuf* (G. Meyer, Türk. St. I 54).

Sfanţicu. S. m. Pl. *sfanţiţĭ.* Sfanţ; pièce de vingt sous.

ET.: Ven.-germ. *zwanziger* 'lira =20 soldi'. — alb. *svanţík* 'franc, lira'.

Sforţă. S. f. Force, violence, effort. (Mih.).

ET.: It. *sforzo* 'effort'.

Sfurlă. S. f. Pl. *sfurli.* Toupie. (Dal.).

ET.: It. *frullo.* — ngr. φοῦρλα (G. Meyer, Ngr. St. IV 98).—bulg. *fârfalak, fârâldak.*

Furnoschil, s. et. pl. *sfurnoschili,* 'şfoara cu care se învârteşte sfârleaza' (Dal.).

Sfurţedzu. Vb. tr. Forcer, violer. (Mih.).

ET.: It. *sforzare.*

Siγur. Ad. Sûr, certain, dévoué. (Dal.).

ET.: It. *sicuro*, ven. *seguro.*—ngr. σιγοῦρος, σιοῦρος, σίγουρος (G. Meyer, Ngr. St. IV 81), alb. *síguro, sikúr, segúr,* cr. *siguran.*

Siγuripsescu 'assurer' (Dal.), alb.

sigureps 'être en sûreté', *sigurŏĭ* 'assurer'.

Alb. *siguri* 'sûreté', Dal. *siγgurlichĭă* 'sûreté, assurance', *nisiγurlichĭă* 'l'état d'une chose qui n'est pas en sûreté'.

Dal. *nisiγur* 'douteux'.

Sĭurtuou (Mih.), *sultuc* (Dal.). S. et. Pl. *sĭurtuţi*, *sultuţi*. Surtout.

ET.: Fr. *surtout*, ven. *sortù* («voce originaria dal francese»). — bulg. *sĭurtĭuk*, alb. *surtukâ*, srb.-cr. *sùrtuka* (ZRPh 1912, 654), ngr. σουρτοῦκο (G. Meyer, Ngr. St. IV 85).

Sĭvură. S. f. Lest. (Dal.).

ET.: It. *savorra*, sard. *saurra*, nap *savorra*, sp. *zahorra*. — ngr. σαβοῦρα (G. Meyer, Ngr. St. III 57), bulg. *savura*, turc. *sabura*, *zafura*, *safra*, alb. *savorrâ*.

Spangu. S. et. Pl. *spangurĭ*. Ficelle. (Dal.).

ET.: It. *spago*. — ngr. σπάγος, σπάγγος (G. Meyer, Ngr. St. IV 85), alb. *spango*, *spangâ*, *spak·gu*;—turc. *ispaoli*, *ispavli* 'espèce de grosse corde, câble' (G. Meyer, Türk. St. I 77) < *spaolo*=*spago*.

Spion (Dal. Pap. B.), *spiunu* (Mih.). S. m. Pl. *spioń* (Dal. Pap. B.), *spioneań* (Pap.B.). Espion.

ET.: It. *spione*.—ngr. σπιοῦνος (G. Meyer, Ngr. St. IV 85), alb. *spìun*, bulg. *şpionin*.

Spiunlîchĭă 'espionnage' (Dal.).

Şpiunedzu 'espionner' (Mih.).

Spirlungu. Ad. Haut et maigre. (Dal. Pap.B.).—*Spirlungós* 'pointu' (Pap.B.).

ET.: cf. it. *spilungone* 'haut et maigre'.

Spital. S. et. Pl. *spitali*. Hôpital. (Dal.).—Mih. *şpitale*, s. f.

ET.: It. *ospitale*. — ngr. σπιτάλι (Legrand), turc. *ispitalia*.

Spirtu (Mih.), *şpirtu* (Dal.). S. et. Pl. *spirte* (Mih.), *şpirti*, *şpirturĭ*. 1. Alcool, esprit.—2. Allumette. — 3. (Dal.). Capsule pour fusil. 4. fig. (Dal.). Vif, intelligent, en parl. des enfants.

ET.: It. *spirito*, *spirto*.—alb. *şpirt* 'esprit, génie, âme', bulg. *spirt*, turc. *ispirto* 'esprit, alcool', ngr. σπίρτο 'allumette' (Legrand II), 'vif, en parl. des enfants' (G. Meyer, Ngr. St. III 82).

Şpirtáră, s. f. pl. *şpirtărĭ*, 'porte-allumettes' (Dal.).

Spiţar. S. m. Pharmacien. (Dal.).

ET.: Ven. *specier*.—ngr. σπετσάρης (G. Meyer, Ngr. St. IV 85), bulg. *spiţerin*, turc. *ispečiar*.

Spiţîrlichĭă 'le métier de pharmacien' (Dal.).

Spiţiriă. S. f. Pl. *spiţîrii*. Pharmacie. (Dal.).

ET.: Ven. *speziaria*. — ngr. σπετσαρία (G. Meyer, Ngr. St. IV 85), bulg. *spiţeriĭa*.

Stală. S. f. Strană; stalle. (Pap.S.).

ET.: It. *stallo* 'stalle; séjour, demeur'.—ngr. στάλος 'Zeit und Ort sommerlicher Mittagsruhe der Herden' (G. Meyer, Ngr. St. IV 85).

Stampă (Mih.), *stambă* (Dal.). S. f. Pl. *stanghi* (Dal.). Impression, imprimerie.

ET.: It. *stampa*.—ngr. στάμπα (G. Meyer, Ngr. St. IV 86), alb. *stambâ*, *ştambâ*.

Staţioni. S. f. Pl. *staţionĭ.* Station, gare. (Dal.).

ET.: It. *stazione.*

Stămpedzu. Vb. tr. Imprimer. (Mih.).

ET.: It. *stampare.*—ngr. σταμπάρω (G. Meyer, Ngr. St. IV 86).

Stifaletă. S. f. Pl. *stifaleti.* Bottine. (Dal.).

ET.: It. *stivaletto.* — ngr. στιβάλι 'botte' < it. *stivale* (Triandaphyllidis, 134).

Stofă. S. f. Pl. *stofi.* Étoffe. (Dal.).

ET.: It. *stoffa.* — ngr. στόφα (G. Meyer, Ngr. St. IV 87), bulg. *ştofa*; turc. *ìstofa* 'brocat' (G. Meyer, Türk. St. I 54).

Sucrestu. S. et. Pl. *sucresti.* Séquestre. (Dal.).

ET.: It. *sequestro.* — turc. *sekuestro*, *sîkuestro*, bulg. *sekvestr.*

Súdit. S. m. Sujet. (Dal.).

ET.: It. *suddito.*

Sulfat (Dal.), *sulfatu* (Mih.). S. et. Pl. *sulfati* (Dal.). Quinine.

ET.: It. *solfato* 'sulfate'.

Sumă. S. f. Pl. *sumi.* Somme. (Mih. Dal.).

ET.: Ven. *suma.* — ngr. σοῦμα (G. Meyer, Ngr. St. IV 84), bulg. *summa.*

Sumîreaŭă, s. f. pl. *-ei*, 'somme, total' (Dal.), ngr. σουμάρω (G. Meyer, Ngr. St. IV 84) 'additionner' < ven. *sumar*, it. *sommare* 'additionner'.

Supă. S. f. Pl. *supi.* Soupe. (Dal.).

ET.: Fr. *soupe* (it. *zuppa).* — ngr. σοῦπα (G. Meyer, Ngr. St. IV 84), bulg. *supa*, alb. *supâ.*

Supheră. S. f. Pl. *supheri.* Soupière. (Dal.).

ET.: Fr. *soupière* (it. *zuppiera).*— ngr. σουπιέρα (G. Meyer, Ngr. St. IV 84).

Suviniri. S. f. Pl. *suvinirĭ.* Souvenir, cadeau. (Dal.).

ET.: Fr. *souvenir.*

Sveltu. Ad. Fem. *sveltă.* Svelte. (Mih.).

ET.: It. *svelto.* — ngr. σβέλτα (G. Meyer, Ngr. St. IV 80).

Şal. S. et. Pl. *şali.* Châle. (Dal.).

ET.: It. *sciale*, ven. *scial*, *sial;* fr. *châle* (din engl. *shawl).* — ngr. σάλι (G. Meyer, Ngr. St. IV 79), bulg. *şal*, alb. *şal.* — Originea tuturor acestor cuvinte este turc.- pers. *şal.*

Şaliră. (Dal.), *şuliră* (Mih.). S. f. Saumure.

ET.: Srb.-cr. *şalitra* 'salpêtre' cu fonetismul dalmat *r* < *tr*, cf. dalm. *pitra* şi *pira* 'pierre' < lat. *petra*, *anera* 'canard' < it. *anitra.*—(Srb.-cr. *şalitra* < it. *salnitro).*

Şarlatan. S. m. Pl. *şarlatanĭ.* Charlatan. (Dal.).

ET.: Fr. *charlatan* (it. *ciarlatano*). — ngr. τσαρλατάνος (G. Meyer, Ngr. (St. IV 92), bulg. *şarlatan.*

Şumuroñŭ. S. m. 1. Taupinière. (Pap.B.). — 2. Taupe. (Dal. Pap.B.).

ET.: Metateză din *muşuroĭŭ*, *muşunoĭŭ*, *moşunoĭŭ* (dr.) < dalm. *moşun*, *moşuna* 'casetta di campagna per ricoverarvi le pecore, etc.' + *oĭŭ.* — Pentru înţeles cf. fr. *taupinière* 1. 'petit monceau de terre qu'une taupe élève en fouillant', 2. fig. 'maison de campagne basse et sans apparence'.

Şusaŭă. S. f. Chaussée. (Mih.).

ET.: Fr. *chaussée.* — bulg. *şosse.*

Tabachere. (Mih.), *tîbîcheră* (Dal.). S. f. Pl. *tîbîcheri* (Dal.). Tabatière.

ET.: It. *tabacchiera.* — ngr. *ταμπακιέρα, ταμπακέρα* (G. Meyer, Ngr, St. 88), bulg. *tabakera*, alb. *tabakere.*

Tabacu (Mih.), *tîbac* (Dal.). S. et. Pl. *tîbaţĭ* (Dal.). Tabac.

ET.: It. *tabacco.* — ngr. *ταμπάκος* (G. Meyer, Ngr. St. IV 88), alb. *tabako*, bulg. *tabak.*

Taftă. S. f. Taffetas. (Mih.).

ET.: Fr. *taffetas* «emprunté de l'ital. *taffetà*, du persan *taftah*, part. de *taften* 'entrelacer'».— ngr. *ταφτᾶς* (Legrand II), bulg. *tafta.*

Táliru. S. et. Pl. *taliri.* Assiette. plat. (Mih.).

ET.: It. *tagliere.* — ngr. *ταλέρι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 88), alb. *taĭér*, bulg. *talerka.* — alb. *tal'úr* < dalm. *talĭúr* (*taliĭer* < it. *tagliere).*

Tamin. S. f. sg. Étamine. (Dal.).

ET.: Fr. *étamine.* — bulg. *elamin.*

Tardu, *ntardu.* Adv. Tard. (Mih.).

ET.: It. *tardo.*

Targă. S. f. Pl. ? Brancard, civière. (Mih.).

ET.: It. *targa* 'targe'.—ngr. *τάργα* 'bouclier' (G. Meyer, Ngr. St. IV 88), bulg. *targa* 'civière'.

Tarifă. S. f. Pl. *tarihì.* Tarif. (Dal.).

ET.: It. *tariffa.*—ngr. *ταρίφα* (Legrand II), bulg. *tarifa.*

Tămbare (Mih. Pap.B.), *tîmbare* (Pap.B.), *tîmbari* (Dal.), *tîmpare* (Pap. B.). S. f. Pl. *tîmbărĭ* (Dal.). Manteau de poil de chèvre.

ET.: It. *tabarro* 'manteau'. — ngr. *ταμπάρο* (G. Meyer, Ngr. St. IV 88), alb. *tabárr* 'manteau'.

Til'u. S. m. sg. Fleur du tilleul (Dal.).

ET.: It. *tiglio* 'tilleul'.

Timone. S. m. Gouvernail d'un vaisseau. (Mih.).

ET.: It. *timone.* — ngr. *τιμόνι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 89), alb. *timón, temón*, turc. *dümen.* -- alb. *dümen*, bulg. *dĭuĭmen* < turc.

Timunieru. S. m. Timonier. (Mih.).

ET.: It. *timoniere.*—ngr. *τιμονιέρης* (Legrand II), alb. *timoñer, temoñar.*

Tiriacă. S. f. Thériaque, opium, (Mih.).

ET.: It. *teriaca.* — turc. *tiriak*, bulg. *tereak.* — alb. *triakâ* < it. *triaca* = *teriaca.*

Tîraţă. S. f. Pl. *tîraţi.* Balcon. (Dal.).

ET.: Ven. *terazza* = it. *terrazza* 'terrasse'.—bulg. *terasa*, ngr. *τεράσα* (Pernot, JbRPh. V_{I} 363), *ταράτσα* (Legrand II; Pernot: «le mot est courant dans toute la Grèce») 'terrasse', alb. *taraţe* 'balcon'.

Tren. S. et. Pl. *trenurĭ.* Train. (Dal.).

ET.: Fr. *train*, it. *treno.* — ngr. *τραῖνος* (Legrand II), turc. bulg. *tren.*

Tricó. S. m. Tricot. (Dal.).

ET.: Fr. *tricot.* — bulg. *triko.*

Triγiá, *triγĭáŭă.* S. f. Carrefour. (Pap.B.).

ET.: It. *trivio.*

Trimindină (Dal.), *tirmitină* (Mih.). S. f. Térébenthine.

ET.: It. *trementina, terebintina.*—

ngr. τρεμεντίνα (G. Meyer, Ngr. St. IV 90), τριμιντίνα (Triandaphyllidis, 18), bulg. *terebentin*.

Trimură. S. f. Pl. *trimurĭ*. Tremur; tremblement. (Dal.).

ET.: = ngr. τρεμοῦρα (Legrand) < dalm. **tremura*=it. *tremore*, ven. *tremor*.

Trumpetă (Mih.), *trumbetă* (Dal. Pap.B.), *rumbetă* (Dal.). S. f. Pl? Trompette.

ET.: It. *trombetta*, fr. *trompette*.—ngr. τρουμπέτα (G. Meyer, Ngr. St. IV 91), alb. *trumbetâ*, *drubetâ*, bulg. *trompeta*, turc. *trampeta*.

Tumaoĭŭ. S. m. sg. Mâncare făcută din foi de aluat. (Dal.).

ET.: = alb. *tumač* 'nouilles, macaroni', *tumačâ* 'feuilletage, feuilleté', pe care G. Meyer, Alb. Wört., le pune în legătură cu sic. *tumazzu* 'fromage', sic. cal. *tuma*, prov. *tumo* 'fromage frais'.

Tumbă. S. f. Culbute. (Dal. Pap. B.).

ET.: It. **tomba*, cf. it. nord *tombàr*, piem. *tombè*, it. *tombolare* 'faire la culbute', *tombolo* 'culbute'. — ngr. τοῦμπα (G. Meyer. Ngr. St. IV 89), turc. *tombala*, *tombalak* 'culbute' (G. Meyer, Türk. St. I 40), turc. *tumb* 'imite le bruit d'une chose qui tombe ou se brise ou se heurte', *tumba* 'imite le bruit qu'on fait en se jetant brusquement au lit'.

Culutumbă 'culbute' (Pap. B.) < it. **culotumba*, cf. ngr. κουλουμουντάρα 'culbute' < it. **culomontare* (G. Meyer, Ngr. St. IV 39).

Turcu. S. m. Pl. *Turţi*. Turc. (Pap.B.).

ET.: It. *Turco*.—ngr. τοῦρκος (Legrand), alb. *turk*, bulg. *turčin*.

Turchia (Pap.B.), Τουρκία, *Turchiria* (Mih.) 'Turquie', alb. *Turkĭâri* 'les Turcs, le peuple turc'.

Nturţescu (Mih.), bulg. *turč*, *ndurchisescu* (Dal.), *turchipsescu* (Mih.), ngr. τουρκεύω (Legrand), alb. *turkeps* 'se faire turc, embrasser l'islamisme'.

Turró. S. m. sg. Tour. (Pap.S.).

ET.: It. *torre*.

Ţápurnă. S. f. Pl. *ţápurni*. Porumbrică; le fruit du prunellier. (Dal.).—*Ţăpúrnă*. S. f. Pl. *ţăpurne*. Corcoduş necopt; prunier-cerise. (Mih.).— *Ţîpurńeu*. S. m. Pl. *ţîpurńeĭ*. Prunellier. (Dal.).

ET.: Cf. ngr. τσάμπουρον 'raisin' (G. Meyer, Ngr. St. IV 91), alb. *ţambúr* 'raisin', ngr. τσάμπα 'grappe de raisin' (G. Meyer, Ngr. St. II 88), 'collier de perles', τσαπέλα, τσοπέλα 'chapelet de figues' (G. Meyer, Ngr. St. IV 91 < it. *zampa* 'patte', cf. it. *gamba* 'jambe', *gambo* 'tige, tronc', *gambale* 'tige de botte, souche'.

Ţigară (Pap.B.), *ţigare* (Mih.), *ţiγară* (Dal.). S. f. Pl. *ţiγarî* (Dal.). Cigare.

ET.: It. *cigaro*, *sigaro*. bulg. *ţigara*, turc. *čiγara*, *siγara*, ngr. τσιγάρο, σιγάρο (Pernot), alb. *sigár*, *ţigár*.

Ţiγaróhartă, s. f. pl. -*ĭ* 'hârtie de ţigară' (Dal.).

Ţigăret (Pap.B.), *ţigarete* (Mih.), *ţiγaret* (Dal.). S. m. Pl. *ţiγareţĭ* (Dal.). Cigarette.

ET.: It. *cigaretta*.—ngr. τσιγαρέτον (Legrand II).

Ţingu. S. m. Zinc. (Dal.).

ET.: It. *zinco.* — ngr. τζίγκος (Legrand II), bulg. *ţink*, turc. *činko.*

Ţipilicu. S. m. Pl. *ţipiliţi.* Sommet de l'arbre. (Mih.).

ET.: It. **pizzolo*, cf. cal. (sic. sard.) *pizzu* 'sommet, bec', de unde alb. *piţ* 'bec', şi poate şi dr. *pisc* 'bec; sommet, pic'.

Ţirimónie (Mih.), *ţirimońă* (Dal.), *ţirimońe* (Pap.B.). S. f. Pl. *ţirimońi* (Dal.). Cérémonie.

ET.: It. *ceremonia*, *cerimonia.* — ngr. τεσερμονία (G. Meyer, Ngr. St. IV 92), τζιριμονίαις (Legrand), alb. *ţirimoní*, bulg. *ţeremoniĭa*, alb. *ceremonie.*

Ţînţar. S. m. Cousin, moustique. (Dal.).

ET.: It. *zanzara*, *zenzara*, ven. *zenzaro*, tosc. pad. *zenzero*, it. nord *zenzevro.*—ngr. τσέντσερον, τσίντσερον, τσέντσεβρον, τσίντεβρον (G. Meyer, Ngr. St. IV 92).

Poate că tot de aici se derivă şi alb. *ţindzír*, *dzindzár*, *ţindzâr*, mr. *gĭungĭunár* (Mih.Dal.), *zîngînár* (Dal.), ngr. τζίνζιρας (Legrand) 'grillon, cigale', alb. *dzindzârís* 'grésillonner'.

Ţîrţiros. Ad. Zdremţuros; déguenillé. (Dal.).

ET.: Cf. it. *cencio* 'guenille', de unde ngr. τσάντσαλο (G. Meyer, Ngr. St. IV 92).

Ţupată. S. f. Pl. *ţupăţi.* Hache. (Dal.).

ET.: Dalm. **ţŭappata* = it. *zappa* 'pioche' + suf. dimin. dalm. -*át*(*a*). —alb *sâpatâ*, *sopatâ* < dalm. **sŭappata* = l a t. *sappa* + -*áta.* — ngr. τζαπί 'pioche, houe' < it. *zappa* (G. Meyer, Ngr. St. IV 92). — Pentru dalm. **ţŭappata* şi **sŭappata*, cf. dalm. *sapúr* 'piocher' şi *zapúa* 'il pioche, ils piochent', *zapatáur* 'sapeurs'.

Umbrelă. S. f. Pl. *umbreli.* Ombrelle, parapluie. (Mih. Dal.).

ET.: It. *ombrella* 'ombrelle, parasol', *ombrello* 'parasol, parapluie'. — ngr. ὀμπρέλα 'ombrelle, parapluie' (G. Meyer, Ngr. St. IV 67), turc. *omrela*, bulg. *omrelka*, alb. *umrel'* 'ombrelle'.

Umbrilar. S. m. Faiseur de parasols, m a r c h a n d de parapluies. (Mih.).

ET.: Ven. *ombrelaro.*

Uminitati, *uminătate* (Pap. B.). S. f. Humanité. (Dal.).

ET.: Vit. *umanitate.*

Vagabondu. S. m. V a g a b o n d. (Dal.).

ET.: It. *vagabondo.*—bulg. *vagabond.*

Valiţă. S. f. Pl. *valiţi.* Valise. (Dal.).

ET.: Ven. *valise*, *valisa.* — ngr. βαλίτζα, βαλίζα (P e r n o t, JbRPh IVı 353).

Vanţu. S. et. Pl. *vanţurĭ.* Hausse, augmentation de valeur. (Dal).

ET.: It. *avanzo* 'reste; gain, profit'. — Pentru apocopă cf. ven. *venzar* = it. *avanzare* > ngr. ἀβαντσάρω 'rester' (G. Meyer, Ngr. St. IV 5), βαντσάρω 'surpasser' (G. Meyer, ib. IV 16).

Varcă. S. f. Pl. *varţi.* Barque. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *barca*. — ngr. μπάρκα (Thumb), βάρκα (G. Meyer, Ngr. St. III 13), bulg. *barca*, *varka*, alb. *barkâ*, *varkâ*, turc. *barka* (G. Meyer, Türk. St. I 73).

Varcagî, s. m. pl. pl. *varcagĭadzĭ*, 'batelier' (Dal.).

Vîrcîrsescu 'embarquer' (Dal.), ngr. βαρκαρίζω (Legrand).

Varelă (Mih.), *vurelă*, *vîrel'ă* (Dal.). S. f. Pl. *vureli*, *vîrel'i* (Dal.) Baril.

ET.: It. **barella=barile*, ven. *baril*, dalm. *burella*.—ngr. βαρέλι 'baril', βαρέλα 'grand baril' (G. Meyer, Ngr. St. IV 16), bulg. *varel*, alb. *variel'â*, turc. *varil*.

Vată. S. f. Ouate. (Dal,).

ET.: It. *ovatta*.—bulg. *vata*.

Venétic. Ad. De Venise: *flurie venetică* 'ducat'. (Dal.).

ET.: It. *veneto*.—ngr. βενέτος, βενέτικος (Triandaphyllidis, 131); alb. *venetik* 'ducat', turc. *Venedik* 'Venise'.

Veră (Pap.B.), *vere* (Mih.), *veare* (Pap.B.). S. f. Pl. *verĭ* (Pap.B.). Pendant d'oreilles.

ET.: Ven. *vera*, romagn. *vira*, it. *viera*, *ghiera* 'virole, bague'. — ngr. βέρα, βίρα 'anneau, bague' (G. Meyer, Ngr. St. IV 17).

Videlă (Mih.), *vuδelă* (Dal.). S. f. Pl. *vuδeli* (Dal.). Cuir fait de peau de veau.

ET.: Ven. *vedelo*, it. *vitello*.—ngr. βεδέλο, βετέλο (G. Meyer, Ngr. St. III 14), turc. *videle* (Ioussouf), *videla* (G. Meyer, Türk. St. I 27).

Vuδelă <*videlă* subt influenţa ngr. βούδι 'boeuf'.

Viδă. S. f. Pl. *viδi*. Vis. (Dal.).—*Viδuescu* vb. 'visser' (Dal.).

ET.: Ven. *vida*. — ngr. βίδα (G. Meyer, Ngr. St. IV 18), turc. bulg. *vida*, alb. *viδâ*.

Vinduză. S. f. Pl. *vinduzi*. Ventouse. (Dal.).

ET.: It. *ventosa*.—ngr. βεντοῦσα (G. Meyer, Ngr. St. IV 16), bulg. *venduza*.

Vite (Mih.), *ghite* (Mih.), *γită* (Dal.), *aγită* (Pap. B.). S. f. sg. Vigne.

ET.: It. *vite*.

Viţearcu. Ad. Vicieux. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *vizio* 'vice, défaut'+-*earcu*. (—ngr. βέτσος 'défaut, vice, irritation, colère' (G. Meyer, Ngr. St. IV 18), alb. *ves* 'défaut, habitude' <it. *vezzo* 'habitude, coutume').

Vizicîtoari. S. f. Pl. *vizicîtorĭ*. Vésicatoire. (Dal.).

ET.: It. *vesicatorio*. — bulg. *vezikator*.—ngr. βεζικάντι (G. Meyer, Ngr. St. IV 17) <ven. *vissigante*.

Vizită. S. f. Pl. *viziti*. (Mih. Dal.). Visite.

ET.: It. *visita*. — ngr. βίζιτα (G. Meyer, Ngr. St. IV 18), turc. bulg. *vizita*, alb. *vizitâ*.

Vizitez (Pap.B.), *viziteḍzu* (Mih.). Vb. tr. Visiter.

ET.: It. *visitare*.—alb. *vizitóĭ*.

Viţeală. S. f. Pl. *viţeli*. Seau. (Dal.).

ET.: = ngr. βατσέλλα 'vase' (G. Meyer, Ngr. St. IV 15), βασέλο, βατσέλο 'vaisseau de ligne' (Pernot, JbRPh IV$_{I}$ 353) <it. *vascello*, ven. *vasselo* 'vaisseau'. Înţelesul primitiv de 'vase' s'a păstrat de pildă în modenes. *vassel*.

Viţină. S. f. Pl. *viţini.* Vaccine. (Dal.).

ET.: It. *vaccina.*—ngr. βατσίνα (G. Meyer, Ngr. St. IV 17).

Viţinipsescu 'vacciner' (Dal.).

Voltă. S. f. Pl. *volte.* Tour; fois, tour. (Mih.). — *Nă voltă* 'une fois', *multe volte* 'plusieurs fois, souvent' (Mih.).

ET.: It. *volta* 'tour; fois, tour', *una volta* 'une fois'. — ngr. βόλτα (G. Meyer, Ngr. St. IV 19).

Vurţă. S. f. Pl. *vurţi.* Brosse, pinceau. (Dal.).— *Vurţescu* vb. 'brosser', *vurţiri* s. f. şi *vurţit* s. m. 'le rut chez les porcs' (Dal.).

ET.: = ngr. βοῦρτσα 'brosse', βροῦτσα 'fouet' (G. Meyer, Ngr. St. IV 20), alb. *vurţâ* 'brosse', *fârča* 'brosse, pinceau', turc. *fîrča* 'brosse, vergette, pinceau', cf. prov. *brossa*, fr. *brosse*, vfr. *broce.*

Zafiri, *zafirachi.* S. f. Sorte d'étoffe. (Dal.).

ET.: Fr. *zéphire.*

Zeru. S. m. sg. Zéro. (Mih.).

ET.: It. *zero.*—alb. *dzer.*

Zîmbună. S. f. Pl. *Zîmbunĭ.* 'Bàzăitoare făcută din scoarţă de salcie, din cotorul grâului, orzului' (Dal.).

ET.: = ngr. τσαμποῦνα, ζαμπούνα 'chalumeau, sifflet' (G. Meyer, Ngr. St. IV 91-92) < it. *zampogna.*

CAPITOLUL II.

Elementele romanice din megl.

Anjur. Vb. tr. Injurier.

ET.:=mr. *ngĭur.*

Anticagiŭ. S. m. Persoană care se ocupă cu negoț de obiecte antice.

ET.:=mr. *anticagí.*

Apir. Vb. intr. IV. Poindre (la Nănta).

ET.: Dalm. *apĭar*, *apĭer* 'ouvrir', v. mr. *apir.*

Arăbaba. Adv. Vite.

ET.: Ven. *ala babalà* 'négligemment, sottement, bêtement', *far ala babala* 'faire à la hâte'.—ngr. ἀλαμπάμπουλα 'confusément, pêle-mêle' (G. Meyer, Ngr. St. IV 7), dr. *alababúla, alababúra, (h)arababúra.*

Baligă. S. f. Pl. *bǫlizĭ.* Bouse de vache et de cheval.—*Balig, ambálig* vb. 'fienter'.

ET.: = mr. *baligă.*

Bilă. S. f. Perche.

ET.: Roman. **billa*, cf. Ducange *billia* 'tronc d'arbre', *billus* 'bâton', fr. *bille* 'bloc de bois non travaillé', vprov. *bilho* 'billot, bloc, bûche', it. *bilia* 'bille (outil)'. — dr. *bilă* 'tronc de sapin', 'branche de sapin coupée' (A. Philippide, ZRPh. 1907, 300).

Buaré. S. m. Pl.? Cheminée.

ET.: = mr. *buharé.*

Bucă. S. f. Pl. Ouverture d'un canal.

ET.: It. *buca* 'trou, creux, cavité'. — ngr. μποῦκα 'trou', μποῦκα λιμανιοῦ 'entrée d'un port' (Pernot). — mr. *bucă* 'fossette de la joue'.

Bútin, *pútină.* S. f. Pl? Bée, tine.

ET.: = mr. *bútin.*

Buțęl'. S. m. Petit tonneau, tonnelet. — *Buțęŭă* idem. — *Buțilușcă* 'petit tonneau ayant une capacité de 5—10 oques'.

ET.: Ven. *bozza* = it. *boccia.* — ngr. μπότσα 'bouteille', μποτσί 'vase pour liquides' (G. Meyer, Ngr. St. II 85), bulg. *boța*, alb. *boțâ, voțâ, vozâ* 'bouteille'.

Cașcaval. S. m. Espèce de fromage.

ET.: It. *caccio cavallo;*—mr. *cîșcîval.*

Căciuŭă. S. f. Pl.? Bonnet de fourrure.

ET.: = mr. *căcĭulă, căcĭuă.*

Cățiă. S. f. Pelle à feu.

ET.: = mr. *cîțiĭă.*

Cĭancon. S. m. Billot à brûler.

ET.: It. * *cioccone* = *ciocco.* — alb. *čok* 'chaîne, fers'.

Cireĭp. S. m. Four. (la Nănta).

ET.: * *cireaĭp*, * *ciraĭp*=bulg. *čerep* 'tesson' cu fonetism dalmat: în dalmata *e* închis accentuat în silabă închisă se preface în *aĭ*.—*rea* < *ra* prin epenteza lui *e* ori subt influenţa mr. *cireap* (Dal.)=vbulg. *čreapŭ*.

Cloţă. S. f. Ruade, coup de pied.

ET.: = mr. *cloţă*.

Cluţăes 'donner des coups de pied'.

Cumandar. S. m. Commandant.

ET.: = mr. *cumandar*.

Cutmacĭŭ. S. m. 'Lapte fiert şi lăsat să devie gros'.

ET.: Cf. mr. *tumacĭŭ* 'mâncare făcută din foi de aluat', în legătură cu sic. *tumazzu* 'fromage'.

Diamend. S. m. Diamant.

ET.: = mr. *δγiamandi*.

Dip. Adv. Nécéssairement.

ET.: It. *di più* 'de plus, davantage'. — mr. *dipu*, *dip* 'pas du tout'.

Doagă. S. f. Tapis, couverture.

ET.: = mr. *doagă*.

Făsul'ŭ. S. et. Pl.? Haricot.

ET.: = mr. *făsul'ŭ*.

Francă. S. f. Eurepéenne, Française. (II 42 b).

ET.: It. *franca*.

Furlină. S. f. Pl. *furlińĭ*. Sequin, ducat.

ET.: It. * *florino*=*fiorino*.—bulg. *florin*, mr. *flurie*.

Gaz. S. m. sg. Gaz, pétrole.

ET.: = mr. *gaz*.

Găzetă. S- f. Pl.? Petite monnaie de cuivre.

ET.: = mr. *găzetă*.

Grivu. S. m. Nom de chiens.

ET.:=dr. *griv* 'tacheté', mr. *γriv* 'blanc tacheté de noir', dr. *Grivu*, *Grivetĭŭ* 'noms de chiens'.

Ianicĭar. S. m. 1. Janissaire. — 2. Homme méchant.

ET.: = mr. *ghĭaniceru*, *ĭaniţaru*.

Lamarină. S. f. Fer-blanc.

ET.: = mr. *lamarină*.

Lampă. S. f. Pl.? Lampe.

ET.: = mr. *lampă*.

Limoańă. S. f. Citron. — *Limońŭ*. S. m. Citronnier.

ET.: = mr. *limonă*, *limonu*.

Lisa. S. f. sg. Nom de chiennes, de brebis.

ET.: Ven. *lisso* 'lisse, uni, poli'. —ngr. λίσσο 'lisse' (Pernot, JbRPh. IV_I 354), dr. *lis* 'b l a n c', *lisetĭŭ* 'nom d'un chien qui a une tache blanche au front', bulg. *lis* 'chauve; animal qui a une étoile au front'.

Ma. Conj. Mais.

ET.: = mr. *ma*.

Martin[1]. S. et. Pl.? Fusil Martini, fusil.

ET.: = mr. *martină*.

Martin[2]. S. m. Nom de boeuf.

ET.: Cf. it. *martino* 'bouc, bélier', ngr. μαρτί, μαρτίνι 'brebis' (G. Meyer, Ngr. St. IV 50).

Măcĭocu. S. m. Pl. *măcĭoţĭ*. Massue.

ET.: Ven. *mazzoca*.—alb *mačakoń* 'marteau'.

Mărcĭŭ. S. m. Chat, matou.

ET.: = mr. *mărcĭu*.

Mires. Vb. tr. 1. Viser. — 2. Mesurer.

ET.: It. *mira* 'mire, visée', *mirare* 'viser'. —ngr. μιράρω 'viser' (G. Meyer, Ngr. St. IV 52; Dieterich, BZ. X 590).

Mirit 'cot; aune'.

Múliŭ. S. m. Moisissure, moisi.

ET.: = ngr. μούχλιος 'moisi', mr. *muhlă*, ngr. μοῦχλα.

Musă. Ad. Qui a une mouche au visage, en parl. des chèvres.

ET.:=ngr. μούσσα 'mouche qu'on met au visage' < fr. *mouche* (G. Meyer, Ngr. St. IV 55).

Muţe. S. f. Museau, groin.

ET.:=mr. *muţă*.

Muzică. S. f. Musique.

ET.:=mr. *muzică*.

Nalbă. S. f. Mauve.

ET.:=mr. *nalbă*.

Nină. S. m. Terme par lequel les jeunes dames et les jeunes filles s'adressent à une femme plus âgée.

ET.: Ven. *nena* 'nourrice'.—ngr. νένα 'nourrice' (G. Meyer, Ngr. St. IV 65).— dalm. *nina*, *niena*, *nena* 'mère'.

Oară. S. f. Pl. *ŭorĭ*. Heure.

ET.: It. *ora*.—alb. *orâ*.

Pătată. S. f. Pomme de terre.

ET.:=mr. *patată*.

Piscă. S. f. Pl.? Bec.

ET.: Cf. cal. (sic. sard.) *pizzu* 'bec'. — dr. *pisc*, alb. *piţ*, dalm. *besca*.— it. *pizzare* 'piquer, mordre', *pizzicare* 'picoter, becqueter'.

Piştoală. S. f. Pl.? Pistolet.

ET.:=mr. *piştolă*, *piştoală*.

Pită. S. f. Tourte, tarte.

ET.:=mr. *pită*.

Ploască. S. f. Pl.? Cruchon plat à eau-de-vie.

ET.: = mr. *ploscă*.

Pocĭŭ. S. et. Pl. *poaci*. Cruche.— *Poteţ*. S. m. Petite cruche.

ET.: = mr. *pocĭŭ*.

Prima. Adv. şi numer. Premier, premièrement, avant tout, d'abord. —*Di prima* 'pour la première fois'.

ET.: Ven. *prima* 'premièrement, avant tout'. — mr. *prima* 'à merveille'.

Puéro. S. m. Porc. (à Nănta).

ET.: Dalm. **pŭerk*, **puerk*, *pŭark*.

Pugacĭă. S. f. Sorte de gâteau.

ET.:=mr. *bugace*.

Pulmă. S. f. Pl.? Poignée. — Şi *pulm*, s. m. pl. *pulń*, s. et. pl. *pulmurĭ*.

ET.: Dalm. *pulma* 'paume'.—mr. *pulmu*.

Rom. S. m. Rhum.

ET.: It. *rum*. — bulg. *rom*, ngr. ῥοῦμι (Legrand II; Pernot, JbRPh XVI 355).

Rubă. S. f. Habit.

ET.: It. *roba* 'robe, vêtement'. — turc. *ruba*, *uruba*, bulg. *ruba* 'habit, vêtement'.—mr. *robă*.

Scărlată. S. f. Écarlate, sorte d'étoffe couleur écarlate.

ET.: It. *scarlatto* 'écarlate'.—ngr. σκαρλάτον (Legrand), turc. *ìskarlat*, *sìkarlat* G. Meyer, Türk. St. I 55).

Snuép. S. m. Gerbe, fagot, liasse de blé.

ET.: Dalm * *snuep* = bulg. *snop*, cf. *puerc*.

Stignes. Vb. tr. Tendre une corde.

ET.: It. *stringare* 'serrer', port. *estingar* 'die Segel einholen'.—turc. *istinga* (G. Meyer, Türk. St. I 77), ngr. στιγγάρω (G. Meyer, Ngr. St. IV 86) 'carguer les voiles'.

Şirvetă. S. f. 1. Serviette. — 2.

Mouchoir. — *Şirvetác* s. m. 'petit mouchoir'.

ET.: It. *servietta* 'serviette'.—ngr. σερβέτα (G. Meyer, Ngr. St. IV 80), alb. *şervetâ* 'serviette'.

Turc. S. m. Turc. — *Anturciọs*, *priturțesc* vb. refl. 'se faire turc'.

ET.:=mr. *turc*.

Țânțar. S. m. Cousin, moustique.

ET.:=mr. *țînțar*.

Țigar. S. et. Pl.? Cigare.

ET.:=mr. *țigară*.

Adaus.—Pentru *brățată* v. și Candrea-Densușianu, Dicționar.—Etimologia bulg. *bliznak* (p. 6) să se rectifice după Berneker, Slav. Etym. Wört. — *Flor*, dat ca introdus prin ngr. (p. 5), este probabil direct lat. *florus*, de unde și dr. *floraĭa*, nume de vacĭ, *floran* 'alb și negru, despre câni' (Boceanu), *floriŭ*, *fluriŭ* 'cu pete albe, despre boi' (Vîrcol), apoi numele de familie mold. *Flor*.

Sub titlurile respective să se adauge:
Contracci, s. m. pl. *contracciadzĭ* 'contracciu' (Dal.).
Bulg. *frank-mason* < fr. *franc-maçon*.
Bulg. *klapa* 'souppe. Chir. clisse, éclisse'.
Bulg. *malafranza* 'syphilis' (Markov II sub *mal français)*.

Să se adauge din noŭ:

Brujolă. S. f. Pl. *brujoli* (Dal.). = dr. *pîrjoală*.

ET.: Ven. *bresuóla (brasola, brasiola, brisiola*=it. *braciuola)* 'tranche de veau au gril; côtelette'.—srb.-cr. *brižòlița* 'rôti' < *brisiola* (Berneker, Slav. Et. Wört.), fr. *brésole* 'filet, rouelle de veau accomodé en ragoût' < *bresuola* (Paul Barbier fils, RDR V (1913) 242 No. 735).

Covă. S. f. Seau à puiser. (Pap.Megl.). — *Cuvâ'*. S. m. Pl. *cuvadzĭ* (Dal.), *cuvațĭ* (Pap.B.) idem.

ET.: Dalm. **kŭova*=lat. *cava*.— alb. *kovâ* 'seau à puiser, petit vase', *kof* 'seau à puiser', turc. *kova, koγa* 'seau', bulg. *kofa* 'seau' *(kofička* 'godet, petit seau'), ngr. κουβᾶς 'seau, broc; cuve', dr. *cofă* 'seau'.

Cavată (Dal. sub *cuvată)*, *cuvată* (Pap. B. Dal.), *guvată* (Dal.) S. f. Pl. *cuvățĭ*, *guvățĭ* (Dal.). Écuelle de bois.

ET.: Dalm. **kavata*, **kŭovata*, **gŭovata*=lat. *cavata*, **gavata*. —ngr. γαβάθα 'terrine, écuelle', γαβάθι 'petite écuelle', καβάθα 'vase de bois' (G. Meyer, Ngr. St. III 19), turc. *kavata*, *kuvata* 'écuelle de bois', alb. *govatâ* 'auge', dr. *covată* 'auge'.

Nastur. — S. m. Bouton. (Dal.).

ET.: It. *nastro* 'ruban, galon', cf. *nastriera* 'noeud de rubans'. — dr. *nasture*.

INDICE DE CUVINTE

1. Romåne.

2. Străine.

Latine.

Romanice.

Italiene.

Dalmate.

Franceze.

Albaneze.

Turceşti.